

www.qbz.gov.al

FLETORJA ZYRTARE E REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

Botim i Qendrës së Botimeve Zyrtare

Viti: 2020 – Numri: 29

Tiranë – E premte, 6 mars 2020

PËRMBAJTJA

	Faqe
Ligj nr. 12/2020 datë 12.2.2020	Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 9942, datë 26.6.2008, “Për parandalimin e çrregullimeve të shkaktuara nga pamjaftueshmëria e jodit në organizmin e njeriut”, të ndryshuar..... 2609
Dekret i Presidentit nr. 11445, datë 4.3.2020	Për shpallje ligji..... 2611
Ligj nr. 16/2020 datë 12.2.2020	Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 9863, datë 28.1.2008, “Për ushqimin”, të ndryshuar..... 2611
Dekret i Presidentit nr. 11446, datë 4.3.2020	Për shpallje ligji..... 2613
Vendim i Këshillit të Ministrave nr. 189, datë 4.3.2020	Për emërimin e Avokatit të Përgjithshëm të Shtetit..... 2613
Udhëzim i ministrit të Arsimit, Sportit dhe Rinisë nr. 5, datë 27.2.2020	Për zhvillimin e vlerësimit të arritjeve të nxënësve të arsimit fillor 2020..... 2613
Udhëzim i ministrit të Financave dhe Ekonomisë nr. 11, datë 3.3.2020	Për mënyrën e organizimit dhe veprimtarinë e ofruesve publikë të arsimit dhe formimit profesional..... 2614
Udhëzim i ministrit të Financave dhe Ekonomisë nr. 12, datë 4.3.2020	Për disa shtesa dhe ndryshime në udhëzimin nr. 24, datë 2.9.2008, “Për procedurat tatimore në Republikën e Shqipërisë”, të ndryshuar..... 2637
Urdhër i ministrit të Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale nr. 100, datë 21.2.2020	Për Procedurat Standarde të Veprimit (PSV) për trajtimin e rasteve të dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore nga punonjëset/punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror, në kuadër të bashkëpunimit si anëtarë të Mekanizmave të Koordinuar të Referimit (MKR) 2652

Urdhër i ministrit të Shëndetësisë
dhe Mbrojtjes Sociale nr. 102,
datë 21.2.2020

Për miratimin e “Për procedurat standarde të veprimit (PSV) për
punonjëset/punonjësit e shërbimeve shëndetësore, për zvogëlimin e
rrezikut të përjetimit të dhunës në familje e të dhunës me bazë gjinore,
në situata të emergjencave civile”

2684

LIGJ
Nr. 12/2020

PËR DISA NDRYSHIME DHE SHITESA
NË LIGJIN NR. 9942, DATË 26.6.2008,
“PËR PARANDALIMIN E
ÇRREGULLIMEVE TË SHKAKTUARA
NGA PAMJAFTUESHMËRIA E JODIT
NË ORGANIZMIN E NJERIUT”,
TË NDRYSHUAR

Në mbështetje të neneve 78 dhe 83, pika 1, të Kushtetutës, me propozimin e Këshillit të Ministrave,

KUVENDI
I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

VENDOSI:

Në ligjin nr. 9942, datë 26.6.2008, “Për parandalimin e çrregullimeve të shkaktuara nga pamjaftueshmëria e jodit në organizmin e njeriut”, të ndryshuar, bëhen ndryshimet dhe shtesat e mëposhtme:

Neni 1

Në të gjithë përmbajtjen e ligjit emërtimi “Ministri/a i/e Shëndetësisë” zëvendësohet me “ministri/a përgjegjës/e për shëndetësinë” dhe emërtimi “Inspektorati që mbulon fushën e shëndetit” zëvendësohet me emërtimin “struktura përgjegjëse për inspektimin në fushën e shëndetit”.

Neni 2

Në nenin 3, termat “konsum direkt” dhe “konsum indirekt” zëvendësohen përkatësisht me termat “konsum i drejtpërdrejtë” dhe “konsum i tërthortë”.

Neni 3

Në nenin 9, pas paragrafit të parë, shtohen paragrafët me këtë përmbajtje:

“duke përfshirë rastet si më poshtë:

a) importimin e kripës ushqimore të pajodizuar vetëm me qëllimin e fortifikimit të kripës me jod nga subjekte të licencuara për këtë qëllim, sipas

legjislacionit në fuqi për licencimin, duke garantuar gjurmueshmërinë;

b) importimin e kripës ushqimore të pajodizuar, me qëllim përdorimin e saj në produktet ushqimore të destinuara për eksport, duke garantuar gjurmueshmërinë;

c) eksportimin e kripës së pajodizuar dhe të ushqimeve të prodhuara me kripë të pajodizuar, duke garantuar gjurmueshmërinë.”.

Neni 4

Neni 12 riformulohet si më poshtë:

“Neni 12

Kontrolli i nivelit të jodit në kripë

1. Kripa e jodizuar, e prodhuar në vend ose e importuar, e destinuar të tregtohet në Republikën e Shqipërisë, është objekt kontrolli, që përfshin veprimtaritë e mëposhtme:

a) monitorimin, i cili kryhet nga drejtoritë rajonale dhe vendore të shëndetësisë;

b) inspektimin, i cili kryhet nga struktura përgjegjëse për inspektimin në fushën e shëndetit.

2. Kontrolli i nivelit të jodit në kripë, në subjektet prodhuese të kripës ushqimore të jodizuar, bëhet për çdo parti malli përpara hedhjes së saj në treg nga struktura rajonale e shëndetësisë. Për kryerjen e analizave të kripës, struktura rajonale përdor laboratorët e brendshëm të saj.

3. Kontrolli i nivelit të jodit në kripën ushqimore të prodhuar në vend ose të importuar, e destinuar të tregtohet në Republikën e Shqipërisë, bëhet nëpërmjet analizave laboratorike, në përputhje me legjislacionin në fuqi dhe sipas rekomandimeve të OBSH-së, ICCIDD-it dhe UNICEF-it.

4. Shpenzimet për marrjen e mostrave dhe kryerjen e analizave laboratorike të nevojshme për kontrollin e kripës së jodizuar përballohen nga subjektet prodhuese ose importuese të kripës së jodizuar. Tarifat përcaktohen me vendim të Këshillit të Ministrave.

5. Kripa e jodizuar, që importohet në Republikën e Shqipërisë nga subjektet importuese, i nënshtrohet kontrollit për nivelin e jodit në pikat doganore (degët doganore kufitare). Ky kontroll realizohet nga autoriteti doganor, drejtoritë rajonale dhe vendore të shëndetësisë brenda juridiksionit të

tyre dhe inspektorati që mbulon fushën e shëndetësisë.

6. Për kripën e jodizuar të importit, edhe në rastet kur në dokumentet shoqëruese është pasqyruar niveli i jodit, importuesi është i detyruar të kryejë analizën laboratorike në laboratorët e strukturës rajonale të shëndetësisë për nivelin e jodit në çastin e futjes së kripës në pikën doganore.”.

Neni 5

Neni 13 riformulohet si më poshtë:

“Neni 13

Monitorimi i nivelit të jodit në kripë

1. Monitorimi është procesi sistematik i mbledhjes së mostrave të kripës së jodizuar, analizimit dhe përdorimit të informacionit me qëllim sigurimin e niveleve të jodit në kripën e destinuar për konsum njerëzor e shtazor dhe për përdorim në industrinë ushqimore, sipas përcaktimeve të këtij ligji.

2. Monitorimi i nivelit të jodit në kripë në pikat e prodhimit në vend apo në ato të importimit dhe në pikat e shitjes me pakicë/shumicë kryhet nga drejtoritë rajonale dhe vendore të shëndetësisë brenda juridiksionit të tyre, në përputhje me legjislacionin që rregullon veprimtarinë e këtij institucioni.

3. Prodhuesi i kripës së jodizuar në vend dhe importuesi i saj janë përgjegjës për sigurimin e nivelit të jodit në kripë, në përputhje me standardet e këtij ligji.”.

Neni 6

Pas nenit 13/1 shtohet neni 13/2 me këtë përmbajtje:

“Neni 13/2

Kërkesat për gjurmueshmërinë e kripës për konsum njerëzor, shtazor dhe përdorim në industrinë ushqimore

1. Operatori i biznesit ushqimor krijon dhe mban informacionin e nevojshëm për gjurmueshmërinë në të gjitha fazat e prodhimit,

përpunimit, jodizimit të kripës dhe shpërndarjes së saj.

2. Informacioni i nevojshëm për gjurmueshmërinë përfshin këto të dhëna:

a) identifikimin e çdo subjekti tregtar/personi juridik apo fizik nga i cili operatori i biznesit ushqimor është furnizuar me kripë;

b) identifikimin e çdo subjekti tregtar, të cilin operatori i biznesit ushqimor e ka furnizuar me kripë të jodizuar;

c) sasinë e kripës së furnizuar dhe nivelin e jodit në momentin e furnizimit;

ç) datën e skadencës së kripës së furnizuar.

3. Operatori i biznesit ushqimor ruan të dhënat e përcaktuara në pikën 2 të këtij neni për jo më pak se 3 vjet dhe siguron që këto të dhëna t'u jepen menjëherë ministrisë përgjegjëse për shëndetësinë dhe inspektoratit përgjegjës për shëndetësinë.

4. Kripa ushqimore e nxjerrë në treg ose që mund të nxirret në treg, duhet të etiketohet e të identifikohet nëpërmjet dokumenteve dhe çdo lloj informacioni tjetër për të siguruar gjurmueshmërinë.”.

Neni 7

Në nenin 17, në fund të pikave 1 dhe 2, shtohen fjalët si më poshtë:

“me përjashtim të rasteve të parashikuara në këtë ligj”.

Neni 8

Ngarkohet Këshilli i Ministrave që, brenda 6 muajve nga hyrja në fuqi e këtij ligji, të nxjerrë aktin nënligjor në zbatim të nenit 4, pika 4, të këtij ligji.

Neni 9

Hyrja në fuqi

Ky ligj hyn në fuqi 15 ditë pas botimit në Fletoren Zyrtare.

Miraturar në datën 12.2.2020.

Shpallur me dekretin nr. 11445, datë 4.3.2020 të Presidentit të Republikës së Shqipërisë, Ilir Meta.

DEKRET
Nr. 11445, datë 4.3.2020

PËR SHPALLJE LIGJI

Në mbështetje të nenit 84, pika 1 dhe nenit 93 të Kushtetutës,

DEKRETOJ:

Shpalljen e ligjit nr. 12/2020 “Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 9942, datë 26.6.2008 ‘Për parandalimin e çrregullimeve të shkaktuara nga pamjaftueshmëria e jodit në organizmin e njeriut’, të ndryshuar”.

PRESIDENT I REPUBLIKËS
SË SHQIPËRISË
Ilir Meta

LIGJ
Nr. 16/2020

PËR DISA NDRYSHIME DHE SHTESA
NË LIGJIN NR. 9863, DATË 28.1.2008,
“PËR USHQIMIN”, TË NDRYSHUAR

Në mbështetje të neneve 78 dhe 83, pika 1, të Kushtetutës, me propozimin e Këshillit të Ministrave,

KUVENDI
I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

VENDOSI:

Në ligjin nr. 9863, datë 28.1.2008, “Për ushqimin”, të ndryshuar, bëhen këto ndryshime dhe shtesa:

Neni 1

Kudo në ligj, emërtimet “ministri i Bujqësisë, Ushqimit dhe Mbrojtjes së Konsumatorit”, “Autoriteti Kombëtar i Ushqimit” dhe “Instituti i Sigurisë Ushqimore dhe Veterinarisë” zëvendësohen përkatësisht me emërtimet “ministri përgjegjës për ushqimin”, “institucioni përgjegjës për kontrollin zyrtar të ushqimit dhe ushqimit për

kafshë” dhe “instituti përgjegjës për kryerjen e analizave të sigurisë ushqimore dhe veterinarisë”.

Neni 2

Në nenin 17, pika 4 ndryshohet si më poshtë:
“4. Shpenzimet për kontrollin zyrtar, marrjen e mostrave dhe kryerjen e analizave laboratorike përballohen nga importuesi.”.

Neni 3

Neni 21 shfuqizohet.

Neni 4

Në nenin 26, pika 7 ndryshohet si më poshtë:
“7. Përfshirje nga zbatimi i sistemit të vetëkontrollit, sipas pikës 1 të këtij neni, bëhen për prodhuesit e produkteve tradicionale, prodhuesit e sasive të vogla të produkteve primare, që furnizojnë direkt konsumatorin e fundit ose operatorë biznesi të prodhimit dhe të shitjes me pakicë direkt te konsumatori i fundit, nëse institucioni përgjegjës për kontrollin zyrtar të ushqimit dhe të ushqimit për kafshë, pas kontrollit të ushtruar, konfirmon se garantohet arritja e një niveli të pranueshëm higjienik, sipas praktikave të mira të prodhimit. Sasia e prodhimit dhe e shitjes, rrezja e tregtimit, kushtet dhe kriteret e miratimit të operatorëve të biznesit, që përfshihen nga zbatimi i sistemit të vetëkontrollit, përcaktohen me udhëzim të ministrit përgjegjës për ushqimin.”.

Neni 5

Neni 31 shfuqizohet.

Neni 6

Në fund të nenit 38 shtohen paragrafët me këtë përmbajtje:

“Tarifat për pajisjen me dokumentin që vërteton sigurinë e ushqimeve për eksport, marrjes së mostrave dhe analizimit të tyre, si dhe të kryerjes së kontrollit zyrtar në pikat e inspektimit kufitar miratohen me vendim të Këshillit të Ministrave.

Me përjashtim të rasteve të rregulluara me ligje të veçanta, llojet dhe normat e lejueshme lidhur me mbetjet e pesticideve dhe të medikamenteve

veterinare në ushqime, me përdorimin dhe pastërtinë e aditivëve ushqimorë, materialet në kontakt me ushqimin, kontaminuesit ushqimorë, enzimët, ushqimet për fëmijë, ekstraktet tretëse, ushqimet për përdorim me vlera ushqimore të caktuara, ushqimet me ngrirje të shpejtë, rrezatimet jonizuese, ujërat minerale, substancat pastruese, si dhe çdo substancë që destinohet të bëhet pjesë e ushqimit apo të jetë në kontakt me të, kërkesat thelbësore që duhet të përmbushin produkte të veçanta ushqimore, rregullat specifike të etiketimit për ushqime të veçanta, si dhe sëmundjet e transmetuara nga ushqimet, rregullat higjienike, sistemi i kontrollit në tregun e brendshëm, rregullat specifike për produktet ushqimore me origjinë shtazore, certifikimi i sistemit TRACES miratohen me udhëzime të ministrit përgjegjës për ushqimin.”.

Neni 7

Në nenin 45 bëhen ndryshimet mëposhtme:

1. Pika 2 shfuqizohet.

2. Pika 3 ndryshohet si më poshtë:

“3. Laboratorët e autorizuar të kontrollit për kryerjen e veprimtarive bazë dhe të specializuara duhet të përmbushin kushtet e përcaktuara në praktikën e mira laboratorike, sipas parimeve të përcaktuara nga OECD-ja dhe legjislacioni i BE-së.”.

Neni 8

Në fund të nenit 61, pas pikës 9 shtohet pika 10 me këtë përmbajtje:

“10. Marrëdhëniet e punësimit të punonjësve dhe të inspektorëve të institucionit përgjegjës për kontrollin zyrtar të ushqimit dhe të ushqimit për kafshë rregullohen sipas dispozitave të parashikuara në Kodin e Punës.”.

Neni 9

Neni 70 ndryshohet si më poshtë:

“Neni 70

Procedura e kundërvajtjes administrative

1. Inspektori i institucionit përgjegjës për kontrollin zyrtar të ushqimit dhe ushqimit për kafshë shqyrton shkeljet, sipas këtij ligji, dhe merr vendim përfundimtar në vendin e inspektimit.

Vendimi përfundimtar është pjesë e procesverbalit dhe mbahet në vendin e inspektimit dhe i njoftohet, pa vonesë, subjektit të inspektimit. Nëse përfundimi i procesverbalit, përfshirë vendimin përfundimtar, në vendin e inspektimit nuk është i mundur, ai përfundohet në zyrat e institucionit përgjegjës për kontrollin zyrtar të ushqimit dhe të ushqimit për kafshë dhe i njoftohet subjektit të inspektuar, brenda 5 ditëve nga data e përfundimit të inspektimit.

2. Kur institucioni përgjegjës për kontrollin zyrtar të ushqimit dhe të ushqimit për kafshë kërkon ndihmë, për shkak të zbatimit të detyrës së ngarkuar me ligj, ajo mbështetet nga Policia e Shtetit dhe strukturat e tjera shtetërore të doganave dhe tatimeve.

3. Procedura e konstatimit, vendosjes dhe ankimit të masave administrative bëhet në përputhje me këtë ligj dhe legjislacionin në fuqi për kundërvajtjet administrative dhe inspektimin.

4. Të ardhurat nga vjelja e gjobave derdhen 100 për qind në buxhetin e shtetit.”.

Neni 10

Pas nenit 70 shtohet neni 70/1 me këtë përmbajtje:

“Neni 70/1

Shqyrtimi i ankimit të masave administrative

1. Për shqyrtimin e ankesave ndaj masave administrative të marra nga inspektorët e institucionit përgjegjës për kontrollin zyrtar të ushqimit dhe të ushqimit për kafshë, gjatë kryerjes së një inspektimi, me vlerë të përgjithshme mbi 300 000 lekë, në ministri ngrihet Komisioni për Shqyrtimin e Masave Administrative, në përbërje të të cilit janë pesë anëtarë, tre përfaqësues të ministrisë dhe dy përfaqësues nga institucioni përgjegjës për kontrollin zyrtar të ushqimit dhe ushqimit për kafshë.

2. Procedurat e organizimit dhe të funksionimit të komisioneve të shqyrtimit të masave administrative, përfshirë kryesimin, sekretariatën, ndryshimin e anëtarëve dhe masën e shpërbërimit të Komisionit për Shqyrtimin e Masave Administrative përcaktohen me vendim të Këshillit të Ministrave.”.

Neni 11
Aktet nënligjore

1. Ngarkohet Këshilli i Ministrave që, brenda 6 muajve nga hyrja në fuqi e këtij ligji, të nxjerrë aktet nënligjore në zbatim të neneve 6 dhe 10 të tij.

2. Ngarkohet ministri përgjegjës për ushqimin që, brenda 6 muajve nga hyrja në fuqi e këtij ligji, të nxjerrë aktet nënligjore në zbatim të neneve 4 dhe 6 të tij.

Neni 12
Dispozita kalimtare

Ankesat për gjokat mbi 300 000 lekë, deri në ditën që hyn në fuqi vendimi i Këshillit të Ministrave për funksionimin dhe organizimin e Komisionit për Shqyrtimin e Masave Administrative në ministri, bëhen pranë komisionit të ankesave në AKU dhe përfundojnë shqyrtimin në këtë komision.

Neni 13

Ky ligj hyn në fuqi 15 ditë pas botimit në Fletoren Zyrtare.

Miratuar në datën 12.2.2020.

Shpallur me dekretin nr. 11446, datë 4.3.2020 të Presidentit të Republikës së Shqipërisë, Ilir Meta.

DEKRET
Nr. 11446, datë 4.3.2020

PËR SHPALLJE LIGJI

Në mbështetje të nenit 84, pika 1 dhe nenit 93 të Kushtetutës,

DEKRETOJ:

Shpalljen e ligjit nr. 16/2020 “Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 9863, datë 28.1.2008 ‘Për ushqimin’, të ndryshuar”.

**PRESIDENT I REPUBLIKËS
SË SHQIPËRISË
Ilir Meta**

VENDIM
Nr. 189, datë 4.3.2020

**PËR EMËRIMIN E AVOKATIT TË
PËRGJITHSHËM TË SHTETIT**

Në mbështetje të nenit 100 të Kushtetutës dhe të pikës 1, të nenit 21, të ligjit nr. 10018, datë 13.11.2008, “Për Avokaturën e Shtetit”, të ndryshuar, me propozimin e Kryeministrit, Këshilli i Ministrave

VENDOSI:

Znj. Enkelejda Muçaj emërohet Avokat i Përgjithshëm i Shtetit.

Ky vendim hyn në fuqi menjëherë.

KRYEMINISTËR
Edi Rama

UDHËZIM
Nr. 5, datë 27.2.2020

**PËR ZHVILLIMIN E VLERËSIMIT
TË ARRITJEVE TË NXËNËSVE
TË ARSIMIT FILLOR 2020**

Në mbështetje të nenit 102, të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, të nenit 50, të ligjit nr. 69/2012 “Për sistemin arsimor parauniversitar në Republikën e Shqipërisë”, i ndryshuar,

UDHËZOJ:

1. Zhvillimin e vlerësimit të arritjeve të nxënësve të arsimit fillor më datë 22 maj 2020, për të gjithë nxënësit e klasave të pesta.

2. Testi është i integruar dhe përfshin lëndët Gjuhë shqipe, Matematikë dhe Dituri natyre.

3. Vlerësimi i arritjeve të nxënësve të arsimit fillor, fillon në orën 10:00 dhe zgjat 1 orë e 30 minuta.

4. Nxënësi duhet të paraqitet 1 (një) orë përpara në qendrën ku zhvillohet testi.

5. Procedurat e hartimit dhe të vlerësimit të testeve përcaktohen në rregulloren “Për procedurat e organizimit dhe të zhvillimit të vlerësimit të arritjeve të nxënësve të arsimit fillor 2020”.

6. Nxënësit me aftësi të kufizuara e zhvillojnë vlerësimin e arritjeve në përshtatje me programin mësimor me të cilin punojnë, veçoritë dhe standardin e tyre.

7. Instituti i Nxënësve që nuk Shikojnë tërheq testin në Qendrën e Shërbimeve Arsimore (QSHA), një ditë para zhvillimit të vlerësimit dhe e kthen atë në sistemin e shkrimit brail.

8. Drejtoria e Përgjithshme e Arsimit Parauniversitar, (DPAP) monitoron procesin e vlerësimit të arritjeve të nxënësve të arsimit fillor dhe raporton për çdo parregullsi të vërejtur gjatë zhvillimit të tij.

9. Arkivimi i testeve bëhet pranë zyrave vendore të arsimit parauniversitar.

10. Zyra Vendore e Arsimit Parauniversitar merr nga Qendra e Vlerësimit të Testit (QVT) dhe ruan të dhënat e çdo nxënësi, të vlerësuesve të jashtëm dhe të mjediseve ku është realizuar vlerësimi i arritjeve të nxënësve të arsimit fillor. Këto të dhëna dërgohen në QSHA, në DPAP dhe në drejtoritë rajonale të arsimit parauniversitar.

11. Ngarkohet, për zbatimin e këtij udhëzimi, Sekretari i Përgjithshëm, Drejtoria e Përgjithshme e Politikave dhe Zhvillimit të Arsimit, Sportit dhe Rinisë, Qendra e Shërbimeve Arsimore, Agjencia për Sigurimin e Cilësisë në Arsimin Parauniversitar, Drejtoria e Përgjithshme e Arsimit Parauniversitar, drejtoritë rajonale të arsimit parauniversitar dhe zyrat vendore të arsimit parauniversitar.

Ky udhëzim hyn në fuqi pas botimit në Fletoren Zyrtare.

MINISTËR I ARSIMIT, SPORTIT
DHE RINISË
Besa Shahini

UDHËZIM **Nr. 11, datë 3.3.2020**

PËR MËNYRËN E ORGANIZIMIT DHE VEPRIMTARINË E OFRUESVE PUBLIKË TË ARSIMIT DHE FORMIMIT PROFESIONAL

Në mbështetje pikës 4, neni 102, të Kushtetutës së Shqipërisë, të nenit 12, pika 4 dhe nenit 15, pika 3, të ligjit nr. 15/2017, datë 16.2.2017 “Për arsimin dhe formimin profesional në Republikën e Shqipërisë”,

Faqe | 2614

UDHËZOJ:

KREU I **DISPOZITA TË PËRGJITHSHME**

Neni 1 **Objekti dhe fusha e zbatimit**

1. Objekt i këtij udhëzimi është përcaktimi i rregullimeve bazë për organizimin, veprimtarinë dhe administrimin e ofruesve publikë të arsimit dhe formimit profesional, këtu e në vijim ofrues të AFP-së.

2. Ky udhëzim rregullon edhe menaxhimin e burimeve njerëzore, zhvillimin e brendshëm të vazhdueshëm profesional të personelit mësimor të AFP-së dhe përbërjen sipas funksioneve të njësisë së zhvillimit të ofruesit të AFP-së.

Neni 2 **Përkufizime**

Termat e përdorur në këtë udhëzim do të kenë kuptimin që kanë në ligjin për AFP-në, legjislacionin për sistemin arsimor parauniversitar dhe ligjin “Për Kornizën Shqiptare të Kualifikimeve”.

KREU II **ORGANIZIMI DHE FUNKSIONIMI I** **OFRUESVE TË AFP-së**

Neni 3 **Kuadri rregullator i ofruesve të AFP-së**

1. Ofruesit e AFP-së, veprojnë në përputhje me legjislacionin për arsimin e formimin profesional, ligjin e Kornizës Shqiptare të Kualifikimeve, legjislacionin për sistemin arsimor parauniversitar, si dhe legjislacionin tjetër në fuqi që lidhet me veprimtarinë e funksionimin e tyre.

2. Ofruesi i AFP-së, funksionon sipas rregullores së brendshme, e cila hartohet mbi bazën e rregullores tip të miratuar nga Agjencia Kombëtare e Punësimit dhe Aftësive (në vijim “AKPA”).

3. Rregullorja e brendshme hartohet nën drejtimin e drejtorit të ofruesit të AFP-së, me pjesëmarrjen e grupeve të punës dhe miratohet nga Bordi Drejtues i ofruesit.

Neni 4

Funksionet e ofruesve të AFP-së

1. Ofruesit e AFP-së, janë persona juridikë publikë, në varësi të ministrisë përgjegjëse për AFP-në, nën administrimin e AKPA-së.

2. Ofruesit e AFP-së, organizohen në formën e shkollave të mesme profesionale, qendrave të formimit profesional ose qendrave shumëfunksionale të AFP-së.

3. Ofruesit AFP-së, ushtrojnë funksionet e mëposhtme:

a) ofrojnë programe 2 + 2 dhe 2 + 1 + 1, 4-vjeçar bllok, programe pas të mesëm, si dhe kurse të shkurtra, për kualifikime sipas niveleve 2-5 të KSHK-së, për të rinjtë dhe të rriturit;

b) ofrojnë trajnime afatshkurtra për ndërmarrjet sipas kërkesave specifike;

c) kryejnë procedurat për vlerësimin dhe aftësitë e njohjes të të nxënësve të mëparshëm sipas procedurave dhe formateve të ofruara nga AKAFPK-ja, pas akreditimit si qendra vlerësimi nga kjo agjenci;

d) ofrojnë kualifikime profesionale të niveleve 2-5 të KSHK-së, sipas formës së dyfishtë të AFP-së;

e) ofrojnë programe për individët të cilët nuk kanë arritur të kryejnë arsimin bazë të detyrueshëm apo lëndët individuale ose që dëshirojnë të arrijnë nivele më të larta të njohurive në fusha apo lëndë të caktuara;

f) ofrojnë trajnime në fushat në të cilat ofruesi i AFP-së, ka më shumë eksperiencë, për mësuesit ose trajnerët që vijnë nga ofrues të tjerë ose institucione të tjera përkatëse dhe shërbime të tjera të kësaj natyre në mbështetje të veprimtarisë së ofruesit;

g) ofrojnë kurse mësimore *online* (*e-Learning*);

h) ofrojnë shërbime për udhëzimin, këshillimin e karrierës së nxënësve dhe kursantëve të vet, me qëllim lehtësimin e punësimit të tyre ose vijimësinë në arsimin e mëtejshëm;

i) sigurojnë statistika në nivel ofruesi sipas kuadrit përkatës rregullator në fuqi;

j) sigurojnë mbështetje psikosociale dhe të garantojnë mbështetje për nxënësit me aftësi të kufizuara.

Neni 5

Detyrat e ofruesve të AFP-së

Në zbatim të funksioneve të tyre, ofruesit e AFP-së kryejnë detyrat e mëposhtme:

1. Hartojnë dhe miratojnë planin afatmesëm dhe vjetor të ofruesit i AFP-së

2. Hartojnë buxhetin afatmesëm, vjetor, dhe bilancin financiar të ofruesit i AFP-së,

3. Përshtatin përmbajtjen e kurrikulës kombëtare me kushtet lokale, dhe hartojnë plane më të detajuara mësimore e zhvillojnë materiale mësimore dhe të të nxënësve, sipas udhëzimeve dhe trajnimeve të ofruara nga Agjencia Kombëtare e Arsimit, Formimit Profesional dhe Kualifikimeve (AKAFPK);

4. Identifikojnë kërkesat për aftësi, nevojat për kualifikime dhe kurse ose lloje të tjera trajnimesh nga bizneset, tregu i punës dhe grupe të veçanta individësh;

5. Planifikojnë, organizojnë dhe mbikëqyrin të gjithë proceset e mësimdhënies teorike dhe praktike që zhvillohen në ofruesin e AFP-së dhe mbikëqyrin praktikën e nxënësve/kursantëve të AFP-së, në kompani për kryerjen e praktikës profesionale;

6. Nënshkruajnë marrëveshje bashkëpunimi me bizneset dhe mundësojnë kryerjen e praktikës në mjediset e bizneseve për nxënësit / kursantët, si dhe për mësuesit për qëllime trajnimi dhe mësimi;

7. Kryejnë vlerësime të rregullta të njohurive dhe aftësive të nxënësve /kursantëve që ndjekin AFP-në dhe kryejnë testime si dhe provime përfundimtare në bashkëpunim me partnerët përkatës të biznesit, sipas udhëzimit përkatës.

8. Lëshojnë certifikata dhe suplemente të certifikatave për nxënësit/kursantët që ndjekin AFP-në, duke specifikuar njohuritë, aftësitë dhe kompetencat e fituara në përputhje me udhëzimin përkatës të ministrit përgjegjës për AFP-në;

9. I nënshtrohen procedurës të vetëvlerësimit dhe akreditimit për të përmirësuar cilësinë e ofrimit të AFP-së;

10. Sigurojnë një bashkëpunim të ngushtë me ofruesit e tjerë të AFP-së dhe koordinojnë ofrimin e AFP-së, për t'iu përgjigjur në mënyrë më efektive nevojave të tregut të punës dhe kërkesave individuale të nxënësve/kursantëve;

11. Bashkëpunojnë me njësitë e qeverisjes vendore, bizneset, strukturat rajonale të punësimit

për të promovuar zhvillimin ekonomik, rritjen e punësimit dhe rolin e AFP-së, në këtë drejtim;

12. Bashkëpunojnë dhe nënshkruajnë marrëveshje me të tretët për ofrimin e programeve /kurseve /trajnimeve të ofruara sipas përcaktimeve të këtij udhëzimi;

13. Aplikojnë për projekte në fushën e arsimit dhe formimit profesional dhe nënshkruajnë marrëveshje bashkëpunimi me të tretë, vendas apo të huaj;

14. Prokurojnë sipas legjislacionit përkatës në fuqi, materialet e pajisjet e nevojshme për të siguruar funksionimin e rregullt të ofruesit të AFP-së;

15. Prodhonjë dhe shesin, bazuar në rregullat e procedurat e përcaktuara në Udhëzimin përkatës për mënyrën e gjenerimit të të ardhurave;

16. Japin me qira për kohëzgjatje të caktuar mjedise apo pajisje, me anë të lidhjes së një kontrate qiraje me shkrim sipas procedurave të përcaktuara në legjislacionin në fuqi;

17. Mbajnë dhe menaxhojnë një sistem kontabiliteti, sipas përcaktimeve të legjislacionit përkatës në fuqi;

18. Garantojnë zhvillimin e vazhduar të stafëve të tyre drejtuese, mësimdhënësve dhe stafit mbështetës;

19. Protokollojnë dhe ruajnë dokumentacionin zyrtar të veprimtarisë së tyre, në përputhje me kuadrin ligjor për protokollin dhe arkivimin;

20. Përgatisin dhe mirëmbajnë inventarin e aseteve të ofruesit të AFP-së, duke përfshirë pajisjet, mallrat dhe materialet;

21. Organizojnë dhe mbështesin veprimtarinë e Bordin Drejtues të ofruesit në përputhje me udhëzimin përkatës për organizimin dhe veprimtarinë e Bordit Drejtues të ofruesve të AFP-së.

22. Prodhonjë dhe përpunonjë statistikën administrative në nivel ofruesi të AFP-së dhe raportojnë rregullisht tek njësi përgjegjëse në AKPA;

23. Mbledhin të dhëna të gjurmimit në nivel ofruesi dhe paraqesin në mënyrë periodike tek AKPA-ja;

24. Promovojnë aktivitetet e ofruesit të AFP-së, përmes kanaleve të ndryshme në mënyrë të përshtatshme.

Neni 6

Struktura bazë e ofruesve të AFP-së

Ofruesit e AFP-së organizohen sipas një strukture të miratuar nga ministri përgjegjës për AFP-në. Struktura bazë përbëhet nga personeli drejtues, personeli mësimdhënës, personeli mbështetës dhe njësi e zhvillimit.

Neni 7

Drejtimi i brendshëm i ofruesve të AFP-së

1. Veprimtaria e ofruesve të AFP-së udhëhiqet nga Bordi Drejtues, i cili merr vendime për planifikimin e drejtimin e përgjithshëm strategjik të veprimtarisë së ofruesve të AFP-së.

2. Veprimtaria e përditshme e ofruesve të AFP-së administrohet e drejtohet nga stafi drejtues, i cili përbëhet nga drejtori dhe nëndrejtorët (nëse ka).

3. Drejtori përfaqëson ofruesin e AFP-së, në marrëdhënie me të tretët.

Neni 8

Kuadri rregullator i marrëdhënieve të punës në ofruesit e AFP-së

1. Marrëdhëniet e punës me të gjitha kategoritë e personelit të angazhuar në ofruesit e AFP-së, rregullohen sipas parashikimeve të Kodit të Punës dhe procedurave të këtij udhëzimi.

2. AKPA-ja është përgjegjëse për planifikimin e burimeve njerëzore për të gjithë rrjetin e ofruesve të AFP-së, i cili bazohet në planifikimin në nivel ofruesi të AFP-së.

3. Planifikimi dhe menaxhimi i burimeve njerëzore në nivel ofruesi realizohet nga vetë ofruesi i AFP-së.

4. Drejtori i ofruesit të AFP-së, emërohet dhe lirohet nga ministri përgjegjës për AFP-në, me propozimin e drejtorit të përgjithshëm të AKPA-së, në përputhje me kriteret dhe procedurat e këtij udhëzimi.

5. Nëndrejtorët e ofruesit të AFP-së, emërohen dhe largohen nga drejtori i ofruesit të AFP-së, pas konsultimit me Bordin Drejtues të ofruesit, në përputhje me kriteret dhe procedurat e këtij udhëzimi.

6. Personeli mësimdhënës me kohë të plotë dhe me kohë të pjesshme emërohen dhe lirohen nga drejtori i institucionit, në përputhje me kriteret dhe

procedurat e këtij udhëzimi dhe me legjislacionin në fuqi për mësuesit e lëndëve të përgjithshme.

7. Personeli i njësive së zhvillimit caktohet dhe lirohet nga drejtori i ofruesit të AFP-së, në përputhje me kriteret dhe procedurat e këtij udhëzimi.

8. Personeli mbështetës në institucionet ofruese të AFP-së emërohet dhe shkarkohet nga drejtori i ofruesit të AFP-së, në përputhje me legjislacionin në fuqi.

KREU III

DETYRAT DHE PROCEDURAT E MARRJES NË PUNË TË PERSONELIT DREJTUES NË OFRUESIT E AFP-SË

Neni 9

Detyrat e drejtorit të ofruesit të AFP-së

1. Drejtori është përfaqësuesi ligjor i ofruesit të AFP-së dhe drejton veprimtarinë e tij.

2. Drejtori i ofruesit të AFP-së, kryen çdo detyrë që lidhet me funksionin e tij dhe është përgjegjës për:

a) menaxhimin e veprimtarisë së ofruesit të AFP-së;

b) zbatimin e kuadrit rregullator të AFP-së dhe vendimeve të miratuara nga Bordi Drejtues;

c) kryerjen e raportimeve përkatëse përpara Bordit Drejtues të ofruesit dhe institucioneve eprorë;

d) mbajtjen e komunikimeve me nxënësit, kursantët, prindërit dhe komunitetin;

e) zbatimin e proceseve të sigurimit të cilësisë dhe përmirësimin e ofertës;

f) përfaqësimin e ofruesit në marrëdhënie me të tretët;

g) menaxhimin e njësive së zhvillimit;

h) drejtimin e përgjithshëm pedagogjik, menaxhimin e personelit dhe krijimin e kushteve për zhvillimin e vazhduar profesional të personelit mësimor;

i) menaxhimin e burimeve financiare dhe infrastrukturore;

j) zbatimin e kurrikulave kombëtare dhe në nivel ofruesi;

k) rekrutimin e personelit mësimdhënës dhe mbështetës, me kohë të plotë dhe të pjesshme;

l) mbikëqyrjen e kushteve të ruajtjes së shëndetit, higjienës, pastërtisë së mjedisit e sigurisë

së nxënësve, kursantëve e punonjësve si edhe për organizimin e veprimtarive ndërgjegjësuere për çështjet e sigurisë e shëndetit me nxënësit, kursantët, mësues, instruktorë dhe prindër;

m) sigurimin dhe raportimin periodik në AKPA, të treguesve administrativë në nivel ofruesi.

Neni 10

Detyrat e nëndrejtorit të ofruesit të AFP-së

Nëndrejtorët kryejnë funksionet që lidhen me pozicionet e tyre dhe detyrat e ngarkuara nga drejtori, sipas përshkrimeve të punës, pjesë e rregullores së brendshme të ofruesit të AFP-së.

1. **Nëndrejtori që mbulon kulturën e përgjithshme** në ofruesit të AFP-së, që ofrojnë arsim profesional, kryen funksionet e mëposhtme:

a) planifikon, organizon dhe mbikëqyr zbatimin e procesit mësimor në lëndët e kulturës së përgjithshme;

b) monitoron dokumentacionin shkollor për mësuesit e lëndëve të përgjithshme;

c) monitoron procesin e frekuentimit të shkollës nga nxënësit, mbajtjen e komunikimit me prindërit, si dhe harton evidencat javore dhe mujore të frekuentimit;

d) menaxhon punën për furnizimin dhe shpërndarjen e teksteve shkollore dhe komunikon me institucionet përkatëse për këto çështje;

e) ndjek dhe monitoron procesin e maturës shtetërore profesionale;

f) ndjek realizimin e dezurnit ditor të mësuesve;

g) planifikon dhe monitoron procesin e zhvillimit të vazhduar profesional dhe kualifikimin e mësuesve të lëndëve të përgjithshme, në bashkëpunim me institucionet përgjegjëse në fushën e arsimit;

h) monitoron hartimin e kurrikulës shkollore dhe jep *feedback* te drejtori i ofruesit për çështje të zbatimit të kurrikulës për lëndët e përgjithshme;

i) administron veprimtarinë e bibliotekës së ofruesit të AFP-së;

j) bashkërendon punën me senatin e shkollës;

k) koordinon punën me psikologun e ofruesit të AFP-së;

l) monitoron realizimin e orëve edukative;

m) monitoron realizimin e aktiviteteve artistike dhe sportive të ofruesit të AFP-së;

n) organizon dhe koordinon aktivitetet që lidhen me proceset e sigurimit të cilësisë së brendshme të ofruesit të AFP-së.

2. Nëndrejtori që mbulon kulturën profesionale, kryen detyrat e mëposhtme:

a) planifikon, organizon dhe mbikëqyr zbatimin e procesit mësimor të teorisë dhe praktikës profesionale;

b) monitoron dokumentacionin shkollor për mësuesit e kulturës profesionale;

c) organizon punën për planifikimin, sigurimin dhe shpërndarjen e bazës materiale për zbatimin e praktikave profesionale në mjediset e ofruesit të AFP-së;

d) organizon dhe monitoron procesin e realizimit të praktikave (moduleve) profesionale në biznes;

e) monitoron procesin e frekuentimit të shkollës nga nxënësit, mbajtjen e komunikimit me prindërit si dhe harton evidencat javore dhe mujore të frekuentimit;

f) planifikon dhe monitoron procesin e zhvillimit të vazhduar profesional dhe kualifikimin e mësuesve të kulturës profesionale, në bashkëpunim me njësinë e zhvillimit;

g) monitoron gjatë gjithë vitit procesin e hedhjes në amzë të rezultateve të nxënësve;

h) monitoron dhe përpunon pasqyrat mujore të vlerësimit me notë;

i) është përgjegjës për mbledhjen e statistikave të ofruesit dhe komunikon me institucionet përkatëse për këto çështje;

j) planifikon dhe monitoron realizimin e vizitave pranë bizneseve, në kuadër të realizimit të kurrikulës shkollore, për mësuesit e lëndëve teorike profesionale;

k) organizon dhe koordinon aktivitetet që lidhen me proceset e sigurimit të cilësisë së brendshme të ofruesit të AFP-së.

3. Përgjegjësi i reparteve të praktikave profesionale kryen detyrat e mëposhtme:

a) harton planin vjetor të punës për funksionimin e reparteve të praktikave profesionale/bazës prodhuese;

b) garanton mirëmbajtjen e reparteve të praktikës profesionale/bazës prodhuese;

c) monitoron dhe koordinon punën me mësuesit dhe nëndrejtorin për llogaritjen e kostos së produkteve të realizuara në repartet e praktikave profesionale;

d) planifikon dhe monitoron furnizimin me lëndë të para, materiale ndihmëse etj., të reparteve të praktikave profesionale/bazës prodhuese.

4. Nëndrejtorët/përgjegjësi i reparteve të praktikave profesionale përgjigjen përpara drejtorit të ofruesit të AFP-së dhe raportojnë rregullisht pranë tij.

5. Në ofruesit e AFP-së, të cilët nuk kanë nëndrejtor, drejtori i ofruesit të AFP-së, siguron ndarjen e detyrave të nëndrejtorit mes tij dhe stafeve të tjera.

6. Në ofruesit e AFP-së, të cilët kanë më shumë se një nëndrejtor të kulturës profesionale, këto detyra ndahen ndërmjet tyre.

Neni 11

Kriteret e marrjes në punë të drejtorit të ofruesit të AFP-së

Kandidati aplikues për drejtor në ofruesit e AFP-së duhet të përmbushë kriteret si më poshtë:

1. Kriteret e përgjithshme:

a) të ketë zotësi të plotë për të vepruar;

b) të jetë në kushte shëndetësore që e lejojnë të kryejë detyrën;

c) të mos jetë i dënuar me vendim të formës së prerë për kryerjen e veprave penale;

d) të mos ketë ndaj tij masa disiplinore që nuk janë shuar.

2. Kriteret të posaçme:

a) të ketë diplomë të studimeve universitare master i shkencave (ose të barasvlershëm me të), në një nga profesionet që lidhet me fushat e kualifikimeve të ofruesit;

b) të ketë kryer shkollën e drejtorëve ose të kryejë shkollën brenda dy viteve;

c) të ketë jo më pak se 5 vjet përvojë pune në menaxhim, në sistemin e AFP-së ose fusha të ngjashme;

d) të ketë njohuri të përditësuara të teknologjisë së informacionit;

e) preferohet të ketë njohuri të gjuhës angleze dhe/ose të gjuhëve të huaja të tjera.

Neni 12

Shpallja e vendit të lirë për pozicionin e drejtorit të ofruesit të AFP-së

1. AKPA-ja shpall vendin e lirë për drejtor në ofruesin e AFP-së, brenda 10 ditëve pune, pasi

vendi i drejtorit në një ofrues të AFP-së, mbetet vakant.

2. Njoftimi bëhet në faqen zyrtare të AKPA-së, në faqen elektronike zyrtare të ofruesit të AFP-së, nëse ka, si dhe në një vend të dukshëm në hyrje të ofruesit të AFP-së, që ka vendin vakant.

3. Shpallja përmban kriteret e përgjithshme dhe të veçanta për marrjen në punë të drejtorit të ofruesit të AFP-së, dokumentet që duhet të paraqiten dhe afatin e aplikimit, që është jo më pak se 5 ditë pune dhe jo më shumë se 15 ditë pune nga data e shpalljes së vendit të lirë.

4. Gjatë procedurës së përzgjedhjes së drejtorit të ri të ofruesit të AFP-së, detyrën e tij e ushtron një nëndrejtor, në përputhje me rregulloren e brendshme të ofruesit të AFP-së. Në mungesë të një nëndrejtori, detyra ushtrohet nga mësimdhënësi me përvojën më të gjatë në këtë ofrues.

Neni 13

Dokumentet e aplikimit

1. Dosja e aplikimit, e cila përmban dokumentacionin e kërkuar sipas njoftimit të vendit të lirë, duhet të përfshijë:

- a) letërmotivimi për pozicionin;
- b) jetëshkrimin (CV-në), i cili plotësohet sipas formatit në shtojcën nr. 1 të këtij udhëzimi;
- c) fotokopje të kartës së identitetit, fotokopje të diplomës dhe fotokopje të librezës së punës;
- d) çdo dokumentacion tjetër që vërteton kualifikimet, trajnimet apo të tjera të përmendura në jetëshkrim;
- e) certifikatë ose dëshmi për nivelin e njohurive në teknologjinë e informacionit;
- f) vërtetim të gjendjes shëndetësore;
- g) vërtetim të gjendjes gjyqësore;
- h) vërtetim nga punëdhënësit e mëparshëm, që ndaj tij nuk ka marrë masa disiplinore në fuqi;
- i) të paktën një rekomandim ose vlerësim pune nga punëdhënësi të mëparshëm.

2. Dokumentet e aplikimit dorëzohen në zyrën e protokollit të Drejtorisë së Përgjithshme të AKPA-së, brenda afateve të aplikimit të përcaktuara në shpallje.

Neni 14

Komisioni i vlerësimit

1. Komisioni i vlerësimit ngrihet nga Drejtoria e Përgjithshme e AKPA-së dhe përbëhet nga 3 (tre anëtarë):

- a) një përfaqësues nga Drejtoria e Përgjithshme e AKPA-së (kryetar i komisionit);
- b) kryetari i Bordit Drejtues të ofruesit të AFP-së, ose një anëtar i autorizuar prej tij;
- c) një nëndrejtor ose një mësues me përvojë të gjatë pranë ofruesit të AFP-së.

2. Në rastin kur nëndrejtori i atij ofruesi të AFP-së, konkurron për drejtor, ngritja e komisionit të vlerësimit dhe komunikimi me Drejtorinë e Përgjithshme të AKPA-së, do të bëhet nga një person tjetër i parashikuar në rregulloren e brendshme të ofruesit të AFP-së.

3. Përpara fillimit të procedurave, anëtarët e komisionit nënshkruajnë deklaratën e konfliktit të interesit dhe etikës profesionale, sipas modelit të përcaktuar në shtojcën 3 të këtij udhëzimi.

4. Detyra e komisionit të vlerësimit është të bëjë vlerësimin me pikë të kandidatëve sipas kriterëve të përgjithshme dhe të posaçme dhe t'i përcjellë Drejtorisë së Përgjithshme të AKPA-së, listën e kandidatëve të renditur sipas rezultateve të vlerësimit.

5. Komisioni i merr vendimet me shumicë votash.

Neni 15

Procesi i përzgjedhjes së drejtorit

Procesi i përzgjedhjes së drejtorit të ofruesit të AFP-së, kalon në këto faza:

1. Faza e parë:

a) njësia e burimeve njerëzore pranë AKPA-së, verifikon paraprakisht dokumentacionin e dorëzuar nga çdo aplikant dhe shpall listën paraprake të kandidatëve të kualifikuar me dokumentacion të plotë, në përputhje me kërkesat e aplikimit;

b) lista e kandidatëve të kualifikuar, sipas rendit alfabetik, shpallet në faqen zyrtare të AKPA-së, si dhe në një vend të dukshëm të ofruesit të AFP-së, për të cilin zhvillohet konkurrimi;

c) kandidatët që nuk janë kualifikuar, njoftohen nga njësia e burimeve njerëzore pranë AKPA-s, në adresën e tyre të e-mail-it, duke sqaruar dhe arsyet e moskualifikimit;

d) brenda 3 (tri) ditëve kalendarike nga data e njoftimit, kandidatët që nuk janë kualifikuar, kanë të drejtë të paraqesin ankesë pranë Drejtorisë të Përgjithshme të AKPA-s. Ankuesi merr përgjigje brenda 5 (pesë) ditëve pune nga data e depozitimit të saj dhe nëse i rijepet e drejta e kualifikimit kalon në fazën e dytë.

2. Faza e dytë:

a) struktura e vlerësimit të kandidatëve është si më poshtë:

- Vlerësimi për dokumentacionin e dorëzuar është 40 pikë i ndarë:

- i. arsimimi: 15 pikë;
- ii. përvoja në menaxhim: 15 pikë;
- iii. njohuritë në fushën e TIK-ut: 10 pikë.

- Vlerësimi për kriteret e tjera nëpërmjet intervistës me gojë është 60 pikë.

b) në intervistë, ndër të tjera, kandidati vlerësohet për perspektivën e prezantuar prej tij, për sa i përket zhvillimit dhe miradministrimit të ofruesit të AFP-së;

c) komisioni për intervistën e strukturuar me gojë zgjedh një grup të njëjtë pyetjesh të bazuara në kompetenca, për të gjithë kandidatët;

d) nëse asnjëri nga kandidatët nuk merr në total të paktën 70 pikë, komisioni vendos përfundimin e fazës së vlerësimit pa asnjë kandidat fitues;

e) komisioni ia komunikon vendimin e përzgjedhjes apo të përfundimit të procedurës pa asnjë të përzgjedhur Drejtorisë së Përgjithshme të AKPA-së, brenda 1 (një) dite pune. Ky vendim dërgohet në AKPA, së bashku me listën e kandidatëve që kanë konkurruar të renditur sipas pikëve;

f) në kushtet e rezultatit pa asnjë fitues, AKPA-ja rihap procedurën brenda 3 (tri) ditëve kalendarike nga marrja e vendimit të komisionit;

g) komisioni mbledh pikët dhe liston kandidatët sipas pikëve. Në rastet kur ka më shumë se dy kandidatë me numër të njëjtë pikësh, ka prioritet kandidati i cili ka më shumë pikë në intervistën me gojë;

h) Drejtoria e Përgjithshme e AKPA-së njofton individualisht kandidatët, që kanë konkurruar për rezultatin e tyre, brenda 1 (një) dite pune nga dita që komiteti i njofton vendimin e tij;

i) kandidatët kanë të drejtë të bëjnë ankim, për rezultatin e pikëve pranë Drejtorisë së Përgjithshme të AKPA-së, brenda 3 (tri) ditëve kalendarike nga data e marrjes së rezultateve të vlerësimit. Ankuesi

merr përgjigje brenda 5 (pesë) ditëve pune nga data e depozitimit të ankesës;

j) në përfundim të procesit të përzgjedhjes, Komisioni i vlerësimit i paraqet Drejtorisë të Përgjithshme të AKPA-së një raport përmbledhës mbi procesin e vlerësimit në përgjithësi.

Neni 16

Emërimi i kandidatit për drejtor

1. Drejtori i përgjithshëm i AKPA-së, pasi shqyrton raportin e Komisionit të Vlerësimit, i paraqet ministrit përgjegjës për AFP-në, listën prej 3 (tre) kandidatësh të renditur të parët sipas rezultateve të vlerësimit. Emërimi i drejtorit të ofruesit të AFP-së, bëhet nga ministri përgjegjës për AFP-në.

2. Njoftimi për emërimin bëhet në të njëjtën mënyrë si shpallja.

Neni 17

Mbarimi i marrëdhënies së punës dhe largimi i drejtorit të ofruesit të AFP-së

1. Mbarimi i marrëdhënies së punës së drejtorit të institucionit publik të AFP-së, bëhet kur:

- a) jep dorëheqjen;
- b) mbush moshën e pensionit;
- c) bëhet i paafte për kryerjen e detyrave për arsye shëndetësore;
- d) dënohet me vendim të formës së prerë të gjykatës;

e) merret masa disiplinore e largimit nga puna;

2. Drejtori i përgjithshëm i AKPA-së, i propozon ministrit lirim të drejtorit të ofruesit të AFP-së, në rast se drejtori:

a) shkel dispozitat e Kodit të Punës, legjislacionit të AFP-së dhe legjislacionit për sistemin e arsimit parauniversitar;

b) shkel etikën dhe sjelljen në punë;

c) ka bërë deklaratë të rreme në procesin e aplikimit;

d) ka falsifikuar dokumente zyrtare;

e) ka nxitur vartësit e tij të falsifikojnë dokumente zyrtare;

f) ka ushtruar dhunë fizike ose psikologjike ndaj nxënësve ose punonjësve të ofruesit të AFP-së;

g) ka përvetësuar fonde financiare ose materiale të ofruesit të AFP-së;

h) ka marrë ose dhënë rryshfet;

i) ka dhënë kopje ose ka organizuar kopje në provimet kombëtare dhe ato që zhvillohen në nivel ofruesi ose ka kryer shkelje të procedurave të zhvillimit të provimeve kombëtare në shkelje të procedurave dhe ndonjë rregullimi të brendshëm;

j) ka organizuar pjesëmarrjen e mësuesve ose nxënësve në veprimtari politike.

3. Drejtori ka të drejtë të dëgjohet nga drejtori i përgjithshëm i AKPA-së, përpara se ky i fundit të dërgojë kërkesën për largimin e tij.

4. Lirimi i drejtorit të ofruesit të AFP-së, bëhet edhe me nismën e bordit drejtues të ofruesit, i cili duhet të kërkojë me shkrim pranë drejtorit të përgjithshëm të AKPA-së, largimin e drejtorit, pasi është marrë një vendim nga bordi për këtë qëllim. Drejtori ka të drejtë të dëgjohet nga bordi, përpara se ky i fundit të dërgojë kërkesën për largimin e tij.

Neni 18

**Kriteret e marrjes në punë të
nëndrejtorit/përgjegjës të reparteve të
praktikave profesionale/bazës prodhuese në
ofruesit e AFP-së**

Kandidati aplikues për nëndrejtor të ofruesit të AFP-së, që mbulon kulturën e përgjithshme dhe profesionale ofruesit e AFP-së, duhet të përmbushë kriteret si më poshtë:

1. Kriteret e përgjithshme:

- a) të ketë zotësi të plotë për të vepruar;
- b) të jetë në kushte shëndetësore që e lejojnë të kryejë detyrën;
- c) të mos jetë i dënuar me vendim të formës së prerë për kryerjen e veprave penale;
- d) të mos ketë ndaj tij masa disiplinore që nuk janë shuar;
- e) të demonstrojë vlera të larta të etikës, sjelljes dhe komunikimit;
- f) të demonstrojë aftësi të organizimit dhe planifikimit strategjik, aftësi analitike për zgjidhjen e problemeve;
- g) të demonstrojë aftësi drejtuese, të punës në grup dhe motivimit.

2. Kriteret e posaçme për nëndrejtorin, që mbulon kulturën e përgjithshme:

- a) të ketë diplomë të studimeve universitare të nivelit “Master shkencave” (ose të barasvlershme) në fushën e edukimit;
- b) të ketë të paktën kategorinë “Mësues i kualifikuar”;

c) të ketë punuar të paktën 5 vjet në arsim;

d) të jetë vlerësuar të paktën “Mirë” në provimin e kualifikimit;

e) të njohë dhe të përdorë teknologjinë e informacionit.

3. Kriteret e posaçme për nëndrejtorin, që mbulon kulturën profesionale:

a) të ketë diplomë të studimeve universitare të nivelit “Master shkencor” (ose të barasvlershme) për një nga profesionet që lidhet me drejtëmet profesionale të ofruesit të AFP-së;

b) të ketë të paktën kategorinë “Mësues i kualifikuar”;

c) të ketë punuar të paktën 5 vjet në një ofrues të AFP-së;

d) të njohë dhe të përdorë teknologjinë e informacionit.

e) të ketë përvojë pune të paktën 3 vjet në fushën profesionale të njërit prej kualifikimeve profesionale të ofruesit të AFP-së.

Neni 19

**Shpallja e vendit të lirë për pozicionin e
nëndrejtorit/përgjegjës të reparteve të
praktikave profesionale**

1. Drejtori i ofruesit të AFP-së, shpall vendin e lirë për nëndrejtor në ofruesin e AFP-së, brenda 10 ditëve pune nga krijimi i vendit të lirë.

2. Drejtori i ofruesit të AFP-së, njofton Drejtorinë e Përgjithshme të AKPA-s, brenda 48 orëve nga krijimi i vendit të lirë.

3. Njoftimi bëhet në portalin e AKPA-së, në faqen elektronike zyrtare të ofruesit, nëse ka, si dhe në një vend të dukshëm në hyrje të institucionit publik ofrues të AFP-së, që ka vendin vakant.

4. Shpallja përmban kriteret e përgjithshme dhe të veçanta për marrjen në punë të nëndrejtorit të ofruesit të AFP-së, dokumentet që duhet të paraqiten dhe afatin e aplikimit, që është jo më pak se 5 ditë pune dhe jo më shumë se 15 ditë pune nga data e shpalljes së vendit të lirë.

Neni 20

Dokumentet e aplikimit

1. Dosja e aplikimit, e cila përmban dokumentacionin e kërkuar sipas njoftimit të vendit të lirë, duhet të përfshijë:

- a) letër motivimi për pozicionin;

b) CV (jetëshkrimi), i cili plotësohet sipas formatit në shtojcën 1 të këtij udhëzimi;

c) fotokopje e kartës së identitetit, e diplomës dhe e librezës së punës;

d) çdo dokumentacion tjetër që vërteton kualifikimet, trajnimet apo të tjera të përmendura në CV;

e) certifikatë ose dëshmi për nivelin e njohurive në teknologjinë e informacionit;

f) vërtetim të gjendjes shëndetësore;

g) vërtetim të gjendjes gjyqësore;

h) vërtetim nga punëdhënësit e mëparshëm, që ndaj tij nuk ka marrë masa disiplinore në fuqi;

i) të paktën një rekomandim ose vlerësim pune nga punëdhënësi të mëparshëm.

2. Dokumentet e aplikimit dorëzohen në zyrën e protokollit të ofruesit të AFP-së, brenda afateve të aplikimit të përcaktuara në shpallje.

Neni 21

Komisioni i vlerësimit

1. Komisioni i vlerësimit (Komisioni) të kandidatëve për nëndrejtor/përgjegjës të praktikave profesionale ngrihet nga drejtori i ofruesit të AFP-së dhe përbëhet nga 3 anëtarë:

a) kryetari i bordit drejtues të ofruesit të AFP-së ose një anëtar i autorizuar prej tij (kryetar i komisionit);

b) një nëndrejtor ose një mësimdhënës me përvojën më të gjatë pranë ofruesit të AFP-së;

c) një mësues me përvojë nga personeli mësimor.

2. Përpara fillimit të procedurave, anëtarët e komisionit nënshkruajnë deklaratën e konfliktit të interesit dhe etikës profesionale, sipas modelit të përcaktuar në shtojcën 3, të këtij udhëzimi.

3. Detyrat e komisionit të vlerësimit është të bëjë vlerësimin me pikë të kandidatëve sipas kriterëve të përgjithshme dhe të posaçme.

4. Komisioni i merr vendimet me shumicë votash.

Neni 22

Procesi i përzgjedhjes së nëndrejtorit

Procesi i përzgjedhjes së nëndrejtorit të ofruesit të AFP-së kalon në këto faza:

1. Faza e parë:

a) njësia e burimeve njerëzore pranë ofruesit të AFP-së verifikon paraprakisht dokumentacionin e

dorëzuar nga çdo aplikant dhe shpall listën paraprake të kandidatëve të kualifikuar për në fazën e dytë me dokumentacion të plotë, në përputhje me kërkesat e aplikimit;

b) lista e kandidatëve të kualifikuar, sipas rendit alfabetik, shpallet në faqen zyrtare të AKPA-së, në faqen zyrtare të ofruesit të AFP-së, nëse ka, si dhe në një vend të dukshëm të institucionit publik të AFP-së, për të cilin zhvillohet konkurrimi;

c) kandidatët, që nuk janë kualifikuar njoftohen nga drejtori i ofruesit të AFP-së në adresën e tyre të e-mail-it, duke sqaruar dhe arsyet e moskualifikimit;

d) brenda 3 ditëve kalendarike nga data e njoftimit, kandidatët që nuk janë kualifikuar, kanë të drejtë të paraqesin ankesë pranë Drejtorisë të Përgjithshme të AKPA-së. Ankuesi merr përgjigje brenda 5 ditëve pune nga data e depozitimit të ankesës dhe nëse i rijepet e drejta e kualifikimit kalon në fazën e dytë.

2. Faza e dytë:

a) struktura e vlerësimit të kandidatëve është si më poshtë:

- Vlerësimi për dokumentacionin e dorëzuar është 40 pikë i ndarë:

i. arsimimi: 15 pikë;

ii. përvoja në punë sipas kriterëve të posaçme: 15 pikë;

iii. njohuritë në fushën e TIK-ut: 10 pikë.

- Vlerësimi për kriteret e tjera, nëpërmjet intervistës me gojë, është 60 pikë.

i. në intervistë, ndër të tjera, kandidati vlerësohet për perspektivën e prezantuar prej tij për sa i përket zhvillimit dhe miradministrimit të ofruesit të AFP-së;

ii. komisioni për intervistën e strukturuar me gojë zgjedh një grup të njëjtë pyetjesh të bazuara në kompetenca, për të gjithë kandidatët;

b) nëse asnjëri nga kandidatët nuk merr në total të paktën 70 pikë, komisioni vendos përfundimin e fazës së vlerësimit pa asnjë kandidat fitues;

c) komisioni ia komunikon vendimin e përzgjedhjes apo të përfundimit të procedurës pa asnjë të përzgjedhur Drejtorisë së Përgjithshme të AKPA-s, brenda 1 (një) dite pune. Ky vendim dërgohet në AKPA, së bashku me listën e kandidatëve që kanë konkurruar të renditur sipas pikëve;

d) në kushtet e rezultatit pa asnjë fitues, drejtori i ofruesit rihap procedurën brenda 3 (tri) ditëve kalendarike nga marrja e vendimit të komisionit;

e) komisioni mbledh pikët dhe liston kandidatët sipas pikëve. Në rastet kur ka më shumë se dy kandidatë me numër të njëjtë pikësh, ka prioritet kandidati që ka më shumë pikë në intervistën me gojë;

f) drejtori i ofruesit të AFP-së njofton individualisht kandidatët, që kanë konkurrar për rezultatin e tyre, brenda 1 (një) dite pune nga dita që komisioni i vlerësimit i njofton vendimin e tij;

g) kandidatët kanë të drejtë të bëjnë ankim, për rezultatin e pikëve të drejtori i ofruesit të AFP-së, brenda 3 ditëve kalendarike nga data e marrjes së rezultateve të vlerësimit. Ankuesi merr përgjigje brenda 5 ditëve pune nga data e depozitimit të ankesës.

Neni 23

Emërimi i kandidatit për nëndrejtor

1. Komisioni i vlerësimit i paraqet drejtorit të ofruesit një raport me shkrim mbi vlerësimin e përmblendhur për kandidatët.

2. Drejtori i ofruesit të AFP-së, pasi shqyrton raportin e Komisionit, emëron njërin nga 3 (tre) kandidatët të renditur të parët. Shpallja e fituesit bëhet në të njëjtën mënyrë dhe vend si njoftimi i vendit të lirë.

Neni 24

Mbarimi i marrëdhënies së punës dhe largimi i nëndrejtorit të ofruesit të AFP-së

1. Mbarimi i marrëdhënies së punës së nëndrejtorit të ofruesit publik të ofruesit të AFP-së, bëhet kur:

- a) jep dorëheqjen;
- b) mbush moshën e pensionit;
- c) bëhet i paaftë për kryerjen e detyrave për arsye shëndetësore;
- d) dënohet me vendim të formës së prerë të gjykatës;
- e) merret masa disiplinore e largimit nga puna.

2. Drejtori i ofruesit të AFP-së, nis procedurën e largimit të nëndrejtorit të ofruesit të AFP-së kur ky i fundit:

- a) shkel dispozitat e Kodit të Punës, legjislacionit të AFP-së dhe legjislacionit për sistemin e arsimor parauniversitar;
- b) shkel etikën dhe sjelljen në punë;
- c) ka bërë deklaratë të rreme në procesin e aplikimit;

d) ka falsifikuar dokumente zyrtare;

e) ka nxitur vartësit e tij të falsifikojnë dokumente zyrtare;

f) ka ushtruar dhunë fizike ose psikologjike ndaj nxënësve/kursantëve ose personelit mbështetës të ofruesit të AFP-së;

g) ka përvetësuar fonde financiare ose materiale të ofruesit të AFP-së;

h) ka marrë ose dhënë ryshfet;

i) ka dhënë kopje ose ka organizuar kopje në provimet kombëtare dhe ato që zhvillohen në nivel ofruesi, ose ka kryer shkelje të procedurave të zhvillimit të provimeve kombëtare apo të provimeve në nivel ofruesi, në shkelje të procedurave dhe ndonjë rregullimi të brendshëm;

j) ka organizuar pjesëmarrjen e mësuesve ose nxënësve në veprimtari politike.

3. Nëndrejtori ka të drejtë të dëgjohet nga drejtori i ofruesit të AFP-së, përpara se ky i fundit të vendosë për largimin e tij.

4. Largimi i nëndrejtorit të ofruesit të AFP-së bëhet edhe me nismën e bordit drejtues të ofruesit, i cili duhet t'i kërkojë drejtorit të ofruesit të AFP-së largimin e nëndrejtorit, pasi është marrë një vendim nga bordi për këtë qëllim. Nëndrejtori ka të drejtë të dëgjohet nga bordi, përpara se ky i fundit të dërgojë kërkesën për largimin e tij.

KAPITULLI IV

DETYRAT DHE PROCEDURAT E REKRUTIMIT TË PERSONELIT MËSIMDHËNËS

Neni 25

Detyrat e personelit mësimdhënës të kulturës së përgjithshme në ofruesit e AFP-së

Detyrat e personelit mësimdhënës të kulturës së përgjithshme përcaktohen në legjislacionin për arsimin parauniversitar.

Neni 26

Detyrat e personelit mësimdhënës të kulturës profesionale në ofruesit e AFP-së

1. Personeli mësimdhënës i kulturës profesionale konsiderohet:

a) personeli mësimdhënës i teorisë profesionale në ofruesit e arsimit profesional;

b) personeli mësimdhënës i formimit praktik në ofruesit e arsimit profesional personeli mësimdhënës i formimit teorike-praktik në ofruesit e formimit profesional.

2. Personeli mësimdhënës i kulturës profesionale mund të jetë me kohë të plotë ose të pjesshme, sipas nevojave të ofruesit të AFP-së.

3. Personeli mësimdhënës i kulturës profesionale ka këto detyra:

a) të zhvillojë mësimdhënien me synim zotërimin e kompetencave profesionale dhe kompetencave kyçe, në bazë të rezultateve të të nxënësve dhe duke përzgjedhur ndërmjet metodave dhe praktikave bashkëkohore më të mira, vendase e të huaja;

b) të përkujdeset për mbarëvajtjen e çdo nxënësi/kursanti të tij;

c) të dokumentojë të dhënat e procesit mësimor dhe vlerësimin në dokumentacionin zyrtar përkatës;

d) të zbatojë kurrikulën kombëtare dhe të zhvillojë e të zbatojë kurrikulën në nivel ofruesi;

e) të garantojë formimin praktik në mjediset e ofruesit të AFP-së;

f) të përditësojë kompetencat profesionale;

g) të zbatojë rregulloren e institucionit;

h) të kontribuojë në zhvillimin dhe mbarëvajtjen e veprimtarisë së ofruesit të AFP-së;

i) detyra të tjera të ngarkuara nga drejtori i ofruesit të AFP-së.

Neni 27

Detyrat e personelit të shërbimit psikosocial

Detyrat e personelit të shërbimit psikosocial, i cili ofrohet në ofruesit e AFP-së, që janë shkolla të mesme profesionale, përcaktohen në legjislacionin për arsimin parauniversitar dhe në përputhje me urdhrin e MASR-së “Për shërbimin psikosocial në arsimin parauniversitar”. Procedurat e marrjes në punë të personelit të shërbimit psikosocial rregullohen sipas Kodit të Punës dhe akteve ligjore për shërbimin psikosocial.

Neni 28

Procedurat e marrjes në punë të personelit mësimdhënës të lëndëve të kulturës së përgjithshme

1. Procedurat e marrjes në punë të personelit të lëndëve të kulturës së përgjithshme bëhen sipas udhëzimit përkatës të ministrit përgjegjës për arsimin.

2. Drejtori i ofruesit të AFP-së, duhet fillimisht të koordinojë kërkimin e mësuesve të lëndëve të kulturës së përgjithshme me drejtorët e ofruesve të tjerë të AFP-së, të cilët ushtrojnë veprimtarinë në atë zonë për plotësimin e ngarkesës mësimore të mësuesve aktualë të sistemit të AFP-së.

Neni 29

Kriteret e marrjes në punë të personelit mësimdhënës të kulturës profesionale

Aplikanti për mësimdhënës të kulturës profesionale në ofruesit të AFP-së duhet të përmbushë

këto kritere:

1. Kriteret e përgjithshme:

a) të ketë zotësi të plotë për të vepruar;

b) të jetë në kushte shëndetësore që e lejojnë të kryejë detyrën;

c) të mos jetë i dënuar me vendim të formës së prerë për kryerjen e veprave penale;

d) të mos ketë ndaj tij masa disiplinore që nuk janë shuar;

e) të demonstrojë vlera të larta të etikës, sjelljes dhe komunikimit;

f) të demonstrojë aftësi të punës në grup dhe motivimit.

2. Kriteret e posaçme për personelin mësimdhënës të teorisë profesionale në ofruesit e AFP-së, që ofrojnë arsim të mesëm profesional:

a) të ketë diplomë nga një institucion i arsimit të lartët të nivelit master i profesionit ose master i shkencave ose të barasvlershme, për një nga profilet që lidhet me zhvillimin e kurrikulës së kulturës profesionale të ofruesit të AFP-së;

b) të ketë të paktën 3 (tre) vjet eksperiencë pune në fushën, në të cilën ka kryer studimet;

c) të njohë dhe të përdorë teknologjinë e informacionit

3. Kriteria të posaçme për personelin mësimdhënës të formimit praktik në ofruesit e AFP-së, që ofrojnë arsim profesional:

a) të ketë diplomë nga një shkollë e mesme profesionale ose të nivelit *bachelor* në një nga profilet, që lidhet me zhvillimin e kurrikulës së kulturës profesionale të ofruesit të AFP-së;

b) të ketë të paktën 5 (pesë) vjet eksperiencë pune në fushën, në të cilën ka kryer studimet;

c) të njohë dhe të përdorë teknologjinë e informacionit.

4. Kriteria të posaçme për personelin mësimdhënës të formimit teorik-praktik në ofruesit e formimit profesional:

a) të ketë minimalisht diplomë nga një shkollë e mesme profesionale/ pas të mesëm, kualifikim profesional mbi një vit në fushën/profesionin që lidhet me zhvillimin e kurrikulës së kulturës profesionale të ofruesit të formimit profesional;

b) të ketë të paktën 5 (pesë) vjet eksperiencë pune në fushën, në të cilën është arsimuar;

c) të njohë dhe të përdorë teknologjinë e informacionit.

Neni 30

Lëvizja paralele e personelit mësimdhënës të kulturës profesionale

1. Në rastet kur krijohet një vend i lirë punë, drejtori i ofruesit të AFP-së, brenda 48 orë, njofton Drejtorinë e Përgjithshme të AKPA-së.

2. AKPA-ja njofton të gjithë ofruesit e AFP-së, për vendin e lirë të krijuar.

3. Kërkesa për lëvizje paralele dhe dokumentacioni përkatës dorëzohen pranë ofruesit të AFP-së, ku është krijuar vendi i lirë i punës, brenda 5 ditëve nga njoftimi i AKPA-së.

4. Vendi i lirë fillimisht i ofrohet personelit mësimor të të njëjtit profil dhe nivel.

5. Nëse nuk paraqiten kërkesa për lëvizje paralele brenda afatit sipas pikës 3, AKPA-ja njofton ofruesin e AFP-së për shpalljen e vendit të lirë.

6. Krijimi i vendit të lirë krijohet jo vetëm në rast të largimit nga puna të një personeli, por edhe nëse një nevojë e tillë del nga përcaktimi i normave për ngarkesën mësimore-edukative dhe numrin e nxënësve në ofruesin e AFP-së.

Neni 31

Shpallja e vendit të lirë për personel mësimdhënës të kulturës profesionale

1. Në rastet kur krijohet një vend i lirë në personelin e mësimdhënies së kulturës profesionale, pasi është mbyllur procedura e lëvizjes paralele, drejtori i ofruesit të AFP-së, brenda 5 ditëve pune shpall njoftimin për vendin e lirë.

2. Njoftimi bëhet në faqen zyrtare të AKPA-së, në faqen elektronike zyrtare të ofruesit, nëse ka, si dhe në një vend të dukshëm në hyrje të ofruesit të AFP-së, që ka vendin e lirë.

3. Shpallja përmban kriteret e përgjithshme dhe të veçanta për marrjen në punë të drejtorit të ofruesit të AFP-së, dokumentet që duhet të paraqiten dhe afatin e aplikimit, që është jo më pak se 5 ditë pune dhe jo më shumë se 15 ditë pune nga data e shpalljes së vendit të lirë.

Neni 32

Dokumentet e aplikimit

1. Dosja e aplikimit, e cila përmban dokumentacionin e kërkuar sipas njoftimit të vendit të lirë, duhet të përfshijë:

a) letër motivimi për pozicionin;

b) jetëshkrimin (CV-në), i cili plotësohet sipas formatit *Europass* në shtojcën 1, të këtij udhëzimi;

c) të dhënat e aplikuesit, të plotësuara sipas modelit të përcaktuar në shtojcën 2, të këtij udhëzimi;

d) fotokopje të kartës së identitetit, fotokopje të diplomës dhe fotokopje të librezës së punës;

e) çdo dokumentacion tjetër që vërteton kualifikimet, trajnimet apo të tjera të përmendura në CV;

f) certifikatë ose dëshmi për nivelin e njohurive në teknologjinë e informacionit;

g) vërtetim të gjendjes shëndetësore;

h) vërtetim të gjendjes gjyqësore;

i) vërtetim nga punëdhënësi e mëparshëm, që ndaj tij nuk ka marrë masa disiplinore në fuqi;

j) të paktën një rekomandim ose vlerësim pune nga punëdhënësi të mëparshëm.

2. Dokumentet e aplikimit dorëzohen në protokollin e ofruesit të AFP-së, brenda afateve të aplikimit të përcaktuara në shpallje.

Neni 33

Komisioni i vlerësimit

1. Komisioni i vlerësimit (komisioni) përbëhet nga këta anëtarë:

a) drejtori i ofruesit të AFP-së, i cili është kryetar i komisionit

b) kryetari i bordit të ofruesit të AFP-së ose një përfaqësues i autorizuar prej tij;

c) një mësues/instruktor me përvojë të gjatë në ofruesin e AFP-së.

2. Përpara fillimit të procedurave, anëtarët e komisionit nënshkruajnë deklaratën e konfliktit të interesit dhe etikës profesionale, sipas modelit të përcaktuar në shtojcën 3 të këtij udhëzimi.

3. Komisioni i merr vendimet me shumicë votash.

4. Komisioni kryen këto detyra:

a) shqyrton dokumentacionin e dorëzuar nga aplikantët dhe liston aplikantët me dokumentacionin e plotë dhe të saktë, të cilët do të vlerësohen nga komisioni. Aplikantët, që nuk pranohen, njoftohen me shkrim për mangësitë në dokumentacion;

b) vlerëson me pikë aplikantët e pranuar në bazë të kriterëve të përcaktuara në shpallje;

c) interviston secilin aplikant për metodat e tij të mësimdhënies dhe të nxënies dhe çdo anëtar e vlerëson me pikët nga 1 në 10;

d) vëzhgon dy orë mësimore të aplikantit për mësues, dy seanca instruktimi të aplikantit për instruktor nëpërmjet të paktën tre anëtarëve të komisionit të vlerësimit dhe çdo anëtar e vlerëson me pikët nga 1 në 20;

e) në rastet kur anëtarët e komisionit nuk kanë profilin përkatës, vëzhgimi i dy orëve mësimore i caktohet një mësuesi të profilit përkatës dhe një instruktori të profilit përkatës si edhe një anëtar i tretë.

Neni 34

**Procesi i përzgjedhjes së personelit
mësimdhënës të kulturës profesionale
në ofruesit e AFP-së**

Procesi i përzgjedhjes së nëndrejtorit të ofruesit të AFP-së kalon në këto faza:

Faza e parë:

a) njësia e burimeve njerëzore pranë ofruesit të AFP-së verifikon paraprakisht dokumentacionin e dorëzuar nga çdo aplikant dhe shpall listën

paraprake të kandidatëve të kualifikuar për në fazën e dytë me dokumentacion të plotë, në përputhje me kërkesat e aplikimit;

b) lista e kandidatëve të kualifikuar, sipas rendit alfabetik, shpallet në faqen zyrtare të AKPA-së, në faqen zyrtare të ofruesit të AFP-së, nëse ka, si dhe në një vend të dukshëm të ofruesit të AFP-së, për të cilin zhvillohet konkurrimi;

c) kandidatët, që nuk janë kualifikuar njoftohen nga drejtori i ofruesit të AFP-së në adresën e tyre të e-mail-it, duke sqaruar dhe arsyet e moskualifikimit;

d) brenda 3 ditëve kalendarike nga data e njoftimit, kandidatët që nuk janë kualifikuar, kanë të drejtë të paraqesin ankesë pranë Drejtorisë së Përgjithshme të AKPA-s. Ankuesi merr përgjigje brenda 5 ditëve pune nga data e depozitimit të ankesës dhe nëse i rijepet e drejta e kualifikimit kalon në fazën e dytë.

Faza e dytë:

1. Struktura e vlerësimit të kandidatëve është si më poshtë:

- Vlerësimi për dokumentacionin e dorëzuar është 40 pikë i ndarë:

i. arsimimi: 15 pikë;

ii. përvoja në punë sipas kriterëve të posaçme: 15 pikë;

iii. njohuritë në fushën e TIK-ut: 10 pikë;

- Vlerësimi për kriteret e tjera, nëpërmjet vëzhgimit të orës mësimore është 60 pikë.

2. Komisioni mbledh pikët e secilit aplikant dhe përzgjedh aplikantin me shumën më të madhe të pikëve. Kur ka më shumë se një aplikant me numër të njëjtë pikësh, ka prioritet kandidati që ka më shumë pikë për vëzhgimin e orëve mësimore ose seancave të instruktimit për rastin e instruktorit.

3. Brenda një dite, komisioni shpall, në një vend të dukshëm në institucion, tabelat e pikëve të secilit aplikant dhe pret tri ditë për ankimimet e mundshme. Afati i shqyrtimit të ankimeve është 3 ditë pune.

4. Kandidati fitues, për pozicionet e punës me kohë të plotë, lidh një kontratë 1-vjeçare, kohë gjatë së cilës është në provë dhe mbikëqyrje për punën e tij dhe në rast se vlerësohet pozitivisht për performancën gjatë vitit të provës, kontrata konsiderohet me afat të pacaktuar.

5. Kandidati fitues, për pozicionet e punës me kohë të pjesshme, lidh një kontratë me afat deri në 1 vit, më të drejtë rinovimi sipas nevojave të

ofruesit të AFP-së dhe performancës së personelit mësimdhënës me kohë të pjesshme.

6. Gjatë procedurës së rekrutimit dhe kur nuk ka aplikantë, detyrën e mësuesit ose të instruktorit e kryen përkohësisht një mësues ose instruktor zëvendësues, i cili punon me kontratë pune me afat jo më gjatë se përfundimi i procedurës së rekrutimit.

7. Kërkesa për vendin e lirë të mësuesit përsëritet pas të paktën 1 muaji.

Neni 35

Mbarimi i marrëdhënies së punës dhe largimi i personelit mësimdhënës në ofruesit të AFP-së

1. Mbarimi i marrëdhënies së punës së personelit mësimdhënës në ofruesit të AFP-së bëhet në rastet kur:

- a) jep dorëheqjen;
- b) mbush moshën e pensionit;
- c) bëhet i paaftë për kryerjen e detyrave për arsye shëndetësore;
- d) dënohet me vendim të formës së prerë të gjykatës;
- e) merret masa disiplinore e ndërprerjes së marrëdhënieve të punës.

2. Drejtori i ofruesit të AFP-së propozon largimin e mësimdhënësit në rast se ky i fundit:

- a) shkel dispozitat e Kodit të Punës, legjislacionit të AFP-së dhe legjislacionit parauniversitar;
- b) shkel etikën dhe sjelljen në punë;
- c) ka bërë deklaratë të rreme në procesin e aplikimit;
- d) ka falsifikuar dokumente zyrtare;
- e) ka ushtruar dhunë fizike ose psikologjike ndaj nxënësve ose punonjësve të ofruesit të AFP-së;
- f) ka përvetësuar fonde financiare ose materiale të ofruesit të AFP-së;
- g) ka marrë ose dhënë ryshfet;
- h) ka dhënë kopje ose ka organizuar kopje në provimet kombëtare dhe ato që zhvillohen në nivel ofruesi, ose ka kryer shkelje të procedurave të zhvillimit të provimeve kombëtare, si dhe shkelje të procedurave dhe ndonjë rregullimi të brendshëm;
- i) ka organizuar pjesëmarrjen e nxënësve në veprimtari politike.

3. Mësimdhënësi ka të drejtë të dëgjohet nga drejtori i ofruesit të AFP-së, përpara se ky i fundit të nisë procedurën për largimin e tij.

KREU IV

PËRBËRJA DHE FUNKSIONIMI I NJËSISË SË ZHVILLIMIT TË OFRUESVE TË AFP-së

Neni 36

Qëllimi i njësisë së zhvillimit të AFP-së

Njësia e zhvillimit, e cila ngrihet e funksionon pranë çdo ofruesi të AFP-së, është një strukturë e brendshme, e cila ka për qëllim hartimin, zbatimin, dokumentimin dhe mbikëqyrjen e veprimtarive dhe projekteve zhvillimore të institucionit.

Neni 37

Përbërja e njësisë së zhvillimit të ofruesve të AFP-së

1. Njësia e zhvillimit të ofruesve të AFP-së, të cilët ofrojnë arsim profesional, përbëhet nga personeli mësimdhënës ngarkesa e të cilëve përcaktohet në udhëzimin përkatës për ngarkesat mësimore dhe llogaritet në bazë të formulës sipas shtojcës 4, si dhe anëtarë të tjerë për funksione që nuk lidhen direkt me mësimdhënien sipas nevojës.

2. Në ofruesit të AFP-së, të cilët janë qendra të formimit profesional, njësia e zhvillimit është pjesë e sektorit të administrimit të formimit profesional.

3. Njësia e zhvillimit drejtohet nga përgjegjësi i njësisë së zhvillimit i cili/e cila, përveç drejtimit, mbulon dhe të paktën një funksion.

4. Anëtarët dhe përgjegjësi i njësisë së zhvillimit caktohen nga drejtori i institucionit të AFP-së, sipas kritereve dhe procedurave të përcaktuara në këtë udhëzim.

Neni 38

Detyrat e njësisë së zhvillimit, për zhvillimin e vazhduar profesional të personelit mësimdhënës në institucionet ofruese të AFP-së

Për realizimin e funksionit të saj për zhvillimin e vazhduar profesional të personelit mësimdhënës të ofruesit të AFP-së, njësia e zhvillimit, nëpërmjet koordinatorit për zhvillimin e vazhduar profesional:

a) analizon rregullisht nevojat për zhvillimin e vazhduar profesional;

b) harton planin e veprimtarive për zhvillimin e vazhduar profesional pa cenuar procesin mësimor;

c) koordinon procesin e zbatimit të planit të zhvillimit të vazhduar profesional;

d) mbikëqyr dhe vlerëson ecurinë e procesit të zhvillimit të vazhduar profesional;

e) koordinon dhe mbështet zhvillimin e vazhduar profesional të mësuesve dhe instruktorëve të sapo emëruar.

Neni 39

Detyrat e njësisë së zhvillimit për zhvillimin e kurrikulave në nivel ofruesi

Për realizimin e funksionit të hartimit dhe rishikimit të kurrikulave në nivel ofruesi, njësia e zhvillimit, nëpërmjet koordinatorit për kurrikulat:

a) koordinon dhe drejton procesin e hartimit dhe përshtatjes së vazhdueshme të kurrikulës kombëtare në nivel ofruesi të AFP-së, me nevojat rajonale të tregut të punës;

b) mbështet personelin mësimdhënës në hartimin e planeve të mësimdhënies dhe të instrumenteve të vlerësimit të vazhduar dhe të provimeve përfundimtare;

c) koordinon organizimin e proceseve të vlerësimit në ofruesin e AFP-së;

d) koordinon vlerësimin e zbatueshmerisë së kurrikulës në nivel ofruesi.

Neni 40

Detyrat e njësisë së zhvillimit për krijimin e lidhjeve me biznesin

Për realizimin e funksionit të krijimit të lidhjeve me biznesin dhe partnerët e tjerë të ofruesit të AFP-së, njësia e zhvillimit, nëpërmjet koordinatorit për marrëdhëniet me biznesin:

a) shkëmben informacion nëpërmjet takimeve periodike e vizitave në mjediset e biznesit;

b) koordinon nevojat e institucionit për kryerjen e praktikave profesionale të nxënësve dhe kursantëve me mundësitë e kapacitetet e bizneseve;

c) mbledh informacion nga bizneset dhe partnerët për vlerësimin dhe rishikimin e vazhdueshëm të ofertës së institucionit, me qëllim adresimin e duhur të nevojave lokale e rajonale të tregut të punës për të përmirësuar ofertën

ekzistuese (drejtime, profile, module, kurse afatshkurtra) ose zhvilluar ofertë të re (module, kurse afatshkurtra);

d) identifikon biznese të reja me qëllim zgjerimin e rrjetit të bashkëpunëtorëve partnerë socialë;

e) krijon e mirëmban një bazë të dhënash ku të jenë të regjistruara informacione kontakti dhe informacione të tjera më rëndësi për mbajtjen e lidhjeve;

f) harton planin/grafikun e praktikave profesionale në biznese;

g) koordinon realizimin e praktikave profesionale në biznese;

h) promovon ofruesin e AFP-së, te bizneset në rajon;

i) ndërton marrëdhënie me partnerë të tjerë socialë në rajon dhe më gjerë.

Neni 41

Detyrat e njësisë së zhvillimit për orientimin në karrierë të nxënësve/kursantëve

Për realizimin e funksionit të orientimit dhe këshillimit për karrierë të nxënësve/kursantëve të ofruesit të AFP-së, njësia e zhvillimit, nëpërmjet koordinatorit përkatës:

a) sigurohet që kandidatët për nxënës/kursant, prindërit dhe komuniteti, kanë informacion të mjaftueshëm mbi natyrën e profesioneve dhe kualifikimeve që ofrohen;

b) kontribuon në procesin e regjistrimit dhe hartimit të procedurave të përzgjedhjes së kandidatëve për programe të AFP-s;

c) sigurohet që nxënësit kanë informacion të mjaftueshëm për zgjedhjen e profilit sipas strukturës së programit të kualifikimit;

d) në bashkëpunim me koordinatorin/en për zhvillimin e kurrikulës, sigurohet që kurrikula e zbatuar përmban elemente të edukimit për karrierë;

e) në bashkëpunim me koordinatorin/en për marrëdhënie me biznesin, qëndron i informuar dhe orienton nxënësit dhe prindërit e tyre me tregun e punës, mundësitë për karrierë dhe punëdhënësit e mundshëm, nivelet e pagave etj.

Neni 42

Detyrat e njësisë së zhvillimit për hartimin dhe zbatimin e projekteve zhvillimore

Për realizimin e funksionit për hartimin dhe zhvillimin e projekteve zhvillimore të AFP-së, njësia e zhvillimit, nëpërmjet koordinatorit përkatës:

- a) identifikon burime të mundshme financimi për projekte zhvillimi;
- b) përgatit propozimet për projekte të integruara në planin strategjik të ofruesit të AFP-së;
- c) koordinon organizimin, zbatimin dhe raportimin e projekteve të zhvillimit;
- d) raporton tek drejtuesit e institucionit dhe Bordi Drejtues i ofruesit.

Neni 43

Detyrat e njësisë së zhvillimit për zhvillimin e marketingut të ofruesit të AFP-së

Për realizimin e funksionit të marketingut institucional të ofruesit të AFP-së, njësia e zhvillimit, nëpërmjet koordinatorit përkatës:

- a) koordinon hartimin dhe zbatimin e planit të marketingut duke e integruar edhe në planin vjetor të ofruesit të AFP-së;
- b) lehtëson marrëdhëniet me publikun në bashkëpunim me drejtorin e ofruesit të AFP-së dhe koordinatorët e tjerë të njësisë së zhvillimit;
- c) koncepton, përgatit dhe koordinon zbatimin e veprimtarive të ndryshme për të promovuar praninë, ofertën dhe përfaqësimin e ofruesit të AFP-së, në nivele të ndryshme.

Neni 44

Detyrat e njësisë së zhvillimit për kryerjen e gjurmimit në nivel ofruesi

Për realizimin e funksionit të kryerjes së gjurmimit në nivel ofruesi, njësia e zhvillimit, nëpërmjet koordinatorit për gjurmimin:

- a) koordinon dhe drejton procesin e mbledhjes së të dhënave për nxënësit/kursantët që kanë ndjekur arsimin/formimin profesional;
- b) koordinon dhe drejton procesin e mbledhjes së të dhënave të gjurmimit në mënyrë periodike në nivel ofruesi;
- c) krijon dhe mirëmban bazën e të dhënave me informacionet nga rezultatet e gjurmimit;

d) analizon të dhënat nga gjurmimi duke garantuar trajtimin konfidencial të të dhënave individuale;

e) koordinon raportimin dhe komunikimin e rezultateve nga gjurmimi tek palët kyçe të interesit;

f) koordinon dhe mbështet procesin e përdorimit të rezultateve në nivel ofruesi.

Neni 45

Kriteret e përgjithshme të caktimit të anëtarëve të njësisë së zhvillimit

1. Anëtarët të njësisë së zhvillimit janë përfaqësues të personelit mësimdhënës të ofruesit të AFP-së.

2. Caktimi i tyre si pjesë e njësisë së zhvillimit bazohet në këto kriteret për anëtarët mësimdhënës:

a) të jetë mësimdhënës me kohë të plotë në ofruesin e AFP-së;

b) të ketë aftësi shumë të mira analitike, komunikimi, organizative, menaxhimi dhe të punës në ekip;

c) të ketë njohuri të mira të gjuhës angleze dhe aftësi shumë të mira kompjuterike;

d) të njohë mirë situatën ekonomike në përgjithësi dhe situatën rajonale në veçanti;

e) të kuptojë dinamikën e biznesit si edhe të ketë aftësi për identifikimin e bizneseve të përshtatshme me drejtimet e shkollës;

3. Përgjegjësi i njësisë së zhvillimit në ofruesit e AFP-së, që ofrojnë arsim profesional, përveç kriterëve të mësipërme duhet të ketë përvojë mësimdhënieje, teorike dhe/ose praktike në AFP, jo më pak se 5 (pesë) vjet.

4. Çdo anëtar i njësisë së zhvillimit, përveç kriterëve të mësipërme, duhet të ketë përvojë mësimdhënieje, teorike dhe praktike në AFP, për jo më pak 3 (tre) vjet.

5. Në ofruesit e AFP-së, të cilët janë qendra të formimit profesional, detyrat e përgjegjësit të njësisë së zhvillimit i kryen përgjegjësi i degës mësimore.

KREU V
KUALIFIKIMI PROFESIONAL I
PERSONELIT MËSIMDHËNËS TË
KULTURËS SË PËRGJITHSHME DHE
PROFESIONALE

Neni 46

**Zhvillimi i vazhdueshëm profesional dhe
kualifikimi i personelit mësimdhënës të
kulturës së përgjithshme**

1. Zhvillimi i vazhduar profesional i personelit mësimdhënës të kulturës së përgjithshme rregullohet në udhëzimin përkatës të ministritë përgjegjëse për arsimin.

2. Nevojat për zhvillimin e vazhduar profesional të personelit mësimdhënës të kulturës së përgjithshme identifikohen nga drejtori i ofruesit të AFP-së dhe i përcillen Drejtorisë së Përgjithshme të AKPA-së.

3. Drejtoria e Përgjithshme e AKPA-së, përcakton nevojat dhe prioritetet dhe bashkërendon me institucionin/institucionet përgjegjëse/e për zhvillimin e vazhduar profesional të personelit mësimdhënës të kulturës së përgjithshme, sipas legjislacionit në fuqi për arsimin parauniversitar dhe profesionet e rregulluara.

Neni 47

**Zhvillimi i vazhduar profesional dhe
kualifikimi i mësimdhënësve të kulturës
profesionale në ofruesit e AFP-së**

1. Zhvillimi i vazhduar profesional dhe kualifikimi i personelit mësimdhënës në ofruesit e AFP-së, është përgjegjësi e Agjencisë Kombëtare të Arsimit, Formimit Profesional dhe Kualifikimeve (AKAFPK) dhe rregullohet me udhëzim të posaçëm. Deri në miratimin e bazës ligjore të veçantë, kualifikimi i personelit mësimdhënës të teorisë profesionale realizohet në bazë të legjislacionit për sistemin arsimor parauniversitar.

2. Nevojat për zhvillimin e vazhduar profesional të personelit mësimdhënës të kulturës profesionale identifikohen në nivel ofruesi të AFP-së dhe i përcillen Drejtorisë së Përgjithshme të AKPA-së.

3. Drejtoria e Përgjithshme e AKPA-së, përcakton nevojat dhe prioritetet për zhvillimin e vazhduar profesional të personelit mësimdhënës të

kulturës profesionale dhe bashkërendon punën me AKAFPK-në.

KAPITULLI VI
DETYRAT DHE PROCEDURAT E
MARRJES NË PUNË TË PERSONELIT
MBËSHTETËS TË OFRUESIT TË AFP-së

Neni 48

**Përbërja dhe funksionet e personelit
mbështetës**

Personel mbështetës janë, përgjegjësi sektorit financë-administrim, specialisti jurist/burime njerëzore dhe sekretaria e ofruesit të AFP-së.

Neni 49

**Detyrat e përgjegjësit të financë-
administrimit/nëpunësit zbatues**

Përgjegjësi i financë-administrimit/ si nëpunësi zbatues kryen detyrat e caktuara në zbatim të legjislacionit për menaxhimin financiar dhe kontrollin dhe përgjigjet drejtpërdrejt përpara drejtorit të ofruesit të AFP-së për funksionet financiare dhe burimeve njerëzore.

Neni 50

**Detyrat e specialistit të burimeve
njerëzore/juristit**

Specialisti i burimeve njerëzore/jurist kryen detyrat e mëposhtme:

1. plotëson dokumentet për pranimin, lëvizjen, transferimin, kualifikimin dhe largimin e personelit, në përputhje me legjislacionin në fuqi;

2. plotëson dhe pasuron dosjet e personelit të ofruesit të AFP-së;

3. përgatit kontratat e punës së personelit të ofruesit të AFP-së;

4. bashkëpunon me drejtorin e ofruesit të AFP-së, për realizimin e vlerësimeve individuale, procedurave disiplinore, përshkrimin e punës për vendet e lira dhe shpalljen e tyre brenda afateve kohore të përcaktuara në ligj;

5. ndjek marrëdhëniet juridike të institucionit dhe përgjigjet para drejtorit të ofruesit të AFP-së;

6. garanton zbatimin e kontratave të punës në përputhje me legjislacionin në fuqi dhe ndjek çështje ligjore në emër të ofruesit të AFP-së.

Neni 51

Detyrat e Sekretarisë Mësimore

Sekretaria mësimore kryen detyrat e mëposhtme:

1. plotëson amzën, e mban në ruajtje atë dhe përgjigjet për veprimtaritë praktike me të;
2. sistemon dhe arkivon të gjithë dokumentacionin e institucionit;
3. mban dhe administron protokollin dhe vulën e ofruesit të AFP-së;
4. regjistron në sistem gjeneralitetet e nxënësve/kursantëve;
5. përgatit procedurat e transferimit të nxënësve;
6. administron regjistrat e klasave në përdorim të përditshëm;
7. regjistron rezultatet e nxënësve/kursantëve sipas vitit shkollor, kursit dhe nivelit;
8. regjistron nxënësit/kursantët dhe ruan dokumentet e regjistrimit;
9. përgatit vërtetime/lista notash etj.;
10. ruan dhe shpërndan dokumentet e certifikimit të lëshuara nga ofruesi i AFP-së.

Neni 52

Kriteret e marrjes në punë të personelit mbështetës

Kandidati aplikues për personel mbështetës në ofruesit e AFP-së duhet të përmbushë kriteret si më poshtë, si edhe kriteret e përgjithshme e të posaçme të përcaktuara në legjislacionin përkatës:

1. Kriteret e përgjithshme:
 - a) të ketë zotësi të plotë për të vepruar;
 - b) të jetë në kushte shëndetësore që e lejojnë të kryejë detyrën;
 - c) të mos jetë i dënuar me vendim të formës së prerë për kryerjen e veprave penale;
 - d) të mos ketë ndaj tij masa disiplinore që nuk janë shuar;
 - e) të demonstrojë vlera të larta të etikës, sjelljes dhe komunikimit;
 - f) të demonstrojë aftësi të punës në grup dhe motivimit.
2. Kriteret e posaçme:
 - a) të ketë nivelin arsimor në fushën e kërkuar në shpalljen për pozicionin përkatës;
 - b) të ketë përvojë në punë sipas përcaktimeve në shpalljen për pozicionin përkatës;

c) të njohë dhe të përdorë teknologjinë e informacionit.

Neni 53

Shpallja e vendit të lirë për pozicionin e personelit mbështetës

1. Drejtori i ofruesit të AFP-së shpall vendin e lirë për personel të njësisë mbështetëse të ofruesit të AFP-së, brenda 10 ditëve pune nga krijimi i vendit të lirë.
2. Drejtori i ofruesit të AFP-së, njofton Drejtorinë e Përgjithshme të AKPA-së, për vendin e lirë të krijuar, brenda 48 orëve nga njoftimi.
3. Njoftimi bëhet në portalin e AKPA-së, në faqen elektronike zyrtare të ofruesit të AFP-së, nëse ka, si dhe në një vend të dukshëm në hyrje të ofruesit të AFP-së, që ka vendin e lirë.
4. Shpallja përmban kriteret e përgjithshme dhe të veçanta për marrjen në punë të personelit mbështetës të ofruesit të AFP-së, dokumentet që duhet të paraqiten dhe afatin e aplikimit, që është jo më pak se 5 ditë pune dhe jo më shumë se 15 ditë pune nga data e shpalljes së vendit të lirë.

Neni 54

Dokumentet e aplikimit

1. Dosja e aplikimit, e cila përmban dokumentacionin e kërkuar sipas njoftimit të vendit të lirë, duhet të përfshijë:
 - a) letërmotivimi për pozicionin;
 - b) CV (jetëshkrimi), e cila plotësohet sipas shtojcës nr. 1 bashkëlidhur këtij udhëzimi;
 - c) fotokopje e kartës së identitetit, e diplomës dhe e librezës së punës;
 - d) çdo dokumentacion tjetër që vërteton kualifikimet, trajnimet apo të tjera të përmendura në CV;
 - e) certifikatë ose dëshmi për nivelin e njohurive në teknologjinë e informacionit;
 - f) vërtetim të gjendjes shëndetësore;
 - g) vërtetim të gjendjes gjyqësore;
 - h) vërtetim nga punëdhënësit e mëparshëm, që ndaj tij nuk ka marrë masa disiplinore në fuqi;
 - i) të paktën një rekomandim ose vlerësim pune nga punëdhënësi të mëparshëm.
2. Dokumentet e aplikimit dorëzohen në zyrën e protokollit të ofruesit të AFP-së, brenda afateve të aplikimit të përcaktuara në shpallje.

Neni 55

Komisioni i vlerësimit

1. Komisioni i vlerësimit (komisioni) përbëhet nga këta anëtarë:

a) drejtori i ofruesit të AFP-së, i cili është kryetar i komisionit;

b) kryetari i Bordit Drejtues të ofruesit ose një anëtar i autorizuar prej tij;

c) një mësues/instruktor me përvojë të gjatë në ofruesin e AFP-së.

2. Përpara fillimit të procedurave, anëtarët e komisionit nënshkruajnë deklaratën e konfliktit të interesit dhe etikës profesionale, sipas modelit të përcaktuar në shtojcën nr. 3, bashkëlidhur këtij udhëzimi.

3. Komisioni i merr vendimet me shumicë votash.

Neni 56

Procesi i përzgjedhjes së personelit mbështetës të ofruesit të AFP-së

Përzgjedhja e personelit tjetër mbështetës të ofruesit të AFP-së, bëhet sipas legjislacionit në fuqi.

Neni 57

Mbarimi i marrëdhënies së punës dhe largimi i personelit mbështetës të ofruesit të AFP-së

1. Mbarimi i marrëdhënies së punës së personelit mbështetës të ofruesit të AFP-së bëhet kur:

a) jep dorëheqjen;

b) mbush moshën e pensionit;

c) bëhet i paaftë për kryerjen e detyrave për arsye shëndetësore;

d) dënohet me vendim të formës së prerë të gjykatës;

e) merret masa disiplinore e largimit nga puna.

2. Drejtori i ofruesit të AFP-së shkëput marrëdhëniet e punës me personelin e njësisë mbështetëse, në rast se personi:

a) shkel dispozitat e Kodit të Punës, legjislacionit të AFP-së dhe legjislacionit për sistemin arsimor parauniversitar;

b) shkel etikën dhe sjelljen në punë;

c) ka bërë deklaratë të rreme në procesin e aplikimit;

d) ka falsifikuar dokumente zyrtare;

e) ka nxitur vartësit e tij të falsifikojnë dokumente zyrtare;

f) ka ushtruar dhunë fizike ose psikologjike ndaj nxënësve/kursantëve ose punonjësve të ofruesit të AFP-së;

g) ka përvetësuar fonde financiare ose materiale të ofruesit të AFP-së;

h) ka marrë ose dhënë rryshfet;

i) ka dhënë kopje ose ka organizuar kopje në provimet kombëtare dhe ato që zhvillohen në nivel ofruesi, ose ka kryer shkelje të procedurave të zhvillimit të provimeve kombëtare në shkelje të procedurave dhe ndonjë rregullimi të brendshëm;

j) ka organizuar pjesëmarrjen e mësuesve ose nxënësve në veprimtari politike.

3. Personeli mbështetës i ofruesit të AFP-së, ka të drejtë të dëgjohet nga drejtori i ofruesit të AFP-së, përpara se ky i fundit të marrë vendimin për shkëputjen e marrëdhënieve të punës.

Neni 58

Dispozitat e fundit

1. Me hyrjen në fuqi të këtij udhëzimi, udhëzimi nr. 13, datë 1.4.2015, i ministrit të Mirëqenies Sociale dhe Rinisë “Për kriteret dhe procedurat e emërimit dhe lirimimit nga puna të drejtuesve të institucioneve publike ofruese të arsimit dhe formimit profesional” dhe udhëzimi nr. 6, datë 24.2.2015, i ministrit të Mirëqenies Sociale dhe Rinisë “Për marrjen në punë të personelit mësimdhënës”, shfuqizohen.

2. Ngarkohen për zbatimin e këtij udhëzimi Ministria e Financave dhe Ekonomisë Agjencia Kombëtare e Punësimit dhe Aftësive, Agjencia Kombëtare e Arsimit Formimit Profesional dhe Kualifikimeve dhe ofruesit publikë të AFP-së.

Ky udhëzim hyn në fuqi menjëherë pas botimit në Fletoren Zyrtare.

MINISTËR I FINANCIVE
DHE EKONOMISË
Anila Denaj

SHTOJCË 1 JETËSHKRIMI

Europass Curriculum Vitae

Vendosni fotografinë.

Informacion Personal

Emri / Mbiemri

Emri Mbiemri

Adresa

Numri i shtëpisë / apartamentit, emri i rrugës, kodi postar, qyteti, shteti

Telefoni(at)

Fiks:

Celular:

Fax

E-mail

Shtetësia

Data e lindjes

Gjinia

Punësimi i dëshiruar/ Fusha e punësimit

Eksperiencat e punësimit

Data

Vendosni informacione të veçanta për secilën punë të kryer në të kaluarën, duke filluar nga ajo e fundit (shihni udhëzimet).

Roli ose pozicioni i punës

Aktivitetet kryesore dhe
përgjegjësitë

Emri dhe adresa e
punëdhënësit

Lloji i biznesit ose sektori

Arsimi dhe trajnimet

Data

Vendosni informacione të veçanta për secilin kurs apo trajnim të kryer në të kaluarën, duke filluar nga ajo e fundit (shihni udhëzimet).

Titulli i kualifikimit të arritur

Temat kryesore/ aftësitë e mbuluara nga edukimi/ trajnimi

Emri dhe lloji i subjektit që ofroi edukimin ose trajnimin

Niveli në klasifikimin kombëtar ose ndërkombëtar

Aftësitë personale dhe kompetencat

Gjuha e nënës

Përcaktoni gjuhën e nënës (shtoni një gjuhë të dytë nëse keni gjuhë nëne tjetër, shihni udhëzimet)

Gjuhë të tjera

Vetë vlerësimi

Niveli evropian ()*

Të kuptuarit				Të folurit				Të shkruarit	
Dëgjim		Lexim		Ndërveprim folës		Prodhim folës			

Gjuha

Gjuha

(*) *Korniza Evropiane e Përbashkët e Referimit për Gjuhët*

Aftësi sociale dhe kompetenca

Zëvendësoni këtë tekst me një përshkrim të këtyre kompetencave dhe tregoni se ku janë fituar ato. (Hiqini nëse nuk janë të vlefshme, shihni udhëzimet.)

Aftësi organizative dhe kompetenca

Zëvendësoni këtë tekst me një përshkrim të këtyre kompetencave dhe tregoni se ku janë fituar ato. (Hiqini nëse nuk janë të vlefshme, shihni udhëzimet.)

Aftësi teknike dhe kompetenca

Zëvendësoni këtë tekst me një përshkrim të këtyre kompetencave dhe tregoni se ku janë fituar ato. (Hiqini nëse nuk janë të vlefshme, shihni udhëzimet.)

Aftësi kompjuterike dhe kompetenca

Zëvendësoni këtë tekst me një përshkrim të këtyre kompetencave dhe tregoni se ku janë fituar ato. (Hiqini nëse nuk janë të vlefshme, shihni udhëzimet.)

Aftësi artistike dhe kompetenca

Zëvendësoni këtë tekst me një përshkrim të këtyre kompetencave dhe tregoni se ku janë fituar ato. (Hiqini nëse nuk janë të vlefshme, shihni udhëzimet.)

Aftësi të tjera dhe kompetenca

Zëvendësoni këtë tekst me një përshkrim të këtyre kompetencave dhe tregoni se ku janë fituar ato. (Hiqini nëse nuk janë të vlefshme, shihni udhëzimet.)

Leje drejtimi	Përcaktoni këtu nëse posedoni një leje drejtimi automjeti të vlefshme dhe për cilën kategori automjesh. (Hiqeni nëse nuk është e vlefshme, shihni udhëzimet.)
Informacion shtesë	Shtoni këtu çdo informacion tjetër që mund të jetë i vlefshëm, si p.sh.; persona kontakti, referenca etj. (Hiqeni nëse nuk është e vlefshme, shihni udhëzimet.)
Aneksë	Listoni materiale ose dokumente të bashkëngjitura me CV-në. (Hiqeni nëse nuk është e vlefshme, shihni udhëzimet)

SHTOJCË 2
FORMULAR VETËDEKLARIMI

Të dhënat e vetëdeklaruesit:

Emri, Mbiemri	
Atësia / Amësia	
Datëlindja	
Vendlindja	
Dokument identifikimi (një kopje bashkëngjitur formularit)	

Deklaroj me vullnetin tim të lirë se jam:

i/e padënuar

i/e dënuar

DEKLARUESI	MARRËSI I VETËDEKLARIMIT
_____ Emër Mbiemër / firmë	_____ Emër Mbiemër / firmë / vulë

AUTORIZIM: Deklaroj se të dhënat e paraqitura në këtë formular janë të vërteta dhe autorizoj kontrollin e vërtetësisë së tyre nga _____
subjekti i autorizuar

Nënshkrimi i deklaruesit autorizues

**SHTOJCË 3
DEKLARATË**

Unë i nënshkruari/e nënshkruara _____ me cilësinë e Kryetarit/anëtarit të Komisionit të Vlerësimit, deklaroj sa më poshtë:

1. Aplikuesi për drejtor/nëndrejtor i ofruesit publik të AFP-së nuk është pjesëtar i familjes time dhe as i afërm (prind, bashkëshort/bashkëshorte, fëmijë, vëlla, motër).
2. Nuk do të ndikohem për arsye personale në kryerjen e detyrave që parashikon për mua legjislacioni.
3. Nuk do të ndikohem nga persona të tjerë në kryerjen së detyrave që parashikon për mua udhëzimi.
4. Nuk do të pranoj çfarëdo lloj përfitimi vetjak ose për familjen dhe të afërmit e mi në kryerjen së detyrave që parashikon për mua udhëzimi.
5. Nuk do të nxjerr informacione rreth vendimeve ose të dhënave që udhëzimi parashikon, të cilat nuk janë shpallur zyrtarisht.
6. Nuk do të deklarohem në media për vendimet e Komisionit të Vlerësimit pa qenë i autorizuar.
7. Nuk do të paraqes pikëpamjet e mia vetjake si qëndrime të Komisionit të Vlerësimit.

Për sa më sipër, mbaj përgjegjësi të plotë për këto deklarime:

Emri, Mbiemri _____

Nënshkrimi: _____

Data e nënshkrimit të deklaratës: _____

SHTOJCË 4

Formula e llogaritjes së orëve totale javorë të angazhimit të anëtarëve të njësisë së zhvillimit

Koeficienti (K1) = 0,02

Koeficienti (K2) = 2

Formula është:

$K1 \times (\text{numrin e nxënësve}) + K2 \times (\text{numrin e drejtimeve mësimore}) = \text{numrin e orëve javore totale që i alokohen njësisë së zhvillimit.}$

UDHËZIM

Nr. 12, datë 4.3.2020

**PËR DISA SHTESA DHE NDRYSHIME
NË UDHËZIMIN NR. 24, DATË 2.9.2008
“PËR PROCEDURAT TATIMORE NË
REPUBLIKËN E SHQIPËRISË”,
TË NDRYSHUAR**

Në zbatim të nenit 102, pika 4 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, të nenit 10, pika 1, nenit 75, pika 4 dhe nenit 103, pika 6, të ligjit nr. 9920, datë 19.5.2008 “Për procedurat tatimore në Republikën e Shqipërisë”, të ndryshuar, ministri i Financave dhe Ekonomisë

UDHËZON:

Në udhëzimin nr. 24, datë 2.9.2008 “Për procedurat tatimore në Republikën e Shqipërisë”, i ndryshuar, bëhen shtesat dhe ndryshimet e mëposhtme:

1. Pika 40.5 ndryshon me këtë përmbajtje:

“40.5 Procedurat e regjistrimit të subjekteve/personave që ushtrojnë veprimtari tregtare përcaktohen në ligjin “Për regjistrimin e biznesit” dhe aktet nënligjore dalë në zbatim të këtij ligji. Regjistrimi bëhet në Qendrën Kombëtare të Biznesit ose në degët e saj në rrethe.

Subjektet që nuk janë objekt i ligjit “Për regjistrimin e biznesit”, si: “Personat e vetëpunësuar në veprimtari tregtare apo shërbimi ambulant”; “Trupat diplomatikë”; “Përfaqësuesi tatimor”; “Fermeri” dhe “Kryefamiljari” regjistrohen në administratën tatimore pranë drejtoritë rajonale tatimore përkatëse (DRT).

Regjistrimi i këtyre subjekteve mund të bëhet edhe *online* nëpërmjet faqes së shërbimeve elektronike e-albania. Në këtë rast, kërkesa e plotësuar dhe dokumentacioni përkatës do të dërgohen në mënyrë elektronike në sistemin elektronik të tatimeve të adresuara për DRT-në përkatëse, e cila do të bëjë shqyrtimin e aplikimit për regjistrim dhe do të vendosë sipas rastit refuzimin ose aprovimin e aplikimit të regjistrimit.

Dokumentacioni i nevojshëm për regjistrim është si më poshtë:

a) Përfaqësuesi tatimorë:

- formularin e aplikimit “Kërkesë për regjistrim” të plotësuar nga përfaqësuesi tatimor;

- marrëveshjen origjinale apo kopje të vërtetuar midis palëve (përfaqësues – i përfaqësuar);

- vendimin ose prokurën e caktimit apo emërimit të përfaqësuesit tatimorë, të nënshkruar nga personi përgjegjës i personit të tatueshëm jorezident që ka emëruar përfaqësuesin tatimor në zbatim të ligjit “Për tatimin mbi vlerën e shtuar”;

- kopje të vërtetuar me origjinalin të certifikatës së regjistrimit tatimor të personit jorezident në vendin e tij të rezidencës, e lëshuar jo më përpara se 3 muaj nga data e aplikimit për regjistrim të përfaqësuesit;

- kopje të vërtetuar me origjinalin të kartës së identitetit ose të pasaportës të administratorit të shoqërisë jorezidente;

- kopje të vërtetuar me origjinalin të kartës së identitetit ose të pasaportës të përfaqësuesit për regjistrim;

- ekstrakti i regjistrimit në Qendrën Kombëtare të Biznesit të personit fizik apo juridik të caktuar si përfaqësues tatimor. Ky dokument do të gjenerohet nga vetë punonjësi i tatimeve dhe do të jetë pjesë e dosjes së regjistrimit.

Administrata tatimore në certifikatën e NIPT-it që i lëshon përfaqësuesit tatimorë është e detyruar që përpara emrit të vendosë fjalën “Përfaqësues tatimor X për Y”, ku në vend të X shënohet emri i përfaqësuesit dhe në vend të Y shënohet emri i shoqërisë së huaj që përfaqëson.

b) Trupat diplomatikë:

- formularin e aplikimit “Kërkesë për regjistrim” të plotësuar nga ana e tij;

- autorizimin për personin e ngarkuar për të kryer regjistrimin;

- fotokopje të dokumentit të identifikimit të përfaqësuesit për regjistrim;

- dokument mbi vendin e rezidencës/selisë.

c) Personat e vetëpunësuar në veprimtari, si shitës ambulant, sipas përkufizimit të dhënë në shkronjën “j”, të nenit 5 të ligjit, paraqesin:

- formularin e aplikimit “Kërkesë për regjistrim” të plotësuar nga ana e tij;

- kopje të vërtetuar me origjinalin të kartës së identitetit të personit ambulant;

- lejen nga bashkia nën juridiksionin territorial dhe administrativ, që personi lejohet të tregtojë në vende publike të përcaktuara dhe që ushtron aktivitetin në njësi tregtimi të vetme dhe të lëvizshme sipas përcaktimeve të ligjit.

Është kusht që ambulanti të mos këtë një vend fiks biznesi dhe nuk mund të ushtrojë veprimtari në më shumë se një njësi tregtare. I vetëpunësuar, i cili e zhvillon tregtinë në kushte të tilla, që nuk i japin mundësinë të jetë i lëvizshëm gjatë ditës, nuk konsiderohet ambulant. Administrata tatimore në certifikatën e NIPT-it që i lëshon ambulanti është e detyruar që përpara emrit të tatimpaguesit të vendosë fjalën “Ambulanti”. Për shembull “Ambulanti emër mbiemër”. Ambulanti pasi regjistrohet ka detyrimin për të paguar sigurime shoqërore dhe shëndetësore.

d) Fermerët;

- formularin e aplikimit “Kërkesë për regjistrim” të plotësuar nga ana e tij me të gjitha të dhënat e detyrueshme të kërkuara, nënshkruar nga fermeri;

- kopje të vërtetuar me origjinalin të dokumentit të identifikimit, i cili i bashkëlidhet aplikimit për regjistrim;

- vërtetimin origjinal lëshuar për fermerin prej drejtorisë/agjencisë rajonale përkatëse përgjegjëse për bujqësinë, në bazë të të cilit vërtetohet aktiviteti prodhues bujqësor i fermerit.

DRT-ja përkatëse para miratimit të regjistrimit të fermerit verifikon dhe përmbushjen e detyrimeve të përcaktuara në udhëzimin e ministrit të Financave nr. 19, datë 3.11.2014 “Për zbatimin e regjimit të veçantë të skemës së kompensimit të prodhuesve bujqësorë”, për sa ky regjistrim është i detyrueshëm për fermerët që zbatojnë skemën e kompensimit të prodhuesve bujqësorë.

e) Kryefamiljari, që punëson persona si punëtorë shtëpie:

- formularin e aplikimit “Kërkesë për regjistrim” të plotësuar nga ana e tij;

- kopje të vërtetuar me origjinalin të kartës së identitetit ose të pasaportës së kryefamiljarit;

- marrëveshjen e punës së nënshkruar ndërmjet palëve, ku përveç të tjerave shënohet detyrimisht, numri i sigurimit shoqëror të personit të punësuar, koha e fillimit të punës, zgjatja e saj “me ose pa afat”, si dhe paga mujore bruto.

Drejtorja rajonale tatimore përkatëse për të gjitha kategoritë e përmendura më sipër, pasi bën verifikimin e të dhënave të dorëzuara, brenda 2 ditëve pune aprovon regjistrimin dhe gjeneron NIPT-in përkatës duke lëshuar certifikatën e regjistrimit. Certifikata e regjistrimit i dërgohet personit menjëherë në llogarinë e tij elektronike në e-albania ose në një nga mënyrat e tjera ligjore të

komunikimit me tatimpaguesin. Certifikata e regjistrimit, përmban emrin dhe formën, numrin unik të identifikimit, datën e regjistrimit fillestar dhe adresën e vendit kryesor të ushtrimit të veprimtarisë.”

2. Pika 42 ndryshon me këtë përmbajtje:

“42. Regjistrimi i organizatave jofitimprurëse, enteve publike, si dhe personave të tjerë të ngjashëm me to.

42.1.1 Organizatat jofitimprurëse, fondacionet, njësitë e zbatimit të projekteve të veçanta, entet publike kombëtare apo vendore, organizatat politike, organizatat fetare, humanitare, bamirëse, shkencore, arsimore, e të tjera të ngjashme me to, të cilat nuk kanë për qëllim fitimin, regjistrohen në administratën tatimore.

Regjistrimi i këtyre personave mund të bëhet edhe *online* nëpërmjet faqes së shërbimeve elektronike e-albania. Në këtë rast kërkesa e plotësuar dhe dokumentacioni përkatës do të dërgohen në mënyrë elektronike në sistemin elektronik të tatimeve të adresuara për DRT-në përkatëse, e cila do të bëjë shqyrtimin e aplikimit për regjistrim dhe do të vendosë sipas rastit refuzimin ose aprovimin e aplikimit.

42.1.2 Regjistrimi i organizatave jofitimprurëse, fondacioneve, organizatave politike, fetare dhe persona të tjerë të ngjashme me to, bëhet pas depozitimit në administratën tatimore të dokumentacionit të mëposhtëm:

- formularin e aplikimit “Kërkesë për regjistrim” të plotësuar nga ana e tyre;

- kopje të vërtetuar me origjinalin të vendimit të Gjykatës, statutit dhe aktthemelimit;

- kopje të vërtetuar me origjinalin të kartës së identitetit të administratorit apo përfaqësuesit ligjor;

- autorizimin për personin e ngarkuar për të kryer regjistrimin (nëse bëhet me autorizim);

- dokumenti për selinë/vendin e biznesit (kontratë qiraje ose akt pronësie).

Ndërsa entet publike qendrore e vendore dhe njësitë e zbatimit të projekteve, paraqesin:

- formularin e aplikimit “Kërkesë për regjistrim” të plotësuar nga ana e tyre;

- dokumentin apo aktin e krijimit;

- dokumentin e emërimit të administratorit apo përfaqësuesit ligjor dhe fotokopje të kartës së identitetit të tij;

- autorizimin për personin për të kryer regjistrimin (nëse bëhet me autorizim);

- dokumenti për selinë/vendin e biznesit (kontratë qiraje ose akt pronësie).

42.1.3 Drejtoria rajonale tatimore përkatëse për të gjitha kategoritë e përmendura më sipër, pasi bën verifikimin e të dhënave të dorëzuara, brenda 2 ditëve pune aprovon regjistrimin dhe gjeneron NIPT-in përkatës duke lëshuar certifikatën e regjistrimit. Certifikata e regjistrimit i dërgohet personit menjëherë në llogarinë e tij elektronike në e-albania ose në një nga mënyrat e tjera ligjore të komunikimit me tatimpaguesin. Certifikata e regjistrimit, përmban emrin dhe formën, numrin unik të identifikimit, datën e regjistrimit fillestar dhe adresën e vendit kryesor të ushtrimit të veprimtarisë. Këta persona marrin një numër të vetëm identifikimi, sado që të jetë numri i degëve që ato kanë.

Në rastet kur organizatat jofitimprurëse ushtrojnë veprimtari në më shumë se një adresë, administrata tatimore lëshon një certifikatë regjistrimi për çdo adresë të ushtrimit të veprimtarisë, e cila ka të njëjtën numër NIPT-i si adresa kryesore, por me numër serial të ndryshëm.

42.1.4 Të gjitha deklaratat e bëra për administratën tatimore dhe të gjitha dokumentet e përdorura prej organizatave jofitimprurëse dhe personat e tjerë në veprimtarinë e tyre, duhet të përmbajnë numrin unik të identifikimit të personit. Certifikata e regjistrimit në administratën tatimore lëshohet në një kopje origjinale për çdo adresë të veçantë të ushtrimit të veprimtarisë. Në rast humbje apo dëmtimi të certifikatës së regjistrimit të personit, ajo zëvendësohet me një dublikatë të lëshuar nga administrata tatimore. Certifikatat e regjistrimit duhet të ekspozohen në të gjitha adresat ku këto organizata ushtrojnë veprimtarinë e tyre. Këto certifikata merren në momentin e fillimit të veprimtarisë dhe janë të vlefshme përgjithmonë, deri në çregjistrimin e personit.

42.2 Administrata tatimore mban një regjistër elektronik për organizatat jofitimprurëse, përfshirë fondacionet dhe institucionet buxhetore, siç listohen në pikën 42.1.1.

Në regjistrin elektronik regjistrohen këto të dhëna:

- a) NIPT-i dhe emri;
- b) objekti i veprimtarisë;
- c) vendi i ushtrimit të veprimtarisë;
- d) kohëzgjatja, nëse kjo është e përcaktuar;

e) emri i drejtuesit apo të përfaqësuesit ligjor të organizatës;

f) numri i të punësuarve.”.

3. Në pikën 43 të udhëzimit, pikat 43.2.1, 43.2.2, 43.2.3 dhe pika 43.3, ndryshojnë me këtë përmbajtje:

“43.2.1 Në rastet kur përgjegjësia tatimore pas regjistrimit fillestar ndryshon, personi i tatueshëm është i detyruar të njoftojë drejtorinë tatimore rajonale të juridiksionit për ndryshimet e ndodhura.

Deklarimi i ndryshimit të përgjegjësisë tatimore për të gjithë kategorinë e tatimpaguesve që regjistrohen nga QKB-ja dhe nga AT, mund të bëhet edhe *online* nëpërmjet faqes së shërbimeve elektronike e-albania, pa qenë e nevojshme që tatimpaguesi të paraqitet në sportelet e shërbimit në DRT.

Formulari i plotësuar do të dërgohet në mënyrë elektronike në sistemin elektronik të tatimeve, të adresuar për DRT-në përkatëse e cila do të bëjë aprovimin e ndryshimit të përgjegjësisë.

Drejtorja rajonale tatimore përkatëse, pasi bën verifikimin e të dhënave të dorëzuara, brenda 2 ditëve pune aprovon ndryshimin e përgjegjësisë dhe njofton tatimpaguesin menjëherë në llogarinë e tij elektronike në e-albania ose në një nga mënyrat e tjera ligjore të komunikimit me tatimpaguesin.

Drejtorja rajonale tatimore i reflekton këto ndryshime në sistemin tatimor, duke bërë sistemimet e duhura në dosjen elektronike të personit të tatueshëm.

Për shembull, rast i ndryshimit të përgjegjësisë tatimore mund të jetë tejkalimi i volumit të qarkullimit prej 8 milionë lekësh. Në këtë rast, përgjegjësia tatimore e personit të tatueshëm ndryshon, domethënë nga person i tatueshëm për tatimin e thjeshtuar mbi fitimin e biznesit të vogël duhet të kalojë në tatimpaguesi i tatimit mbi fitimin.

Rast tjetër i ndryshimit të përgjegjësisë tatimore mund të jetë shtimi i përgjegjësisë tatimore për tatimin në burim, shtimi i përgjegjësisë për TVSH-në apo dhe ndryshimi i përgjegjësisë për kontributet e sigurimeve shoqërore, p.sh., nga person i vetëpunësuar i vetëm, ai mund të kalojë në person i vetëpunësuar me punëmarrës etj. Edhe në këtë rast, tatimpaguesi është i detyruar të njoftojë administratën tatimore për çdo ndryshim, e cila reflekton këto ndryshime në sistemin e administrimit tatimor.

43.2.2 Personi i tatueshëm që plotëson kushtet e mësipërme, për të bërë ndryshimin e duhur, duhet të plotësojë brenda 15 ditëve nga momenti që përgjegjësia e tij tatimore ka ndryshuar, formularin e ndryshimeve në regjistrim dhe ta dërgojë atë në drejtorinë rajonale të tatimeve të juridiksionit, për të bërë ndryshimin e kërkuar, në dosjen e tatimpaguesit në sistemin tatimor.

43.2.3 Në rastet kur një person i tatueshëm nuk ka njoftuar administratën tatimore për ndryshimin e ndodhur, megjithëse ka detyrim ligjor për ta bërë një gjë të tillë, dhe një gjë e tillë konstatohet dhe verifikohet nëpërmjet një kontrolli nga administrata tatimore, kjo e fundit bën menjëherë ndryshimin e duhur dhe njofton personin e tatueshëm. Kështu, për shembull, në bazë të një kontrolli tatimor të kryer në vend të personi i tatueshëm apo në bazë të të dhënave të importeve të marra nga dogana rezulton se një tatimpagues i tatimit të thjeshtuar mbi fitimin e biznesit të vogël, ka plotësuar kushtet për të qenë person i regjistruar për tatimin mbi vlerën e shtuar, por vetë personi i tatueshëm, megjithëse i detyruar sipas ligjit për tatimin mbi vlerën e shtuar, nuk ka bërë regjistrimin si tatimpagues TVSH-je. Në këtë rast, administrata tatimore gëzon të drejtën, për të plotësuar në emër të personit të tatueshëm, formularin përkatës të ndryshimeve në regjistrim, ta hedhë atë në sistemin elektronik dhe të njoftojë njëkohësisht për këtë personin e tatueshëm.

43.3 Organizatat jofitimprurëse, fondacionet, njësitë e zbatimit të projekteve të veçanta, entet publike kombëtare apo vendore, organizatat politike, organizata fetare, humanitare, bamirëse, shkencore, arsimore, e të tjera të ngjashme me to, janë të detyruara të njoftojnë administratën tatimore (drejtorinë rajonale përkatëse të tatimeve), për çdo ndryshim të mëvonshëm që lidhet me:

- a) ndryshimin e emrit;
- b) ndryshimin e adresës së veprimtarisë ose kontaktit;
- c) ndryshimin e statusit ligjor;
- d) krijimin/mbylljen e degëve, sektorëve ose njësive të reja;
- e) ndryshimin e llojit të veprimtarisë ekonomike;
- g) çdo ndryshim tjetër, të parashikuar në aktet nënligjore, të dala në zbatim të legjislacionit tatimor.

Deklarimi i këtyre ndryshimeve për tatimpaguesit që regjistrohen në AT, bëhet edhe

online nëpërmjet faqes së shërbimeve elektronike e-albania, pa qenë e nevojshme që tatimpaguesi të paraqitet në sportelet e shërbimit në DRT. Tatimpaguesi do të ketë mundësi të plotësojë Formularin e aplikimit “Për ndryshimin e të dhënave të regjistrimit” dhe bashkë me dokumentacionin përkatës do ta dërgojë në mënyrë elektronike në sistemin elektronik të tatimeve, të adresuar për DRT-në përkatëse e cila do të bëjë aprovimin e këtij ndryshimi.

Drejtoria rajonale tatimore përkatëse, pasi bën verifikimin e të dhënave të dorëzuara, brenda 2 ditëve pune aprovon ndryshimin e kërkuar, hedh ndryshimin në sistem dhe njofton tatimpaguesin menjëherë në llogarinë e tij elektronike në e-albania ose në një nga mënyrat e tjera ligjore të komunikimit me tatimpaguesin.

Sipas rastit është e nevojshme të ndryshojë dhe certifikata e regjistrimit. Certifikata e regjistrimit i dërgohet personit menjëherë në llogarinë e tij elektronike në e-albania ose në një nga mënyrat e tjera ligjore të komunikimit me tatimpaguesin. Të gjithë tatimpaguesit e kësaj kategorie, të cilët do të marrin një certifikatë të re të ndryshuar janë të detyruar të dorëzojnë menjëherë në DRT-në përkatëse certifikatën ekzistuese të regjistrimit.”

4. Në pikën 75, pas pikës 75.2, shtohet pika 75.3 me këtë përmbajtje:

“75.3 Në zbatim të nenit 75, pika 4 të ligjit, në raste të veçanta, shumat e tatimeve dhe të taksave për t’u paguar apo të paguara më tepër në administratën tatimore ose administratën doganore mund të kompensohen përkundrejt njëra-tjetrës.

Në rast se tatimpaguesi në administratën tatimore/doganore rezulton me tatime/taksa të paguara më tepër dhe njëkohësisht në administratën tatimore/doganore ka tatime/taksa të papaguara dhe përmbush kriteret e përcaktuara më poshtë në këtë pikë, ka të drejtë të paraqesë kërkesë me shkrim për kompensim. Në kërkesën, e cila paraqitet njëkohësisht pranë Drejtorisë së Përgjithshme të Tatimeve dhe Drejtorisë së Përgjithshme të Doganave, tatimpaguesi kërkon kompensimin/kalimin e shumës së paguar me tepër në organin tatimor për likuidimin e tatimeve/taksave të papaguara pranë organit doganor, ose anasjelltas kërkon pranë organit doganor kompensimin/kalimin e shumës së paguar më tepër për likuidim të tatimit/taksës së papaguar që ka në administratën tatimore.

Kriteret që duhet të përmbushen për të ushtruar të drejtën për të kërkuar kompensim të ndërsjellë midis organit tatimor dhe organit doganor, janë të gjitha si vijon:

- teprica kreditore, që do të përdoret për kompensim, është me e madhe se 1.000.000.000 lekë;

- teprica kreditore në shumën e mësipërme është e rimbursueshme sipas një vendimi gjyqësor të formës së prerë;

- tatimet/taksat që kompensohen përfshijnë TVSH-në, tatim fitimin, akcizën, taksën kombëtare.

Me paraqitjen e kërkesës nga tatimpaguesi, përkatësisht, Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve/Drejtoria e Përgjithshme e Doganave shkëmbejnë zyrtarisht informacionin midis strukturave të tyre lidhur me situatën e tatimpaguesit për sa vijon:

1. Paraqitje dhe shpjegim i situatës së tatimpaguesit, të lëshuar nga drejtori i Përgjithshëm i Tatimeve duke përcaktuar shumën kreditore dhe/ose debitore sipas llojit, si dhe duke argumentuar që ky informacion shkëmbehet për qëllime të kompensimit midis dy administratave, duke bashkëlidhur dokumentacionin përkatës që dokumenton/provon situatën kreditore ose debitore përkatësisht.

Paraqitje dhe shpjegim i situatës së tatimpaguesit të lëshuar nga drejtori i Përgjithshëm i Doganave, duke përcaktuar shumën kreditore dhe/ose debitore sipas llojit, si dhe duke argumentuar që ky informacion shkëmbehet për qëllime të kompensimit midis dy administratave, duke bashkëlidhur dokumentacionin përkatës që dokumenton/provon situatën kreditore ose debitore përkatësisht.

2. Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve dhe Drejtoria e Përgjithshme e Doganave, me marrjen e kërkesës prej tatimpaguesit, shkëmbejnë midis tyre informacionin sipas pikës 1 më sipër, brenda 14 ditëve kalendarike nga data e protokollimit të kërkesës dhe dakordësojnë përkatësisht shumën që do të kompensohet.

3. Pas shkëmbimit të informacionit, drejtori i Përgjithshëm i Tatimeve dhe drejtori i Përgjithshëm i Doganave nënshkruajnë marrëveshjen për kompensimin e tatimeve/taksave, sipas modelit të marrëveshjes të miratuar me këtë udhëzim.

4. Menjëherë pas nënshkrimit dhe protokollimit të marrëveshjes, respektivisht në të dy institucionet, administratat përkatëse kryejnë procedurat teknike-administrative, me qëllim realizimin e kompensimit. Në bazë të aktmarrëveshjes, shuma e paguar më tepër pakësohet në organin përkatës dhe shuma debitoare pakësohet në organin tjetër. Strukturat përkatëse të dy administratave tatimore dhe doganore vijojnë procedurat e mëtejshme për sistemimin dhe kontabilizimin e pozicioneve debitoare dhe kreditore në sistemet informatike përkatëse/regjistrat e kontabilitetit, sipas urdhrit të titullarit të institucionit tatimor/doganor.

5. Pas realizimit të kompensimit dhe evidentimit të tij në sistemet informatike përkatëse /regjistrat e kontabilitetit përkatës tatimor dhe doganor, administratat njoftojnë zyrtarisht njëra-tjetrën dhe tatimpaguesin për përdorimin e shumave përkatëse kreditore dhe për situatën debitoare apo kreditore pas kompensimit në të dyja administratat tatimore dhe doganore.

6. Kjo procedurë kompensimi duhet të kryhet dhe të përfundojë jo më vonë se 30 ditë kalendarike nga data e paraqitjes së kërkesës së tatimpaguesit përkatësisht në protokollin e të dy institucioneve tatimore dhe doganore.”.

7. Pas përfundimit të procedurës në pikën 5 më sipër, Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve dhe Drejtoria e Përgjithshme e Doganave dërgojnë zyrtarisht në Degën e Thesarit të Tiranës dhe për dijeni në Drejtorinë e Përgjithshme të Thesarit njoftimin mbi veprimet kontabile (kreditore dhe debitore për çdo llogari ekonomike dhe institucionin respektiv me shumat përkatëse të tyre) me qëllim evidentimin në kontabilitetit e qeverisë.

5. Pas pikës 81, shtohet pikat 81.1.1 dhe 81.1.2 me këtë përmbajtje:

“81.1.1 Administrata tatimore kryen verifikime në terren për zbulimin në kohë të shkeljeve lidhur me regjistrimin e personave të tatueshëm; përdorimin e pajisjeve fiskale ose sistemeve fiskale; dokumentimin e mallrave në ruajtje, përdorim dhe transport; dokumentimin e çdo transaksioni shitjeje të mallrave apo të shërbimeve dhe lëshimin e faturave tatimore; regjistrimin e punonjësve, si dhe çdo verifikim tjetër për zbatimin e legjislacionit tatimor.

81.1.2 Verifikimet, sipas pikës 1, kryhen pa njoftimin paraprak të personit të tatueshëm. Përpara verifikimit, punonjësi i administratës

tatimore tregon dokumentin personal të identifikimit, si dhe urdhrin ditor të punës, të lëshuar nga drejtori i drejtorisë përgjegjëse për verifikimin në terren. Për kundërvajtjet administrative tatimore, të evidentuara gjatë verifikimit në terren, merren masat administrative sipas ligjit.

6. Në pikën 88 të udhëzimit, pas pikës 88.4, shtohet pika 88.5 me këtë përmbajtje:

“88.5 Mbledhja e detyrimeve të papaguara kryhet nga drejtoritë përgjegjëse të mbledhjes me forcë të detyrimeve të papaguara, në varësi të Drejtorisë së Përgjithshme të Tatimeve.”

7. Në kreun XI, kudo në pikat 88 deri në 104, përcaktimi “drejtori i Drejtorisë Rajonale Tatimore”, zëvendësohet me “drejtori i drejtorisë përgjegjëse për mbledhjen e detyrimeve të papaguara”.

8. Kudo në përmbajtje të udhëzimit, emërtimi që përcakton “Zyrën Qendrore të Regjistrimit të Pasurisë së Paluajtshme”, si dhe “Zyrën Vendore të Regjistrimit të Pasurisë së Paluajtshme” përshtatet me emërtimin e ri të këtyre institucioneve, përkatësisht “Agjencia Shtetërore e Kadastrës” dhe “Zyra Vendore e Agjencisë Shtetërore të Kadastrës”.

9. Në pikën 96, bëhen ndryshimet dhe shtesat si më poshtë:

- Titulli i pikës 96 riformulohet: “Shitja e pasurisë së konfiskuar”;

- Në fund të paragrafit të parë pas fjalëve “.....për ankandin publik” shtohen fjalët “.....dhe procedurave për shitjen e pasurisë së konfiskuar, që janë përcaktuar me udhëzimin e përbashkët në zbatim të pikës 4, të nenit 96, të ligjit.”.

10. Pika 103.6 ndryshohet me këtë përmbajtje:

“103.6. Deklarimi i pambledhshëm i detyrimit tatimor apo i një pjese të tij në zbatim të përcaktimeve të pikës 6, të nenit 103, të ligjit, bëhet si më poshtë:

a) për shuma deri në 1 000 000 (një milion) lekë, bëhet me urdhër të drejtorit rajonal të tatimeve, bazuar në vendimin e marrë nga komisioni i ngritur për këtë qëllim në DRT, i cili funksionon sipas përcaktimeve të bëra në këtë udhëzim;

b) për shuma mbi 1 000 000 (një milion) lekë deri në 5 000 000 (pesë milionë) lekë, sipas propozimit të DRT-së, bëhet me urdhër të drejtorit

të Përgjithshëm të Tatimeve, bazuar në vendimin e marrë nga komisioni i ngritur për këtë qëllim në DPT. Komisioni funksionon sipas përcaktimeve të bëra në këtë udhëzim;

c) për shuma mbi 5 000 000 (pesë milionë) lekë, sipas propozimit të DPT-së, bazuar në vendimin e marrë nga komisioni i ngritur për këtë qëllim në DPT, bëhet me urdhër të ministrit përgjegjës për financat. Komisioni funksionon sipas përcaktimeve të bëra në këtë udhëzim.

Komisioni sipas përcaktimeve në shkronjat “a” dhe “b”, të kësaj pike, ngrihet dhe funksionon përkatësisht në drejtoritë rajonale tatimore, ku funksionojnë strukturat e mbledhjes së detyrimeve të papaguara dhe në Drejtorinë e Përgjithshme të Tatimeve.

Në çdo rast, komisioni miratohet me urdhër të drejtorit të Përgjithshëm të Tatimeve dhe duhet të përmbajë 7 anëtarë, konkretisht:

Komisioni që ngrihet në Drejtorinë Rajonale Tatimore ka në përbërje 7 përfaqësues, si më poshtë:

- kryetar – drejtori i Strukturës së mbledhjes së detyrimeve të papaguara në DRT;

- anëtar – përfaqësues i strukturës ligjore në DRT-në që administron tatimpaguesin;

- anëtar – përfaqësues i Drejtorisë së Auditit të Brendshëm në DPT;

- anëtar – përfaqësues i Drejtorisë Antikorrupsion në DPT;

- anëtar – përfaqësues i Drejtorisë së Kontrollit Tatimor në DRT-në që administron tatimpaguesin;

- anëtar – dy përfaqësues të strukturës së mbledhjes së detyrimeve të papaguara në DRT.

Komisioni që ngrihet në Drejtorinë e Përgjithshme të Tatimeve, ka në përbërje 7 përfaqësues, si më poshtë:

- kryetar – Drejtori i Strukturës së Mbledhjes së detyrimeve të papaguara në DPT;

- anëtar – përfaqësues i Drejtorisë Ligjore në DPT;

- anëtar – përfaqësues i Drejtorisë së Auditit të Brendshëm në DPT;

- anëtar – përfaqësues i Drejtorisë Antikorrupsion në DPT;

- anëtar – përfaqësues i Drejtorisë së Kontrollit Tatimor në DPT;

- anëtar – përfaqësues i Drejtorisë së Analizës së Riskut;

- anëtar – përfaqësues i strukturës së mbledhjes së detyrimeve të papaguara në DPT.

Komisioni verifikon përmbushjen e të gjithë kërkesave ligjore, procedurale dhe dokumentare për mbledhjen e detyrimeve tatimore të papaguara, dhe veprimet e kryera nga strukturat e mbledhjes së detyrimeve të papaguara në përputhje me nenet 88–104, të ligjit dhe akteve nënligjore në zbatim të tij.

Komisioni përkatësisht në DRT/DPT është përgjegjës për kryerjen dhe përmbushjen e të gjithë procedurës dhe verifikimit të çdo dokumentacioni në përputhje me përcaktimet e ligjit të procedurave tatimore dhe udhëzimit në zbatim të tij, përpara se të marrë vendimin për shpalljen e detyrimeve të papaguara, si të pambledhshëm.

Në përfundim të shqyrtimit të rastit, komisioni merr vendim për shpalljen ose jo si të pambledhshëm, të detyrimit tatimor të papaguar.

Për shpalljen e pambledhshëm, të detyrimit tatimor të papaguar, vendimi duhet të jetë unanim nga të gjithë anëtarët e komisionit. Mbledhjet e komisionit dokumentohen me proces verbal dhe nëse njëri apo më shumë anëtarë nuk shprehen dakord për shpalljen e detyrimeve të papaguara, si të pambledhshme, ata nënshkruajnë kundër dhe argumentojnë me shkrim qendrimin e tyre.

Edhe nëse të paktën njëri nga anëtarët nuk është dakord, detyrimi tatimor i papaguar nuk shpallet i pambledhshëm.

Nëse Komisioni, pas shqyrtimit, nuk merr vendim unanim për shpalljen e detyrimit tatimor të papaguar si të pambledhshëm, procedura për këtë qëllim mbyllet sipas rastit nga drejtori rajonal ose drejtori i përgjithshëm i Tatimeve dhe strukturat e mbledhjes së detyrimit tatimor të papaguar, vijojnë kryerjen e procedurave për mbledhjen e detyrimit tatimor.

Bazuar në vendimin e Komisionit, përkatësisht në DRT ose DPT, sipas shkronjave “a”, “b” dhe “c” të kësaj pike, drejtori rajonal i tatimeve/drejtori

i përgjithshëm i tatimeve/ministri përgjegjës për financat përkatësisht sipas shumave, nxjerr urdhrin për shpalljen e detyrimit tatimor të papaguar si të pambledhshëm.

Drejtori i Përgjithshëm i Tatimeve, bazuar në vendimin e Komisionit të ngritur në DPT, propozon dhe i rekomandon ministrit përgjegjës për financat shpalljen e detyrimit tatimor të papaguar si të pambledhshëm. Propozimi shoqërohet me një kopje të vendimit të komisionit dhe një kopje të urdhrin për ngritjen e komisionit.

Bazuar në propozimin dhe rekomandimin e drejtorit të Përgjithshëm të Tatimeve, ministri përgjegjës për financat nxjerr urdhrin për shpalljen e detyrimit tatimor të papaguar si të pambledhshëm.”.

11. Pika 119.2 e udhëzimit ndryshon me këtë përmbajtje:

“Këto gjopa nuk aplikohen në rastin kur nga verifikimi dhe kontrolli në vendndodhjen e aktivitetit të tatimpaguesit me status ligjor person fizik, evidentohen persona mbi 16 vjeç, të cilët deklarohen si “të vetëpunësuar me punonjës të papaguar të familjes”. Pas konstatimit, organi tatimor vërteton në portalin “e-Albania”, nëpërmjet certifikatës familjare të të vetëpunësuarit, nëse ai plotëson ose jo kushtet për t’u konsideruar si person i papaguar i familjes apo si bashkëjetues, sipas kuptimit të Kodit Civil.”

12. Formularët “Njoftim i ndryshimeve në regjistrim” zëvendësohen respektivisht me formularët e aplikimit “Kërkesë për regjistrimin e të dhënave” dhe “Kërkesë për ndryshimin e të dhënave të regjistrimit” si bashkëlidhur këtij udhëzimi.

Ku udhëzim hyn në fuqi me botimin në Fletoren Zyrtare.

MINISTËR I FINANCAVE
DHE EKONOMISË
Anila Denaj

DRAFTMARRËVESHJE

Në zbatim të udhëzimit të ministrit përgjegjës për financat, nr....., datë.....2020 “Për një shtesë në udhëzimin nr. 24, datë 2.9.2008 ‘Për procedurat tatimore në Republikën e Shqipërisë’”, të ndryshuar, drejtori i Përgjithshëm i Tatimeve dhe drejtori i Përgjithshëm i Doganave, bien dakord sa më poshtë:

- Të pranojnë kërkesën e tatimpaguesit, me NIPT....., për kompensimin e detyrimit në administratën tatimore/doganore për (shëno llojin e tatimit/taksës TVSH-në, tatim fitimin, akcizën, taksën kombëtare) me tatime/taksa të paguara më tepër në administratën tatimore/doganore për (shëno llojin e tatimit/taksës TVSH-në, tatim fitimin, akcizën, taksën kombëtare), detyrim apo tepëri e cila është provuar dhe pranuar nga palët në këtë marrëveshje, deri në ditën e nënshkrimit të saj.

- Shuma e njohur dhe pranuar nga palët në këtë marrëveshje është në masën lekë.

- Në bazë të kësaj marrëveshjeje, shuma e paguar më tepër pakësohet në organin përkatës tatimor/doganor dhe shuma debitore pakësohet në organin tjetër tatimor/doganor.

Drejtori i Përgjithshëm i Doganave
Emër, Mbiemër, Firma.

Drejtori i Përgjithshëm i Tatimeve
Emër, Mbiemër, Firma

Data e nënshkrimit

____/____/____

Data e nënshkrimit

____/____/____

FORMULAR APLIKIMI KËRKESË PËR REGJISTRIMIN E TË DHËNAVE

DREJTORIA E PËRGJITHSHME E TATIMEVE
MINISTRIA E FINANCAVE DHE EKONOMISË

Nëse keni pyetje, lutemi kontaktoni:

Tel:
E-mail:
Web: tatime.gov.al

HAPËSIRË E REZERVUAR VETËM PËR INSTITUCIONIN

Shënim: Ju lutem plotësoni me kujdes dhe qartë informacionin e kërkuar në fushat më poshtë.
ME SHKRONJAT E MËDHA!

SEKSIONI A: INFORMACION MBI SUBJEKTIN

1. Emri i

tatimpaguesit

(shih shënimin A1)

2. NUIS

Nr unik i identifikimit të subjektit (shih shënimin A2)

3. Emri tregtar

(shih shënimin A3)

4. Pronësia

(shih shënimin A4)

☐ Shqiptare private

☐ Shqiptare shtetërore

☐ E huaj

☐ E përbashkët

5. Forma ligjore

(shih shënimin A5)

☐ OJF

☐ Ent publik

☐ Organizatë politike

☐ Ambulant

☐ Organizatë fetare

☐ Kryefamiljar

☐ P. Tatimor

☐ Trup diplomatik

☐ Nj. Zbat. Projekte

☐ P. Bujqësor

6. Data e krijimit

(shih shënimin A6)

Data Muaji Viti

Numri i dokumentit

7. Adresa kryesore, rruga, numri, nr. pallatit (shih shënimin A7)

Qyteti/fshati

Rrethi

Nr. Tel

E-mail

8. Aktiviteti

(shih shënimin A8)

9. Kodi ekonomik

(shih shënimin A9)

Kode të tjerë

(Kjo fushë plotësohet nga inspektori i tatimeve)

TË DHËNA MBI ADMINISTRATORIN/PËRFAQËSUESIN LIGJOR

10. Emri dhe mbiemri i pronarit/administratorit/drejtorit të tatimpaguesit (shih shënimin A10)

11. NID

Nr i identifikimit personal (shih shënimin A11)

12. Nr. tel

(shih shënimin A12)

13. Adresa, rruga, numri, nr. pallatit (shih shënimin A13)

Qyteti/fshati

Rrethi

SEKSIONI B: INFORMACION SPECIFIK MBI APLIKIMIN

1. Për çfarë jeni regjistruar? (shih shënimin B1)

☐ Tatim fitimi

☐ Tatimi për të ardhura nga punësimi

☐ Renta minerare

☐ TVSH

☐ Tatimi në burim

☐ Tarifat

☐ Sigurimet shoqërore

☐ Tatim për lojërat e fatit

☐ Akciza

☐ Tatim i thjeshtuar mbi fitimin

☐ Taksat nacionale

☐ Të tjera

2. Kategoria për efekt sigurimesh (shih shënimin B2) ☐ Punëdhënës ☐ I vetëpunësuar

3. Xhiro e parashikuar për vitin nga data _____ (shih shënimin B3)

4. Fitimi i parashikuar (shih shënimin B4)

5. Adresa të tjera ku kryhet biznesi (shih shënimin B5)

Rruga	Nr	Qyteti/Fshati	Rrethi	Nr. certifikatës

KLAUZOLA DEKLARATIVE

Unë i/e nënshkruari/a _____ në dijeni të përgjegjësi penale që rrjedhin nga deklarimi dhe paraqitja e të dhënave e rrethanave të rreme, nën përgjegjësinë time personale deklaroj se të dhënat e paraqitura në këtë formular janë të vërteta dhe në respektim të ligjit Nr. 9887 "Për mbrojtjen e të dhënave personale" të ndryshuar, autorizoj me vullnetim tim të lirë institucionin, të përpunojë dhe të përdorë të dhënat e mia personale, për qëllime statistikore dhe të shqyrtimit të aplikimit.

Njoftojmë se autorizimi i mëposhtëm është vullnetar.

☐ Autorizoj institucionin të përpunojë të dhënat e mia personale (emër, mbiemër, numër telefoni ose email) të mbledhura më sipër, me qëllim zhvillimin e sondazheve të automatizuara për marrjen e opinionit tim, në lidhje me cilësinë e ofrimit të shërbimit.

Nënshkrimi i aplikantit

Emër, mbiemër, nënshkrim

Data Muaji Viti

PËR PËRDORIM ZYRTAR

Verifikuar nga inspektori

Emër, mbiemër, nënshkrim

Kodi

Data Muaji Viti

SHËNIME

Disa subjekteve iu kërkohet të regjistrohen në Organet Tatimore dhe të pajisen me Numrin Unik të Identifikimit të Subjektit (NUIS). Kërkesa për regjistrim duhet të bëhet përpara se veprimtaria ekonomike të fillojë. Cilido person që është i detyruar të regjistrohet dhe nuk regjistrohet, ka kryer një shkelje dhe për këtë do të zbatohen gjobat sipas ligjit përkatës.

Plotësimi i formularit.

SEKSIONI A: INFORMACION MBI SUBJEKTIN

A1 - Duhet të jepni emrin e plotë të tatimpaguesit, siç tregohet në dokumentin e regjistrimit në Gjykatë ose e përcaktuar në akte të tjera ligjore. Ky do të jetë emri juaj në rast se jeni ambulant apo kryefamiljar.

A2 - Numri unik i identifikimit të subjektit. Kjo fushë plotësohet nga organet tatimore.

A3 - Jepni emrin tregtar të subjektit.

A4 - Zgjidhni vetëm njëherë nga kutitë për të treguar pozicionin e subjektit tuaj.

A5 - Zgjidhni vetëm njëherë nga kutitë për të treguar pozicionin e subjektit tuaj.

A6 - Jepni datën e regjistrimit në gjykatë, ndërsa për ambulantët dhe kryefamiljarët datën e plotësimit. Vendosi numrin e dokumentit.

A7 - Jepni adresën në të cilën drejtoni apo ushtroni veprimtarinë tuaj. Nëse keni më shumë se një vendodhje të veprimtarisë ekonomike, duhet të caktoni njëherë prej tyre si adresë kryesore. Nëse jeni ambulant, apo kryefamiljar jepni adresën tuaj private. Jepni numrin e telefonit dhe adresën e postës elektronike nëse keni, në mënyrë që të mund t'ju njoftojmë për ndryshimet e mundshme që mund të ndikojnë mbi ju.

A8 - Jepni përshkrimin me fjalë të aktivitetit tuaj të përcaktuar nga gjykata ose nga i vetëpunësuar në rastin e ambulantit. Për kryefamiljarin jepni llojin e punës së personit të punësuar nga ju.

A9 - Kjo fushë plotësohet nga zyra e Drejtorisë Rajonale Tatimore, mbi bazën e "Nomenklaturës së Veprimtarive Ekonomike".

A10 - Jepni emrin dhe mbiemrin e pronarit/administratorit/drejtorit të tatimpaguesit të përcaktuar në dokumentin përkatës. Nëse jeni një person fizik (ambulant apo kryefamiljar) ky do të jetë emri juaj.

A11 - Jepni numrin e identifikimit personal të pronarit/administratorit/drejtorit të tatimpaguesit. Nëse jeni një person fizik (ambulant apo kryefamiljar) ky do të jetë numri juaj personal i identifikimit.

A12 - Jepni numrin e telefonit të pronarit/administratorit/drejtorit të tatimpaguesit. Nëse jeni një person fizik (ambulant apo kryefamiljar) ky do të jetë numri juaj i telefonit.

A13 - Jepni adresën personale të pronarit/administratorit/drejtorit, emri i të cilit është paraqitur më lart në pikën A10.

SEKSIONI B: INFORMACION SPECIFIK MBI APLIKIMIN

B1 - Zgjidhni të gjitha kutitë për tatimet që jeni të detyruar të paguani. Në rast vështirësie kërkoni ndihmën e inspektorëve të regjistrimit në Drejtorinë Rajonale Tatimore përkatëse.

B2 - Zgjidhni vetëm njëherë nga kutitë për të treguar pozicionin e subjektit tuaj.

B3 - Jepni xhiron që parashikoni të realizoni në vitin e parë të aktivitetit tuaj ekonomik. Kjo pikë vlen për OJF, jo për ambulantët dhe kryefamiljarët.

B4 - Këtë fushë duhet ta plotësoni vetëm nëse kërkoni të regjistroheni për këtë tatim.

B5 - Nëse subjekti juaj (përfshijtur ambulantët) operon në më shumë se një adresë, duhet që në këtë tabelë të jepni të dhënat e secilës adresë, me përjashtim të adresës kryesore. Për secilën nga adresat ju do të pajiseni me certifikatën e regjistrimit.

KLAUZOLA DEKLARATIVE - Plotësoni klauzolën deklarative për vërtetësinë e të dhënave të paraqitura në formular.

Deklarimi duhet të bëhet nga pronari, administratori ose personi i autorizuar që vepron në emër të subjektit. Ligji parashikon dënime në rastet e deklarimit të pasaktë apo dezinformues.

Detyrimet në të ardhmen:

Për çdo ndryshim në të dhënat e raportuara në këtë formular duhet të njoftoni Drejtorinë Rajonale Tatimore ku jeni regjistruar, dhe të plotësoni formularin e ndryshimeve në regjistrim, që do ta gjeni pranë kësaj drejtorie. Për çdo ndihmë apo informacion shtesë kontaktoni me DRT përkatëse ose lexoni www.tatime.gov.al.

FORMULAR APLIKIMI

PËR NDRYSHIMIN E TË DHËNAVE TË REGJISTRIMIT

DREJTORIA E PËRGJITHSHME E TATIMEVE
MINISTRIA E FINANCAVE DHE EKONOMISË

Nëse keni pyetje, lutemi kontaktoni: Tel: E-mail: Web: www.tatime.gov.al	HAPËSIRË E REZERVUAR VETËM PËR INSTITUCIONIN
Shënim: Ju lutem plotësoni me kujdes dhe qartë informacionin e kërkuar në fushat më poshtë.	

SEKSIONI A: INFORMACION MBI APLIKANTIN

a) Plotësohet vetëm nga tatimpaguesi i regjistruar në administratën tatimore për të ushtruar veprimtari ekonomike.

1. Tatimpaguesi		Forma ligjore	
NID Nr. i identifikimit personal		Nr.Tel	
Adresa			

SEKSIONI B: INFORMACION SPECIFIK MBI APLIKIMIN

Kujdes, duhet të plotësoni vetëm ndryshimet. Zgjidhni kutinë e duhur dhe vazhdoni sipas udhëzimit

Ndryshim në detajet e regjistrimit	☐	Shko në seksionin B1 më poshtë
Ndryshim i përgjegjësisë për tatimet	☐	Shko në seksionin B2, në faqe 2
Mbyllje aktivitetit	☐	Shko në seksionin B3, në faqe 3
Ndryshim i kategorizimit për sigurimet shoqërore	☐	Shko në seksionin B4, në faqe 3

SEKSIONI B1: NDRYSHIM NE DETAJET E REGJISTRIMIT

2. Emri i ri i tatimpaguesi (shënim 2)			
Emri i ri tregtar			
3. Emri i drejtuesit të ri (shënim 3)			
NID (Nr. unik i identifikimit të subjektit)			
4. Adresa e drejtuesit të ri (shënim 4)			
Qyteti	Rrethi		
Nr. Tel	E-mail		
5. Pronësia	☐ Shqiptare Private	☐ Shqiptare shtetërore	☐ E huaj
Forma Ligjore (shënim 5)	☐ SHKP	☐ Anonime	☐ Kolektive
	☐ Njësi. Zbat. Projekt	☐ Komandite	☐ Trup Diplomatik
	☐ SHBR	☐ Shoq.kursim-kredi	☐ P.Bujqësor
	☐ OJF	☐ Ent publik	☐ Perf.Tatimor
	☐ Kryefamiljar	☐ Org.Fetare	☐ E përbashkët
			☐ Org.Politike
			☐ Ortakeri
			☐ Person Fizik
			☐ Ambulant

6. Adresa kryesore e biznesit (shënim 6)			
Qyteti		Rrethi	
Nr. Tel		E-mail	
7. Aktiviteti i ri (shënim 7)			
8. Kodi i ri ekonomik (shënim 8)			
9. Nëse biznesi juaj vepron në më shumë se një adresë dhe detajet kanë ndryshuar, ju lutem jepni informacionin më poshtë. Ju duhet të ktheni certifikatën e NIPT-it për adresën që është mbyllur. Për adresën ekzistuese mund të shënoni vetëm numrin e ri të telefonit ose llojin e ri të veprimtarisë.			
Ndryshime në adresë ekzistuese (shënim 9)			
Numri ekzistues i certifikatës			
Lloji veprimtarisë ekzistuese			
Adresë e mbyllur			
Qyteti		Rrethi	
Nr. Tel		E-mail	
Certifikata bashkëngjitur	☐	Numri ekzistues i certifikatës	
Adresa e re			
Qyteti		Rrethi	
Nr. Tel		E-mail	

SEKSIONI B2: NDRYSHIM I PËRGJEGJESISE PËR TATIMET

10. Zgjidhni tatimin për të cilin jeni tani përgjegjës (shënim 10)

☐ Tatim fitimi	☐ Tatimi/të ardhurat nga punësimi	☐ Renta Minerare
☐ TVSH	☐ Tatim në burim	☐ Tarifati
☐ Sigurimet shoqërore	☐ Lojrat e fatit	☐ Akciza
☐ Tatim i thjeshtuar mbi fitimin	☐ Taksat Nacionale	☐ Të tjera

Jepni tatimin dhe qarkullimin e parashikuar më poshtë:

Qarkullimi i parashikuar

Nga data		deri me datë	
	Data Muaji Viti		Data Muaji Viti
Fitimi i parashikuar			

SEKSIONI B3: NDRYSHIM I STATUSIT TE TATIMPAGUESIT

11. Data e mbylljes (shënim 11)

Data Muaji Viti

Arsyeja e mbylljes	☐ Mbyllur	☐ Përthithur	☐ Aplikim për mbyllje
	☐ Të tjera		

Kur veprimtaria përthithet, emri i shoqërisë përthithëse, NIPT-i dhe adresa:

Emri i shoqërisë NUIS
Nr. unik identifikimit të subjektit

Adresa

Qyteti Rrethi

12. Kalim në pasiv (shënim 12) ☐ Kalim pasiv me kërkesë të subjektit ☐ Kalim në pasiv nga administrata

Data
Data Muaji Viti

13. Riaktivizim nga pasivi (shënim 13) ☐ Riaktivizim me kërkesë të subjektit ☐ Riaktivizim nga administrata

Data
Data Muaji Viti

SEKSIONI B4: NDRYSHIM I KATEGORIZIMIT PËR SIGURIMET SHOQËRORE

14. Kategoria për efekt sigurimesh (shënim 14)

- ☐ Punëdhënës ☐ I vetëpunësuar me punëmarrës
- ☐ I vetëpunësuar (i vetëm) ☐ I vetëpunësuar pa punëmarrës me punonjës të papaguar të familjes
- ☐ I vetëpunësuar me punëmarrës dhe punonjës të papaguar të familjes

KLAUZOLA DEKLARATIVE

Unë i/e nënshkruari/a _____ në dijeni të përgjegjësi penale që rrjedhin nga deklarimi dhe paraqitja e të dhënave e rrethanave të rreme, nën përgjegjësinë time personale deklaroj se të dhënat e paraqitura në këtë formular janë të vërteta dhe në respektim të ligjit Nr.9887 "Për mbrojtjen e të dhënave personale", autorizoj me vullnetim tim të lirë institucionin, të përpunojë dhe të përdorë të dhënat e mia personale, për qëllime statistikore dhe të shqyrtimit të aplikimit.

Njoftojmë se autorizimi i mëposhtëm është vullnetar.

- ☐ Autorizoj institucionin të përpunojë të dhënat e mia personale (emër, mbiemër, numër telefoni ose email) të mbledhura më sipër, me qëllim zhvillimin e sondazheve të automatizuara për marrjen e opinionit tim, në lidhje me cilësinë e ofrimit të shërbimit.

Nënshkrimi i aplikantit

Data Muaji Viti

Ky formular është standardizuar nga ADISA

Njoftim i ndryshimeve ne regjistrim

Këtë formular duhet t'a përdorni për të njoftuar organin tatimor për ndonjë ndryshim që ndikon në regjistrimin tuaj. Duhet të njoftoni vetëm ndryshimet në të dhënat që keni raportuar në kërkesën për regjistrim. Për të bërë këto njoftime ekzistojnë disa kufinj kohorë. Nëse kryeni blerje ose shitje të tërë subjektit apo pjesë të saj duhet të njoftoni menjëherë organin tatimor. Për ndryshi-met e tjera, njoftimi duhet bërë brenda 15 ditësh nga momenti i kryerjes së ndryshimit. Tatimpaguesi që janë subjekt I QKR do të deklarojë dhe kryejë ndryshimin e përgjegjësiëve tatimore dhe kategorisë për sigurime në organet tatimore

Plotesimi i formularit

Shenimi 1 : Shkruani NIPT-i dhe emrin e tatimpaguesit.

Shenimi 2 : Jepni emrin e ri të tatimpaguesit (vetëm për ata që janë subjekt i organeve tatimore).

Shenimi 3 : Nëse kemi një ndryshim në ortakun kryesor apo drejtorin, apo një tjetër person është tashmë i autorizuar të veprojë në emër të subjektit, shënoni të dhënat e personit të ri, duke përfshirë emrin dhe adresën e plotë postare të banesës private.

Shenimi 4 : Nëse kemi një ndryshim në adresën e banimit të drejtuesit jepni adresën e re të banimit dhe nr. telefonit.

Shenimi 5 : Tregoni pronësinë dhe formën e re ligjore të tatimpaguesit.

Shenimi 6 : Nëse kemi një ndryshim në adresën kryesore të biznesit jepni adresën e re dhe nr. telefonit.

Shenimi 7 : Nëse veprimtaria ekonomike kryesore e subjektit ndryshon, shënoni këtu hollësitë.

Shenimi 8. Kjo fushë plotësohet nga inspektori tatimor kur saktësohet ose kur ka ndryshuar veprimtaria ekonomike.

Shenimi 9 : (vetëm për ata që janë subjekt i organeve tatimore). Për çdo degë të subjektit lëshohet një certifikatë NIPT-i e re. Numri i Identifikimit të Personit të Tatuashëm (NIPT-i) me të cilin jeni i pajisur nuk ndryshon, por certifikatat do të kenë të gjitha nga një numër të ndryshëm.

Nëse një degë ekzistuese mbyllet **ju duhet të këtheni certifikatën e NIPT-it në DRT.** Anasjelltas, kur hapet një degë e re, organi tatimor do të lëshojë një certifikatë NIPT-i në lidhje me atë degë.

Pasi të keni hapur degën e re, jepni të dhënat e veprimtarisë së biznesit që ushtrohet aty. Nëse nuk keni hapësirë të mjaftueshme për të gjithë informacionin, përdorni Shtojcën A.

Shenimi 10 : Spontoni kutinë përkatëse për të gjitha tatimet për të cilat cilin detyroheni të deklaroni dhe/ose paguani **tani**, dhe shënoni të dhënat lidhur me tatimin e parashikuar dhe qarkullimin.

Nëse qarkullimi për vitin e fundit kalendrik e tejkalon vlerën prej 8 milion lekë, ju duhet të bëni kërkesë për t'u regjistruar për Tatimin mbi Fitimin. Nëse qarkullimi për vitin e fundit tejkalon vlerën mbi 2 milionë lekë për profesionet dhe mbi 5 milionë lekë për aktivitetet e tjera, pavarësisht se jeni në Biznes të Vogël, ju duhet të kërkonti për tu regjistruar në TVSH. Mos vononi, në të kundërt do të penalizoheni me gjobë. Nëse keni Biznes i Vogël dhe qarkullimi vjetor parashikohet në vlerën 2-8 milionë lekë atëherë ju duhet të regjistroheni për Tatimin mbi të Ardhurat Personale të Biznesit të Vogël.

Shenimi 11 : Nëse veprimtaria ekonomike është shitur, mbyllur, perthithur, ose është kryer aplikimi për mbyllje pranë QKR, Gjykates etj, shënoni datën dhe spontoni kutinë përkatëse për të dhënë arsien e mbylljes së veprimtarisë. Në rastin e aplikimit për mbyllje spontimi i kutisë përkatëse do të ketë si efekt ndërprejen e gjenerimit të deklaratave tatimore.

Shenimi 12. Nëse janë plotësuar kushtet për kalim në pasiv spontoni kutinë dhe vendosni datën.

Shenimi 13. Nëse janë plotësuar kushtet për riaktivizim nga pasivi spontoni kutinë dhe vendosni datën.

Shënim 14 : Nëse kategorizimi juaj për efekt të sigurimeve shoqërore apo TAP ka ndryshuar, zgjidhni vetëm njërin nga kutitë përkatëse për kategorinë që ju keni tashmë.

Shenimi 15: Nëse informacioni i dhënë është i saktë dhe i plotë, nënshkruani formularin dhe plotësoni datën.

Shenimi 16. Kjo pjesë plotësohet nga inspektori i DRT.

Detyrimet në të ardhmen

Për çdo ndryshim në të dhënat e raportuara në këtë formular duhet të njoftoni DRT ku jeni regjistruar, dhe të plotësoni formularin e Ndryshimeve në Regjistrim, që do ta gjeni në zyrën e tatimeve. Për çdo ndihmë apo informacion shtesë kontaktoni drejtorinë rajonale të tatimeve ose lexoni www.tatime.gov.al.

URDHËR

Nr. 100, datë 21.2.2020

**PËR PROCEDURAT STANDARDE TË
VEPRIMIT (PSV) PËR TRAJTIMIN E
RASTEVE TË DHUNËS NË FAMILJE
DHE DHUNËS ME BAZË GJINORE
NGA PUNONJËSET/ PUNONJËSIT E
SHËRBIMEVE TË KUJDESIT
SHOQËROR, NË KUADËR TË
BASHKËPUNIMIT SI ANËTARË
TË MEKANIZMAVE TË KOORDINUAR
TË REFERIMIT(MKR)**

Në mbështetje të nenit 102, pika 4 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, ligjit nr. 104, datë 8.11.2012 “Për parandalimin dhe luftën kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje”, nenit 28, germa “d”, të ligjit nr. 9000, datë 30.1.2003 “Për organizimin dhe funksionimin e Këshillit të Ministrave” dhe VKM nr. 508, datë 13.9.2017 “Për përcaktimin e fushës së përgjegjësisë shtetërore të Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale”,

URDHËROJ:

1. Miratimin e Procedurave Standarde të Veprimit (PSV) për trajtimin e rasteve të dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore nga punonjëset/ punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror, në kuadër të bashkëpunimit si anëtarë të Mekanizmave të Koordinuar të Referimit (MKR), sipas tekstit bashkëlidhur këtij urdhri.

2. Ngarkohen Drejtoria e Përgjithshme e Politikave dhe Zhvillimit të Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale në Ministrinë e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Operatori i Shërbimeve të Kujdesit Shëndetësor, drejtoritë rajonale të Operatorit të Shërbimeve të Kujdesit Shëndetësor, njësitë vendore të Kujdesit Shëndetësor, Shërbimi Social Shtetëror, drejtoritë rajonale të Shërbimit Social Shtetëror, si dhe drejtuesit e shërbimeve shëndetësore e të mbrojtjes sociale për zbatimin e këtij urdhri.

Ky urdhër hyn në fuqi menjëherë.

**MINISTËR I SHËNDETËSISË
DHE MBROJTJES SOCIALE
Ogerta Manastirliu**

**PROCEDURAT STANDARDE TË
VEPRIMIT**

**PËR TRAJTIMIN E RASTEVE TË DHUNËS
NË FAMILJE DHE DHUNËS ME BAZË
GJINORE NGA PUNONJËSET DHE
PUNONJËSIT E SHËRBIMEVE TË
KUJDESIT SHOQËROR, NË KUADËR TË
BASHKËPUNIMIT SI ANËTARË TË
MEKANIZMIT TË KOORDINUAR
TË REFERIMIT**

Shkurt, 2020

HYRJE

Procedurat Standarde të Veprimit (PSV) për punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror, të cilat/cilët trajtojnë rastet e dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore, në kuadër të bashkëpunimit si anëtarë të Mekanizmave të Koordinuar të Referimit (MKR), u përgatitën nën kujdesin e Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale (MSHMS), me mbështetjen e Zyrës së UNFPA-së Shqipëri përmes organizatës së saj partnere në zbatim “Qendra Shqiptare për Popullsinë dhe Zhvillimin”.

PSV-të adresojnë çështjet që duhet të njohin dhe hapat që duhet të ndjekin punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror, që në këtë rast janë parë si anëtarë të Mekanizmave të Koordinuar të Referimit (MKR) të rasteve të dhunës në familje në nivel vendor. Përgatitja e PSV-ve për punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror për trajtimin e rasteve në mënyrë shumësektoriale të koordinuar shërben, ndër të tjera, edhe si mjet për fuqizimin dhe rritjen e efektivitetit të MKR-ve në vend.

PSV-të u përgatitën përmes një procesi të gjatë e gjithëpërfshirës konsultimi të udhëhequr nga Drejtoria e Përgjithshme e Politikave dhe Zhvillimit të Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, ku u angazhuan specialiste dhe specialistë të Sektorit të Programeve të Zhvillimit të Shërbimeve Sociale, Shërbimit Social Shtetëror, si dhe specialistet e Sektorit të Politikave dhe Strategjive të Përfshirjes Sociale dhe Barazisë Gjinore, në Ministrinë e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale; eksperte të fushës¹; si dhe anëtarë të Mekanizmave të

¹ Znj. Irida Agolli, pedagoge në Fakultetin e Shkencave Sociale, znj. Lediona Asabella, punonjëse sociale në sistemin arësimor dhe znj. Monika Kocaqi, eksperte për çështjet e dhunës me bazë gjinore dhe dhunës në familje.

Koordinuar të Referimit të rasteve të dhunës në familje, të ngritura në nivel të vetëqeverisjes vendore. Të bazuara në praktikën më të mirë ndërkombëtare², këto PSV u përshtatën, u diskutuan dhe u përditësuan për të qenë lehtësisht të zbatueshme edhe në Shqipëri.

Siç parashikohet edhe në kuadrin ligjor, institucional dhe të politikave në Shqipëri, koordinimi dhe bashkërendimi i veprimeve e i burimeve, është domosdoshmëri për të përparuar në drejtim të përmbushjes së objektivave lidhur me parandalimin dhe luftën kundër dhunës në familje e dhunës me bazë gjinore. Në nivel qendror, këtë rol parësor e luan autoriteti shtetëror përgjegjës për barazinë gjinore dhe luftën kundër dhunës në familje, pra, aktualisht Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale. Në nivel të vetëqeverisjes vendore, trajtimi i rasteve të dhunës në familje, por edhe të dhunës me bazë gjinore, kryhet përmes qasjes shumësektoriale të koordinuar që merr jetë përmes ngritjes dhe funksionimit me efektivitet të Mekanizmave të Koordinuar të Referimit të rasteve të dhunës në familje, pranë çdo bashkie në vend.

Ofrimi i shërbimeve cilësore të kujdesit shoqëror përbën një komponent jetik të përgjigjeve të koordinuara shumësektoriale për gratë dhe vajzat, si dhe për cilindo individ në familje subjekt i dhunës. Shërbimet e kujdesit shoqëror përfshijnë një sërë shërbimesh, të cilat janë vendimtare për të mbështetur të drejtat, sigurinë dhe mirëqenien e grave, të rejave, vajzave, djemve, të rinjve e burrave që përjetojnë dhunë, duke përfshirë informacionin mbi çështjen, linjat e ndihmës, strehimin e sigurt, informacionin për të drejtat etj. Hulumtimi dhe praktika dëshmojnë se mënyra në të cilën ofrohen shërbimet ka ndikim të madh mbi efektivitetin e tyre³.

Shërbimet e kujdesit shoqëror, në të gjitha format e tyre, konsiderohen anëtarë shumë të rëndësishëm të MKR-ve. Madje roli i disa prej këtyre shërbimeve në trajtimin e rasteve emergjente (sidomos kur bëhet fjalë për strehim emergjent apo afatgjatë) është deciziv, pikërisht për shkak të rëndësisë së ndërhyrjes së tyre për të mundësuar strehim të sigurt. Njëlloj i rëndësishëm është edhe roli që luajnë shërbimet e kujdesit shoqëror kur flitet për trajtime të specializuara të viktimave etj.

Prandaj edhe zbatimi i këtyre PSV udhëhiqet si nga parimet bazë të shërbimeve të kujdesit shoqëror ashtu edhe nga parimet bazë të zbatimit të qasjes shumësektoriale të koordinuar, të cilat zbërthehen në pjesë të caktuara të dokumentit në vijim.

SHKURTITIME

DHBGJ	Dhunë me bazë gjinore
DHF	Dhunë në familje
DHnGV	Dhunë ndaj grave dhe vajzave
KM	Këshilli i Ministrave
LGBTI	Lezbike, gei, biseksualë, transseksualë, interseksualë
MKR	Mekanizmi i Koordinuar i Referimit (për rastet e dhunës në familje)
MSHMS	Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale
OBSH	Organizata Botërore e Shëndetësisë
OJF	Organizatë jofitimprurëse
PSV	Procedura Standarde të Veprimit
QSHPHZ	Qendra Shqiptare për Popullsinë dhe Zhvillimin
UNFPA	Fondi i Kombeve të Bashkuara për Popullsinë

² Versioni original i tyre është përgatitur nga Instituti i Evropës Lindore për Shëndetin Riprodhues (EEIRH, Ruman) dhe botuar nga Zyra Rajonale e UNFPA-së për Evropën Lindore dhe Azinë Qendrore (UNFPA EECARO) në vitin 2015 (me ISBN 978 – 973 – 87875 – 9 – 9).

³ <http://www.popcouncil.org/research/expanding-the-evidence-base-on-comprehensive-care-for-survivors-of-sexual-v>

Shih po ashtu: Arango, D, et al, Ndërhyrje për të parandaluar ose reduktuar dhunën ndaj grave dhe vajzave: *Një rishikim sistematik i rishikimeve*; seritë e dhunës ndaj grave dhe hulumtimet kërkimore të agjencive, 2014, nr. 10, Banka Botërore, dhe botimin nr. 6, dhjetor 2006; shërbimet për viktimat/të mbijetuarat e sulmeve seksuale; identifikimi i

nevojave, ndërhyrjeve dhe ofrimi i shërbimeve në Australi, nga Jill Astbury
<http://www.aifs.gov.au/acssa/pubs/issue/i6.html>.

TABELA E PËRMBAJTJES

HYRJE

SHKURTIME

TABELA E PËRMBAJTJES

I. QËLLIMI DHE OBJEKTIVAT

II. BAZA LIGJORE

III. KONCEPTE DHE PËRKUFIZIME

IV. ZBATUESHMËRIA

V. PARIMET DREJTUESE

VI. ELEMENTET THEMELORE

VII. UDHËZIMET PËR SHËRBIMET

THELBËSORE TË KUJDESIT SHOQËROR

VIII. PROCEDURAT

Identifikimi

Vlerësimi

Menaxhimi i rastit

Ndërhyrja

Këshillimi në rast krize

Strehim i sigurt

Mbështetje dhe këshillim psikosocial afatgjatë

Shërbime të tjera mbështetëse

Dokumentimi i DHF/DHBGJ

Referimi

IX. RRETHANAT DHE SJELLJET QË MUND TË TREGOJNË PËR USHTRIMIN E DHF/DHBGJ

Rrethanat që mund të tregojnë për ushtrimin e DHF/DHBGJ

Efekte specifike psikologjike më të zakonshme në rastet e dhunës seksuale

Sjellje e shoqëruar me DHF/DHBGJ

X. MJEDISI I PUNËS

XI. SI TË BASHKËVEPROJMË ME NJË VIKTIMË TË DHF/DHBGJ

XII. VLERËSIMI DHE MENAXHIMI I RASTIT

BIBLIOGRAFIA

I. QËLLIMI DHE OBJEKTIVAT

Ofrimi i shërbimeve cilësore të kujdesit shoqëror përbën një nga komponentët thelbësorë të një reagimi shumësektorial të koordinuar kundër dhunës në familje (DHF) dhe dhunës me bazë gjinore (DHBGJ). Shërbimet e kujdesit shoqëror përfshijnë një gamë të gjerë shërbimesh, që janë tepër të rëndësishme për mbështetjen e të drejtave, sigurisë dhe mirëqenies së grave, të rejave dhe vajzave, si dhe të cilitdo individ tjetër në familje, të cilët kanë përjetuar dhunë, duke përfshirë këtu informimin në situatë krize, linjat telefonike të

ndihmës, strehim të sigurt, informim dhe këshillim mbi të drejtat e tyre e të tjera.

Ligji nr. 121/2016 “Për shërbimet e kujdesit shoqëror në Republikën e Shqipërisë” ka si qëllim përcaktimin e rregullave për sigurimin dhe ofrimin e shërbimeve të kujdesit shoqëror, të cilat ndihmojnë në mirëqenien dhe përfshirjen shoqërore të individëve e të familjeve që kanë nevojë për kujdes shoqëror.

VKM-ja nr. 518, datë 4.9.2018 “Për shërbimet e kujdesit shoqëror komunitar dhe rezidencial, kriteret, procedurat për përfitimin e tyre dhe masën e shumës për shpenzime personale për përfituesit e shërbimit të organizuar”, përcakton se shërbimet e kujdesit shoqëror organizohen në:

- shërbime parashoqërore: informimi dhe këshillimi, ndërhyrja e hershme, këshillimi *online*;

- shërbime në komunitet: shërbimi në familje, alternativ, multifunksional, ditor dhe gjysmëditor, i emergjencës 72-orëshe, i strehimit të mbrojtur për të pastrehët;

- shërbime rezidenciale afatgjata dhe shërbime të specializuara.

Procedurat Standarde të Veprimit (PSV) mundësojnë një përshkrim të qartë dhe të hollësishëm të veprimeve të përditshme të ofrueseve dhe ofruesve të shërbimeve të kujdesit shoqëror, të quajtur më poshtë si punonjëse dhe punonjës të shërbimeve të kujdesit shoqëror, të cilat/cilët mund të ofrojnë ndihmë dhe shërbime për viktimat e DHF/ DHBGJ.

Objektivat e PSV-së, për punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror mbi mënyrën e ndërhyrjes së tyre një rast të DHF/DHBGJ, janë:

- të identifikojnë me efektivitet viktimat;
- të garantojnë dhe të rrisin sigurinë e viktimave në të gjitha fazat e ndërhyrjes;

- të sigurojnë cilësinë dhe qëndrueshmërinë e shërbimeve të ofruara, të cilat duhet të jenë të shpejta dhe profesionale;

- të lehtësojnë dokumentimin e përmirësuar dhe të koordinuar të mbledhjes së të dhënave mbi rastet e DHF/DHBGJ;

- të garantojnë konfidencialitetin dhe privatësinë e shërbimeve të ofruara për viktimat;

- të lehtësojnë referimin efektiv për viktimat brenda dhe jashtë sektorit të shërbimeve të kujdesit shoqëror, duke ndjekur rastin në vazhdimësi për

një periudhë kohore 6-mujore (gjashtëmujore) – 1-vjeçare (njëvjeçare);

- të kryejnë lidhjen e shërbimeve të kujdesit shoqëror me shërbimet e tjera që u ofrohen viktimave të DHF/DHBGJ.

II. BAZA LIGJORE

Këto PSV mbështeten në një kuadër ligjor kombëtar të përditësuar e plotësuar dhe me një sërë dokumentesh ndërkombëtare të ratifikuara, ku ndër më kryesorët përmendim:

1. Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë⁴;

2. Konventa e Këshillit të Evropës për Parandalimin dhe Luftimin e Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje (Konventa e Stambollit), ratifikuar me ligjin nr. 104/2012⁵;

3. Konventa për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave (CEDAW)⁶;

4. Deklarata e vitit 1993 për Eliminimin e Dhunës ndaj Grave⁷;

5. Deklarata e Pekinit e vitit 1995 dhe Platforma për Veprim⁸;

6. Vendime të shumta të Asamblesë së Përgjithshme dhe të Këshillit për të Drejtat e Njeriut, së bashku me Rekomandimin e Përgjithshëm nr. 19, të Komitetit për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave;

7. Konkluzionet e përbashkëta, miratuar nga Komisioni për Statusin e Grave në sesionin e tij të 57-të;

8. Ligji nr. 9669, datë 18.12.2006, “Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare”, i

ndryshuar me ligjin nr. 9914/2008, ligjin nr. 10329/2010 dhe ligjin nr. 47/2018;

9. Ligji nr. 35/2017, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7905, datë 21.3.1995, “Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar;

10. Ligji nr. 10221/2010, “Për mbrojtjen nga diskriminimi”;

11. Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 334, datë 17.2.2011 “Për mekanizmin e bashkërendimit të punës për referimin e rasteve të dhunës në marrëdhëniet familjare dhe mënyrën e procedimit të tij” etj.;

12. Ligji nr. 121/2016 “Për shërbimet e kujdesit shoqëror në Republikën e Shqipërisë”;

13. VKM-ja nr. 518, datë 4.9.2018 “Për shërbimet e kujdesit shoqëror komunitar dhe rezidencial, kriteret, procedurat për përfitimin e tyre dhe masën e shumës për shpenzime personale për përfituesit e shërbimit të organizuar”;

14. Ligji nr. 47/2014 “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 9355, datë 10.3.2005, “Për ndihmën dhe shërbimet shoqërore” etj.

Gjithashtu, PSV-të mbështeten dhe udhëhiqen edhe nga parashikimet në dokumente të rëndësishme strategjike apo të politikave, të tilla si:

- Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore dhe Plani i saj i Veprimit 2016–2020;

- Strategjia Kombëtare për Mbrojtjen Sociale 2015–2020;

- Marrëveshjet e bashkëpunimit për formalizimin/vijimin e punës së Mekanizmit të Koordinuar të Referimit të rasteve të dhunës në familje, të nënshkruara në nivel bashkie etj.

III. KONCEPTE DHE PËRKUFIZIME

Dhunë sipas ligjit nr. 9669/2006 “Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare”, i ndryshuar me ligjin nr. 47/2018, neni 3 përkufizohet “Çdo veprim ose mosveprim i një personi ndaj një personi tjetër, që sjell si pasojë cenim të integritetit fizik, moral, psikologjik, seksual, social, ekonomik”.

Viktimë sipas të njëjtut ligj, cituar më sipër, përkufizohet “Personi mbi të cilin është ushtruar çdo veprim ose mosveprim i një personi tjetër, që sjell si pasojë cenim të integritetit fizik, moral, psikologjik, seksual, social, ekonomik”. Përgjatë gjithë PSV-së, do t'i referohemi këtij përkufizimi ligjor (pra “viktimë”), pavarësisht se një sërë profesionistesh e profesionistësh apo

⁴ Miratuar me ligjin nr. 8417, datë 21.10.1998, të Kuvendit. Miratuar me referendum më 22.11.1998. Shpallur me dekreten nr. 2260, datë 28.11.1998 të Presidentit të Republikës, Rexhep Mejdani. Ndryshuar me ligjin nr. 9675, datë 13.1.2007. Ndryshuar me ligjin nr. 9904, datë 21.4.2008. Ndryshuar me ligjin nr. 88/2012, datë 18.9.2012. Ndryshuar me ligjin nr. 137/2015, datë 17.12.2015. Ndryshuar me ligjin nr. 76/2016, datë 22.7.2016.

⁵ Si dhe regjistruar në faqen e Konventës në datën 4.2.2013 (shiko:

<http://www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercHeSig.asp?NT=210&CM=&DF=&CL=ENG>

⁶ Shqipëria e ka ratifikuar këtë Konventë në vitin 1993 dhe protokollin e saj shtesë në vitin 2003.

⁷ Vendim i Asamblesë së Përgjithshme 48/104.

⁸ Raporti i Konferencës së Katërt Botërore për Gratë, Pekin, 4-15 shtator 1995 (botim i Kombeve të Bashkuara, nr. i botimit E.96.IV.13), kapitulli 1, vendimi 1, shtojca I dhe shtojca II.

institucionesh, që ofrojnë shërbime mbështetëse të specializuara për rastet e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje, më së shumti përdorin termin “i/e mbijetuar” apo edhe “viktimë i/e mbijetuar”.

Dhunë në familje, gjithashtu, në të njëjtin ligj sa më sipër, përkufizohet “Çdo veprim ose mosveprim i një personi ndaj një personi tjetër, që sjell si pasojë cenim të integritetit fizik, moral, psikologjik, seksual, social, ekonomik, që ndodh brenda familjes ose njësisë shtëpiake, e ushtruar ndërmjet pjesëtarëve të familjes, që janë ose kanë qenë në marrëdhënie familjare, pavarësisht nga fakti nëse dhunuesi ndan ose ka ndarë të njëjtën banesë me viktimën.

“Pjesëtarë të familjes”, janë: a) bashkëshorti/ja ose bashkëjetuesi/ja apo ish-bashkëshorti/ja apo ish-partneri/ja bashkëjetues; b) vëllezërit, motrat, përfshirë, sipas rastit, edhe bashkëshortin/en ose bashkëjetuesin/en e tyre, si dhe nipin e mbesën, nëse këta të fundit janë anëtarë të njësisë shtëpiake; c) paraardhësit dhe pasardhësit në vijë të drejtë, pa kufizime, përfshirë edhe rastet kur kjo marrëdhënie krijohet nëpërmjet birësimit; ç) prindërit e bashkëshortit/es ose të bashkëjetuesit/es, përfshirë dhe thjeshtin/thjeshtren, edhe sikur kjo lidhje të burojë nga birësimi; d) gjinia në vijë të drejtë, përfshirë edhe prindërit, edhe fëmijët e birësuar të bashkëshortit/es ose bashkëjetuesit/es; dh) vëllezërit dhe motrat e bashkëshortit, bashkëshortes, bashkëjetuesit/es; e) fëmijët e bashkëshortëve ose partnerëve bashkëjetues; ë) personat, të cilët janë ose kanë qenë në marrëdhënie intime, jo domosdoshmërisht të shoqëruar me bashkëjetesë, gëzojnë të njëjtën mbrojtje; f) kujdestari dhe personi që ndodhet në kujdesin e tij gjatë kohës që vazhdon kujdestaria, sipas përcaktimeve të kujdestarisë mbi të miturit dhe kujdestarisë për personat me aftësi të kufizuara dhe personit që i është hequr ose kufizuar zotësia për të vepruar sipas dispozitave të Kodit të Familjes”.

Dhuna në familje është gjithashtu veprë penale e parashikuar në nenin 130/a, të Kodit Penal të Republikës së Shqipërisë, si: “Rrahja, si edhe çdo veprë tjetër dhune ndaj personit që është bashkëshort, ish-bashkëshort, bashkëjetues apo ish-bashkëjetues, gjini e afërt ose krushqi e afërt me autorin e veprës penale, me pasojë cenimin e integritetit fizik, psikosocial dhe ekonomik të tij,

dënohet me burgim gjer në dy vjet”; “Kanosja serioze për vrasje ose plagosje të rëndë ndaj personit që është bashkëshort, ish-bashkëshort, bashkëjetues ose ish-bashkëjetues, gjini e afërt ose krushqi e afërt me autorin e veprës penale, me pasojë cenimin e integritetit psikik të tij, dënohet me burgim gjer në tre vjet”; “Plagosja e kryer me dashje, ndaj personit që është bashkëshort, ish-bashkëshort, bashkëjetues apo ish-bashkëjetues, gjini e afërt ose krushqi e afërt me autorin e veprës penale, që ka shkaktuar paaftësi të përkohshme në punë, më tepër se nëntë ditë, dënohet me burgim gjer në pesë vjet”. Po këto vepra, të kryera në mënyrë të përsëritur, ose në praninë e fëmijëve, dënohen nga një deri në pesë vjet.

Dhunë fizike përkufizohet “Përdorimi i forcës fizike kundër dikujt në një mënyrë që lëndon, dëmton ose e rrezikon atë person. Dhuna fizike përfshin një gamë të gjerë sjelljesh, si: gërvishtjet, shtyrjet, hedhjet, kapjet me forcë, kafshimet, vënien e duarve në fytyrë, pickimet, shpimet, shkuljet e flokëve, përdredhjet e krahut, shuplakat, shtrëngimin me forcë, goditjet, rrahjet, goditjet me shkelma, djegiet, goditjet me thikë, shtrëngimi i fytyrës/mbytytyrjet. Dhuna fizike mund të përfshijë edhe përdorimin e madhësisë trupore dhe të forcës, mjeteve të kufizimit të lirisë dhe/ose armëve nga ana e një personi (p.sh., armë zjarri, thikë apo ndonjë objekt tjetër) për të fituar dhe mbajtur kontrollin mbi një person tjetër”.

Dhunë psikologjike përfshin “Një gamë sjelljesh që kanë për qëllim të kritikojnë, poshtërojnë, mbajnë nën kontroll, izolojnë, trembin shkaktojnë frikë dhe të sulmojnë karakterin e një individi duke shkatërruar kështu ndjenjën e tij të vetëvlerësimit, vetëbesimit, dhe sigurisë. Fyerjet, poshtërimet, të folurit në një mënyrë që sulmon karakterin e individit, të shkaktuarit e ndjenjës së frikës nëpërmjet kërcënimeve për ta lënduar fizikisht një individ dhe/ose persona të tjerë të afërt me të dhe/ose për të shkatërruar diçka të rëndësishme për të, janë disa prej formave të dhunës verbale, sulmit psikologjik e dhunës emocionale që përfshihen si pjesë e dhunës psikologjike.

Dhunë ekonomike “Mbajtja nën kontroll e parave nga një individ, pavarësisht nëse janë të fituara apo jo prej tij, ushtrimi i kontrollit dhe monitorimi i veprimit të një individi kundrejt një individi tjetër mbi përdorimin dhe shpërndarjen e

parave, përfshirë dhe ato të fituara prej punës së këtij të fundit, shpërdorimi për qëllime të kënaqësive vetjake nga ana e një individi, i parave të domosdoshme për sigurimin e kushteve bazë të jetesës së familjarëve, kërcënim i konstant për ndërprerjen e burimeve ekonomike, detyrimi i një individi për të plotësuar të gjitha nevojat bazë të familjarëve për një periudhë të caktuar (p.sh. mujore), me një kuotë nën minimalen e parave që të nevojiteshin për këtë qëllim etj.”.

Dhunë seksuale “Çdo akt seksual, përpjekje për të kryer një akt seksual, komente ose prekje seksuale të padëshiruara ose çdo veprim tjetër kundërshtues seksualitetit të një personi duke përdorur shtrëngim, nga cilido person pavarësisht nga marrëdhëniet e tyre me viktimën, në çdo mjedis, duke përfshirë, por pa u kufizuar në shtëpi dhe punë. Shtrëngimi mund të mbulojë një spektër të tërë të shkallëve të forcës. Përveç forcës fizike mund të përfshijë kërcënime psikologjike, presion ose kërcënime të tjera – për shembull, kërcënim i dëmit fizik, largimi nga puna ose mos marrja e një pune që kërkohet. Mund të ndodhë edhe kur personi i sulmuar nuk është në gjendje të japë pëlqimin – për shembull, kur është i dehur, drogë, në gjumë ose mendërisht i paafte për të kuptuar situatën. Dhuna seksuale përfshin **përdhunimin**, të përkufizuar si shtrëngim fizik ose penetrim duke përdorur shtrëngimin – edhe nëse në masë të vogël – të vulvës ose anusit, duke përdorur një penis, pjesë të tjera të trupit ose një objekt. Përpjekja për ta bërë këtë njihet si **tentativë për përdhunim**. Përdhunimi i një personi nga dy ose më shumë autorë është i njohur si **përdhunim në grup**. Dhuna seksuale mund të përfshijë forma të tjera të sulmit mbi një organ seksual, duke përfshirë kontaktet e detyruara midis gojës dhe penisit, vulvës ose anusit. Termat sulm seksual, përdhunim, abuzim seksual dhe dhunë seksuale përdoren shpesh në mënyrë të ndërsjellë”.

Dhuna seksuale është gjithashtu e parashikuar si veprë penale. Në nenin 107/a, të Kodit Penal theksohet se: “Ushtrimi i dhunës seksuale, nëpërmjet kryerjes së veprimeve me natyrë seksuale në trupin e një personi tjetër me objekte, përbën veprë penale dhe dënohet me burgim nga tre deri në shtatë vjet. Kur kjo veprë kryhet në bashkëpunim, kundër disa personave, më shumë se një herë ose kundër fëmijëve të moshës katërbëdhjetë deri në tetëmbëdhjetë vjeç dënohet

me burgim nga pesë deri në pesëmbëdhjetë vjet. Kur kjo veprë kryhet ndaj një të mituri që nuk ka arritur moshën katërbëdhjetë vjeç apo një të mituri që nuk ka arritur pjekurinë seksuale, pavarësisht nëse kryhet me dhunë apo jo, dënohet me burgim jo më pak se njëzet vjet. Kur kjo veprë ka sjellë si pasojë vdekjen ose vetëvrasjen e të dëmtuarit dënohet me burgim jo më pak se njëzet e pesë vjet”. Po kështu, në Kodin Penal bëhen edhe një sërë parashikimesh të tjera lidhur me marrëdhëniet seksuale me dhunë. Konkretisht: në nenin 102 “Marrëdhëniet seksuale me dhunë me të rritura”; nenin 102/a “Marrëdhëniet homoseksuale me dhunë me të rritur”; nenin 103 “Marrëdhëniet seksuale ose homoseksuale me persona të pazotë për t’u mbrojtur burgim nga dhjetë gjer në njëzet vjet”; nenin 104 “Marrëdhëniet seksuale ose homoseksuale me kërcënim me përdorimin e armës; nenin 105 “Marrëdhëniet seksuale ose homoseksuale duke shpërdoruar detyrën”; nenin 106 “Marrëdhëniet seksuale ose homoseksuale me persona në gjini ose nën kujdestari” etj. Parashikime në Kodin Penal bëhen edhe për vepra të tjera, si kryerja e marrëdhënieve seksuale apo homoseksuale në vendet publike, si dhe për kryerjen e veprave të turpshme me të mitur apo përfshirjen e qëllimshme si dëshmitar të një të mituri në veprime me natyrë seksuale, pornografia etj.

Dhunë ndaj grave përkufizohet si “Shkelje e të drejtave të njeriut dhe një formë diskriminimi kundër grave dhe nënkupton të gjitha aktet e dhunës gjinore që çojnë ose mund të çojnë në dëmtim ose vuajtje fizike, seksuale, psikologjike ose ekonomike për gratë, duke përfshirë kërcënime për kryerjen e këtyre akteve, shtrëngim ose heqje arbitrare të lirisë, qoftë nëse ndodh në jetën publike ose private. Dhuna ndaj grave përfshin lloje të ndryshme të dhunës që pësojnë gratë, të rejtat dhe vajzat, si dhunën në familje, dhunën nga partneri intim, dhunën seksuale nga një person jopartner intim, ngacmimin seksual, martesën e detyruar, abortin dhe sterilizimin e detyruar, përndjekjen, krimet në emër të nderit, trafikimin dhe praktika të dëmshme si gjymtimi i organeve gjinitale femërore”.

Dhunë me bazë gjinore: “Çdo akt dhune që drejtohet ndaj një gruaje për shkak se është grua ose që ndikon te gratë në mënyrë disproporcionale”. Një formë diskriminimi që

pengon seriozisht aftësinë e gruas për të gëzuar të drejta dhe liri të barabarta me burrat. Ajo përbën një shkelje të së drejtës themelore për jetesë, liri, siguri, dinjitet, barazi ndërmjet grave dhe burrave, mosdikriminim dhe integritet fizik dhe mendor.

Ngacmim seksual përkufizohet si: “Çdo formë sjelljeje e padëshiruar verbale, joverbale ose fizike e një natyre seksuale, me qëllimin ose efektin e shkeljes së dinjitetit të një personi, veçanërisht kur krijohet një mjedis kërcënues, armiqësor, degradues, poshtërues ose fyes”.

Ngacmimi seksual është gjithashtu vepër penale dhe parashikohet në nenin 108/a të Kodit Penal të RSH-së sipas të cilit: “Kryerja e sjelljeve me natyrë seksuale, që cenonë dinjitetin e një personi, me çdo mjet ose formë, duke krijuar një mjedis kërcënues, armiqësor, degradues, poshtërues ose ofendues, përbën vepër penale dhe dënohet me burgim nga një deri në pesë vjet. Kur kjo vepër kryhet në bashkëpunim, kundër disa personave, më shumë se një herë, ose kundër fëmijëve, dënohet me burgim nga tre deri në shtatë vjet”.

Përndjekja si vepër penale, parashikohet në nenin 121/a të Kodit Penal sipas të cilit: “Kërcënimi ose ngacmimi i personit me anën e veprimeve të përsëritura, me qëllimin për t’i shkaktuar një gjendje të vazhdueshme dhe të rëndë ankthi apo frike për sigurinë vetjake, të një të afërmi ose të një personi, me të cilin ka lidhje shpirtërore, apo për ta detyruar të ndryshojë mënyrën e tij të jetesës, dënohet me burgim nga gjashtë muaj gjer në katër vjet. Kur kjo vepër kryhet nga ish-bashkëshorti, ish-bashkëjetuesi apo personi që ka pasur lidhje shpirtërore me të dëmtuarin, dënimi rritet me një të tretat e dënimit të dhënë. Kur kjo vepër kryhet ndaj të miturit, gruas shtatzënë ose një personi të pazotë për t’u mbrojtur, si dhe kur kryhet nga një person i maskuar ose shoqërohet me mbajtjen ose me përdorimin e armëve, dënimi rritet deri në një të dytën e dënimit të dhënë”.

Marrëdhënia intime sipas ligjit nr. 9669/2006 “Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare”, i ndryshuar me ligjin nr. 47/2018, neni 3, përkufizohet si “Marrëdhënia ndërpersonale që përfshin, intimitet fizik ose emocional”.

Dhunë nga partneri intim cilësohet si forma më e përhapur e dhunës e përjetuar nga gratë, të rejat apo adoleshentet në të gjithë botën dhe përfshin “një sërë veprimesh shtrënguese seksuale,

psikologjike dhe fizike nga një partner intim aktual ose i mëparshëm, pa pëlqimin e tyre”.

Dhuna nga partneri intim dhe dhuna seksuale. Sulmi seksual nuk ekziston në izolim, por brenda një problemi më të madh shoqëror të dhunës ndaj grave. Një numër i madh i grave që vuajnë nga dhuna nga partneri intim, gjithashtu, përjetojnë sulme seksuale, por ato e raportojnë rrallë dhunën seksuale. Disa gra mund të mos i konceptojnë sulmet seksuale brenda një marrëdhënieje intime si një krim. Përveç kësaj, sulmet seksuale janë shumë më të stigmatizuara se dhuna nga partneri intim, kështu që gratë mund të ndihen të paafta për ta adresuar edhe këtë formë dhune kur kërkojnë ndihmë. Megjithatë, termi “dhuna nga partneri intim” dhe “dhuna seksuale” nuk janë sinonime. Gratë që vuajnë nga dhuna nga partneri intim nuk janë domosdoshmërisht viktima të dhunës seksuale si pjesë e asaj përvojë. Përveç kësaj, shumë gra vuajnë nga dhuna seksuale jashtë një marrëdhënieje me një partner intim.

Dhuna në takime/lidhje dashurie cilësohet si “Model i sjelljeve abuzive, përfshirë abuzimin emocional, fizik, seksual dhe financiar të përdorura për të ushtruar pushtet dhe kontroll te partneri në një takim apo lidhje dashurie”. Në mënyrë të ngjashme, Instituti Evropian për Barazinë Gjinore (EIGE) e përkufizon dhunën në një takim/lidhje dashurie si “loji i dhunës nga partneri intim që ndodh midis dy personave në një marrëdhënie të ngushtë”.

Sulm seksual përkufizohet si “Akt seksual me apo pa kontakt fizik, i kryer nga një individ pa pëlqimin e viktimës ose, në disa raste, dhe veçanërisht kur janë të përfshirë fëmijët, përmes manipulimeve emocionale ose shantazhit. Është një veprim që e detyron një person t’u nënshtrohet dëshirave të një personi tjetër përmes shpërdorimit të pushtetit, përdorimit të forcës, detyrimit ose kërcënimeve”. Sulmi seksual shkel të drejtat themelore të viktimës, përfshirë të drejtën për integritet fizik dhe psikologjik dhe sigurinë e personit. “Akt seksual me kontakt fizik” përfshin: përdhunimin/marrëdhënien seksuale me penetrim, përpjekjet për të kryer marrëdhënie seksuale me penetrim/tentativë për përdhunim, preken/kontaktin seksual. “Akt seksual pa kontakt fizik”, përfshin: ngacmimin seksual, ekspozimin e detyruar ndaj akteve seksuale (pornografi apo një akt seksual që po kryhet), ekspozimin apo zbulimin e organeve

gjenitale, nxitjen e një fëmije të prekë trupin e tij/saj apo të masturbohet, bërja e një regjistrimi vizual të një natyre seksuale të një fëmije.

Abuzim seksual i fëmijëve cilësohet si “Çdo aktivitet seksual midis një fëmije dhe anëtari të ngushtë të familjes (incesti); ose midis një fëmije dhe një të rrituri; apo një fëmije dhe një fëmije më të rritur, joanëtar familjeje. Ai përfshin si rastet e përdorimit të forcës ose detyrimit, ashtu edhe rastet kur nuk mund të jepet pëlqimi nga viktimat për shkak të moshës së tij ose të saj”.

Shfrytëzim seksual cilësohet si “Çdo abuzim aktual ose përpjekje për abuzim, për qëllime seksuale, nga një pozicion i pafavorshëm, ndryshimi në pushtet ose besimi, përfshirë, por pa u kufizuar te përfitimi monetar, në mënyrë shoqërore ose politike, nga shfrytëzimi seksual i tjetrit”.

“Mekanizmi i Koordinuar i Referimit të rasteve të dhunës në familje” (MKR) është rrjeti i organizuar i institucioneve përgjegjëse në nivel vendor për parandalimin, mbrojtjen, mbështetjen dhe rehabilitimin e viktimave të dhunës në familje.

Elementet themelore janë tipare ose komponentë të shërbimeve thelbësore që zbatohen në çdo kontekst dhe sigurojnë funksionimin efektiv të shërbimit.

Shërbimet thelbësore përfshijnë një sërë shërbimesh bazë që ofrohen nga sektori i shërbimeve shëndetësore, shërbimeve të përkujdesjes shoqërore, policisë dhe drejtësisë. Shërbimet duhet minimalisht të garantojnë të drejtat, sigurinë dhe mirëqenien e cilëso grua ose vajzë që ka përjetuar ose përjeton dhunë me bazë gjinore. Në Shqipëri, një pjesë e shërbimeve thelbësore kryesisht në nivel vendor, ofrohen nga organizatat e shoqërisë civile, sidomos organizatat në mbrojtje të të drejtave të grave dhe të fëmijëve (shërbime të tilla si: strehimi emergjent dhe afatgjatë, këshillimi, mbështetja psikosociale dhe ligjore, ndjekja ligjore, shërbime për dhunuesit etj.). Në disa raste, institucionet shtetërore qendrore dhe vendore mbështesin ofrimin e këtyre shërbimeve nga organizatat e shoqërisë civile, përmes mbulimit të një pjese të kostove të shërbimit, ofrimit të ambienteve falas etj.

Spektori i shërbimeve të kujdesit shoqëror. Ofron një gamë të gjerë shërbimesh mbështetëse për të përmirësuar mirëqenien e përgjithshme dhe fuqizimin e një popullsie të caktuar të shoqërisë.

Shërbimet mund të jenë të karakterit të përgjithshëm ose të ofrojnë zgjidhje më të fokusuara për një çështje specifike, për shembull, për t’iu përgjigjur grave dhe vajzave ose cilitdo anëtari të familjes të cilat/cilët kanë përjetuar dhunë. Shërbimet e kujdesit shoqëror për viktimat e dhunës përfshijnë shërbime të ofruara nga, ose të financuara nga qeveria (andaj të njohura si shërbime publike) ose shërbime të ofruara nga shoqëria civile dhe aktorë të komunitetit, përfshirë organizatat e shoqërisë civile dhe organizatat me bazë fetare. Sipas ligjit nr. 121/2016 “Për shërbimet e kujdesit shoqëror në Republikën e Shqipërisë”: “Shërbime të kujdesit shoqëror” janë një sistem i integruar dhe i organizuar përfitimesh dhe lehtësish, të cilat ofrohen nga profesionistë të fushave përkatëse të subjekteve publike ose jopublike, me qëllim sigurimin e mirëqenies, pavarësisë dhe përfshirjes shoqërore të individëve e të familjeve që kanë nevojë për kujdes shoqëror.

Shërbimet e kujdesit shoqëror, që i përgjigjen dhunës ndaj grave dhe vajzave, janë të fokusuara veçanërisht te viktimat e dhunës. Ato janë të domosdoshme për të ndihmuar rimëkëmbjen e grave nga dhuna, fuqizimin e tyre, për të parandaluar përsëritjen e dhunës dhe në disa raste, për të punuar me pjesë të caktuara të shoqërisë ose të komunitetit për të ndryshuar qëndrimet dhe perceptimet për dhunën. Ato përfshijnë, por nuk kufizohen tek: ofrimi i këshillimit psikosocial, mbështetja financiare, informacioni në rast krize, strehimi i sigurt, shërbimet ligjore dhe avokuese, mbështetja në gjetjen e strehimit dhe të punësimit etj., për gratë dhe vajzat që kanë përjetuar dhunë etj.

Udhëzuesit e cilësisë mbështesin ofrimin dhe zbatimin e elementeve themelore të shërbimeve thelbësore për të siguruar që ato janë efektive dhe me cilësinë e duhur për t’iu përgjigjur nevojave të grave dhe vajzave. Udhëzuesit e cilësisë shpjegojnë mënyrat se si duhet të ofrohen shërbimet sipas qasjes që bazohet te të drejtat e njeriut, se si duhet të jenë të ndjeshme ndaj kulturës dhe si të fuqizojnë gratë. Ato bazohen dhe plotësojnë standardet ndërkombëtare, si dhe reflektojnë praktikën më të mira të përgjigjes ndaj dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore.

IV. ZBATUESHMËRIA

Kërkimi dhe praktika tregojnë se mënyra si ofrohen shërbimet ka një ndikim të rëndësishëm në

efektivitetin e tyre. Çelësi për trajtimin e viktimave të dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore, si dhe mbrojtjen e sigurisë dhe mirëqenies së tyre, është të kuptuarit e natyrës gjinore të dhunës, shkaqeve dhe pasojave të saj, si dhe ofrimi i shërbimeve përmes kulturës së fuqizimit të grave, pra që i ndihmon gratë dhe vajzat të marrin në konsideratë një tërësi zgjedhjesh që kanë në dispozicion, si dhe që mbështet vendimet e tyre. Për të ofruar shërbime thelbësore cilësore, anëtarët e MKR-së duhet të marrin në konsideratë parimet kryesore, si dhe ekzistencën e elementeve themelore që përforcojnë ofrimin e çdo shërbimi thelbësor.

PSV-të përcaktojnë procedura të qarta që rregullojnë hap pas hapi veprimet e përditshme, rolet dhe përgjegjësitë që duhen ndjekur dhe zbatuar nga punonjëset dhe punonjësit e çdo shërbimi të kujdesit shoqëror, në lidhje me viktimat e DHF/DHBJGJ. Këto shërbime mund të ofrohen nga institucione shtetërore të kujdesit shoqëror ose nga shërbime të tjera mbështetëse të specializuara për viktimat e DHF/DHBJGJ.

Shërbimet thelbësore të kujdesit shoqëror, që u duhen ofruar viktimave të DHF/DHBJGJ, në mjedise dhe situata të ndryshme janë:

- informim në rast krize;
- këshillim në rast krize;
- linjë telefonike e ndihmës;
- strehim i sigurt;
- ndihmë materiale dhe financiare;
- përgatitje, rimarrje ose zëvendësim i dokumenteve të identifikimit;
- informim mbi të drejtat, këshillim dhe përfaqësim në sistemin gjyqësor;
- mbështetje dhe këshillim psikosocial;
- shërbime të menjëhershme, të aksesueshme e të disponueshme, të përshtatura për të gjitha grupet;
- shërbime të menjëhershme dhe të përshtatura për fëmijët, për cilindo fëmijë të prekur nga dhuna;
- informim mbi burimet mbështetëse apo shërbimet në komunitet dhe vendosja në kontakt me ta;
- mbështetje drejt pavarësisë ekonomike, rehabilitimit dhe riintegrit;
- sigurim dhe miradministrim i provave;
- referim në shërbime të tjera që ofrohen nga anëtarët e Mekanizmit të Koordinuar të Referimit,

përmes kontaktimit me koordinatorin/en vendor/e.

Ofrimi i shërbimeve thelbësore të kujdesit shoqëror duhet të mbështetet në disa elemente bazë që nuk duhet të mungojnë, të tilla si: marrja e pëlqimit/miratimit të informuar dhe ruajtja e konfidencialitetit; aksesueshmëria, referimi, vlerësimi dhe menaxhimi i rastit; punonjëse dhe punonjës të trajnuar veçanërisht për të punuar me viktimat e DHF/DHBJGJ dhe ekspertë të fushës; monitorim dhe vlerësim, si dhe sistemi i koordinimit dhe llogaridhënies.

Shërbimet mbështetëse të specializuara për viktimat e DHF/DHBJGJ mund të ofrohen nga institucione shtetërore qendrore apo vendore (shërbime publike); nga organizata joqeveritare jofitimprurëse (shërbime private); dhe në kuadrin e një kontrate midis një institucioni shtetëror dhe një organizate jofitimprurëse të specializuar për ofrimin e shërbimeve mbështetëse. Në çdo rast, subjektet që ofrojnë shërbime mbështetëse të specializuara duhet të jenë të licencuara për këtë qëllim nga autoriteti përgjegjës sipas legjislacionit në fuqi për licencat, si dhe në përputhje me parashikimet në nenin 27, të ligjit nr. 121/2016 “Për shërbimet e kujdesit shoqëror në Republikën e Shqipërisë”.

Për një zbatim më të mirë të këtyre PSV-ve rekomandohet një trajnim bazë i punonjësve dhe i punonjësve të shërbimeve të kujdesit shoqëror të cilat/cilët trajtojnë rastet e DHF/DHBJGJ. Sugjerohet që trajnimi të jetë pjesë e një programi/kurrikule gjithëpërfshirëse, që të përmbajë gjithashtu edhe sesione mbi reagimin shumësektorial kundër DHF/DHBJGJ, parimet bazë të ofrimit të shërbimeve mbështetëse të specializuara për viktimat e DHF/DHBJGJ, të cilat duhet të reflektohen në shërbimet e kujdesit shoqëror që ofrohen për këto viktima, sesione mbi parandalimin dhe ndërgjegjësimin etj.

Këto PSV nuk përshkruajnë detyrat specifike të këshilluesve dhe këshilluesve apo të terapistëve dhe terapistëve në lidhje me procesin e këshillimit, terapitë apo ndonjë lloj tjetër ndihme të specializuar. Çdo procedurë tjetër specifike, që rregullohet nga legjislacioni i brendshëm, mund të bëhet pjesë e këtyre PSV-ve, pas miratimit të tyre.

V. PARIMET DREJTUESE

Qasja e bazuar te të drejtat. Lidhur me ofrimin e shërbimeve thelbësore cilësore, qasja që bazohet te të drejtat pranon se institucionet e

kujdesit shoqëror kanë përgjegjësinë kryesore për të respektuar, mbrojtur dhe përmbushur të drejtat e grave dhe vajzave. Dhuna ndaj grave dhe vajzave përbën shkellje të rëndë të të drejtave njerëzore të tyre, veçanërisht të së drejtës për një jetë pa frikë dhe pa dhunë. Një qasje e bazuar te të drejtat e njeriut e vë theksin te shërbimet që kanë përparësi sigurinë dhe mirëqenien e grave dhe vajzave dhe i trajton gratë dhe vajza me dinjitet, respekt dhe ndjeshmëri. Po kështu, një qasje e tillë e vë theksin te standardet më të larta të shërbimeve të kujdesit shoqëror (si dhe të shërbimeve të ofruara nga anëtarët e tjerë të MKR-së) – shërbime të cilësisë së lartë, të disponueshme, të aksesueshme dhe të pranueshme për gratë dhe vajzat⁹.

Avancimi i barazisë gjinore dhe i fuqizimit të grave. Kthimi i fokusit te pabarazia dhe diskriminimi gjinor, edhe si rrënjë të problemit dhe si pasoja të dhunës ndaj grave dhe vajzave, kërkon që shërbimet të garantojnë ndjeshmërinë gjinore dhe funksionimin e politikave dhe praktikave të përgjegjshme gjinore. Shërbimet duhet të sigurojnë që dhuna ndaj grave dhe vajzave nuk do të falet, nuk do të tolerohet ose nuk do të përjetësohet.

Qasja me ndjeshmëri gjinore. Shërbimet e ofruara duhet të shfaqin një qasje që njeh dinamikën gjinore, efektet dhe pasojat e dhunës ndaj grave. Shërbimet e kujdesit shoqëror duhet të marrin parasysh nevojat e grupeve specifike të grave, të rejave dhe vajzave, duke përfshirë edhe ato që u përkasin grupeve të marginalizuara (rom, egjiptian, LGBTI, migrantët, PAK, të moshuarit etj.). Punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror duhet të respektojnë diversitetin e viktimave dhe të sillen në mënyrë jodiskriminuese ndaj tyre. Kjo nënkupton që të gjitha gratë, të rejtat dhe vajzat viktimë, sikurse dhe të gjithë individët e tjerë të dhunuar në familje, kanë të drejtë të barabarta dhe të plota në përdorimin e shërbimeve të kujdesit shoqëror, si dhe në marrjen e mbështetjes së të njëjtës cilësi.

Përshtatja sipas moshës dhe ndjeshmëria ndaj kulturës. Shërbimet thelbësore, të përshtatura sipas moshës dhe të ndjeshme ndaj kulturës, duhet t'u përgjigjen rrethanave individuale dhe përvojave jetësore të grave dhe vajzave, sikurse dhe të të gjithë individëve të tjerë të dhunuar në familje, duke marrë parasysh moshën e tyre,

identitetin, kulturën, orientimin seksual, identitetin gjinor, etninë dhe preferencat gjuhësore. Shërbimet thelbësore duhet t'u përgjigjen në mënyrën e duhur gjithashtu edhe grave dhe vajzave që përballen me forma të ndryshme të diskriminimit të shumëfishtë – jo vetëm sepse janë gra, por edhe për shkak të racës, etnisë, kastës, orientimit seksual, fesë, aftësisë së kufizuar, gjendjes civile, punësimit ose karakteristikave të tjera të tyre – ose sepse kanë qenë viktimë të dhunës.

Qasja me në qendër viktimën. Qasjet me në qendër viktimën/të mbijetuarën i vendosin të drejtat, nevojat dhe dëshirat e grave dhe vajzave në qendër dhe fokus të ofrimit të shërbimit. Kjo nënkupton marrjen në konsideratë të nevojave të shumta të viktimave, rreziqet dhe cenueshmëritë e ndryshme, ndikimin që kanë vendimet dhe masat e marra, si dhe garantimin që shërbimet janë të përshtatura sipas nevojave të veçanta të secilës grua apo vajzë. Shërbimet duhet t'u përgjigjen kërkesave të viktimave dhe nevojave më urgjente të tyre (si largim nga dhunuesi, strehim, këshillim, ushqim, punësim etj.). Të gjithë punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të angazhuar në reagimin shumësektorial kundër DHF-së dhe DHBGJ-së u japin përparësi të drejtave, nevojave dhe kërkesave të viktimës. Qasja me në qendër viktimën nënkupton një qasje të mbështetur te të drejtat e njeriut, që përcakton se të drejtat, nevojat dhe kërkesat e viktimës janë të një rëndësie parësore. Viktimë ka të drejtë të:

- trajtohet me dinjitet dhe respekt, në vend që të bëhet objekt i sjelljeve që e fajësojnë atë;
- zgjedhë rrjedhën e veprimeve, për sa i përket trajtimit të dhunës së pësuar, në vend që të ndjehet e pafuqishme;
- ketë privatësi dhe mirëbesim, në vend që të bëhet objekt i fajësimeve;
- mos diskriminohet, në vend që të ketë diskriminim në bazë të seksit, moshës, racës, etnisë, (pa)aftësisë, orientimit seksual ndryshe, statusit të virusit HIV apo tipareve të tjera;
- marrë informacione gjithëpërfshirëse, për ta ndihmuar atë t'i marrë vetë vendimet, në vend që t'i thuhet se çfarë duhet të bëjë.

Siguria është e qenësishme. Siguria e grave dhe vajzave është e lartë dhe kryesore kur ofrohen shërbime thelbësore. Shërbimet thelbësore duhet ta venë përparësinë te siguria dhe mbrojtja e përdorueseve të shërbimit dhe të shmangin

⁹ E/2013/27.

shkaktimin e një lëndimi të mëtejshëm të tyre. Siguria e viktimës dhe e punonjësës apo punonjësit të shërbimeve të kujdesit shoqëror që përfshihet në trajtimin e rastit, duhet të jetë përparësi gjatë kohës kur organizohet dhe ofrohet përkujdesja ndaj viktimave të DHF/DHGBJ. Vlerësimi i sigurisë së viktimës duhet të bëhet në momentin e identifikimit dhe kur personi tregon se ka qenë viktimë e DHF/DHGBJ. Po kështu, edhe vlerësimi i sigurisë personale duhet të jetë pjesë e çdo takimi/trajtimi. Kur fillon bashkëveprimi dhe këshillimi me një viktimë të DHF/DHGBJ, është e rëndësishme që të shqyrtohen edhe kërcënimet e mundshme (nga bashkëshorti ose anëtarët apo anëtarët e tjerë të familjes), në mënyrë që të garantohet se seanca do të kryhet pa ndonjë dëmim të mundshëm të vetes, viktimës ose të kolegeve apo kolegëve të tjerë të përfshirë në trajtimin e rastit.

Konfidencialiteti dhe privatësia. Respektimi i konfidencialitetit është një masë e rëndësishme që duhet marrë për të garantuar sigurinë e viktimës dhe të punonjësës apo punonjësit të shërbimeve të kujdesit shoqëror. Konfidencialiteti i viktimës duhet të respektohet gjatë gjithë kohës. Kjo nënkupton përcjelljen te të tjerët vetëm të informacionit të domosdoshëm, vetëm në situatat që është e nevojshme ose e kërkuar (detyrim ligjor), si dhe vetëm me informimin e viktimës. Garantimi i privatësisë gjatë konsultës dhe i konfidencialitetit në mbledhjen e të dhënave, ruajtjen e tyre, raportimin dhe shkëmbimin e informacionit zvogëlon rrezikun e ekspozimit si të viktimës, ashtu edhe të punonjësës apo punonjësit të shërbimeve të kujdesit shoqëror. Ruajtja e konfidencialitetit garanton që viktima nuk do të përjetojë më kërcënime dhe/ose dhunë si rezultat i kërkimit të ndihmës dhe, gjithashtu, mbron punonjësën dhe punonjësën e shërbimeve të kujdesit shoqëror nga kërcënimet e dhunuesve. Punonjëseve dhe punonjësve të shërbimeve të kujdesit shoqëror u lind nevoja e diskutimit të rastit me koleget dhe kolegët e tyre për të mundësuar ofrimin e tërësisë së shërbimeve të nevojshme – në këtë rast konfidencialiteti nuk mund të respektohet për disa informacione mbi viktimën. Informacioni mund të diskutohet me koleget dhe kolegët, nëse lind nevoja e referimit të viktimës/të mbijetuarës te një tjetër punonjëse apo punonjës i shërbimeve të kujdesit shoqëror, apo te koordinatori/ja vendor/e e MKR-

së. Kjo duhet t'i shpjegohet viktimës paraprakisht dhe ajo duhet të jetë në dijeni të informacionit që do të jepet dhe kujt do t'i jepet, si dhe duhet të japë pëlqimin e saj për këtë. Nëse konfidencialiteti kufizohet nga rregullore që lidhen me raportimin e detyruar (si p.sh. kur flitet për raste të dhunës që përbëjnë veprë penale apo për detyrimin për të raportuar te koordinatori/ja vendor/e raste të DHF-së), viktima duhet të informohet menjëherë për këtë detyrim ligjor duke i shpjeguar që raportimi bëhet për marrjen e masave të duhura për garantimin e mbrojtjes së saj.

Zgjedhja e informuar. Me përjashtim të veprimeve që janë detyrime ligjore (raportimi i rastit në polici dhe te koordinatori/ja vendor/e) çdo veprim tjetër duhet të kryhet pas marrjes së pëlqimit paraprak të informuar të viktimës, pra, pasi t'i jetë dhënë asaj informacioni i nevojshëm për të gjykuar dhe dhënë këtë pëlqim. Edhe në rast të veprimeve që duhet të kryhen, sepse janë detyrime ligjore, është shumë e rëndësishme që viktima të informohet për këtë detyrim ligjor dhe hapat që do të ndërmerren, përpara përmbushjes së detyrimit ligjor për raportim.

Mosdiskriminimi. Të gjitha viktimat e DHF/DHGBJ, duhet të trajtohen në mënyrë të barabartë dhe të kenë të njëjtat të drejta për përfitimin e të gjitha shërbimeve të kujdesit shoqëror që mund të ofrohen nga punonjëset dhe punonjësit e këtyre shërbimeve, siç parashikohen në kuadrin ligjor ekzistues të përmirësuar, pavarësisht moshës, vendbanimit, racës, kombësisë, besimit fetar, përkatësisë etnike, orientimit seksual, identitetit gjinor, aftësisë së kufizuar, statusit martesor, arsimimit dhe statusit socio-ekonomik të tyre.

VI. ELEMENTET THEMELORE

Shërbimet thelbësore kanë disa tipare dhe veprime të përbashkëta. Këto janë të zbatueshme pavarësisht “sektorit” specifik që mund t'u përgjigjet grave dhe vajzave, apo individëve të tjerë të familjes të cilët/cilat përjetojnë dhunë. Të gjitha shërbimet dhe veprimet thelbësore duhet të jenë:

- të disponueshme;
- të arritshme (të aksesueshme);
- të përshtatshme;
- të pajtueshme;
- të kenë përparësi sigurinë;

- të garantojnë informimin në bazë të dhënies së pëlqimit të informuar dhe të ruajnë konfidencialitetin;

- të garantojnë komunikimin efektiv dhe pjesëmarrjen nga ana e palëve të interesuara në hartimin, zbatimin dhe vlerësimin e shërbimeve;

- të mundësojnë mbledhjen e të dhënave dhe menaxhimin e informacionit;

- të mundësojnë lidhjen me sektorët dhe agjencitë e tjera përmes koordinimit.

Disponueshmëria (shërbime të disponueshme). Shërbimet e kujdesit shoqëror duhet të jenë të disponueshme, në sasinë dhe cilësinë e duhur, për të gjitha viktimat e DHF/DHBGJ pavarësisht vendbanimit të tyre, kombësisë, etnisë, statusit të emigrantes/it ose refugjates/it, moshës, fesë, gjuhës dhe nivelit të shkollimit, orientimit seksual, gjendjes civile, aftësive të kufizuara ose çdo karakteristike tjetër të papërmendur.

Udhëzime:

- ofrimi i shërbimeve duhet të ngrihet, të organizohet dhe të zhvillohet në mënyrë të tillë që të garantojë qasjen e grave dhe vajzave, si dhe të individëve nga grupe të tjera të cenueshme në shërbime gjithëpërfshirëse, pa diskriminim, në të gjithë territorin e vendit, përfshirë në zonat e largëta, rurale ose të izoluar;

- shërbimet duhet të ofrohen në mënyrë të tillë që të arrijnë të gjithë popullatën, pa asnjë lloj diskriminimi, përfshirë grupet e përjashtuara, ata që jetojnë në zona të largëta, që janë vulnerabel ose të marginalizuar, pavarësisht rrethanave dhe përvojave jetësore individuale të grave dhe vajzave, duke përfshirë moshën e tyre, identitetin, kulturën, orientimin seksual, identitetin gjinor, etninë dhe preferencat gjuhësore;

- ofrimi i shërbimeve duhet të organizohet në mënyrë të tillë që t'u mundësojë grave dhe vajzave, por edhe individëve të tjerë të dhunuar, vazhdimësinë e kujdesit përgjatë gjithë rrjetit të shërbimeve dhe gjatë gjithë jetës së tyre;

- duhet të shqyrtohet mundësia e ofrimit të shërbimeve inovative në mënyrë që të zgjerohet shumëllojshmëria e shërbimeve të ofruara, si dhe përdorimi kreativ i zgjidhjeve moderne kompjuterike, kur është e mundur.

Aksesueshmëria (shërbime të arritshme/të aksesueshme). Aksesueshmëria kërkon që shërbimet të jenë të arritshme dhe të mund të

përdoren nga të gjitha gratë dhe vajzat, djemtë e burrat pa paragjykim. Ato duhet të jenë fizikisht të arritshme, ekonomikisht të arritshme (të përballueshme) dhe të kapshme nga pikëpamja gjuhësore (informacioni të ofrohet në formate të ndryshme dhe në gjuhën e viktimës).

Udhëzime:

- gratë dhe vajzat, si dhe të gjitha viktimat e DHF/DHBGJ duhet të kenë mundësi të përdorin shërbimet pa u rënduar financiarisht ose nga pikëpamja administrative. Kjo do të thotë që shërbimet duhet të jenë të përballueshme, lehtësisht të arritshme nga pikëpamja administrative dhe në disa raste të shërbimeve të kujdesit shoqëror, të jenë pa pagesë;

- shërbimet duhet të ofrohen sa më gjerësisht të jetë e mundur, duke marrë në konsideratë edhe nevojat gjuhësore të përdorues/eve të tyre (përfshirë këtu edhe nevojat e personave me aftësi të kufizuara në dëgjim apo shikim, pra përdorimi i gjuhës së shenjave apo i alfabetit *braille*);

- procedurat e ofrimit të shërbimeve dhe informacionet e tjera rreth shërbimeve thelbësore duhet të jenë të disponueshme në formate të ndryshme (p.sh., me gojë, me shkrim, në mënyrë elektronike, me germa të mëdha lehtësisht të lexueshme etj.), si dhe miqësore ndaj përdorueses/it dhe të shprehura me një gjuhë të thjeshtë, për të rritur qasjen, lehtësuar përdorimin dhe plotësuar nevojat e grupeve të ndryshme.

Përshtatshmëria (shërbime të përshtatshme). Shërbimet thelbësore duhet të njohin ndikimet e ndryshme të dhunës te grupet e ndryshme të grave dhe komuniteteve. Ato duhet t'u përgjigjen nevojave të viktimave në një mënyrë që ndërthur të drejtat e njeriut me parimet e ndjeshmërisë kulturore.

Udhëzime:

- shërbimet duhet të kuptojnë dhe t'u përgjigjen rrethanave dhe nevojave individuale të çdo viktime;

- duhet të ofrohet një shumëllojshmëri shërbimesh për t'u dhënë mundësinë viktimave të kenë alternativa shërbimesh që u përshtaten më së miri rrethanave të tyre individuale.

Pajtureshmëria (shërbime të pajtureshme). Shërbimet thelbësore të përshtatshme për gratë dhe vajzat janë ato që ofrohen në atë mënyrë që është e pajtureshme për to: pra që respektojnë dinjitetin e tyre, garantojnë ruajtjen e konfidencialitetit, janë të

ndjeshme ndaj nevojave dhe pikëpamjeve të tyre dhe zvogëlojnë mundësinë e viktimizimit dytësor¹⁰.

Udhëzime:

- duhen bërë përpjekje për të zvogëluar viktimizimin dytësor, për shembull duke ulur numrin e herëve që grua/vajza/viktima duhet të rritet historinë e saj, numrin e njerëzve me të cilët duhet të përballët, si dhe duke mundësuar trajnimin e punonjëseve dhe punonjësve, kur është e mundur;

- viktimat duhet të ndihmohen që të kuptojnë plotësisht alternativat e tyre;

- viktimat duhet të fuqizohen që të kenë mundësi të ndihmojnë veten dhe të kërkojnë ndihmë;

- vendimet e viktimave duhet të respektohen pasi të jemi siguruar se i kanë kuptuar plotësisht alternativat në dispozicion të tyre;

- shërbimet duhet të ofrohen në mënyrë që t'u përgjigjen nevojave dhe shqetësimeve të viktimave, pa u cenuar autonominë.

Përparësia (prioritarizimi) e sigurisë – vlerësimi i riskut dhe planifikimi i sigurisë. Viktimat përballen me shumë rreziqe që kanosin sigurinë e tyre qoftë momentale apo edhe në vazhdimësi. Këto rreziqe janë të veçanta për rrethanat individuale të tyre. Vlerësimi dhe menaxhimi i riskut mund të ulin nivelin e tij. Praktika më e mirë për vlerësimin dhe menaxhimin e riskut është ajo që siguron bashkëpunimin e vazhdueshëm dhe të koordinuar ndërmjet sektorëve të kujdesit shoqëror, shëndetësor, të policisë dhe drejtësisë.

Udhëzime:

- shërbimet duhet të përdorin mjete për vlerësimin dhe menaxhimin e riskut të hartuara posaçërisht për t'u përgjigjur DHF/DHBGJ;

- shërbimet duhet të vlerësojnë vazhdimisht dhe sistematikisht, rreziqet individuale për çdo viktëm;

- shërbimet duhet të përdorin alternativa të ndryshme për menaxhimin dhe zgjidhjen e rrezikut, si dhe masa të ndryshme për të garantuar sigurinë e viktimave;

- ofruesit e shërbimeve duhet të garantojnë që viktima harton një plan individual, të bazuar te

pikat e saj të forta, që përfshin strategji për menaxhimin e riskut;

- shërbimet e kujdesit shoqëror duhet të punojnë me të gjitha agjencitë, duke përfshirë shëndetësinë, drejtësinë dhe policimin, për të koordinuar vlerësimin e riskut dhe qasjet ndërdisiplinore për menaxhimin e tij. Në këtë kuadër, rëndësi merr koordinimi me anëtarët e MKR në nivel vendor, si dhe kryerja e procedurës së vlerësimit të riskut, siç parashikohet në ndryshimet më të fundit të legjislacionit për DHF (me ligjin nr. 47/2018 dhe udhëzimin përkatës).

Komunikimi efektiv dhe pjesëmarrja nga palët e interesuara në hartimin, zbatimin dhe vlerësimin e shërbimeve. Viktimat duhet ta dinë se po dëgjojnë dhe se nevojat e tyre po kuptohen dhe po trajtohen. Informacioni dhe mënyra si ai komunikohet mund t'u japë forcë atyre që të drejtohen te shërbimet thelbësore. Të gjitha komunikimet me viktimat duhet të promovojnë dinjitetin e tyre dhe të tregojnë respekt ndaj tyre.

Udhëzime:

- ofruesit e shërbimeve nuk duhet të jenë paragjykses, por duhet të tregojnë mirëkuptim dhe mbështetje;

- viktimat duhet të kenë mundësi të tregojnë historinë e tyre, të dëgjojnë dhe t'u regjistrohet historia me saktësi, të kenë mundësi të shprehin nevojat dhe shqetësimet e tyre sipas aftësisë, moshës, pjekurisë intelektuale dhe kapaciteteve në zhvillim;

- ofruesi i shërbimit duhet të vlerësojë shqetësimet dhe përvojat e viktimës duke e marrë seriozisht atë që ajo thotë, pa e fajësuar apo paragjykuar;

- ofruesit e shërbimeve duhet të mundësojnë informacion dhe këshillim që i ndihmon viktimat të marrin vendimet e tyre.

Informimi në bazë të dhënies së pëlqimit dhe ruajtja e konfidencialitetit. Të gjitha shërbimet thelbësore duhet të ofrohen në një mënyrë që mbrojnë privatësinë e viktimës, garanton konfidencialitetin e saj dhe zbulimin e informacionit vetëm pasi ajo të jetë informuar dhe të ketë dhënë pëlqimin e saj nëse është e mundur. Informacioni rreth përvojës së dhunës mund të jetë tmerrësisht i ndjeshëm. Shpërndarja pa kujdes e këtij informacioni mund të ketë pasoja të rënda dhe të rrezikshme për jetën e viktimave, si dhe për njerëzit që i asistojnë ato.

¹⁰ Viktimizimi dytësor (sekondar) është përkufizuar nga strategjitë tip dhe masat praktike të përditësuara të KB-së, si viktimizimi që ndodh jo si rezultat i drejtpërdrejtë i aktit, por për shkak të përgjigjes së papërshtatshme të ofruar për viktimen/të mbijetuarën nga institucionet dhe individët.

Udhëzime:

- shërbimet duhet të kenë një kod etike për shkëmbimin e informacionit (në përputhje me legjislacionin në fuqi), përfshirë se çfarë informacioni do të përcillet/ndahet, si do të përcillet/ndahet ky informacion dhe me kë;

- ofruesit e shërbimeve që punojnë drejtpërdrejt me viktimat, duhet të informohen rreth kodit të etikës dhe të veprojnë në përputhje me të;

- informacioni specifik rreth viktimave duhet të trajtohet në mënyrë konfidenciale dhe të ruhet në një vend të sigurt;

- viktimat duhet të ndihmohen që të kuptojnë plotësisht alternativat e tyre dhe ndërlikimet që sjell zbulimi i tyre;

- ofruesit e shërbimeve duhet të kuptojnë dhe të veprojnë në përputhje me përgjegjësitë që kanë për ruajtjen e konfidencialitetit.

Mbledhja e të dhënave dhe menaxhimi i informacionit. Mbledhja e vazhdueshme dhe e saktë e të dhënave për shërbimet që u ofrohen viktimave të DHF/DHBGJ është e rëndësishme për përmirësimin e vazhdueshëm të këtyre shërbimeve. Shërbimet duhet të kenë procese të qarta dhe të dokumentuara që garantojnë regjistrimin e saktë dhe konfidencial, si dhe ruajtjen e informacionit rreth viktimave apo shërbimeve që u ofrohen atyre, në një vend/mënyrë të sigurt.

Udhëzime:

- punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror duhet të sigurohen se ka një sistem të dokumentuar dhe të sigurt për mbledhjen, regjistrimin dhe ruajtjen e të gjithë informacionit dhe të dhënave;

- i gjithë informacioni rreth viktimave që përdorin shërbimet duhet të ruhet në mënyrë të sigurt, duke përfshirë: dosjet e klientëve, raportet ligjore dhe mjekësore dhe planet e sigurisë;

- punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror duhet të garantojnë mbledhjen e saktë të të dhënave duke e ndihmuar stafin që të kuptojë dhe rëndësinë e sistemit për mbledhjen e të dhënave, si dhe duke u dhënë mjaftueshëm kohë për përcjellë të dhënat te koordinatori/ja vendor/e me qëllim që ato të regjistrohen në sistemin REVALB;

- punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror duhet të sigurohen që të dhënat shpërndahen ndërmjet anëtarëve të MKR-së vetëm duke përdorur protokolle të miratuara;

- punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror duhet të nxitin analizimin e të dhënave të mbledhura për të krijuar një ide për përhapjen e dhunës, tendencat në përdorimin e shërbimeve thelbësore, vlerësimin e shërbimeve ekzistuese dhe informimin për masat parandaluese.

Bashkëpunimi me sektorët e tjerë dhe agjencitë përmes referimit dhe koordinimit. Bashkëpunimi me sektorët dhe agjencitë e tjera nëpërmjet koordinimit dhe referimit, i ndihmon viktimat që të marrin shërbimet e përshtatshme, në kohën e duhur. Proceset e referimit duhet të përfshijnë standardet për dhënien e pëlqimit të informuar për ndarjen e informacionit. Për të garantuar referimin e sigurt nëpër shërbimet e ndryshme thelbësore për viktimat, duhet të përgatiten dhe zbatohen protokolle dhe marrëveshje për procesin e referimit me shërbimet përkatëse të kujdesit shoqëror, shëndetësore dhe ato të drejtësisë, ku të përfshihen qartësisht përgjegjësitë e secilit shërbim.

Udhëzime:

- procedurat ndërmjet shërbimeve për shkëmbimin e informacionit dhe referimin duhet të jenë të qëndrueshme, të njohura nga punonjëset dhe punonjësit e agjencisë/institucionit dhe të komunikuar saktë te gratë dhe vajzat;

- shërbimet duhet të kenë mekanizma për koordinimin dhe monitorimin e efektivitetit të proceseve të referimit;

- shërbimet duhet t'i referojnë fëmijët te shërbimet e posaçme për ta, sipas nevojës dhe kur kjo është e përshtatshme.

Që cilësia e shërbimeve të jetë e lartë, shteti dhe sektorët e shërbimeve të kujdesit shoqëror duhet të garantojnë themele të forta për mbështetjen e këtyre përpjekjeve:

Legjislacion dhe kuadër ligjor gjithëpërfshirës. Kuadri ligjor gjithëpërfshirës ekzistues në Shqipëri për çështjet e barazisë gjinore, si dhe kundër dhunës në familje, i plotësuar edhe me legjislacionin dhe politikat specifike për shërbimet e kujdesit shoqëror, përbën bazën për ngritjen dhe funksionimin e këtyre të fundit.

Monitorimi, vlerësimi dhe llogaridhënia janë të nevojshme për të garantuar ofrimin e shërbimeve thelbësore cilësore. Në këtë kuadër është e rëndësishme që të shqyrtohen nëse dhe si këto udhëzime po zbatohen; duke përcaktuar cilësinë e standardeve të shërbimit, si dhe duke monitoruar

pajtueshmërinë me këto standarde apo duke identifikuar mangësitë në hartimin dhe zbatimin e tyre. Gratë dhe vajzat, si dhe cilido anëtar tjetër në familje që mund të pësojë dhunë, duhet të marrin mbështetje kur shërbimet thelbësore u mohohen, u cenohen, u vonohen pa arsye ose nuk u ofrohen për shkak të neglizhencës. Llogaridhënia është themelore për të garantuar se shërbimet thelbësore janë të disponueshme, të aksesueshme, të përdorshme, të pajtueshme dhe të përshtatshme. Llogaridhënia forcohet nga pjesëmarrja e aktorëve dhe palëve të interesuara në hartimin, zbatimin dhe vlerësimin e shërbimeve. Përmirësimi i vazhdueshëm i sektorëve, i sugjeruar nga rezultatet e monitorimit dhe vlerësimit sistematik, është i nevojshëm për ofrimin e shërbimeve cilësore për viktimat e DHF/DHBGJ. Kjo mbështetet te mbledhja, analizimi dhe publikimi i të dhënave gjithëpërfshirëse, në një mënyrë që mund të përdoret për të matur dhe nxitur ofrimin e shërbimeve cilësore. Sistemet e monitorimit dhe vlerësimit që janë të bazuara në një qasje me pjesëmarrje gjithashtu lejojnë një transparencë dhe llogaridhënie më të madhe. Prandaj, monitorimi dhe vlerësimi mund dhe duhet të integrohen në punën e përditshme të profesionistëve dhe profesionistëve të shërbimeve të kujdesit shoqëror.

Burimet dhe financimi janë të nevojshme për ngritjen dhe mbështetjen e çdo sektori dhe sistemi koordinimi të integruar që ka kapacitetin dhe aftësinë të ofrojë shërbime thelbësore cilësore, që u përgjigjen në mënyrë efektive dhe efikase dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore. Burimet financiare për këtë qëllim duhet të planifikohen që në fillim të vitit në buxhetin shtetëror vjetor apo në planet buxhetore afatmesme dhe duhet të mundësohet alokimi i tyre në kohë, me qëllim që të shmanget mungesa e disponueshmërisë së shërbimeve mbështetëse të specilizuara pikërisht nga mungesa e burimeve financiare.

Trajnimi dhe zhvillimi i kapaciteteve të ofruesve të shërbimeve garanton që agjencitë/institucionet anëtare të mekanizmave të koordinuar të referimit kanë një të kuptuar të përbashkët dhe aftësinë të ofrojnë shërbime cilësore, si dhe që ofruesit e shërbimeve kanë aftësitë e nevojshme për të përmbushur rolet dhe përgjegjësitë e tyre. Të gjithë ofruesit e shërbimeve duhet të kenë mundësi të zhvillojnë aftësitë dhe ekspertizën e tyre, si dhe të

garantojnë përditësimin e njohurive dhe aftësive të tyre.

Politika dhe praktika të ndjeshme gjinore. Politikat për shërbimet e kujdesit shoqëror duhet të jenë të ndjeshme ndaj gjinisë. Këto politika dhe praktika duhet të ndërthuren me Strategjinë Kombëtare të Barazisë Gjinore 2016–2020 dhe Planin e saj të Veprimit në nivel qendror. Ndërkohë që në nivel vendor, në ato bashki ku është nënshkruar Karta Evropiane për Barazi të Burrave dhe Grave në jetën vendore dhe ku është hartuar dhe miratuar nga Këshilli Bashkiak Plani i Veprimit për Barazinë Gjinore 2018–2020, politikat dhe mekanizmat e koordinimit duhet të lidhen edhe me këtë të fundit.

VII. UDHËZIMET PËR SHËRBIMET THELBËSORE TË KUJDESIT SHOQËROR

Sipas ligjit nr. 121/2016 “Për shërbimet e kujdesit shoqëror në Republikën e Shqipërisë” parashikohen një sërë shërbimesh që duhet të përfitojnë kategoritë në nevojë dhe viktimat e dhunës. VKM-ja nr. 518, datë 4.9.2018 “Për shërbimet e kujdesit shoqëror komunitar dhe rezidencial, kriteret, procedurat për përfitimin e tyre dhe masën e shumës për shpenzime personale për përfituesit e shërbimit të organizuar” përcakton se shërbimet e kujdesit shoqëror organizohen në:

- Shërbime parashoqërore: informimi dhe këshillimi, ndërhyrja e hershme, këshillimi *online*;
- Shërbime në komunitet: shërbimi në familje, alternativ, multifunksional, ditor dhe gjysmëditor, i emergjencës 72-orëshe, i strehimit të mbrojtur për të pastrehët.
- Shërbime rezidenciale afatgjata dhe shërbime të specializuara.

Shërbimet parashoqërore: janë shërbimet që mundësojnë rehabilitimin dhe riintegrimin e sa më të shpejtë të individëve apo familjeve në nevojë dhe përfshijnë:

- informimin dhe këshillimin, i cili siguron informimin mbi shërbimet që ekzistojnë në përputhje me nevojat, këshillimin, orientimin dhe referimin drejt shërbimeve specifike që synojnë rehabilitimin, riintegrimin, fuqizimin ekonomik dhe social dhe iu ofrohet edhe dhe viktimave të dhunës;
- shërbimi i këshillimit me telefon ose *online* siguron mbështetjen, këshillimin në krizë dhe referimin e rasteve të dhunës në familje dhe mbrojtjes së fëmijëve. Ky shërbim ofrohet nëpërmjet:

- linjës telefonike 24 orë në 7 ditë të javës;
- faqes *online* të krijuar në nivel vendor dhe/ose kombëtar.

- Shërbimi i emergjencës 72 orë i ofrohet individëve që kanë nevojë për asistencë të menjëhershme për shkak të një situatë, që u kërcënon jetën dhe shëndetin, të cilëve u sigurohet minimalisht në mënyrë të menjëhershme akomodimi, ushqimi dhe mjedisi i mbrojtur. Ky shërbim ngrihet për ato kategori të identifikuar në risk sipas Planit Social, por veçanërisht shërbime emergjence ngrihen edhe për viktimat e dhunës në familje dhe fëmijët;

- Shërbimi në strehëza, u siguron përfituesve shërbim specifik, strehimin, sigurinë fizike, ushqimin, kujdesin shëndetësor, rehabilitimin psikosocial, terapinë fizike, aktivitete profesionale, kalimin e kohës në komunitet, edukimin, në varësi të nevojave të identifikuar dhe të zgjedhura nga përfituesit. Ky shërbim ofrohet në mënyrë të përkohshme edhe për: fëmijën dhe të rriturin viktimë të dhunës në familje, abuzimit, viktimë të trafikimit apo viktimë të mundshme të trafikimit ose në rrezik të mundshëm për jetën;

- Rehabilitim për viktimat e abuzimit seksual ofrohet për viktimën e abuzimit seksual. Kur vlerësohet se jeta në familje mund të vijojë pa ndërprerje, shërbimet rehabilituese, terapitë për rehabilitim shëndetësor dhe psikologjik dhe çdo

nevojë tjetër e identifikuar për viktimën e abuzimit seksual, ofrohen nga shërbimet ekzistuese komunitare. Shërbimi i specializuar siguron:

- strehimin;
- sigurinë fizike;
- ushqimin;
- terapi dhe rehabilitim psikologjik;
- kujdesin shëndetësor;
- asistencën juridike;
- shërbime rriintegruese.

- Strehëza për mbrojtjen dhe rehabilitimin e viktimave të dhunës në familje ofron shërbim në mënyrë të përkohshme në varësi të nevojave të identifikuar dhe të zgjedhura nga përfituesit, viktimat të dhunës në familje që kanë marrë urdhër mbrojtje apo urdhër të menjëhershëm mbrojtje dhe siguron:

- strehimin;
- sigurinë fizike;
- ushqimin;
- kujdesin shëndetësor;
- asistencë juridike;
- rehabilitimin psikosocial;
- fuqizim për punësim.

Ndërkohë praktika ndërkombëtare jep një sërë udhëzimesh për mënyrën se si duhet të organizohen dhe mundësohen shërbimet thelbësore të kujdesit shoqëror, të cilat paraqiten në vijim:

SHËRBIMI THELBËSOR: 1. INFORMACIONI MBI KRIZËN	
Marrja e informacionit të saktë dhe të qartë mbi krizën për cilindo individ që ka përjetuar në të shkuarën, ose po përjeton aktualisht formë të dhunës fizike, seksuale, ose formë të tjera dhune, kudo që ndodhet, pavarësisht nëse është ditë apo natë, është jetike për mbështetjen e qasjes në shërbime për ta ndihmuar për sigurinë e tij. Informacioni mbi krizën përfshin informacione për të drejtat njerëzore, gamën dhe natyrën e shërbimeve që janë në dispozicion, dhe ofrohet në një mënyrë ku nuk fajësohet ose gjykohej askush. Informacioni duhet të ofrohet në mënyrë të tillë që t'u bëjë të mundur viktimave të marrin parasysh gamën dhe përzgjedhjet në dispozicion, dhe të bëjnë zgjedhjet e tyre. Informacioni mbi krizën duhet t'u vihet në dispozicion viktimave që përjetojnë dhunë, si dhe familjeve dhe miqve, kolegëve të punës, policisë dhe shërbimeve shëndetësore, të cilët mund të luajnë rol për t'u ardhur në ndihmë viktimave për t'i marrë këto shërbimet në mënyrë të sigurt, kur zgjedhin ta bëjnë këtë gjë.	
ELEMENTET THEMELORE	UDHËZIME
1.1 Përmbajtja e informacionit	• Duhet të sigurohet që informacionet rreth krizave janë të qarta, koncize dhe të sakta; • Duhet të sigurohet që informacioni rreth krizave identifikon dhe i referohet gamës së shërbimeve ekzistuese për viktimat.
1.2 Ofrimi i informacionit	• Duhet të sigurohet që informacionet rreth krizave janë gjerësisht të disponueshme dhe që mund të përdoren nga të gjitha viktimat; • Duhet të sigurohet që informacioni të ofrohet në formë të ndryshme, në mënyrë që ai të jetë i përshtatshëm edhe për: - viktimat që vuajnë nga diskriminimi i shumëfishtë; - viktimat me aftësi të kufizuara; - fëmijët. • Duhet të sigurohet shpërndarja e gjerë e informacionit kulturalisht të ndjeshëm përmes mjeteve të ndryshme dhe të përshtatshme (në gjithë të thjeshtë dhe të kuptueshme, në gjuhë të huaja, përfshirë gjuhën romisht, në alfabetin Braille, të mund të interpretohen me gjuhën e shenjave etj.), në shumë mjedise dhe në ambiente të ndryshme, në të gjithë rajonin/vendin.

SHËRBIMI THELBËSOR: 2. KËSHILLIMI NË RASTE KRIZASH	
Këshillimi në raste krizash është i domosdoshëm për t'i ndihmuar viktimat për të arritur sigurinë e menjëhershme, për të përdorur përvojën që kanë për të riafirmuar të drejtat e tyre dhe për t'u çliruar nga ndjenja e fajit dhe turp.	
ELEMENTET THEMELORE	UDHËZIME
2.1 Disponueshmëria	• Duhet të ofrohet këshillim pa pagesë në raste krizash; • Duhet të sigurohet që viktimat të dëgjohen dhe besohen; • Duhet të sigurohet që viktimave t'u ofrohet një gamë opsionesh, duke përfshirë: - aksesin e menjëhershëm në akomodim të sigurt dhe të përshtatshëm; - akses të menjëhershëm në shërbimet e urgjencës dhe trajtimit të sigurt mjekësor, të tilla si spitalet¹¹; - mundësinë për të kontaktuar sërish me shërbimin, edhe nëse zgjedhin të mos përdorin asnjë prej opsioneve që u ofrohen; • Duhet të sigurohet që viktimat të mbështeten për të bërë zgjedhjet e tyre pasi kanë marrë të gjithë informacionin e nevojshëm.
2.2. Rëndësia	• Duhet të sigurohet që këshillimi për raste krizash është i përshtatshëm për format e ndryshme të dhunës së përdorur nga viktimat.
2.3. Akses	• Duhet të ofrohet këshillim për krizat përmes një morie metodash, duke përfshirë këshillimin ballë për ballë me personin, përmes telefonit fiks, telefonit celular, e-mail-it; • Duhet të sigurohet ofrimi i këshillimit për kriza në vende të ndryshme dhe në sponde të ndryshme.

SHËRBIMI THELBËSOR: 3. LINJAT TELEFONIKE TË NDIHMËS	
Linjat telefonike të ndihmës sigurojnë lidhjen e domosdoshme me informacionin, shërbimet e këshillimit dhe shërbimet mbështetëse, kryesisht për gratë dhe vajzat, por edhe individë të tjerë të cilët përjetojnë dhunë.	
ELEMENTET THEMELORE	UDHËZIME
3.1 Disponueshmëria	• Linjat telefonike të ndihmës duhet të përdoren pa pagesë ose pa nevojë për të përdorur xhetonë; • Duhet të ofrohen linjat telefonike të ndihmës mundësisht gjatë 24 orëve të ditës, 7 ditë në javë ose, të paktën, katër orë në ditë, duke përfshirë ditët e fundjavave dhe festave; • Duhet të sigurohet që stafi që u përgjigjet telefonatave të linjave telefonike të ndihmës ka njohuri, aftësi dhe trajnim të përshtatshëm; • Duhet të sigurohet që linjat telefonike të ndihmës të mund të bëjnë lidhjen me shërbimet e tjera të kujdesit shoqëror dhe me shërbimet shëndetësore, të policisë dhe drejtësisë për t'iu përgjigjur rrethanave individuale të grave dhe vajzave; • Duhet të sigurohet që linjat telefonike të ndihmës kanë akses në burime, kur është e nevojshme, për të garantuar sigurinë e grave dhe vajzave, duke përfshirë: - mbështetjen për transportin urgjent të viktimave në vende të sigurta, pavarësisht vendndodhjes; - sigurimin e artikujve të menjëhershëm bazë të kujdesit personal dhe shëndetësor, duke përfshirë ushqim dhe veshmbathje, qoftë drejtpërdrejt, ose përmes shërbimeve vendore; - lidhjen e menjëhershme dhe të përshtatshme me institucionet e policisë dhe drejtësisë, kur kërkohet, ose kur është e nevojshme.
3.2 Akses	• Duhet të sigurohet që informacioni rreth shërbimit dhe orarit të punës të komunikohet në mënyrë të qartë dhe të saktë, si dhe në kanalet e duhura; • Duhet të sigurohet që shërbimet telefonike të mund të merren dhe përmes telefonave celularë.

¹¹ Shih: Përgjigja ndaj dhunës nga partneri intim dhe dhunës seksuale, politika dhe udhëzimet klinike të Organizatës Botërore të Shëndetësisë (http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/85240/1/9789241548595_eng.pdf?ua=1) dhe udhëzimet klinike mbështetëse për profesionistët, të hartuar si pjesë e këtij programi të përbashkët, në adresën: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/136101/1/WHO_RHR_14.26_eng.pdf?ua=1

SHËRBIMI THELBËSOR: 4. STREHIMI I SIGURT

Shumë gra dhe vajza apo individë të tjerë të dhunuar në familje duhet të largohen menjëherë nga ambientet ku jetojnë në mënyrë që të jenë të sigurt/a. Mbërritja në kohë në shtëpi, strehime, strehëza të sigurta për gratë, ose në hapësira të tjera të sigurta, mund t'u ofrojë atyre mundësi për strehim të menjëhershëm e të sigurt. Pas këtij strehimi të menjëhershëm, gratë dhe vajzat mund të kenë nevojë për përkrahje për sigurimin e strehimit për periudha afatmesme dhe afatgjata.

ELEMENTET THEMELORE	UDHËZIME
4.1 Shtëpitë, strehimet dhe strehëzat e sigurta për gratë	- Duhet të sigurohet strehim i sigurt derisa të ketë përfunduar kërcënimi i menjëhershëm; - Duhet të sigurohen masat e sigurisë, duke përfshirë: - vendndodhje konfidenciale (aty ku është e mundur); - personel sigurie; - sisteme sigurie; - Duhet të sigurohet që të ketë një protokoll hyrjeje për njerëzit që hyjnë dhe dalin nga strehimi i sigurt; - Duhet të sigurohen nevojat bazë për strehim pa pagesë; - Duhet të sigurohet që të ketë një protokoll për fëmijët e pashoqëruar, duke përfshirë kujdesin alternativ afatgjatë, kur është e nevojshme dhe e përshtatshme, i cili të jetë në përputhje me legjislacionin ekzistues kombëtar dhe me standardet ndërkombëtare; - Duhet të sigurohet që strehimi të mund të përdoret nga gratë dhe vajzat me aftësi të kufizuara, si dhe nga gratë dhe vajzat nga zonat rurale, rome dhe egjiptiane, nga komuniteti LGBTI etj.
4.2. Përgjigja	- Duhet të ofrohen hapësira që mundësojnë privatësi dhe konfidencialitet për gratë dhe vajzat, brenda ambienteve të strehimit; - Duhet të sigurohet që vendi i strehimit trajton në mënyrë të përshtatshme dhe nevojat e fëmijëve dhe është miqësor ndaj fëmijëve; - Duhet të ofrohet vlerësim i nevojave të menjëhershme; - Duhet të hartohet një plan mbështetjeje i individualizuar për gratë/fëmijët, në konsultim me to.

SHËRBIMI THELBËSOR: 5. NDIHMA MATERIALE DHE FINANCIARE

Në periudhën e menjëhershme të krizës duhet të prezumohet që viktimat kanë pak ose aspak akses në burimet materiale. Ndhimja materiale dhe financiare përfshin mbështetje dhe burime për të mundësuar akses në informacione dhe këshillime rreth krizave, strehim të sigurt dhe ushqim.

ELEMENTET THEMELORE	UDHËZIME
5.1 Disponueshmëria	- Duhet të sigurohet mbështetje për qasje të menjëhershme për t'ju përgjigjur nevojave bazë individuale të viktimave duke përfshirë transportin e urgjencës, ushqimin, strehimin e sigurt pa pagesë; - Duhet të sigurohet që ndihma mbulon dhe nevojat e fëmijëve; - Duhet të ofrohen ndihma në natyrë dhe ndihma të tjera jomonetare, të tilla si, artikujt bazë të kujdesit personal dhe kujdesit shëndetësor; - Duhet të lehtësohet qasja ndaj mbrojtjes sociale, si për shembull, në transfertat e mjeteve financiare (parave), kur këto janë të disponueshme dhe duhet të sigurohet që paratë të mund të tërhiqen menjëherë pas njoftimit.
5.2. Aksesi	Duhet të sigurohet një gamë të gjerë mjetesh për viktimat për të pasur qasje të sigurta ndaj ndihmës materiale dhe financiare.

SHËRBIMI THELBËSOR: 6. KRIJIMI, GJETJA, ZËVENDËSIMI I DOKUMENTEVE TË IDENTITETIT	
Dokumentet e identitetit përfshijnë dokumentet që u nevojiten viktimave për të udhëtuar, për të mbajtur punën, ose për të kërkuar punësim, për të pasur akses në ndihmat qeveritare dhe shërbimet e kujdesit shoqëror, për të pasur akses në llogaritë bankare etj. Për shkak se shumë grave, të rejave dhe vajzave që përjetojnë dhunë u duhet të ikin pa këto dokumente, në mënyrë që jenë të sigurta, ato mund të kërkojnë mbështetje për krijimin, gjetjen ose zëvendësimin e dokumenteve të identitetit.	
ELEMENTET THEMELORE	UDHËZIME
6.1. Disponueshmëria	• Duhet të ndihmohen gratë dhe vajzat të krijojnë, ose të ripërcaktojnë identitetin e tyre, në përputhje me specifikimet ligjore vendore ose protokollet ndërkombëtare, kur është e nevojshme; • Duhet të bëhet lidhja me shërbimet përkatëse të punëve të jashtme/shërbimet konsullare, kur është e nevojshme; • Duhet të ofrohet ndihmë për të krijuar, gjetur ose zëvendësuar dokumentet e identitetit, pa pagesë.

SHËRBIMI THELBËSOR: 7. INFORMACION LIGJOR DHE MBI TË DREJTAT, KËSHILLIM DHE PËRFAQËSIM, DUKE PËRFSHIRË DHE SISTEMET LIGJORE TË SHUMËFISHTA	
Shumë viktima ka të ngjarë të kenë njohuri të kufizuara në lidhje me të drejtat e tyre dhe gamën e mundësive që janë në dispozicion për to. Informacioni i saktë dhe në kohë mbi çështje, të tilla si: zgjidhja e martesës/ligjet e martesës, kujdestaria e fëmijëve, statusi i migracionit dhe ndihma për gjetjen e përgjigjeve të drejtësisë dhe policisë janë të rëndësishme për mbrojtjen e sigurisë sidomos të grave dhe vajzave.	
ELEMENTET THEMELORE	UDHËZIME
7.1. Disponueshmëria	• Duhet të ofrohet informacion për të drejtat; • Duhet të sigurohen informacione të qarta dhe të sakta, për: - masat e sigurisë që janë të disponueshme dhe që mund të parandalojnë dëmtime të mëtejshme nga të autorët e dyshuar; - procedurat dhe afatet kohore të përfshira në zgjidhjet kombëtare ose tradicionale të drejtësisë; • Duhet të ofrohet mbështetje kur nisin procedurat ligjore ose vihen në dispozicion zgjidhje juridike; • Duhet të sigurohet që informacioni dhe këshillat të përfshijnë referimin te shërbimet e domosdoshme, siç është rënë dakord dhe me pëlqimin e viktimës; • Duhet të jepen informacione ligjore dhe mbi të drejtat, për përfaqësime dhe këshillime falas; • Duhet të sigurohet mbështetje dhe përfaqësimin ligjor në emër të viktimave, kur udhëzohet prej tyre për ta bërë këtë gjë; • Duhet të dokumentohet i gjithë këshillimi ligjor për t'u ardhur në ndihmë viktimave për veprime të tjera në të ardhmen.
7.2. Akses	• Duhet të ofrohet informacion, këshillime dhe përfaqësim në kohë në lidhje me mundësitë për të mbështetur sigurinë e menjëhershme të viktimave, si për shembull, një urdhër mbrojtjeje, në mënyrë që autori i dhunës të qëndrojë larg saj; • Duhet të ofrohet informacion në formë të shkruar (dhe në një gjuhë që viktima mund ta kuptojë), me gojë dhe/ose në një formë që është e njohur për të; • Duhet të sigurohet informacion dhe këshilla në përputhje me disponueshmërinë e viktimës, domethënë në një kohë dhe vend që është i përshtatshëm për të.

SHËRBIMI THELBËSOR: 8. MBËSHTETJA DHE KËSHILLIMI PSIKOSOCIAL	
Këshillimi i specializuar mund të përmirësojë shumë këndvështrimin shëndetësor për viktimat, i cili, më pas çon rrjedhimisht në përmirësimin e aksesit të tyre në arsim dhe punësim.	
ELEMENTET THEMELORE	UDHËZIME
8.1 Këshillimi individual dhe në grup	- Duhet të ofrohet këshillim individual dhe në grup, sipas rastit, nga profesioniste/profesionistë me trajnim të posaçëm në punën me viktimat e DHF/DHBGJ; - Duhet të sigurohet që viktimat të kenë qasje deri në një numër minimal të seancave të mbështetjes/këshillimit; - Duhet të merret në konsideratë mundësia e sigurimit të mbështetjes së grupeve të përbashkëta; - Duhet të sigurohet që këshillimi të bëhet në varësi të përvojës së dhunës; - Duhet të sigurohet që këshillimi të jetë i bazuar në të drejtat e njeriut dhe të jetë i ndjeshëm në aspektin kulturor.
8.2 Akses	- Duhet të ofrohet mbështetje/këshillim falas; - Duhet të ofrohet mundësi transporti për të mbështetur viktimat për të marrë pjesë në sesione; - Duhet të ofrohet këshillim në një kohë që është e përshtatshme për viktimën.

SHËRBIMI THELBËSOR: 9. MBËSHTETJA ME GRATË/VAJZAT NË QENDËR	
Njohja me gamën e shërbimeve, mundësitë dhe vendimet që janë në dispozicion mund të jetë eksperiencë e frikshme për gratë dhe vajzat që kanë përjetuar dhunë seksuale nga partnerët intimë dhe nga individë të tjerë, jopartnerë. Ndihma e kualifikuar nga stafi i trajnuar mund t'u vijë në ndihmë grave dhe vajzave për të pasur qasje në shërbime më të përshtatshme për to, dhe që të bëjnë zgjedhjet që kanë më shumë mundësi t'u ofrojnë siguri, t'i fuqizojnë dhe të mbrojnë të drejtat e tyre, pasi informohen plotësisht.	
ELEMENTET THEMELORE	UDHËZIME
9.1 Disponueshmëria	- Duhet të sigurohet disponueshmëria e mbështetjes së përqendruar te gratë dhe fëmijët përgjatë të gjithë rrugëtimit të tyre në sistem; - Duhet të sigurohet që stafi është i trajnuar për të punuar në emër të grave dhe vajzave, për të përfaqësuar interesat e tyre; - Duhet të sigurohet që stafi i respekton kërkesat, nevojat dhe vendimet e shprehura të grave dhe vajzave; - Duhet të sigurohet që çdo përfaqësim në emër të grave dhe vajzave kryhet me pëlqimin e informuar dhe të shprehur të tyre, pas marrjes së informacionit të nevojshëm.

SHËRBIMI THELBËSOR: 10. SHËRBIMET PËR FËMIJËT PËR ÇDO FËMIJË TË PREKUR NGA DHUNA	
Efekti i pësimit të dhunës, qoftë në mënyrë të drejtpërdrejtë, ose të tërthortë, mund të ketë ndikim shkatërrues mbi fëmijët. Fëmijët kanë të drejtë të kenë akses në shërbimet që janë të përshtatshme për moshën e tyre, janë të ndjeshme dhe miqësore ndaj tyre.	
ELEMENTE THEMELORE	UDHËZIME
10.1. Disponueshmëria	- Duhet të ofrohet këshillim i përqendruar te fëmijët dhe të drejtat e tyre, si edhe mbështetje psikosociale specifike për ta; - Duhet të sigurohet që cilido fëmijë të ketë një plan të individualizuar kujdesi; - Duhet të ofrohen shërbime falas për fëmijët; - Duhet të lehtësohet aksesit te kujdesi urgjent dhe kujdesi alternativ dhe afatgjatë, nëse kërkohet, me ose pa praninë e prindërve/ kujdestareve/ kujdestarëve, sipas rastit, në përputhje me udhëzimet e kujdesit alternativ për fëmijët; - Duhet të lehtësohet aksesit te përfaqësimi i fëmijëve, aty ku kërkohet, si për shembull për një kujdestar/kujdestare (ligjore) nëse fëmija është i pashoqëruar; - Duhet të sigurohen referime në kohë dhe lehtësim i aksesit te shërbimet e nevojshme, për shembull, për mbrojtjen e fëmijëve, për të trajtuar çështjet që kanë të bëjnë me kujdestarinë, kujdesin shëndetësor dhe arsimin.
10.2. Akses	- Duhet të ofrohen shërbime që janë të përshtatshme, të ndjeshme ndaj fëmijëve, miqësore ndaj fëmijëve dhe në përputhje me standardet ndërkombëtare; - Duhet të sigurohet marrja e trajnimit për stafin, lidhur me procedurat e ndjeshme dhe miqësore ndaj fëmijëve.

SHËRBIMI THELBËSOR: 11. INFORMIMI, EDUKIMI DHE VENDOSJA E KONTAKTIT ME KOMUNITETIN	
Organizatat e shoqërisë civile, grupet e grave, udhëheqëset/udhëheqësit e besimeve dhe të komunitetit shpesh luajnë një rol kyç për mobilizimin e përpjekjeve të komunitetit për rritjen e ndërgjegjësimit për prevalencën e DHF/DHBGJ dhe rolin e komunitetit për përgjigjet dhe parandalimin e saj.	
ELEMENTE THEMELORE	UDHËZIME
11.1. Informimi i komunitetit	- Duhet të sigurohet që informacioni që i jepet komunitetit përfshin informacion rreth të drejtave të viktimave dhe gamën e shërbimeve që janë në dispozicion për t'i mbështetur ato. - Minimalisht, informacioni i komunitetit duhet të përfshijë: - ku të shkosh për ndihmë; - çfarë shërbimesh janë të disponueshme dhe si mund të kesh qasje në to; - çfarë duhet të presin viktimat, duke përfshirë rolet, përgjegjësitë, konfidencialitetin. - Duhet të sigurohet që informacioni që i jepet komunitetit të zhvillohet dhe shpërndahet në një larmi formatesh, një sërë vendesh, në mënyrë të përshtatshme kulturore dhe të ndjeshme sipas specifikave të tyre. Për shembull, informacioni duhet: - të jetë në dispozicion në gjuhën/gjuhët që përdoren në komunitet, i shkruar në alfabetin Braille etj.; - të përfshijë ilustrime me figura.
11.2. Edukimi dhe mobilizimi i komunitetit	- Duhet të sigurohet që edukimi i komunitetit të bëhet në mënyrë të rregullt dhe të saktë; - Duhet të sigurohet që edukimi i komunitetit të përfshijë informacion mbi të drejtat e grave dhe vajzave; - Duhet të caktohen grupe specifike, të tilla si udhëheqëset/udhëheqësit e komunitetit apo komuniteteve fetare dhe të moshuarat/moshuarit, për të mbështetur ofrimin e shërbimeve; - Duhet të sigurohet trajnim i përshtatshëm për burrat që përkrahin të drejtat e grave për të shërbyer si modele për t'u ndjekur dhe si sisteme mbështetjeje; - Duhet të punohet me familjet për të siguruar mbështetje dhe qasje në shërbimet për gratë dhe vajzat; - Duhet të punohet me shoqatat lokale, mediat, shkollat, klubet sportive të komunitetit për të përpiluar mesazhet e edukimit të komunitetit dhe strategjitë e shpërndarjes sipas nevojës së tyre; - Duhet të zhvillohen protokolle të qarta për të mbështetur sigurinë e grave kur ato mund të kontaktohen nga mediat për të treguar historinë e tyre.
11.3. Vendosja e kontaktit me komunitetin	- Shërbimet duhet të identifikojnë grupet e vështira për t'u arritur, ose të cenueshme dhe të kuptojnë nevojat e tyre specifike; - Duhet të përpilohet informacion dhe duhet të edukohet komuniteti sipas nevojave specifike të grupeve të vështira për t'u arritur, të cenueshme dhe të marginalizuara; - Duhet të ofrohet informacion dhe edukim për komunitetin në mënyra që janë të përshtatshme për grupet e vështira për t'u arritur, të cenueshme dhe marginalizuara.

SHËRBIMI THELBËSOR: 12. NDIHMA PËR TË ARRITUR PAVARËSINË EKONOMIKE, RIMËKËMBJEN DHE AUTONOMINË	
Të përjetuarit e dhunës njihet se ka pasoja afatgjata për shëndetin dhe mirëqenien e viktimave dhe ndikon ndjeshëm në aftësinë e tyre për pjesëmarrje të plotë në shoqëri. Viktimat mund të kërkojnë ndihmë afatgjatë për mbështetje për rimëkëmbje dhe për të jetuar jetë produktive.	
ELEMENTE THEMELORE	UDHËZIME
12.1. Disponueshmëria	- Duhet të ofrohet mbështetje e qëndrueshme për një rimëkëmbje të përgjithshme për të paktën gjashtë muaj; - Duhet të lehtësohet akses në ndihmë në të ardhura dhe mbrojtje sociale, kur është e nevojshme; - Duhet të lehtësohet akses te trajtimi profesional; - Duhet të ofrohet akses te mundësitë për nxjerrjen e të ardhurave, të tilla si fondet për nisjen e bizneseve të reja.
12.2. Akses	Duhet të mbështetet riintegrimi i sigurt i grave dhe fëmijëve në komunitet, kur është e nevojshme, sipas dëshirave dhe nevojave të tyre të shprehura.

UDHËZIME PËR ELEMENTET THEMELORE SPECIFIKË PËR SHËRBIMET THELBËSORE TË KUJDESIT SHOQËROR

REFERIMI	
Përshkrimi	Standardet
Mënyrat e referimit i ndihmojnë viktimat të marrin shërbime mbështetëse të përshtatshme dhe në kohën e duhur. Proceset e referimit duhet të përfshijnë standardet për marrjen e pëlqimit të informuar, pra pasi është dhënë i gjithë informacioni i duhur.	- Shërbimet shoqërohen me protokolle dhe marrëveshje rreth procesit të referimit të shërbimeve përkatëse të kujdesit shoqëror, shëndetësore dhe të drejtësisë, duke përfshirë përgjegjësi të qarta të secilit shërbim; - Procedurat ndërmjet shërbimeve lidhur me shkëmbimin e informacionit dhe referimin janë të qëndrueshme, njihen nga stafi i institucionit/ agjencisë dhe u komunikohen qartë grave dhe vajzave; - Shërbimet kanë mekanizma për koordinimin dhe monitorimin e efektivitetit të proceseve të referimit; - Rastet u referohen edhe shërbimeve specifike të fëmijëve, sipas nevojës dhe kur del e nevojshme.

VLERËSIMI DHE MENAXHIMI I RISKUT	
Përshkrimi	Standardet
Gratë dhe vajzat përballen me shumë rreziqe për sa i përket sigurisë së menjëhershme dhe të vazhdueshme. Këto rreziqe janë specifike sipas rrethanave individuale të çdo gruaje dhe vajze. Vlerësimi dhe menaxhimi i riskut mund të zvogëlojnë nivelin e rrezikut. Sipas praktikave më të mira, vlerësimi dhe menaxhimi i riskut përfshin qasje të qëndrueshme dhe të koordinuara brenda dhe ndërmjet sistemeve të shërbimeve të kujdesit shoqëror, shëndetësore dhe gjyqësore.	- Shërbimet përdorin instrumentet për vlerësimin dhe menaxhimin e riskut që janë hartuar posaçërisht për t'iu përgjigjur dhunës nga partneri intim dhe dhunës seksuale nga një individ tjetër, jopartner. - Shërbimet vlerësojnë rregullisht dhe vazhdimisht rreziqet individuale për çdo grua dhe vajzë. - Shërbimet përdorin një gamë opsionesh për menaxhimin e riskut, për zgjidhjet dhe masat e sigurisë për të mbështetur sigurinë e grave dhe vajzave. - Gratë dhe vajzat marrin një plan të individualizuar sipas nevojave të tyre, të bazuar te të punuarit me pikat e forta, i cili përfshin strategji për menaxhimin e riskut. - Shërbimet punojnë me institucione/agjenci të tjera, duke përfshirë shërbimet shëndetësore dhe të drejtësisë, për të koordinuar vlerësimet e riskut dhe qasjet e menaxhimit.

STAFI I TRAJNUAR SIÇ DUHET DHE ZHVILLIMI I KAPACITETEVE TË PROFESIONISTËVE	
Përshkrimi	Standardet
Stafi me rrogë dhe vullnetar duhet të ketë aftësi dhe njohuri të specializuara për t'iu përgjigjur siç duhet grave dhe vajzave që përjetojnë dhunë. Stafi kërkon mundësi për të ndërtuar aftësitë dhe ekspertizën dhe për të siguruar përditësimin e njohurive dhe aftësive.	- Stafi me rrogë dhe vullnetaret/vullnetarët demonstrojnë se e kuptojnë mbizotërimin, natyrën dhe shkaqet e DHF/DHBGJ. - Stafi me rrogë dhe vullnetaret/vullnetarët demonstrojnë se e kuptojnë përgjigjen sipas “praktikave më të mira” dhe se kanë përvojë me to për gratë dhe vajzat që përjetojnë dhunë. - Stafi me rrogë dhe vullnetaret/vullnetarët demonstrojnë se i kuptojnë përgjigjet e përshtatshme dhe të ndjeshme ndaj fëmijëve që përjetojnë dhunë. - Stafi me rrogë dhe vullnetaret/vullnetarët marrin trajnime fillestare/bazë dhe të vazhdueshme për zhvillimin e kapaciteteve profesionale. - Stafi me rrogë dhe vullnetaret/vullnetarët përfitojnë mbështetje dhe mbikëqyrje të rregullt. - Programet e trajnimit përfshijnë dhe module për kujdesin vetjak për stafin dhe vullnetaret/vullnetarët; - Shërbimet ofrojnë një ambient pune të sigurt, mbështetës dhe të respektueshëm.

KOORDINIMI DHE LLOGARIDHËNIA E SISTEMIT	
Përshkrimi	Standardet
Qasja e integruar, shumësektoriale, ose e bazuar në sisteme për ofrimin e shërbimeve mbledh së bashku një gamë shërbimesh dhe organizatash, të cilat kanë një grup të përbashkët objektivash për të siguruar përgjigje më të koordinuara ndaj dhunës ndaj grave dhe mbrojtjes së fëmijëve. Shërbimet e kujdesit shoqëror duhet të punojnë me dhe përgjatë shërbimeve shëndetësore dhe të drejtësisë për të ofruar përgjigje cilësore për gratë dhe vajzat. Shërbimet e kujdesit shoqëror mbajnë përgjegjësi për këtë sistem më të gjerë shërbimesh dhe japin llogari për të.	• Shërbimet veprojnë në mënyrë bashkëpunuese dhe mbështetëse me dhe përgjatë shërbimeve të tjera të kujdesit shoqëror, shëndetësore, policore dhe të drejtësisë. • Shërbimet zhvillojnë dhe rishikojnë rregullisht protokollet dhe marrëveshjet që dokumentojnë qartë rolet dhe përgjegjësitë e çdo institucioni/agjencie. • Shërbimet kërkojnë angazhimin e shërbimeve të tjera të kujdesit shoqëror, të institucioneve/agjencive shëndetësore dhe të drejtësisë në trajnimin dhe zhvillimin e kapaciteteve profesionale, si dhe aktivitetet e monitorimit dhe vlerësimit. • Shërbimet dokumentojnë dhe mbështesin të drejtat e grave dhe vajzave, si dhe përmirësojnë në mënyrë sistematike llogaridhënien.

VIII. PROCEDURAT

Objekti i përgjithshëm i shërbimeve të kujdesit shoqëror për viktimat e DHF/DHBGJ është t'i ndihmojë ato të rifitojnë respektin për veten dhe të marrin në kontroll jetën e tyre. Mbështetja përmes shërbimeve të kujdesit shoqëror mund të përfshijë veprime që zvogëlojnë vuajtjet, vetminë dhe izolimin social të viktimave, përmirësojnë gjendjen e tyre fizike, sigurojnë riintegrimin e tyre në familje dhe shoqëri, ofrojnë mbështetje ligjore ose socio-ekonomike. Në të gjitha fazat e ndihmës, pavarësia dhe ruajtja e konfidencialitetit të viktimës vijnë pas ofrimit të sigurisë dhe mbrojtjes së jetës së tyre.

Procedurat e prezantuara hap pas hapi në vijim, janë grupuar sipas llojit të veprimit që mund të kryhet dhe janë organizuar sipas këtyre seksioneve: identifikimi, vlerësimi, ndërhyrja, dokumentimi i DHF/DHBGJ, referimi dhe koordinimi për menaxhimin e rasteve. Radha e seksioneve dhe/apo e hapave, mund të ndryshojë gjatë ndërveprimit me një viktimë të DHF/DHBGJ, megjithatë, çdo ndihmë ndaj tyre fillon me identifikimin. Çdo punonjëse dhe punonjës i shërbimeve të kujdesit shoqëror duhet të zbatojë hapat e përshkruar në seksionet në vijim në përputhje edhe me statusin dhe kompetencat e saj/tij si profesionist/e dhe në varësi të pozicionit të saj/tij të punës (pra, në varësi edhe të standardeve të shërbimit që ka për detyrë të ofrojë). Nëse ka prova ose dyshime se një grua, e re apo vajzë ka vuajtur një formë të dhunës me bazë gjinore, punonjësja ose punonjësi i shërbimeve të kujdesit shoqëror duhet të bëjë të gjitha përpjekjet për t'i siguruar personit të gjithë mbështetjen që i duhet.

Para çdo ndërhyrjeje që kryhet apo ndihme që i jepet viktimës, punonjësja apo punonjësi i shërbimeve të kujdesit shoqëror duhet të garantojë që të gjithë stereotipat apo barrierat e saj/tij personale (p.sh. bërja me faj e viktimës për dhunën etj.) të trajtohen dhe të zgjidhen, bashkë me përvojat e tyre me DHF/DHBGJ, në mënyrë që të jenë neutralë dhe mbështetës.

Identifikimi

Hapi i parë në përgjigjen ndaj DHF/DHBGJ është njohja/identifikimi i viktimës dhe i arsyeve për të filluar ndërhyrjen. Kjo mund të bëhet duke lehtësuar vetëraportimin e viktimës, ose duke e zbuluar vetë me anë të referimit apo raportimit (i detyrueshëm ose jo). Pavarësia dhe konfidencialiteti i viktimës vijnë pas mbrojtjes dhe sigurisë së jetës së saj. Ky hap mund të përfshijë marrjen e pëlqimit të informuar për shërbimet e menaxhimit të rastit, ose për referimin të shërbimeve të tjera kur është e nevojshme. Përparësi duhet t'i jepet trajtimit të nevojave shëndetësore që mund të venë në rrezik jetën ose integritetin e viktimave. Punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror duhet t'i referojnë viktimat në gjendje të rëndë apo kërcënuese për jetën, për trajtim të menjëhershëm, përpara çdo hapi tjetër që ka të bëjë me adresimin e nevojave psikosociale përmes shërbimeve të kujdesit shoqëror. Punonjëset dhe punonjësit e kujdesit shoqëror duhet të mbajnë parasysh këto hapa gjatë procesit të identifikimit:

- të përshëndesin dhe mirëpresin viktimën me ngrohtësi;

- të prezantohen dhe të shpjegojnë shkurtimisht kompetencat/shërbimet e institucionit;

- t'i kërkojnë viktimës me mirësjellje të prezantojë veten;

- të shmangin çdo kontakt fizik me viktimën apo me personin shoqëruar, si dhe të shmangin lëvizjet e papritura. Kjo mund t'i shkaktojë stres viktimës, veçanërisht atyre që kanë përjetuar dhunë fizike;

- të ulen përballë viktimës duke respektuar një distancë minimalisht një metër;

- të pyesin viktimën nëse dëshiron të ndihmohet nga një punonjës/e e shërbimit të kujdesit shoqëror e të njëjtës gjini (veçanërisht në rastet kur viktima ka pësuar dhunë seksuale);

- të përdorin terminologji të thjeshtë dhe të shmangin fjalët shkencore apo fjalitë e komplikuara gjatë komunikimit me viktimën, sidomos në momentet që sapo ka ardhur në institucion;

- t'i japin viktimës mundësinë që të pyesë për çdo gjë që mund ta konsiderojë të rëndësishme;

- të mbajnë në vëmendje nevojat e grupeve të ndryshme të popullatës (p.sh. të personave me aftësi të kufizuara fizike apo mendore, të minoriteteve etnike, të personave nga komuniteti LGBTI etj.) dhe të bëjnë përpjekje për t'i adresuar ato;

- të krijojnë një ambient konfidencial dhe mikpritës, të dëgjojnë me kujdes viktimën dhe t'i japin mesazhe mbështetëse;

- të fitojnë besimin e viktimës;

- të mos i lenë viktimat vetëm, veçanërisht kur ka dyshime ose rrezik që mund të lëndojnë veten.

Vlerësimi

Pas identifikimit të një viktime të DHF/DHBGJ, punonjësja apo punonjësi i shërbimeve të kujdesit shoqëror duhet të vendosë për hapat e mëtejshëm (mbështetje/këshillim, dokumentim të DHF/DHBGJ, referim dhe bashkëpunim me koordinatorin/en vendor/e të Mekanizmit të Koordinuar të Referimit për menaxhimin e rastit), në varësi të burimeve, aftësive dhe kompetencave për të trajtuar në mënyrë efektive dhe sipas qasjes shumësektoriale viktimën e DHF/DHBGJ.

Vlerësimi nënkupton mbledhjen dhe analizimin e informacionit rreth shëndetit fizik dhe psikologjik të viktimës, nivelit të rrezikut për jetën, marrëdhënieve sociale, situatës ekonomike, strehimit, situatës së fëmijëve (nëse ka) etj. I gjithë ky informacion do ta ndihmojë punonjësën apo punonjësën e shërbimeve të kujdesit shoqëror të

përcaktojë ndërhyrjen më të mirë të mundshme, në përputhje me nevojat e viktimës, si dhe burimeve në dispozicion. Për të ofruar mbrojtje për viktimën e dhunës në të gjitha fazat e ndërhyrjes, duhet bërë vlerësimi i nivelit të rrezikut me të cilin përballlet ajo.

Si kryhet procesi i vlerësimit?

Gjatë kryerjes së procesit të vlerësimit punonjëset apo punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror duhet të mbajnë në konsideratë hapat në vijim:

- të marrin pëlqimin e miratuar të viktimës për shërbimet që do të ofrohen. Nëse viktima nuk di të lexojë apo të shkruajë, asaj duhet t'i lexojnë me zë të lartë deklaratën e marrjes së pëlqimit dhe duhet t'i kërkojnë miratimin me gojë (kjo gjë duhet të përmendet në formularin e marrjes së pëlqimit të miratuar ose në ndonjë formular tjetër);

- t'u shpjegojnë të drejtën për të dhënë pëlqimin e tyre të pjesshëm aty ku ato mund të zgjedhin se cilat informacione mund të bëhen të ditura dhe cilat duhet të ruhen konfidenciale;

- t'u japin informacion të plotë për dhënien e pëlqimit të informuar. T'i informonë viktimat rreth ndërlikimeve që mund të vijnë si pasojë e ndarjes së informacionit rreth rastit të tyre me institucione apo shërbime të tjera;

- të informojnë viktimën për çdo detyrim ligjor që mund të kenë për raportimin e rastit të tyre në polici (kur dhuna e ushtruar përbën vepër penale) apo në institucione të tjera (si në rastin e raportimit te koordinatori/ja vendor/e nëse flitet për DHF), duke e siguruar se ky raportim bëhet për të mbrojtur dhe siguruar jetën e saj;

- t'u shpjegojnë viktimave se me to po punohet pa paragjykim, por me kujdes dhe mirëkuptim, si dhe se do të bëjnë të gjitha përpjekjet për t'i ndihmuar ato;

- të ofrojnë përkujdesje dhe mbështetje të përshtatur sipas nevojave dhe pritshmërive të viktimave të DHF/DHBGJ, në mënyrë që të sigurohet mbrojtja dhe trajtimi i tyre sipas standardeve.

Çfarë duhet vlerësuar/pyetur?

Punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror duhet:

- t'u kërkojnë viktimave të tregojnë me fjalët e tyre atë që ndodhi, të tregojnë rreth dhunës, formave të dhunës, historikut të dhunës (llojin e abuzimit, kohëzgjatjen, shpeshtësinë, intensitetin dhe episodin e fundit më të dhunshëm), si dhe

përvojat e mëparshme me DHF/DHBGJ. Ato/ata duhet të nxitin viktimat që të tregojnë me detaje dhe nga pikëpamja personale;

- të vlerësojnë nivelin e rrezikut dhe të përcaktojnë disa rregulla për vetëmbrojtje;

- t'i pyesin viktimat për pasojat e DHF/DHBGJ në jetën e tyre;

- të marrin informacion rreth gjendjes psikologjike, fizike dhe sociale të viktimës dhe fëmijëve të saj (nëse ka);

- të marrin informacion mbi prejardhjen e familjes së origjinës së viktimës;

- të marrin informacion mbi rrethin shoqëror të ngushtë dhe atë më pak të frekuentuar;

- të pyesin viktimën rreth situatës ekonomike të familjes, varësisë apo pavarësisë së saj, si dhe kushteve të jetesës dhe banimit;

- të pyesin viktimën rreth përpjekjeve të mëparshme për të kapërcyer situatat e dhunës, strategjitë e ndjekura, tentativat e mëparshme për t'i shpëtuar abuzimit;

- të marrin informacion rreth situatës së fëmijëve (në lidhje me DHF/DHBGJ, marrëdhëniet e tyre me prindërit etj.);

- të eksplorojnë ndjenjat e viktimës rreth asaj që ka ndodhur;

- të marrin informacion mbi pritshmëritë dhe kërkesat e viktimës së DHF/DHBGJ (nga vetë ato, nga specialistet dhe specialistët që mund t'i kenë trajtuar më parë, nga dhunuesi, nga familjarët, miqtë etj.), si dhe mbi faktorët që e motivojnë atë të kërkojë ndihmë;

- ta pyesin dhe orientojnë për përgatitjen e një plani sigurie.

Menaxhimi i rastit

Menaxhimi i rastit është një proces bashkërendimi i vlerësimit, planifikimit, lehtësimit, koordinimit të kujdesit, vlerësimit të impaktit dhe avokimit për të plotësuar nevojat e gjera të një individi (apo familjeje) nëpërmjet komunikimit dhe burimeve të nevojshme për të nxitur sigurinë, cilësinë e kujdesit të ofruar dhe për arritjen e rezultateve efektive me një kosto sa më të ulët. Në rastin e një viktime të DHF/DHBGJ, menaxher/e rasti mund të jetë vetë punonjësjë apo punonjësi i shërbimeve të kujdesit shoqëror që po e trajton atë, por mund të jetë edhe koordinatori/ja vendor/e e MKR-së apo specialist/ja për mbrojtjen e fëmijëve. Cilado/cilido prej tyre të ketë përgjegjësinë e menaxher/es së rastit, duhet patjetër të bëhet një

koordinimin mes tyre dhe me të gjitha specialistet dhe specialistët e anëtarëve të tjerë të MKR-së, gjatë procesit të identifikimit, vlerësimit të riskut dhe nevojave të viktimave të DHF/DHBGJ, si dhe gjatë planifikimit të ndërhyrjeve, zbatimit të ndërhyrjeve të planifikuara, ofrimit të shërbimit dhe ndihmës, monitorimit, vlerësimit të ndërhyrjes, si dhe gjatë rishqyrtimit të situatës, për një menaxhim rasti me sa më kosto-efektivitet.

Ndërhyrja

Ndërhyrja nënkupton një tërësi shërbimesh bazë që janë gjithëpërfshirëse për viktimat e DHF/DHBGJ, që zvogëlojnë efektet dhe pasojat e përvojave të rënda dhe parandalojnë traumat e mëtejshme, duke përfshirë këtu edhe riviktimizimin. Ndërhyrja duhet të bëhet përmes një plani të përbashkët, i cili duhet të hartohet nga anëtarët e Ekipit Teknik Ndërdisciplinar të Mekanizmit të Koordinuar të Referimit, bazuar te nevojat e identifikuara dhe burimet e disponueshme. E gjithë veprimtaria e ndërhyrjes duhet të jetë e fokusuar te viktimat, duhet zbatuar përmes qasjes shumësektoriale dhe gjithëpërfshirëse, si dhe duhet të jetë e përshtatshme dhe e qëndrueshme. Shërbimet e kujdesit shoqëror që mbështesin viktimat e DHF/DHBGJ duhet të marrin në konsideratë nevojat e fëmijëve që bëhen dëshmitarë të dhunës dhe të ofrojnë këshillim psikosocial të përshtatur sipas nevojave të tyre.

Këshillimi në rast krize

Këshillimi në rast krize synon të garantojë mbrojtjen e menjëhershme të viktimës, t'i japë kuptim përvojës që ka kaluar, të riafirmojë të drejtat e saj dhe të largojë ndjenjat e fajit dhe të turp. Këshillimi në rast krize mund të zhvillohet përmes metodave të ndryshme, që përfshijnë këshillimin ballëpërballë, këshillimin nëpërmjet telefonit fiks apo celularit, ose këshillimin nëpërmjet postës elektronike, që realizohen në vende dhe mjedise të ndryshme.

Këshillimi afatgjatë, psikoterapia apo forma të tjera të mbështetjes/ndërhyrjes afatgjatë nuk mbulohen nga ky seksion.

Gjatë aplikimit të këshillimit në rast krize, punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror duhet:

- të adresojnë nevojat bazë (urinë etjen, gjumin) të viktimës;

- t'i kërkojnë viktimës të japë mendim për rezultatet, strategjinë e përballimit të situatës, si dhe burimet. Së bashku me viktimën punonjësjë apo punonjësi i shërbimeve të kujdesit shoqëror duhet të shqyrtojë të gjitha mënyrat e zgjidhjes së situatës;

- të ofrojnë mbështetje psikologjike për t'iu përgjigjur nevojave të menjëhershme psikologjike të viktimës së DHF/DHBGJ;

- t'i shpjegojnë dhe/ose ofrojnë zgjedhje alternative viktimës: a) qasje të menjëhershme për strehim të sigurt; b) qasje të menjëhershme për shërbime të kujdesit shëndetësor të urgjencës; dhe c) mundësinë për të rikontaktuar shërbimin, në çfarëdo rrethane/zgjedhjeje;

- të diskutojnë dhe t'i shpjegojnë viktimës mundësinë për të përfutur një urdhër mbrojtjeje, një urdhër të menjëhershëm mbrojtjeje apo një urdhër për masa paraprake të mbrojtjes së menjëhershme;

- të asistojnë viktimën gjatë hartimit të një plani për të rritur sigurinë për veten dhe për fëmijët e saj, kur kjo është e nevojshme;

- t'i shpjegojnë domosdoshmërinë dhe të bien dakord për një plan sigurie afatgjatë, si dhe të shkëmbejnë kontaktet për të komunikuar në vazhdim.

Strehim i sigurt

Shpesh, viktimat e DHF/DHBGJ duhet të largohen menjëherë nga shtëpitë e tyre për të qenë të mbrojtura, pasi jeta e tyre apo e fëmijëve të tyre mund të jetë në rrezik. Në situata të tilla punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror në bashkëpunim me koordinatorin/en vendor/e duhet të mundësojnë strehimin e viktimës, si dhe të fëmijëve të saj në një strehëz emergjente, strehëz afatgjatë apo në hapësira të tjera të sigurta, për të cilat anëtarët e MKR-së kanë vendosur që të përdoren si alternativa për strehime të sigurta. Punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror duhet që:

- në rast urgjence të ofrojnë strehim në një vend të sigurt dhe të mbrojtur mirë. Periudha e strehimit emergjent duhet të zgjatë derisa të mos ketë më rrezik të menjëhershëm, ose derisa të hyjnë në fuqi për t'u zbatuar masa të tjera që lidhen me lëshimin e një urdhri mbrojtjeje apo me strehimin për një periudhë më të gjatë në një strehëz që ofron shërbime më afatgjata;

- të garantojnë që masat e sigurisë janë funksionale, duke përfshirë këtu: ruajtjen e

fshehtësisë së vendndodhjes (kur është e mundur), angazhimin e punonjëseve dhe punonjësve të sigurisë dhe specialisteve që do të ndjekin rastin gjatë gjithë periudhës kohore të strehimit në një strehëz emergjente apo afatgjatë, si dhe vënien në funksionim të sistemit të sigurisë;

- të garantojnë nevojat bazë të strehimit, duke përfshirë këtu edhe shmangien e qëndrimit vetëm (pra pa një specialiste të trajnuar) të viktimës;

- të mundësojnë shërbime të tjera bazë, të posaçme dhe plotësuese, sipas nevojave dhe zgjedhjes së viktimës: mbështetje/këshillim psikologjik, këshillim ligjor, mbështetje për riintegrim social etj.;

- të garantojnë sigurinë dhe plotësimin e nevojave të menjëhershme të fëmijëve shoqëruar me shërbime të përshtatura sipas moshës së tyre.

Mbështetje dhe këshillim psikosocial afatgjatë

Shërbimet këshilluese, formale apo joformale, kanë rezultuar të efektshme në trajtimin e nevojave psikologjike të viktimave që përjetojnë depresion, ankth dhe/ose çrregullime të stresit posttraumatik (PTSD). Disa nga shërbimet e kujdesit shoqëror përfshijnë grupet e mbështetjes, këshillim individual dhe një linjë telefonike të ndihmës në rast urgjence, që funksionon 24 orë në ditë në 7 (shtatë) ditë të javës. Shërbimet joformale të këshillimit funksionojnë në nivele të ndryshme brenda shumë komuniteteve, duke filluar nga grupet mbështetëse për viktimat e deri te grupet fetare ose ato komunitare. Punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror duhet të:

- fuqizojnë viktimat që të kenë mundësi të bëjnë zgjedhjet e tyre;

- zhvillojnë plane të ndërhyrjes për trajtimin e rasteve, si dhe të marrin masa duke vlerësuar dhe duke marrë në konsideratë nevojat vetjake të viktimave, mendimet dhe pikëpamjet e ndryshme, duke përfshirë këtu edhe shqyrtimin e mundësisë për të mos bërë asgjë ndërhyrje për këshillim apo mbështetje psikosociale dhe për t'i lënë gjërat ashtu siç janë. Në zhvillimin e planit të ndërhyrjes duhet të përfshijnë patjetër edhe vetë viktimat;

- mundësojnë ose mobilizojnë mbështetje sociale;

- ndërmarrin veprime specifike, që zvogëlojnë vuajtjet, vetminë dhe izolimin social, si dhe që rindërtojnë vetëbesimin te viktimat;

- forcojnë mekanizmat e vetëmbrojtjes dhe strategjitë e përballimit, duke e vënë theksin te burimet dhe kapacitetet e viktimave, me qëllim që t'i bëjnë ato të jenë të afta të menaxhojnë situata të dhunshme ose të rrezikshme në të ardhmen, pa u ndjerë të pafuqishme;

- pranojnë mundësinë që ndërhyrja dhe/ose veprimet e ndërmarra mund të dështojnë, t'ua ilustrojnë këtë viktimave, si dhe t'i ndihmojnë të reflektojnë mbi pasojat që mund të kenë, nëse kjo ndodh;

- shohin/pyesin nëse ka ndonjë çështje tjetër që viktimat duan të diskutojnë;

- shpjegojnë shkurtimisht se për çfarë u ra dakord në planin e ndërhyrjes dhe se çfarë veprimesh duhet të ndërmerren nga viktimat;

- shpjegojnë viktimave hapat e mëtejshëm dhe të shkëmbejnë kontaktet për të komunikuar në vazhdim;

- studiojnë gjatë takimeve në vijim ndryshimet që kanë ndodhur në situatat e viktimave, efektshmërinë e strategjive të përballimit, rezultatet e veprimeve që mund të jenë ndërmarrë nga viktimat;

- analizojnë vështirësitë me të cilat u përballën viktimat, si dhe t'i ndihmojnë ato për t'i trajtuar;

- ripërcaktojnë problemin, planin dhe veprimet e mëtejshme.

Shërbime të tjera mbështetëse

Punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror kanë përgjegjësi dhe për ofrimin e shërbimeve të tjera mbështetëse siç paraqiten në vijim:

- të ofrojnë ndihmë materiale dhe financiare: transport në raste urgjence, ushqim, strehim të sigurt, sende personale dhe sende për kujdesin shëndetësor bazë, transport nga dhe prej shërbimeve të tjera, ose mbulim të kostove të këtij shërbimi etj.;

- të ndihmojnë viktimat të rikenë identitetin e tyre duke i mbështetur që të krijojnë, të rimarrin apo të zëvendësojnë dokumentet e identifikimit;

- të ofrojnë informacion ligjor për viktimat e DHF/DHBGJ lidhur me të drejtat e tyre dhe mundësitë e ndryshme që mund të zgjedhin, siç janë aplikimi për një nga format e urdhrave mbrojtës që parashikon ligji, hedhja e hapave të caktuar për zgjidhje martese, marrja e kujdestarisë së fëmijëve etj.;

- të ofrojnë (ose të bëjnë referim në) shërbime të përshtatshme, të ndjeshme dhe miqësore ndaj fëmijëve, si dhe në përputhje me standardet ndërkombëtare;

- të adresojnë rastet për kontaktim përmes linjave telefonike të ndihmës, të cilat duhet të jenë shërbime falas, në dispozicion 24 orë në ditë për 7 ditë të javës (ose në pamundësi, të jenë të paktën në dispozicion për një periudhë kohore 4 orë në ditë për 7 ditë të javës), përfshirë fundjavat dhe ditët e pushimit. Punonjëset dhe punonjësit të cilat/cilët do të përgjigjen në linjat telefonike të ndihmës duhet të kenë njohuritë dhe aftësitë e duhura dhe të jenë të mirëtrajnuar/a. Linjat telefonike të ndihmës (qoftë shërbim kombëtar apo vendor) duhet të ketë në protokollin e saj edhe lidhjen me shërbime të tjera të kujdesit shoqëror, shëndetësor dhe shërbime ligjore që u përgjigjen rrethanave individuale të grave, të rejave dhe vajzave.

Dokumentimi i DHF/DHBGJ

Çdo rast i DHF/DHBGJ duhet të dokumentohet nga punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror, si dhe duhet t'i përcillet edhe për dijeni koordinatorit/es vendor/e të MKR-së. Dokumentimi përmban minimalisht një përshkrim të plotë të informacionit më të rëndësishëm rreth incidentit të veçantë të DHF/DHBGJ, nëse nuk ka historik. Dokumentimi i rastit të DHF/DHBGJ duhet të realizohet me anë të formularëve standard, shënimeve, grafikëve, fotove, regjistrave etj. Mbledhja e të dhënave të rëndësishme për secilin nga rastet e DHF/DHBGJ dhe përcjellja e tyre, në formatin standard të kërkuar, te koordinatori/ja vendore e MKR-së për pasqyrimin në sistemin elektronik të të dhënave (REVALB) mundëson: a) nxjerrjen e të dhënave për monitorimin dhe vlerësimin e menaxhimit të rasteve aktuale të DHF/DHBGJ; b) pasqyrimin e një pamjeje të qartë të rasteve të zbuluara në zona të caktuara; dhe c) vlerësimin e ecursisë së reagimit shumësektorial ndaj DHF/DHBGJ. Punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror, duhet të:

- Mbledhin dhe regjistrojnë informacionin rreth rastit të viktimës së DHF/DHBGJ duke përfshirë: të dhëna demografike (p.sh. emrin, moshën, seksin), gjendjen civile, të dhëna për fëmijët që ka në kujdestari, kartelën e gjendjes mendore, konsumimin e substancave dhe të drogave, anëtarët e familjes dhe marrëdhëniet midis tyre, informacion

mbi gjendjen socio-ekonomike të familjes së viktimës, si dhe të plotësojnë formularin për pëlqimin e informuar të viktimës.

- Mbledhin dhe regjistrojnë detajet e plota të incidentit të DHF/DHBGJ dhe historikun e dhunës, duke përfshirë:

- listimin e të gjitha provave që identifikojnë (duke bërë kujdes të mos cenojnë provat që mbështesin kryerjen e veprës penale);

- historikun e ndonjë incidenti tjetër, duke përfshirë ato me partnerë të mëparshëm;

- marrëdhënien e viktimës me dhunuesin;

- format e dhunës dhe shpeshhtësinë e tyre;

- informacionin që mund të japë viktimë nëse janë përdorur armë (si dhe të çfarë lloji);

- dëshmitar/e të pranishëm gjatë incidentit, përfshirë fëmijët;

- përshkruajnë me hollësi pasojat/efektet që ka pasur dhuna (të natyrës fizike, psikologjike, mendore, shëndetësore dhe shoqërore);

- përshkruajnë faktorët e rrezikut dhe të mbrojtjes (personalë, familjarë dhe shoqërorë/mjedisorë);

- regjistrojnë veprimet e planifikuara ose të ndërmarra për të kapërcyer situatën e dhunës;

- pasqyrojnë planin e sigurisë dhe të ndërhyrjes (përfshirë dhe këshillat për ruajtjen e konfidencialitetit dhe privatësisë), si dhe karakteristikat e rastit;

- mbledhin të dhëna që lidhen me zhvillimin e rastit, gjatë seancave të mëvonshme të këshillimit;

- mbajnë shënim ato çfarë viktimë tregon duke përdorur fjalët e saj;

- dokumentojnë dyshimet e tyre si punonjëse apo punonjës, si dhe provat ku mbështeten;

- informojnë viktimat për mundësinë e përdorimit të të dhënave të tyre dhe të marrin për këtë qëllim pëlqimin e informuar;

- ruajnë të gjitha të dhënat në një vend të sigurt. Për nivelin e informacionit dhe mënyrën e ruajtjes së tij të mbahen në konsideratë legjislacioni dhe standardet përkatëse të miratuara;

- planifikojnë mjaftueshëm kohë për të hedhur të dhënat në formularët përkatës të sistemit të regjistrimit të rasteve (REVALB), si dhe t'ia përcjellin ato në kohë koordinatorit/es vendor/e.

Referimi

Qëllimi i referimit është të trajtohen nevojat e menjëhershme dhe të shumta të viktimës, në mënyrë të atillë që të garantohet siguria pas

denoncimit të rastit dhe kujdesi e trajtimi efektiv në përputhje me kërkesat e viktimës. Po kështu, referimi ka të bëjë me një qasje të bashkërenduar të ofrimit të shërbimit. Të gjithë punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror duhet të jenë në dijeni të ekzistencës së Mekanizmave të Koordinuar të Referimit, si dhe të jenë të aftë të kryejnë referimin pavarësisht nëse janë ose jo pika e parë e kontaktit për viktimën. Një sistem referimi (apo dhe vetë Mekanizmi i Koordinuar i Referimit) nuk mund të jetë i efektshëm nëse informacioni dhe të dhënat, përfshirë dhe të dhënat për personat e kontaktit, rreth institucioneve apo organizatave ofruese të shërbimeve nuk janë të sistemuara dhe të shpërndara te të gjithë anëtarët e MKR-së apo edhe te të gjitha institucionet e rëndësishme. Punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror në bashkëpunim me koordinatorin/en vendor/e të MKR-së duhet të përgatisin një listë me institucionet dhe organizatat që mund të ofrojnë shërbimet për trajtimin e rasteve të DHF/DHBGJ, llojin e shërbimeve që ofrojnë, orarin dhe kushtet për ofrimin e këtyre shërbimeve gjatë 24-orëve, pagesat (nëse aplikohen), si dhe personat e kontaktit dhe mënyrën e kontaktimit (telefon, e-mail) të tyre. Kjo listë, me të dhëna të cilat duhet të përditësohen rregullisht në bazë mujore duhet të shpërndahet te të gjithë anëtarët e MKR-së me qëllim që në rast nevojë, referimi të kryhet sa më shpejt dhe më lehtë që të jetë e mundur.

Po kështu, punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror duhet të:

- vlerësojnë se çfarë referimi mund të jetë i dobishëm për viktimën e DHF/DHBGJ, sipas nevojave dhe kërkesave të përcaktuara;

- informojnë viktimën rreth mundësisë për t'u referuar te shërbime të tjera, nëse kërkohet dhe/ose është e nevojshme;

- marrin pëlqimin e informuar të viktimës për të bërë referime, përpara se të hedhin hapa të tjerë;

- sqarojnë viktimën se çfarë informacioni do të ndahet me punonjëset dhe punonjësit e institucioneve/organizatave të shërbimeve të tjera ku po referohet rasti dhe çfarë informacioni do të mbahet konfidencial (duke specifikuar nëse ka ndonjë detyrim ligjor për konfidencialitet të pjesshëm, pra kur flitet për vepër penale);

- japin viktimës informacion të plotë dhe të saktë rreth institucioneve/organizatave të

shërbimeve të tjera, sipas pikave të shpjeguara më poshtë:

KUSH – cili institucion/organizatë ofron shërbime për viktimat e DHF/DHBGJ, shoqëruar me të dhënat e personit (emrin, numrin e telefonit) që mund të kontaktohet si pikë kontakti për atë shërbim.

ÇFARË – çfarë lloj mbështetjeje mund të presin të marrin nga ky institucion/kjo organizatë, së bashku me informacionin për kostot e këtij shërbimi (nëse ka).

KU – ku ndodhet saktësisht (adresa e saktë) institucioni/organizata që do të ofrojë shërbimin për të cilin po referohet.

- Bëjnë referimin në varësi të zgjedhjes së viktimës dhe të mos e nxitin viktimën të bëjë veprime për të cilat nuk ndjehet rehat.

- Shoqërojnë referimin me një raport të shkurtër me shkrim dhe një diskutim në telefon me punonjësen apo punonjësën tjetër të shërbimeve, me qëllim që viktimat të mos ketë nevojë ta përsërisë historinë dhe të mos u përgjigjet të njëjtave pyetjeve gjatë intervistave të shumta, për të shmangur traumën psikologjike të shkaktuar nga ritregimi i herëpashershëm i incidentit të DHF/DHBGJ.

- Nxisin pavarësinë e viktimës, duke e ndërgjegjësuar atë të bëjë vetë referimin.

- Shoqërojnë viktimën te shërbimit ku po referohet, nëse është e nevojshme dhe e mundur.

- Shpjegojnë se pse mund të jenë të rëndësishme/të dobishme të dhënat e mbledhura gjatë intervistimit mbi incidentin e DHF/DHBGJ, si dhe provat mbi këtë incident.

- Pyesin viktimën nëse dëshiron që të mblidhen të gjitha provat mbi dhunën dhe t'i rikujtojnë rëndësinë që ka mbledhja sa më e shpejt e këtyre provave, veçanërisht në disa prej formave të DHF/DHBGJ (p.sh. për dhunën seksuale), duke shpjeguar se çfarë duhet të bëjnë dhe çfarë duhet të shmangin në mënyrë që të ruhen/të mos shkatërrohen provat (p.sh. të mos lajnë/heqin rrobat).

- Referojnë viktimat në një shërbim tjetër për mbështetjen bazë, të tilla si:

- institucioni më i afërt që mund t'i ndihmojë në mbledhjen e provave;
- policia për të denoncuar;
- institucion shëndetësor për kujdes mjekësor;
- shërbime të tjera të kujdesit shoqëror;

- lidhin marrëveshje dhe protokolle për procesin e referimit me shërbime/institucione të rëndësishme, përfshirë përcaktimin e përgjegjësisë të qarta për secilin shërbim;

- sigurohen se procedurat midis shërbimeve/institucioneve për shkëmbimin e informacionit dhe referimet janë të njohura nga stafi dhe të bazuara në standardet e kërkuara.

IX. RRETHANAT DHE SJELLJET QË MUND TË TREGOJNË PËR USHTRIMIN E DHF/DHBGJ

Efektet psikologjike të DHF/DHBGJ janë komplekse; shpesh, ndikimi traumatik mund të mos jetë i menjëhershëm, por për shkak të ripërsëritjes dhe natyrës së ashpër të DHF/DHBGJ, efektet janë kronike dhe të thella dhe mund të çojnë, në disa raste, në rezultate dramatike ose psikopatologji serioze.

Rrethanat që mund të tregojnë për ushtrimin e DHF/DHBGJ

Efektet më të zakonshme psikologjike dhe psikosomatike, janë:

- ndjenjat e fajit, turpit, inatit, mërzitjes, dëshpërimit, pazotësisë, mungesës së shpresës, boshllëkut, pafuqisë, mbytyjes;
- ndjenja e vazhdueshme e të qenit në rrezik (të ndjerit gjithmonë vigjilent);
- frika nga gjithçka;
- pamundësia për t'u përkujdesur për veten ose për të tjerët;
- vështirësi në përqendrim;
- një ndjenjë e thellë vetmie (izolim);
- humbje e aftësisë për të planifikuar;
- humbje e dëshirës për aktivitete sociale me miqtë;
- mungesë e iniciativës, frikë për ta përballuar jetën vetëm, për të gjetur kuptimin dhe qëllimin e jetës;
- mungesë e vetëvlerësimit;
- shqetësim, nervozizëm;
- takikardi;
- sjellje që tregojnë fobi;
- çrregullime gastrointestinale;
- çrregullime të gjumit;
- çrregullime në të ngrënë;
- çrregullime të stresit posttraumatik;
- dhimbje koke;
- dhimbje muskujsh;
- abuzim me substanca;
- depresion/shëndet jo i mirë mendor.

Efekte specifike psikologjike më të zakonshme në rastet e dhunës seksuale

- përhumbe në mendime;
- kthim në retrospektivë (kujtimet e traumës rikthehen papritmas në mendje në mënyrë shqetësuese);
- reagime fizike (dridhje ose vështirësi për të mbajtur mend ngjarjen traumatike);
- copëzim kujtese/kthime mbrapa në kohë;
- makthe.

Sjellje e shoqëruar me DHF/DHBGJ

- izolim që vjen nga shmangia e njerëzve, vendeve, aktiviteteve, sjelljeve dhe qëndrimeve që nuk i pëlqenin dhunuesit (si mbrojtje ndaj dhunës së përshkallëzuar);
- ndryshim i vazhdueshëm i vendit të punës;
- rrallimi i aktiviteteve sociale dhe argëtuese;
- shmangia e njerëzve, vendeve ose situatave që mund ta kujtojnë ose rikthejnë ngjarjen në mendjen e viktimës;
- humbja e aftësisë për të mbrojtur veten dhe fëmijën e saj të mitur;
- pavendosmëria;
- mohim dhe minimizim i ngjarjes dhe i pasojave.

X. MJEDISI I PUNËS

Përshtypjet e para kanë gjithnjë një ndikim të fortë dhe kuptimplotë. Përshtypjet e para të një viktime të DHF/DHBGJ e cila paraqitet apo referohet për të marrë një shërbim të kujdesit shoqëror fillojnë të krijohen që nga ndërtesa, korridori dhe i gjithë mjedisi ku ofrohen këto shërbime. Kjo përshtypje mund të ndikojë në reagimin dhe gatishmërinë e viktimës për t'iu nënshtruar veprimeve të tjera në të ardhmen, e për më tepër e gjitha kjo ndodh përpara se punonjësja apo punonjësi i shërbimeve të kujdesit shoqëror të ketë mundësinë ta përshëndesë dhe ta mirëpresë viktimën.

Diskutimi me viktimën e DHF/DHBGJ duhet të zhvillohet në një tavolinë të rumbullakët, ose më mirë, pa tavolinë fare (por duke ruajtur një distancë të paktën një metër me të, në respektim të hapësirës personale). Ulja në dy anë të ndryshme të tavolinës mund të shërbejë si pengesë tjetër në komunikimin me viktimën e DHF/DHBGJ. Viktima e cila percepton se nuk është në pozita të barabarta me punonjësen apo punonjësën e shërbimit të kujdesit shoqëror mund të kufizojë sasinë e informacionit dhe mund të mos e ndërtojë

besimin që nevojitet për një marrëdhënie korrekte e profesionale. Qëndrimi ekzaktësisht ballë për ballë dhe ngulja e vështimit në sytë e viktimës, mund t'i krijojë asaj përshtypje të gabuar, sikur po e konfronton, siç vepron zakonisht dhunuesi. Vendosja e viktimës në një pozicion nga ku mund ta shikojë hyrjen/daljen nga ambienti ku po zhvillohet takimi/biseda mund t'i japë ndjesinë se e ka situatën në kontroll, ndryshe nga situata e zakonshme me dhunuesin ku viktimë është e izoluar dhe nën kontroll.

Trajtimi i niveleve të sipërme të piramidës së hierarkisë së nevojave të Maslow¹² mund të jetë e vështirë nëse kërkesat fizike të mbijetesës njerëzore nuk plotësohen. Viktimës i duhen ofruar lëngje, ushqime dhe ujë pasi shumë prej tyre kanë pak ose aspak qasje në ushqim. Duhet të mbahet parasysh dhe fakti që disa institucione ofruese të shërbimeve nuk kanë fonde për pije freskuese dhe ushqim, prandaj kostot mund të duhet t'i përballojnë nga xhepi i tyre. Kjo nuk është e drejtë dhe duhet të adresohet në një formë apo një formë tjetër për të gjetur zgjidhje si pjesë e çështjeve që trajtohen dhe zgjidhen përmes MKR-së.

XI. SI TË BASHKËVEPROJME ME NJË VIKTIMË TË DHF/DHBGJ

Të pyesësh mbi DHF/DHBGJ e ushtuar ndaj dikujt mund të jetë e vështirë për cilëndo/cilindo punonjëse/punonjës të një shërbimi të caktuar. Rekomandimet e mëposhtme i ndihmojnë punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror të rrisin besimin e tyre kur shtrojnë pyetje

¹² E prezantuar në 1943 nga psikologu humanist Abraham Maslow, koncepti i hierarkisë së nevojave sugjeron se njerëzit duhet të përmbushin nevojat bazë përpara se të kalojnë te të tjera nevoja më të avancuara. Kjo hierarki zakonisht shfaqet në formën e një piramide. Ekzistojnë pesë nivele të ndryshme në hierarkinë e nevojave të Maslowt:

1. Nevojat fiziologjike (ndryshe njihen edhe si nevojat bazë): nevojat jetësore si uji, ajri, ushqimi dhe gjumi.
2. Nevojat për siguri: punësim i qëndrueshëm, përkujdesje shëndetësore, lagje e sigurt, mbrojtje ndaj mjedisit, strehim.
3. Nevojat për përkatësi: nevoja për t'i përkëtur dikujt, për dashuri, për afekcion, për shoqëri, për lidhje romantike, dhe familja ndihmon në plotësimin e nevojave për shoqërizim dhe për praninë, njësoj si përfshirja në shoqëri, në komunitet apo në grupe jetare.
4. Nevojat për vlerësim: gjëra që ndikojnë në vetëbesim, në vlerësimin e vetvetes, në njohjen nga shoqëria dhe në arritjet në jetë.
5. Nevojat për vetaktualizim: vetëdije, shqetësim mbi rritjen personale, më pak i shqetësuar për mendimin e të tjerëve dhe interesimi në përmbushjen e potencialit të tyre, dëshirë për të dhënë kontribut për brezat e ardhshëm.

për DHF/DHBGJ dhe gjithashtu të shmangin riviktimizimin.

- Të marrin nismën të pyesin rreth dhunës – të mos presin që t'ua tregojë vetë viktimat. Marrja e nismës tregon që punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror marrin përgjegjësi profesionale ndaj situatës së viktimës dhe ndihmon në krijimin e besimit.

- Të shmangin pyetjen e viktimës rreth DHF/DHBGJ në praninë e një anëtar/ anëtareje të familjes, të një miku, të fëmijëve apo të një personi tjetër.

Të tregohen të durueshëm me viktimat dhe të mbajnë parasysh që gjatë krizave ato mund të shfaqin ndjenja kontraktore. Të mos ushtrojnë presion mbi viktimën që ta bëjnë atë të flasë. Nëse ajo nuk flet, t'i tregojnë viktimës se çfarë i bëri të dyshonin për dhunë.

- Të shmangin ndërprerjet e panevojshme dhe të bëjnë pyetje për sqarime vetëm pasi viktimat të ketë përfunduar rrëfimin.

- Të shmangin dëgjimin pasiv dhe moskomentimin. Kjo mund ta bëjë viktimën të mendojë se punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror nuk e besojnë atë dhe se ajo e ka gabim, ndërsa dhunuesi ka të drejtë. Të dëgjojnë me kujdes përjetimet e saj dhe ta sigurojnë që gjithçka ajo ndjen është e justifikueshme.

- Të përdorin të njëjtin gjuhë si ajo e viktimës; nëse viktimat flet një gjuhë tjetër ndryshe nga ajo e punonjëseve dhe punonjësve të shërbimeve të kujdesit shoqëror, të kërkohet ndihmë nga një ofrues tjetër shërbimi që flet të njëjtën gjuhë me viktimën/të mbijetuarën, ose një përkthyesje apo përkthyesi ta ndihmojë atë, ose të një specialisteje apo specialisti të gjuhës së shenjave në rast të personave me aftësi të kufizuara në dëgjim. Përdorimi i të njëjtës gjuhë me viktimën vlen edhe në rast të trajtimit të viktimave nga komuniteti Rom.

- Të përshtatin gjuhën ose fjalët sipas nivelit arsimor të viktimës. Të mos përdorin gjuhë profesionale dhe shprehje që mund ta ngatërrojnë viktimën.

- Të formulojnë pyetje dhe fjali në mënyrë të tillë që të përçojnë mesazhe mbështetëse dhe jo paragjyquese, duke folur me ton dashamirës. Të përdorin pyetje të hapura dhe të shmangin pyetjet

që fillojnë me “pse”, që tentojnë t’ia hedhin fajin viktimës së DHF/DHBGJ.

- Të mos e fajësojnë viktimën. Të shmangin pyetje të tilla si “Pse qëndroni me të?”, “A patët ndonjë debat me njëri-tjetrin para se të ushtronte dhunë?”, “Çfarë po bënit jashtë e/i pashoqëruar?”, “Çfarë kishit veshur?” etj. Në vend të tyre të theksojnë që DHF/DHBGJ nuk mund të tolerohet.

- Të përdorin pohime mbështetëse, të tilla si “Më vjen keq për çka ju ka ndodhur” ose “Me të vërtetë paskeni hequr shumë”, që mund të inkurajojnë viktimën të ndajë me punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve të kujdesit shoqëror më shumë informacion.

- Të theksojnë se dhuna nuk ndodhi për fajin e viktimës dhe se vetëm dhunuesi/ja është përgjegjës/e për ushtrimin e saj.

- Të njohin viktimën me të drejtat dhe legjislacionin në fuqi, si dhe me mundësitë që kanë në dispozicion (domethënë, qëndrimi brenda marrëdhënies, planifikimi i sigurisë, qëndrimi te familjarët apo miqtë, marrja e shërbimeve mbështetëse të specializuara, kërkimi i një urdhri mbrojtjeje etj.).

- T’i shpjegojnë viktimës parimin e konfidencialitetit dhe privatesisë, si dhe rastet e kufizimit të konfidencialitetit për shkak të respektimit të kuadrit ligjor në fuqi.

- Ta shikojnë viktimën në sy aq sa është normale për kulturën shqiptare dhe ta përqendrojnë të gjithë vëmendjen tek ajo. Të shmangin plotësimin e dokumenteve në të njëjtën kohë që flasin me të, duke përdorur nëse është e mundur regjistrimin e bisedës. Në pamundësi të regjistrimit të bisedës, t’ia shpjegojnë viktimës shënimet që po mbajnë dhe dokumentet që po plotësojnë.

- Të jenë të vetëdijshëm për gjuhën e trupit. Mënyra se si qëndrojnë, mbajnë krahët dhe kokën, shprehja e fytyrës dhe toni i zërit të punonjëseve dhe punonjësve të shërbimeve të kujdesit shoqëror, përcjellin një mesazh të qartë të viktimat për mënyrën se si e perceptojnë situatën e saj. Të mbajnë një qëndrim joparagjyques dhe mbështetës dhe të pajtohen me çfarë deklaroi viktimat, për të vijuar më tej me menaxhimin e rastit. Të shmangin gjuhën e trupit që mund të përcjellë mesazhe acarimi, mosbesimi, mospëlqimi apo zemërimi ndaj viktimës.

- Të mos e paragjykojnë sjelljen e viktimës mbi bazën e moshës, vendbanimit, etnisë, besimit fetar, aftësive të kufizuara, orientimit seksual, statusit socio-ekonomik etj.

XII. VLERËSIMI DHE MENAXHIMI I RASTIT

Vlerësimi dhe menaxhimi i rastit mund të zvogëlojë nivelin e rrezikut. Plani i sigurisë është pjesë e ndërhyrjes ndaj rastit që mund të parandalojë incidente dhune në të ardhmen ose të shmangë përshkallëzimin e situatës apo ballafaqimin me situata ekstreme. Plani i sigurisë duhet të përgatitet duke marrë në konsideratë faktorët e riskut dhe burimet në dispozicion.

Për të përgatitur një plan sigurie të efektshëm nevojitet identifikimi i faktorëve që mund të sjellin përsëritjen dhe përshkallëzimin e dhunës. Sa më shumë faktorë risku të identifikohen në një rast të DHF/DHBGJ aq më i madh është rreziku ndaj të cilit janë të ekspozuar viktimat e kësaj dhune.

Faktorë risku që mund të identifikohen:

- akte/incidente të mëparshme të DHF/DHBGJ ndaj viktimës, fëmijëve apo ndonjë pjesëtari tjetër të familjes. Histori abuzimesh, formash dhe lloje dhune të përdorura, dënime apo denoncime të mëparshme në polici, si dhe armët e përdorura, janë tregues për t'u marrë në konsideratë kur vlerësohet rrezikshmëria;

- sjellje të dhunshme jashtë familjes;
- ndarjet dhe zgjidhjet e martesave janë periudha kohore kur rreziku është i lartë;

- bashkëpunimi i pjesëtarëve të tjerë të familjes me dhunuesin;

- mbajtje me leje apo pa leje dhe/ose përdorim i armëve, ose kërcënim për t'i përdorur ato;

- konsumimi i alkoolit apo i drogave mund të mos frenojë sjelljet dhe mund të çojë në përshkallëzim të dhunës;

- kërcënime, në veçanti, kërcënimet me vdekje duhet të merren seriozisht;

- xhelozia dhe posesiviteti ekstrem;

- koncepte dhe qëndrime tërësisht patriarkale;

- persekutim dhe terror psikologjik (përndjekje);

- mospajtim me urdhrat e mbrojtjes të lëshuara nga gjykata apo policia (urdhri për masa paraprake të mbrojtjes së menjëhershme);

- faktorë të tjerë nxitës që mund të çojnë në përshkallëzim të dhunës (ndryshim sjelljesh në marrëdhënie).

Përgatitja e një plani fillestar sigurie është e domosdoshme dhe nëse është e nevojshme brenda këtij plani duhet të propozohet edhe referimi, që duhet të organizohet në një mënyrë jostigmatizuese. Po kështu, nëse është e nevojshme duhet të mendohet zbatimi i këtij plani të sigurisë në mënyrë sa më të sigurt. Në këtë kuadër, viktimat duhet të:

- listojë personat (shoqet, shokët, fqinjët, të afërmit, familjarët), të cilat/cilët mund të merren në telefon në një situatë urgjence ose që mund të ofrojnë strehim për pak ditë;

- identifikojë një ose më shumë fqinjë, të cilave/cilëve mund t'u tregojë për dhunën dhe t'u kërkojnë ndihmë nëse dëgjojnë një zhurmë në shtëpinë e viktimës/të mbijetuarës;

- praktikojë si mund të dalë nga shtëpia në mënyrë të sigurt;

- bëjë gati një çantë sigurie me sendet e nevojshme dhe ta vendosë në një vend nga ku mund të merret lehtësisht në një situatë urgjente;

- përdorë instinktet dhe gjykimin e saj. Nëse situata është e rrezikshme, të ketë parasysh t'i japë dhunuesit atë që kërkon që ta qetësojë. Viktima ka të drejtë të mbrojtë veten dhe fëmijët e saj;

- gjykojë për mundësinë për t'u drejtuar për ndihmë në të ardhmen institucioneve të tjera të shërbimeve;

- mos harrojë, ajo nuk meriton që të goditet ose të kërcënohet.

BIBLIOGRAFIA

- Shqipëria: Raporti i GREVIOs për masat legislative dhe të tjera që zbatohen dispozitat e Konventës së Këshilli të Evropës për Parandalimin dhe Luftimin e Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje”, publikuar më 24 nëntor 2017;

- Ligji nr. 47/2018 “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 9669, datë 18.12.2006 ‘Për masat ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare’”, të ndryshuar;

- Udhëzimi i përbashkët i Ministrisë së Brendshme dhe Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale nr. 912, datë 27.12.2018 “Për procedurat dhe modelin e urdhrit për masat paraprake të mbrojtjes së menjëhershme”;

- Udhëzimi i përbashkët i ministrit të Brendshëm dhe i ministrit të Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale nr. 866, datë 20.12.2018 “Për procedurat dhe modelin e vlerësimit të riskut për rastet e dhunës në familje”;

- Ligji nr. 111/2017 “Për ndihmën juridike të garantuar nga shteti”;

- Ligji nr. 35/2017 “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7905, datë 21.3.1995 “Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë”;

- Komisioni për Statusin e Grave: Sesioni 57 (2013), konkluzionet e dakordësuara:

Eliminimi dhe parandalimi i të gjitha formave të dhunës ndaj grave dhe vajzave (E/2013/27).

- IASC (2005), udhëzime për ndërhyrjet e dhunës me bazë gjinore në mjediset humanitare: fokusi te parandalimi dhe përgjigja ndaj dhunës seksuale në situata emergjence;

- UNFPA (2001), një qasje praktike ndaj dhunës me bazë gjinore: një udhëzues programi për ofrueset/it dhe menaxheret/ët e kujdesit shëndetësor;

- UNFPA, WAVE (2014), forcimi i përgjigjeve të sistemit shëndetësor për gratë dhe vajzat që kanë përjetuar dhunën. Standardet dhe udhëzimet e cilësisë;

- UN Women, UNFPA, UNDP, UNODC (2014), Strategjia për shërbimet ligjore bazë për t’iu përgjigjur dhunës ndaj grave dhe vajzave. Shërbimet dhe standardet e cilësisë bazë;

- OBSH (2013) Përgjigje dhunës dhe dhunës seksuale nga partneri intim ndaj grave: udhëzimet e OBSH-së për klinikat dhe politikat;

- (2010), Të ndihmojmë të mbijetuarit e dhunës në familje dhe dhunës seksuale: Një udhëzim prezantues për këshillimin për ofrueset/it e ndihmës;

- Larg dhunës: udhëzime për të ngritur dhe menaxhuar strehime për gratë, 2004, Zyra e Koordinimit e WAVE-it, Rrjeti i Strehëzave të Grave Austriake, Vjenë;

- Qendra e Ekselencës për Fëmijët nën Kujdes në Skoci, të ecësh më tej: Zbatimi i Udhëzimeve për Kujdesin Alternativ për Fëmijët 2012, mund ta gjeni në adresën:

http://www.unicef.org/protection/files/Moving_Foward_Implementing_the_Guidelines_English.pdf;

- Qendra për Analizim të Shëndetit dhe temave të tjera të lidhura me të (2012): udhëzime etike për këshillimin e grave të dhunuara në familje, India. Departamenti i Zhvillimit Social, Republika e Afrikës së Jugut (2008): “Strehëzat për viktimat e dhunës në familje” standardet minimale për ofrimin e shërbimeve dhe fuqizimin e viktimave;

- Përcaktimi i Procedurave Standarde të Veprimit (PSV-ve) për Dhunën me Bazë Gjinore për parandalimin dhe përgjigjen shumësektoriale dhe ndërqeveritare të dhunës me bazë gjinore në ambientet humanitare. Për më shumë shih në adresën: <http://gbvaor.net/wp-content/uploads/sites/3/2012/10/Establishing-Gender-based-Standard-Operating-Procedures-SOPs-for-Multi-sectoral-and-Interorganisational-Prevention-and-Response-to-Genderbased-Violence-in-Humanitarian-Settings-ENGLISH.doc>;

- Shoqata e Qeverive Vendore, Ndihma e grave etj. (Mbretëria e Bashkuar): “Standardet dhe shërbimet’ në vizionin e shërbimeve për fëmijët dhe të rinjtë e dhunuar në familje (f. 13);

- UN Women, Qendra Virtuale e të Nxëniet për t’i Dhënë Fund Dhunës kundër Grave dhe Vajzave, në adresën: <http://www.endvawnow.org/en/>

URDHËR

Nr. 102, datë 21.2.2020

PËR MIRATIMIN E “PËR PROCEDURAT STANDARDE TË VEPRIMIT (PSV) PËR PUNONJËSET/PUNONJËSIT E SHËRBIMEVE SHËNDETËSORE, PËR ZVOGËLIMIN E RREZIKUT TË PËRJETIMIT TË DHUNËS NË FAMILJE E TË DHUNËS ME BAZË GJINORE, NË SITUATA TË EMERGJENCIVE CIVILE”

Në mbështetje të nenit 102, pika 4 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë; të ligjit nr. 104 datë 8.11.2012, “Për parandalimin dhe luftën kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje”; të nenit 28, germa “d”, të ligjit nr. 9000, datë 30.1.2003, “Për organizimin dhe funksionimin e Këshillit të Ministrave” dhe të vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 508, datë 13.9.2017, “Për përcaktimin e fushës së përgjegjësisë shtetërore të Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale”;

URDHËROJ:

1. “Për Procedurat Standarde të Veprimit (PSV) për punonjëset/punonjësit e shërbimeve shëndetësore, për zvogëlimin e rrezikut të përjetimit të dhunës në familje e dhunës me bazë

gjinore, në situata të emergjencave civile”, sipas tekstit bashkëlidhur këtij urdhri.

2. Ngarkohen Drejtoria e Përgjithshme e Politikave dhe Zhvillimit të Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale në Ministrinë e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Operatori i Shërbimeve të Kujdesit Shëndetësor, drejtoritë rajonale të Operatorit të Shërbimeve të Kujdesit Shëndetësor, njësitë vendore të Kujdesit Shëndetësor, Shërbimi Social Shtetëror, drejtoritë rajonale të Shërbimit Social Shtetëror, si dhe drejtuesit e shërbimeve shëndetësore e të mbrojtjes sociale për zbatimin e këtij urdhri.

Ky urdhër hyn në fuqi menjëherë.

MINISTËR I SHËNDETËSISË DHE
MBROJTJES SOCIALE
Ogerta Manastirliu

PROCEDURAT STANDARDE TË VEPRIMIT

PËR PUNONJËSET DHE PUNONJËSIT E
SHËRBIMEVE SHËNDETËSORE
PËR ZVOGËLIMIN E RREZIKUT TË
PËRJETIMIT TË DHUNËS NË FAMILJE
DHE TË DHUNËS ME BAZË GJINORE,
NË SITUATA TË EMERGJENCAVE CIVILE
Shkurt, 2020

HYRJE

Procedurat Standarde të Veprimit (PSV-të) për punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore për zvogëlimin e rrezikut të përjetimit të dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore në situata të emergjencave civile, u përgatitën nën kujdesin e Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale (MSHMS), me mbështetjen e zyrës së UNFPA-së, Shqipëri, përmes organizatës së saj partnere në zbatim Qendra Shqiptare për Popullsinë dhe Zhvillimin.

PSV-të u përgatitën përmes një procesi të gjatë e gjithëpërfshirës konsultimi të udhëhequr nga Drejtoria e Përgjithshme e Politikave dhe Zhvillimit të Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, ku u angazhuan specialiste dhe specialistë të Sektorit të Menaxhimit, Jetësimit të Prioriteteve dhe Statistikave dhe specialistët e Sektorit të Politikave dhe Strategjive të Përfshirjes Sociale dhe Barazisë Gjinore, në Ministrinë e Shëndetësisë dhe

Mbrojtjes Sociale; eksperte dhe ekspertë të fushës¹³; si dhe anëtarë të Mekanizmave të Koordinuar të Referimit të rasteve të dhunës në familje, të ngritura në nivel të vetëqeverisjes vendore. Të bazuara në praktikën më të mirë ndërkombëtare¹⁴, këto PSV u përshtatën, u diskutuan dhe u përditësuan për të qenë lehtësisht të zbatueshme edhe në Shqipëri.

Meqenëse fokusohen vetëm te punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore dhe marrin në konsideratë hapat që duhet të ndiqen nga sektori i shëndetësisë për **planifikimin, për monitorimin, për koordinimin, për zbatimin dhe për vlerësimin e veprimeve bazë për parandalimin dhe për zvogëlimin e rasteve të dhunës me bazë gjinore në situata të emergjencave civile**, do të ishte mirë që këto PSV të kompletohen në të ardhmen me PSV të tjera të hartuara me të njëjtin fokus pune, por për të gjithë sektorët që bashkëpunojnë me sektorin e shëndetësisë për përballimin e situatave të emergjencave civile në Shqipëri. Gjithashtu, në këtë rast, mirë do të ishte që fokusi të shtrihej edhe përtej emergjencave civile, duke mbuluar të gjitha situatat e mundshme të krizave humanitare.

PSV-të në vijim janë udhëzime të shkruara mbi atë se çfarë pritet dhe çfarë kërkohet nga punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore për kryerjen e punës dhe ofrimin e ndihmës e mbështetjes së tyre, në situata të emergjencave civile.

SHKURTIME

DHBGJ	Dhunë me bazë gjinore
DHF	Dhunë në familje
DHnGV	Dhunë ndaj grave dhe vajzave
DPEC	Drejtoria e Përgjithshme e Emergjencave Civile
DPPEC	Drejtoria e Planifikimit dhe Përballimit të Emergjencave Civile
GOMF	Grupi Operacional i Menaxhimit të Fatkeqësive

¹³ Dr. Rakip Gjoni, ekspert në fushën e shëndetësisë dhe të emergjencave civile dhe znj. Monika Kocaqi, eksperte për çështjet e dhunës me bazë gjinore dhe të dhunës në familje.

¹⁴ “Udhëzimet për integrimin e ndërhyrjeve kundër dhunës me bazë gjinore në veprimet humanitare”, përgatitur nga IASC (Inter-Agency Standing Committee), si dhe në një sërë dokumentesh të tjera ndërkombëtare e kombëtare.

GJOGJF	Gjymtimi i organeve gjenitale femërore
HIV	Virusi i imuno-deficiencës njerëzore
IASC	<i>Inter-Agency Standing Committee</i> (Komiteti i Përhershëm i Agjencive)
IST	Infeksione Seksualisht të Transmetueshme
KM	Këshilli i Ministrave
KPPEC	Komisioni i Planifikimit dhe Përballimit të Emergjencave Civile
LGBTI	Lezbike, gei, biseksuale, transseksuale, interseksuale
MISP	Standarde minimale të paketës së shërbimit fillestar
MKR	Mekanizmi i Koordinuar i Referimit (për rastet e dhunës në familje)
MM	Ministria e Mbrojtjes
MSHMS	Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale
OBSh	Organizata Botërore e Shëndetësisë
OJF	Organizatë joqeveritare jofitim-prurëse
PKPSHSHF	Plani Kombëtar i Përgjigjes së Shërbimit Shëndetësor ndaj Fatkeqësive
PSV	Procedura standarde të veprimit
PPE	Profilaksitë postekspozuese
QKOEK	Qendra Kombëtare Operacionale e Emergjencave Civile
QSHPHZH	Qendra Shqiptare për Popullsinë dhe Zhvillimin
UNFPA	Fondi i Kombeve të Bashkuara për Popullsinë
VKM	Vendim i Këshillit të Ministrave
ZIMEK	Zyra e Informacionit dhe Menaxhimit të Emergjencave Civile dhe Krizave

TABELA E PËRMBAJTJES

HYRJE

SHKURTIME

I. QËLLIMI I PROCEDURAVE STANDARDE TË VEPRIMIT (PSV-ve)

II. PARIMET DHE STANDARDET E OFRIMIT TË SHËRBIMEVE PËR TË MBIJETUARAT SUBJEKT I DHBGJ-së.

III. GJUHA DHE TERMINOLOGJIA

IV. PËRSE RRITET RREZIKU I TË QENIT SUBJEKT I DHBGJ-së NË SITUATA KRIZE?

V. PËRSE ADRESIMI I DHUNËS ME BAZË GJINORE PËRBËN SHQETËSIM THEMELOR PËR SHËRBIMET SHËNDETË-SORE?

VI. ZBATUESHMËRIA

VII. KOORDINIMI ME SEKTORË TË TJERË HUMANITARË

VIII. RRETHANA DHE SJELLJE QË MUND TË TREGOJNË PËR USHTRIMIN E DHBGJ-së

IX. SI TË BASHKËVEPRONI ME TË MBIJETUARËN QË ËSHTË SUBJEKT I DHBGJ-së

X. PROCEDURAT

I. QËLLIMI I PROCEDURAVE STANDARDE TË VEPRIMIT (PSV)

Procedurat Standarde të Veprimit (PSV-të) për punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore, në situata të emergjencave civile, përkrahajnë tërësinë e veprimeve dhe të hapave thelbësorë që duhet të planifikohen, monitorohen, koordinohen, zbatohen dhe vlerësohen rregullisht, në mënyrë korrekte dhe logjike prej tyre, për të parandaluar, si dhe për të ofruar kujdesin dhe ndihmën e duhur për të mbijetuarat/it subjekt i dhunës në familje dhe i dhunës me bazë gjinore (DHF/DHBGJ)¹⁵, si dhe për të zvogëluar rrezikun e përjetimit të DHF-së/DHBGJ-së, gjatë përballimit të situatave të ndryshme të emergjencave civile në Shqipëri, nga gatishmëria deri në rimëkëmbje. Me fjalë të tjera, PSV-të janë udhëzime të shkruara mbi atë se çfarë pritët dhe çfarë kërkohet nga punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore për kryerjen e punës dhe ofrimin e ndihmës e mbështetjes së tyre, në situata të emergjencave civile.

Objektivat e PSV-së për ndërhyrjen e punonjëseve dhe punonjësve të shërbimeve

¹⁵ **Shënim i rëndësishëm.** Në diskutimet për dhunën me bazë gjinore, zakonisht përdoret më së shumti termi “viktimë/e mbijetuar”, me qëllim që të tregohet se një grua edhe pse viktimë e dhunës, e ka gjithmonë forcën brenda vetes derisa ka mbijetuar në atë situatë dhe ka arritur ta denoncojë dhunën e ushtruar ndaj saj. Në këtë dokument, duke marrë në konsideratë specifikat e terminologjisë që përdoret në situata të emergjencave civile (ku “viktimë” nënkupton një person që e ka humbur jetën), termi “viktimë/e mbijetuar”, do të zëvendësohet me termin “i/e mbijetuar subjekt i DHF-së/DHBGJ-së”.

shëndetësore në rastet e DHF-së/DHBGJ-së, në situata të emergjencave civile, janë:

- të ndihmojnë për identifikimin me efektivitet të të mbijetuar/ave subjekt i kësaj forme dhune;
- të sigurojnë dhe/ose të rrisin sigurinë e të mbijetuar/ave në të gjitha fazat e ndërhyrjes;
- të sigurojnë vazhdimësinë e ofrimit të shërbimeve cilësore;
- të sigurojnë mbledhjen e të dhënave për dokumentimin e koordinuar dhe të përmirësuar;
- të garantojnë konfidencialitetin e shërbimeve të ofruara për të mbijetuarat/it;
- të mundësojnë referimin me efektivitet të të mbijetuar/ave brenda sektorit të shëndetësisë;
- të lidhin institucionet e shërbimeve shëndetësore me shërbimet e tjera që ofrohen për të mbijetuarat/it.

PËRKUFIZIM PËR “EMERGJENCAT CIVILE”

Sipas nenit 2, të ligjit nr. 8756, datë 26.3.2001, “Për emergjencat civile”, të ndryshuar:

1. “Emergjencë civile” kuptohet një situatë e shkaktuar nga faktorë natyrorë, ekologjikë, industrialë, socialë, veprime terroriste, veprime ushtarake (në gjendje lufte), të cilat sjellin dëme të menjëhershme e të rënda për jetën, për shëndetin e popullatës dhe të gjësë së gjallë, për pasurinë, për trashëgiminë kulturore dhe për mjedisin.

2. “Emergjencë civile kombëtare” kuptohet një situatë kritike urgjente e një natyre të përkohshme, që dëmton seriozisht jetën, shëndetin dhe sigurinë e shtetaseve dhe të shtetasve të Republikës së Shqipërisë, gjënë e gjallë, pronën, trashëgiminë kulturore dhe mjedisin, në një masë e natyrë të tillë që kalon mundësinë ose autoritetin e organeve të vetëqeverisjes vendore, për ta përballuar atë ose kërcënon seriozisht mundësinë e qeverisë së Republikës të Shqipërisë për të ruajtur sovranitetin, sigurinë dhe integritetin territorial të vendit.

3. “Fatkeqësi natyrore” kuptohen tërmetet, përmbytjet, thatësitat atmosferike të tejzgjatura, rrëshqitjet arkitektonike, ortekët, erërat e forta, zjarret në pyje dhe në mjediset e banuara, sëmundjet infektive masive, pasojat e të cilave prekin popullatën, gjënë e gjallë, pronën, mjedisin, si dhe ngjarje të tjera të shkaktuara nga dukuri natyrore.

4. “Fatkeqësi të tjera” kuptohen aksidentet rrugore, hekurudhore, detare, ajrore, si dhe zjarret, shpërthimet, rrëzimet e digave, aksidentet

bërthamore, ekologjike ose industriale dhe çdo lloj tjetër aksidenti të shkaktuar nga veprimi njerëzor, nga luftërat ose gjendjet e emergjencës, si dhe format e tjera të dhunës masive.

5. “Fatkeqësi” kuptohet një ngjarje, pasojat e së cilës janë shkaktuar nga forca natyrore të pakontrolluara ose nga arsye të tjera të parashikuara në këtë ligj, të cilat kërcënojnë ose dëmtojnë jetën dhe shëndetin e popullatës, të gjësë së gjallë, pasurinë, trashëgiminë kulturore dhe mjedisin, në një masë të tillë, që kërkojnë marrjen e masave të veçanta dhe përdorimin e burimeve të veçanta njerëzore e materiale-teknike.

12. “Rrezik” kuptohet një gjendje serioze, reale dhe e menjëhershme, që kanos jetën e njerëzve, të gjësë së gjallë, dëmtimin e pronës publike, të trashëgimisë kulturore dhe të mjedisit, që mund të shkaktohet nga fatkeqësitë natyrore ose nga fatkeqësitë e tjera.

II. PARIMET DHE STANDARDET E OFRIMIT TË SHËRBIMEVE PËR TË MBIJETUARAT SUBJEKT I DHF-së/DHBGJ-së

Qasja e bazuar te të drejtat e njeriut

Qasja e bazuar te të drejtat e njeriut kërkon të analizojë shkaqet rrënjësore të problemeve dhe të korrigjojë praktika diskriminuese që pengojnë ndërhyrjen humanitare. Kjo qasje është shpesh në kontrast me qasjen e bazuar te nevojat, sipas së cilës ndërhyrjet synojnë të adresojnë problemet praktike, nevojat urgjente dhe afatshkurtra, përmes ofrimit të shërbimit. Edhe pse qasja e bazuar te nevojat përfshin popullatat e prekura në proces, shpesh e ndalon adresimin e politikave dhe rregulloreve që mund të kontribuojnë në ndryshimin sistematik të qëndrueshëm. Në të kundërt, qasja e bazuar në të drejtat e njeriut e sheh popullsinë si “mbartëse e së drejtës” dhe pranon se këto të drejta, mund të realizohen vetëm duke mbështetur në terma afatgjatë fuqizimin e popullatave të prekura, nëpërmjet zgjidhjeve të qëndrueshme. Kjo qasje kërkon që vetë grupet e prekura nga emergjencat civile të informohen mbi kuadrin ligjor dhe shërbimet ekzistuese, si dhe të marrin pjesë në përcaktimin dhe adresimin e nevojave të tyre. Një qasje e bazuar në të drejtat e njeriut kërkon nga planifikueset dhe planifikuesit, si dhe nga zbatueset dhe zbatuesit e programeve dhe shërbimeve që lidhen me DHF-në/DHBGJ-në, të:

- vlerësojnë kapacitetin e bartëseve dhe të bartësve të të drejtave për të kërkuar të drejtat e tyre (identifikimi i të drejtave, shkaqet themelore dhe strukturore për mosrealizimin e tyre), si dhe për të marrë pjesë në zhvillimin e zgjidhjeve që ndikojnë në jetën e tyre në mënyrë të qëndrueshme;

- vlerësojnë kapacitetet dhe kufizimet e bartëseve dhe të bartësve të detyrimeve për të përmbushur detyrimet e tyre;

- zhvillojnë strategji të qëndrueshme për ndërtimin e kapaciteteve dhe kapërcimin e këtyre kufizimeve nga zbatueset dhe zbatuesit e së drejtës;

- monitorojnë dhe vlerësojnë rezultatet dhe proceset, të udhëhequr nga standardet e të drejtave të njeriut, si dhe duke përdorur qasjet pjesëmarrëse;

- sigurojnë që planifikimi dhe hartimi i strategjive të ndërhyrjes të bazohen te rekomandimet e organeve dhe mekanizmave të të drejtave ndërkombëtare të njeriut.

Qasja me ndjeshmëri gjinore

Shërbimet e ofruara duhet të demonstrojnë një qasje që njeh dinamikën gjinore, ndikimet dhe pasojat e dhunës ndaj grave. Shërbimet shëndetësore duhet të marrin parasysh nevojat e grupeve të veçanta të grave, të rejave dhe të vajzave, duke përfshirë ato që u përkasin grupeve të pafavorizuara (si: rome, egjiptiane, komuniteti LGBTI, PAK etj.). Punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore duhet të respektojnë shumëllojshmërinë e përdoruesve dhe

përdoruesve të shërbimeve dhe të zbatojnë një qasje jodiskriminuese. Kjo nënkupton që të gjitha gratë, të reja dhe vajzat e mbijetuara duhet të kenë qasje të barabartë dhe të plotë në shërbimet shëndetësore, njëllë si të gjithë burrat, të rinjtë dhe djemtë. Shërbimet shëndetësore duhet të ofrohen me të njëjtin nivel cilësie për të gjithë njerëzit që kanë nevojë për to, pavarësisht gjinisë, moshës, vendbanimit, përkatësisë fetare, përkatësisë etnike, aftësive të kufizuara apo orientimit seksual ndryshe.

Qasja me në qendër të mbijetuarën/in subjekt i DHF-së/DHBGJ-së

Gjatë ndërhyrjes në incidentet apo rastet e DHF-së/DHBGJ-së, qasja më e mirë në mënyrë që të krijohet një mjedis ku i/e mbijetuari/a të ndihet i/e pranuar, është respektimi i të drejtave dhe i dinjitetit të saj/të tij. Kjo e ndihmon të mbijetuarën/in në identifikimin e nevojave emergjente dhe marrjen e vendimeve së bashku me punonjëset dhe punonjësit e shëndetësisë, si dhe me specialistet e specialistët e shërbimeve të tjera mbështetëse, për mënyrën se si duhet vepruar. Punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore duhet të tregojnë kujdes maksimal për mbështetjen e të mbijetuarave/ve subjekt i DHF-së/DHBGJ-së dhe shmangien e rrezikut të riviktimizimit të tyre gjatë marrjes së shërbimeve. Shërbimet shëndetësore duhet të ofrohen, duke mbajtur në konsideratë parimet që paraqiten në skemën në vijim:

TË MBIJETUARAT/IT SUBJEKT I DHF-së/DHBGJ-së DUHET TË SHMANGNI:

Trajtohen me dinjitet dhe respekt

Kenë të drejtën të zgjedhin, në mënyrë të informuar

Kenë privatësi dhe konfidencialitet

Mos diskriminohen

Informohen mbi shërbimet dhe hapat që ndërmerren

PËRKUNDREJT

Qëndrimet që fajësojnë të mbijetuarat/it

Veprimet që i bëjnë ato të ndihen të pafuqishme

Komentet që i bëjnë të ndihen të turpëruar/a

Diskriminimin për shkak të seksit, etnisë etj.

Trajtimin e njëanshëm dhe përjashtues

Qasja e përqendruar te të mbijetuarat/it mund të udhëheqë profesionistët dhe profesionistët - pavarësisht nga roli i tyre - në angazhimin direkt me personat që janë subjekt i DHF-së/DHBGJ-së. Ajo synon të krijojë një mjedis mbështetës ku të respektohen të drejtat e të mbijetuarave subjekt i DHF-së/DHBGJ-së, të ofrohet siguri për to, si dhe trajtim me dinjitet e respekt. Qasja ndihmon për të promovuar shërimin e një të mbijetuarit/e subjekt i DHF-së/DHBGJ-së, si dhe për të forcuar aftësinë e saj për të identifikuar dhe për të shprehur nevojat; ajo gjithashtu përforcon aftësinë e personit për të marrë vendime, së bashku me punonjëset dhe punonjësit e shëndetësisë, për ndërhyrjet e mundshme.

E RËNDËSISHME PËR T'U MBAJTUR NË KONSIDERATË

Elementet thelbësore të qasjes me në qendër të mbijetuarën/in subjekt i DHF-së/DHBGJ-së:

1. Siguria: Siguria dhe mbrojtja e të mbijetuarës/it dhe të tjerëve, si të fëmijëve të saj/tij dhe të njerëzve që e kanë ndihmuar atë, duhet të jetë prioriteti numër një për të gjithë aktorët. Individët të cilët tregojnë apo denoncojnë një incident të DHF-së/DHBGJ-së ose një histori abuzimi, shpesh janë në rrezik të lartë të dhunës së mëtejshme nga autori i veprës penale ose nga të tjerët rreth tyre.

2. Konfidencialiteti: Konfidencialiteti pasqyron besimin se njerëzit kanë të drejtë të zgjedhin se kujt do t'i tregojnë ose nuk do t'i tregojnë historinë e tyre. Ruajtja e konfidencialitetit do të thotë të mos zbulohet asnjë informacion në asnjë kohë dhe nga asnjë palë pa marrë pëlqimin/ miratimin e informuar të personit në fjalë. Konfidencialiteti nxit sigurinë, besimin dhe fuqizimin.

3. Respekti: I/e mbijetuarit/a është aktoria kryesore dhe roli i ndihmësve dhe i ndihmësve (punonjëseve dhe punonjëseve) është të lehtësojnë shërimin dhe të sigurojnë burime për zgjidhjen e problemeve. Të gjitha veprimet e ndërmarra duhet të udhëhiqen nga respekti për zgjedhjet, nevojat, si dhe të drejtat dhe dinjitetin e të mbijetuarës/it.

4. Mosdiskriminimi: Të mbijetuarat/it subjekt i DHF-së/DHBGJ-së duhet të marrin trajtim të barabartë dhe të drejtë, pa marrë parasysh moshën, vendbanimin, fenë, kombësinë, përkatësinë etnike, orientimin seksual ose çdo karakteristikë tjetër të tyre.

Mbrojtja dhe siguria

Siguria e të mbijetuarës/it si dhe e punonjëses apo punonjësit të shërbimeve shëndetësore duhet të jetë përparësi, kur organizohet dhe ofrohet përkujdesja për të mbijetuarat/it subjekt i DHF-së/DHBGJ-së. Vlerësimi i nivelit të sigurisë së të mbijetuarës/it duhet të bëhet në momentin e identifikimit si dhe kur ajo/ai pohon se ka qenë apo është subjekt i DHF-së/DHBGJ-së. Gjithashtu, vlerësimi i sigurisë personale duhet të jetë pjesë e çdo konsulte. Me nisjen e konsultës me një të mbijetuar subjekt i DHF-së/DHBGJ-së, është e rëndësishme të mbahen parasysh kërcënimet e mundshme (nga dhunuesi, që mund të jetë bashkëshorti, një pjesëtar tjetër i familjes, një i njohur, një i panjohur apo edhe një specialist që ofron shërbime përkujdesjeje) për të garantuar një mjedis ku konsulta mund të bëhet pa dëmtuar veten, të mbijetuarën ose kolegët apo kolegët e tjerë.

Konfidencialiteti dhe privatësia

Respektimi i konfidencialitetit është një masë e rëndësishme që duhet marrë për të garantuar sigurinë e të mbijetuarës/it subjekt i DHF-së/DHBGJ-së dhe punonjëses apo punonjësit të shërbimeve shëndetësore. Konfidencialiteti i të

mbijetuarës/it duhet të respektohet gjatë gjithë kohës. Kjo nënkupton përcjelljen te të tjerët vetëm të informacionit të domosdoshëm, si dhe vetëm në situatat që është e nevojshme ose e kërkuar (detyrim ligjor), dhe vetëm me informimin e të mbijetuarës/it. Garantimi i privatësisë gjatë konsultës (identifikimi dhe menaxhimi klinik) dhe i konfidencialitetit në mbledhjen e të dhënave, ruajtjen e tyre, raportimin dhe shkëmbimin e informacionit, zvogëlon rrezikun e ekspozimit si të të mbijetuarës/it ashtu edhe të punonjëseve e punonjëseve të shërbimeve shëndetësore. Ruajtja e konfidencialitetit garanton që i/e mbijetuarit/a nuk do të përjetojë më kërcënime dhe/ose dhunë si rezultat i kërkimit të ndihmës dhe, gjithashtu, mbron punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore nga kërcënimet e dhunuesve. Punonjëseve dhe punonjëseve të shëndetësisë u lind nevoja e konsultimit me kolegët dhe kolegët e tyre për një trajtim shëndetësor më të specializuar të të mbijetuarës/it – në këtë rast konfidencialiteti nuk mund të respektohet për disa informacione mbi të mbijetuarën/in. Informacioni mund të ndahet me kolegët dhe kolegët nëse ekziston një arsye mjekësore për të dhe nëse punonjësjë apo punonjësi i shërbimeve shëndetësore e referon të

mbijetuarën/in te një tjetër institucion i shërbimeve shëndetësore. Kjo duhet t'i shpjegohet të mbijetuarës/it paraprakisht dhe i/e mbijetuari/a duhet të jetë në dijeni të informacionit që do të jepet dhe kujt do t'i jepet. Ndërkohë, nëse i/e mbijetuari/a tregon se është subjekt i DHF-së/DHBGJ-së, raportimi i këtij rasti në polici nga ana e punonjësve dhe punonjësve të shërbimeve shëndetësore është detyrim ligjor (kur rasti përbën vepër penale) dhe konfidencialiteti nuk mund të respektohet. Është e rëndësishme që i/e mbijetuari/a të informohet menjëherë për këtë detyrim ligjor, duke i shpjeguar që njoftimi i policisë bëhet për marrjen e masave për mbrojtjen e saj/tij dhe ruajtjen nga përsëritja e dhunës e dëmtimi në vazhdimësi.

Zgjedhja e informuar

Me përjashtim të veprimeve që janë detyrime ligjore (raportimi i rastit të DHF-së/DHBGJ-së, kur përbën vepër penale, në polici) çdo veprim

tjetër duhet të kryhet pas marrjes së pëlqimit paraprak të informuar të të mbijetuarës/it subjekt i DHF-së/DHBGJ-së, pra pasi t'i jetë dhënë asaj informacioni i nevojshëm për të gjykuar dhe dhënë këtë pëlqim. Edhe në rast të veprimeve që duhet të kryhen, sepse janë detyrime ligjore, është shumë e rëndësishme që i/e mbijetuari/a subjekt i DHF-së/DHBGJ-së të informohet për këtë detyrim ligjor dhe hapat që do të ndërmerren.

Mosdiskriminimi

Të gjitha/gjithë të mbijetuarat/it subjekt i DHF-së/DHBGJ-së, duhet të trajtohen në mënyrë të barabartë dhe të kenë të njëjtat të drejta për përfitimin e shërbimeve shëndetësore, pavarësisht moshës, vendbanimit, racës, kombësisë, besimit fetar, përkatësisë etnike, orientimit seksual, identitetit gjinor, aftësisë së kufizuar, statusit martesor, arsimimit dhe statusit socioekonomik të tyre.

E RËNDËSISHME PËR T'U MBAJTUR NË KONSIDERATË

Pëlqimi i informuar

Gjatë shqyrtimit nëse një veprim është kryer kundër vullnetit të një personi, është e rëndësishme të merret parasysh dhënia e pëlqimit të informuar. Pëlqimi i informuar jepet vullnetarisht dhe falas, bazuar në një vlerësim të qartë dhe kuptim të mirë të fakteve, ndikimeve dhe pasojave të këtij veprimi në të ardhmen. Për të dhënë pëlqimin mbi veprimet që do të ndërmerren, në lidhje me rastin e saj/ të tij, një e/i mbijetuar subjekt i DHF-së/DHBGJ-së duhet të ketë paraprakisht të gjitha informacionet e rëndësishme dhe faktet mbi situatën, si dhe duhet të jetë në gjendje të vlerësojë dhe të kuptojë pasojat e këtij veprimi. Ai/ ajo, gjithashtu, duhet të jetë i/ e vetëdijshëm/ me dhe të ketë fuqinë për të ushtruar të drejtën e saj/ të tij për të refuzuar të angazhohet në një veprim dhe/ose për të mos qenë e/i detyruar (të mos bindet thjesht nga ushtrimi i forcës ose kërcënimeve). Femijet, përgjithësisht, konsiderohen të paafte për të dhënë pëlqimin e informuar, për shkak se nuk kanë aftësinë dhe/ose përvojën për të parashikuar ndikimet dhe pasojat e një veprimi dhe nuk mund ta kuptojnë ose nuk janë mjaftueshëm të fuqizuar për të ushtruar të drejtën e tyre për të refuzuar. Ka edhe raste kur dhënia e pëlqimit nuk është e mundur, për shkak të dëmtimeve njohëse dhe/ose fizike, ndijore apo aftësive të kufizuara zhvillimore.

Qasja e bazuar në komunitet

Një qasje e bazuar në komunitet këmbëngul që grupet e prekura duhet të jenë udhëheqëse dhe partnere kryesore në zhvillimin e strategjive që lidhen me ndihmën dhe mbrojtjen e tyre. Duke filluar nga faza më e hershme e emergjencës, të gjithë ata dhe ato që preken duhet të “marrin pjesë në marrjen e vendimeve që ndikojnë në jetën e tyre” dhe “kanë të drejtën për informacion dhe transparencë” nga ata dhe ato që japin ndihmë.

Qasja e bazuar në komunitet:

- lejon një proces konsultimi të drejtpërdrejtë dhe dialogu me të gjithë anëtarët dhe anëtarët e komuniteteve, duke përfshirë gratë, të rejtat, vajzat dhe grupet e tjera në rrezik;

- angazhon grupe që shpesh neglizhohen, si partnerë aktivë dhe të barabartë në planifikimin,

monitorimin, koordinimin, zbatimin dhe vlerësimin e ndihmës;

- siguron që të gjithë anëtarët dhe anëtarët e komunitetit të jenë më të mbrojtur/a, të zhvillojnë aftësinë e tyre për të identifikuar zgjidhjet, si dhe të mbështetin përdorimin efektiv të burimeve humanitare.

III. KONCEPTE DHE PËRKUFIZIME

Dhuna me bazë gjinore (DHBGJ) është term gjithëpërfshirës për çdo lëndim që i bëhet një personi kundër vullnetit të tij; që ka ndikim negativ në shëndetin, zhvillimin, identitetin fizik dhe psikologjik të një personi; dhe që është rezultat i marrëdhënieve të gjinizuara të pushtetit që shfrytëzon pabarazitë dhe marrëdhëniet e nënshtrimit ndërmjet burrave dhe grave. Megjithatë nuk kufizohet vetëm te gratë, te të rejtat dhe te vajzat, DHBGJ-ja kryesisht ndikon te ato në

të gjitha kulturat. Dhuna mund të jetë fizike, seksuale, psikologjike, ekonomike ose social-kulturore. Kategoritë e dhunuesve mund të përfshijnë anëtarë të familjes, anëtarë të komunitetit, si dhe ata që veprojnë në emër të/ose, në përputhje me mospërfilljen e institucioneve kulturore, fetare, shtetërore ose private. Termi “DHBGJ” zakonisht përdoret për të nënvizuar se si pabarazia sistematike mes grave dhe burrave – që ekziston në çdo shoqëri në botë – vepron si një karakteristikë unifikuese dhe themelore e shumicës së formave të dhunës të ushtruara ndaj grave, të rejave dhe vajzave. Deklarata e Kombeve të Bashkuara për Eliminimin e Dhunës ndaj Grave (1993) përkufizon dhunën ndaj grave, si: “çdo akt i dhunës me bazë gjinore që rezulton ose ka të ngjarë të rezultojë në dëmtime fizike psikologjike apo seksuale ose vuajtje për gratë”. Kjo deklaratë thekson, se: “dhuna është manifestimi i marrëdhënieve historikisht të pabarabarta të pushtetit midis burrave dhe grave, të cilat kanë çuar në dominimin dhe në diskriminimin e grave nga burrat dhe në parandalimin e përparimit të plotë të grave”.

Disa nga format e dhunës me bazë gjinore

Dhunë seksuale “Çdo akt seksual, përpjekje për të kryer një akt seksual, komente ose prekje seksuale të padëshiruara, ose çdo veprim tjetër kundrejt seksualitetit të një personi, duke përdorur shtrëngim, nga cilido person, pavarësisht nga marrëdhënia e tyre me viktimën, në çdo mjedis, duke përfshirë por pa u kufizuar në shtëpi dhe punë. Shtrëngimi mund të mbulojë një spektër të tërë të shkallëve të forcës. Përveç forcës fizike, mund të përfshijë kërcënime psikologjike, presion ose kërcënime të tjera, për shembull kërcënimi i dëmit fizik, largimi nga puna ose mosmarja e një pune që kërkohet. Mund të ndodhë edhe kur personi i sulmuar nuk është në gjendje të japë pëlqimin, për shembull, kur është i dehur, droguar, në gjumë ose mendërisht i paafte për të kuptuar situatën. Dhuna seksuale përfshin **përdhunimin**, të përkufizuar si shtrëngim fizik ose penetrim, duke përdorur shtrëngimin – edhe nëse në masë të vogël – të vulvës ose anusit, duke përdorur një penis, pjesë të tjera të trupit ose një objekt. Përpjekja për ta bërë këtë njihet si **tentativë për përdhunim**. Përdhunimi i një personi nga dy ose më shumë autorë është i njohur si **përdhunim në grup**. Dhuna seksuale mund të përfshijë forma të tjera të

sulmit mbi një organ seksual, duke përfshirë kontaktet e detyruara midis gojës dhe penisit, vulvës ose anusit. Termat “sulm seksual”, “përdhunim”, “abuzim seksual” dhe “dhunë seksuale” përdoren shpesh në mënyrë të ndërsjellë.

Ngacmim seksual përkufizohet, si: “Çdo formë sjelljeje e padëshiruar verbale, joverbale ose fizike e një natyre seksuale, me qëllimin ose efektin e shkeljes së dinjitetit të një personi, veçanërisht, kur krijohet një mjedis kërcënues, armiqësor, degradues, poshtërues ose fyes”. **Ngacmimi seksual është, gjithashtu, vepër penale** dhe parashikohet në nenin 108/a të Kodit Penal të RSH-së, sipas të cilit: “Kryerja e sjelljeve me natyrë seksuale, që cenojnë dinjitetin e një personi, me çdo mjet ose formë, duke krijuar një mjedis kërcënues, armiqësor, degradues, poshtërues ose ofendues, përbën vepër penale dhe dënohet me burgim nga një deri në pesë vjet. Kur kjo vepër kryhet në bashkëpunim, kundër disa personave, më shumë se një herë ose kundër fëmijëve, dënohet me burgim nga tre deri në shtatë vjet”.

Abuzim seksual i fëmijëve cilësohet, si: “Çdo aktivitet seksual midis një fëmije dhe anëtarit të ngushtë të familjes (incesti); ose midis një fëmije dhe një të rrituri; apo një fëmije dhe një fëmije më të rritur, jo anëtar familjeje. Ai përfshin si rastet e përdorimit të forcës ose detyrimit, ashtu edhe rastet kur nuk mund të jepet pëlqimi nga viktimja për shkak të moshës së tij ose të saj”.

Dhunë në familje, gjithashtu, në të njëjtën ligj sa më sipër, përkufizohet: “Çdo veprim ose mosveprim i një personi ndaj një personi tjetër, që sjell si pasojë cenim të integritetit fizik, moral, psikologjik, seksual, social, ekonomik, që ndodh brenda familjes ose njësisë shtëpiake, e ushtruar ndërmjet pjesëtarëve të familjes, që janë ose kanë qenë në marrëdhënie familjare, pavarësisht nga fakti nëse dhunuesi ndan ose ka ndarë të njëjtën banesë me viktimën”.

Aborti dhe sterilizimi i detyruar. Aborti i detyruar është heqja e embrionit apo e fetusit nga trupi i gruas ose i të resë pa pëlqimin e saj paraprak; sterilizimi i detyruar është kryerja e një operacioni kirurgjikal që ka qëllimin ose efektin e ndërprerjes së kapacitetit të një gruaje ose të reje për riprodhim në mënyrë natyrale, pa pëlqimin e saj paraprak ose pa i shpjeguar kuptimin e procedurës.

Martesa e detyruar. Përdorimi i qëllimshëm i kërcënimeve apo detyrimi i një të rriture apo i të

rrituri ose fëmije për të lidhur martesë. Termi “detyrim” i referohet forcës fizike dhe psikologjike ku përdoret shtrëngimi dhe presioni.

Krimet në emër të “nderit”. Çdo lloj akti dhune apo kërcënimi ku kultura, zakonet, besimi, tradita apo i ashtuquajti “nder”, përdoren si justifikim për veprime të tilla. Kjo mbulon në veçanti, deklaratimet që viktimat ka shkelur normat tradicionale, kulturore, fetare, sociale apo zakonet e të sjellurit në mënyrën e duhur.

Përndjekja si vepër penale parashikohet në nenin 121/a të Kodit Penal sipas të cilit: “Kërcënimi ose ngacmimi i personit me anën e veprimeve të përsëritura, me qëllimin për t’i shkaktuar një gjendje të vazhdueshme dhe të rëndë ankthi apo frike për sigurinë vetjake, të një të afërmi ose të një personi, me të cilin ka lidhje shpirtërore, apo për ta detyruar të ndryshojë mënyrën e tij të jetesës, dënohet me burgim nga gjashtë muaj gjer në katër vjet. Kur kjo vepër kryhet nga ish-bashkëshorti, ish-bashkëjetuesi apo personi që ka pasur lidhje shpirtërore me të

dëmtuarin, dënimi rritet me një të tretat e dënimit të dhënë. Kur kjo vepër kryhet ndaj të miturit, gruas shtatzënë ose një personi të pazotë për t’u mbrojtur, si dhe kur kryhet nga një person i maskuar ose shoqërohet me mbajtjen ose me përdorimin e armëve, dënimi rritet deri në një të dytën e dënimit të dhënë”.

Trafikimi i qenieve njerëzore. Rekrutimi, transferimi, transportimi, strehimi ose marrja e personave me anë të kërcënimit, përdorimit të forcës apo të formave të tjera të shtrëngimit, rrëmbimit, mashtrimit, kurthit, shpërdorimit të detyrës, të atyre që kanë një pozicion të pambrojtur, apo dhënia ose marrja e pagesave ose përfitimeve për të mbështetur një person që ka kontroll mbi një person tjetër, për qëllim shfrytëzimi. Shfrytëzimi përfshin minimalisht shfrytëzimin e të tjerëve për qëllime prostitucioni, forma të tjera të shfrytëzimit seksual, punën ose shërbimet e detyruara, skllavërinë apo praktikatat e ngjashme me skllavërinë ose heqjen e organeve.

E RËNDËSISHME PËR T’U MBAJTUR NË KONSIDERATË

“Parandalimi” dhe “zvogëlimi” i DHF-së/DHBGJ-së: Në këtë PSV i referohemi si “parandalimit” ashtu edhe “zvogëlimit” të rasteve të dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore. Ndonëse në mënyrë të pashmangshme ka mbivendosje midis këtyre dy veprimeve, parandalimi, përgjithësisht, i referohet marrjes së masave për të ndaluar një episod të DHF-së/DHBGJ-së që nga shfaqja e parë (p.sh., rritja e aktiviteteve që promovojnë barazinë gjinore, puna me komunitetet, veçanërisht burrat, të rinjtë dhe djemtë, për të trajtuar praktikatat që kontribuojnë në DHF/DHBGJ etj.). “Zvogëlimi” i referohet zvogëlimit të rrezikut të ekspozimit ndaj DHF-së/DHBGJ-së (p.sh., duke siguruar adresim të menjëhershëm nëpërmjet strategjive për reduktimin e rrezikut; duke siguruar ndriçim të mjaftueshëm dhe patrulla të sigurisë që nga fillimi i trajtimit dhe përgjatë gjithë rrugës për zhvendosjen në kampe/qendra të trajtimit të emergjencave civile etj.) Në këtë rast, edhe sektori i shëndetësisë mund të ndërmarrë aktivitete që lidhen me përkujdesjen dhe ndihmën e të mbijetuarave, bazuar në rekomandimet që lidhen me reagimin shumësektorial të koordinuar në ofrimin e shërbimeve.

IV. PËRSE RRIKET RREZIKU I TË QENIT SUBJEKT I DHF-së/DHBGJ-së NË SITUATA KRIZE?

Në kohë dhe situata krize, shumë faktorë të lidhur me DHF-në/DHBGJ-në kontribuojnë në rritjen e rrezikut dhe cenueshmërisë së qytetareve dhe qytetarëve, veçanërisht grave, të rejave e vajzave. Të tillë faktorë mund të përmendim:

- zhvendosja e grupeve të dëmtuara deri në mjediset përkatëse të siguruar;
- mungesa e burimeve bazë në komunitet (strehimi, ushqimi, uji etj.);
- mungesa e mbrojtjes brenda në/dhe nga komuniteti;
- ndërprerja e shërbimeve sociale;
- infrastruktura e dëmtuar ose e dobësuar;
- ndryshimi i normave kulturore dhe gjinore etj.

Shkaqet themelore të dhunës janë të lidhura me qëndrimet, besimet, normat dhe strukturat që nxisin dhe/ose falin diskriminimin gjinor dhe ndarjen jo të barabartë të pushtetit, qoftë gjatë emergjencave apo gjatë kohës së stabilitetit. Lidhja e DHF-së/DHBGJ-së me rrënjët e saj në diskriminimin gjinor dhe pabarazinë gjinore kërkon që jo vetëm të punohet për të përmbushur nevojat e menjëhershme të popullatave të prekura, por edhe të hartohen strategjitë e zbatimit – sa më herët të jetë e mundur – në çdo veprim humanitar. Këto strategji duhet të promovojnë ndryshime afatgjata shoqërore dhe kulturore drejt barazisë gjinore. Strategji të tilla përfshijnë sigurimin e leadershipit dhe angazhimit aktiv të grave, të rejave dhe të vajzave, së bashku me burrat, të rinjtë dhe djemtë; avokimit për të promovuar të drejtat e të gjitha

popullatave të prekura, si dhe dhënies përparësi të punësimit dhe angazhimit të grave dhe të rejave në çdo sektor të shërbimeve, duke përfshirë edhe në pozita udhëheqëse, qoftë gjatë emergjencave apo edhe gjatë kohës së stabilitetit.

Faktorët kontribues në DHF/DHBGJ	
Faktorët në nivel të shoqërisë	- Mungesa e respektimit të së Drejtës Ndërkombëtare Humanitare. - Mungesa e kornizës ligjore dhe/ose moskriminalizimi i të gjitha formave të DHF-së/DHBGJ-së - Mosndëshkimi i dhunuesve; mungesa e informacionit se format e ndryshme të DHF-së/DHBGJ-së janë të ndëshkueshme. - Kufijtë e pamonitoruar; mungesa e ndërgjegjësimit për rreziqet e trafikimit. - Ndjeshmëria shumë e lartë ndaj qëndrimeve patriarkale; promovimi dhe shpërblimi për normat/sjelljet e dhunshme të burrave, të rinjve dhe djemve. - Mungesa e mekanizmave të sigurisë dhe/ose të paralajmërimit të hershëm. - Mungesa e përfshirjes së krimeve seksuale të kryera gjatë një emergjence civile në dëmshpërblimet dhe programet mbështetëse afatgjata të të mbijetuarave/ve (përfshirë fëmijët e lindur nga përdhunimi). - Pabarazitë ekonomike, sociale dhe gjinore. - Mungesa e pjesëmarrjes kuptimplotë dhe aktive të grave dhe të rejave në udhëheqje, ndërtimin e paqes, proceset dhe reformën e sektorit të sigurisë. - Mungesa e prioritetëve për ndjekjen penale të krimeve seksuale; theks i pamjaftueshëm në qasjen në shërbimet e riintegritetit; dhe mungesa e parashikimit apo përjashtimi për fëmijët e lindur si rezultat i përdhunimit, veçanërisht lidhur kjo dhe me paragjykimin e tyre nga shoqëria. - Mosadresimi i faktorëve që kontribuojnë në dhunë të tilla si humbja e aftësive, mjeteve të jetesës, pavarësisë dhe/ose roleve të caktuara.
Faktorët në nivel komunitar	- Projekte jo të mirëplanifikuara të kampeve, strehimeve, ambienteve të tualetit dhe higijenës personale, si dhe infrastrukturës në përgjithësi për rastet e emergjencave civile (përfshirë për personat me aftësi të kufizuara, persona të moshuar dhe grupe të tjera në rrezik). - Mungesa e qasjes në arsim për gratë, të reja dhe vajzat, sidomos në arsimin e mesëm për vajzat adoleshente. - Mungesa e strehëzave të sigurta për gratë, të reja, vajzat dhe grupet e tjera në rrezik. - Mungesa e trajnimit, supervizimit dhe mbikëqyrjes për stafin humanitar. - Mungesa e alternativave ekonomike për popullatat e prekura, veçanërisht për gratë, të reja, vajzat dhe grupe të tjera në rrezik. - Kalimi i përgjegjësisë të mekanizmat mbrojtës të komunitetit dhe mungesa e mbrojtjes reale të komuniteteve/mungesa e sanksioneve që kanë të bëjnë me mosangazhimin në trajtimin e rasteve të DHF-së/DHBGJ-së. - Mungesa e mekanizmave të raportimit për të mbijetuarat/it dhe ato në rrezik të DHF-së/DHBGJ-së, si dhe shfrytëzimi dhe abuzimi seksual i kryer nga personeli humanitar. - Mungesa e shërbimeve të aksesueshme dhe të besueshme shumësektoriale për të mbijetuarat/it (shërbime shëndetësore, psikosociale, shërbime të mbrojtjes dhe sigurisë, shërbime ligjore etj.). - Mungesa/numri i vogël i stafit të përbërë nga gra dhe të reja në pozicionet kryesore (drejtuese) të ofruesve të shërbimeve (në shëndetësi, ambientet e paraburgimit, polici, drejtësi etj.). - Të drejta pronësore dhe mbi vendbanimin apo tokën, të papërshtatshme apo të pazbatueshme (ose të mohuara) për gratë, të reja, vajzat, fëmijët e lindur nga përdhunimi, si dhe për grupe të tjera në rrezik. - “Fajësimi i të mbijetuarës/it” ose qëndrime të tjera të dëmshme ndaj të mbijetuarave subjekt i DHF-së/DHBGJ-së. - Mungesa e konfidencialitetit për të mbijetuarat/it subjekte të DHF-së/DHBGJ-së.

	- Pranimi i dhunës në mbarë komunitetin. - Mungesa e mekanizmave për mbrojtjen e fëmijëve.
Faktorët individualë, familjarë	- Mungesa e nevojave bazë të mbijetesës/të furnizimeve për individët dhe familjet ose mungesa e qasjes së sigurt në këto nevoja/furnizime për mbijetesë (ushqim, ujë, strehim, furnizime higjienike etj.). - Shpërndarja e pabarabartë gjinore e burimeve familjare. - Mungesa e burimeve apo aftësive të prindërve për të siguruar fëmijët dhe personat e moshuar (burimet ekonomike, aftësia për t'i mbrojtur etj.), veçanërisht për gratë kryefamiljare dhe fëmijët e tyre. - Mungesa e njohurive/e ndërgjegjësimit mbi standardet e pranueshme të sjelljes nga personeli humanitar. - Përdorimi i alkoolit/i drogës. - Moshë, seksi, arsimit, aftësia e kufizuar. - Historia familjare e dhunës. - Të qenit dëshmitare apo dëshmitar në incidente dhune.

E RËNDËSISHME PËR T'U MBAJTUR NË KONSIDERATË

Gratë dhe emergjencat civile

Në shumë situata, gratë, të reja dhe vajzat preken në mënyrë joproporcionale nga emergjencat civile. Si përgjegjëse kryesore të detyrimeve që lidhen me punën shtëpiake, bujqësinë dhe prodhimin e ushqimit, gratë dhe të reja mund të kenë shumë më pak qasje në burimet për trajtim dhe riaftësim. Po kështu, atyre mund t'u kërkohej të marrin përsipër edhe përgjegjësi të reja në familjen e tyre gjatë situatave të emergjencave (p.sh., nëse burrat e shtëpisë duhet të largohen nga familjet e tyre, gratë duhet të përballen me menaxhimin e situatës në familje, duke përfshirë këtu edhe detyrimet dhe përgjegjësitë që mbanin më parë burrat, deri në momentin e rikthimit të tyre). Nëse ligji dhe rendi prishen ose nëse mbështetja sociale dhe sistemet e sigurisë (të tilla si familja e madhe) dështojnë, gratë, të reja dhe vajzat janë, gjithashtu, në rrezik më të madh ndaj DHBGJ-së dhe diskriminimit.

1. GRUPET MË TË CENUESHME NGA DHUNA SEKSUALE, DHUNA NË FAMILJE DHE DHUNA ME BAZË GJINORE NË SITUATA TË EMERGJENCAVE CIVILE

Në çdo emergjencë ka grupe individësh më të prekshëm nga dëmtimi se anëtarët e tjerë të popullsisë. Kjo ndodh shpesh, sepse këto grupe individësh kanë më pak fuqi në shoqëri, janë më të varur nga të tjerët për mbijetesë, janë më pak të dukshëm për punonjëset dhe punonjësit që ofrojnë ndihmë ose, nëse mund ta përmbledhim ndryshe, janë grupe të cenueshme. Kur burimet e cenueshmërisë, të tilla si: moshë, aftësia e kufizuar, orientimi seksual, feja, përkatësia etnike etj., ndërthuren me diskriminimin gjinor, gjasat e ekspozimit të grave, të rejave dhe vajzave ndaj DHF-së/DHBGJ-së mund të përshkallëzohen. Për shembull, vajzat adoleshente të cilat detyrohen t'i nënshtrohen martesës së hershme – një formë e DHBGJ-së – mund të jenë në rrezik më të madh ndaj dhunës nga partneri intim, krahasuar me të reja apo gratë e rritura. Në rastin e burrave, të rinjve dhe djemve, normat e pabarazisë gjinore që lidhen me maskulinitetin dhe feminitetin mund të rrisin ekspozimin e

tyre ndaj disa formave të dhunës seksuale. Për shembull, burrat, të rinjtë dhe djemtë në paraburgim të cilët konsiderohen nga të burgosurit si, veçanërisht, të dobët (ose “femërorë”) u nënshtrohen ngacmimit seksual, dhunës seksuale dhe përdhunimit. Në disa mjedise konfliktuale, disa grupe të djemve, të rinjve dhe të burrave mund të mos jenë të mbrojtur nga dhuna seksuale, pasi ata supozohet se nuk janë në rrezik, për shkak të privilegjeve që gëzojnë gjatë kohës së paqes.

Jo të gjitha grupet e listuara më poshtë janë gjithmonë në rrezik të lartë për të pësuar dhunë me bazë gjinore apo dhunë në familje. Megjithatë, shpesh këto grupe janë në rrezik të lartë të dëmtimit në mjediset humanitare apo aty ku ofrohet trajtim në kuadër të emergjencave civile. Sa herë që të jetë e mundur, përpjekjet për të trajtuar DHF-në/DHBGJ-në duhet të drejtojnë vëmendjen dhe të promovojnë mbrojtjen e të drejtave dhe të nevojave të këtyre grupeve. Puna me grupe të veçanta në rrezik duhet të organizohet në bashkëpunim me institucionet, agjencitë dhe organizatat që kanë ekspertizë në adresimin e nevojave të tyre.

Grupet e cënueshme	Shembuj të formave të dhunës ndaj të cilave mund të ekspozohen këto grupe	Faktorët që kontribuojnë në rritjen e rrezikut ndaj dhunës
Vajzat adoleshente	- Sulmi seksual - Shfrytëzimi dhe abuzimi seksual - Martesë në fëmijëri/martese e detyruar - Mungesa e qasjes në arsim	- Moshë, seksi dhe statusi social i kufizuar - Rritja e përgjegjësisë brenda familjes, që i mbajnë vajzat e izoluar në shtëpi - Shkatërrimi i strukturave normale të mbështetjes dhe mbrojtjes së komunitetit - Mungesa e qasjes në informacione të kuptueshme për shëndetin, të drejtat dhe shërbimet (përfshirë shëndetin riprodhues) - Dekurajimi apo pengesa (moslejimi) për të ndjekur shkollën - Shtatzënitë e hershme dhe amësia - Angazhimi në aktivitete të pasigurta të jetesës - Humbja e menjëhershme e anëtarëve të familjes, sidomos e kujdestarëve - Varësia nga marrëdhëniet shfrytëzuese ose jo të shëndetshme, për plotësimin e nevojave bazë
Gratë e moshuara	- Shfrytëzim dhe abuzim nga kujdestarët dhe kujdestarët - Mohimi i të drejtave për strehim dhe për pronën - Sulmi seksual - Shfrytëzim dhe abuzim seksual	- Moshë, seksi dhe statusi social i kufizuar - Gjendje fizike e dobësuar, aftësi të kufizuara fizike ose shqisore dhe sëmundje kronike - Izolimi dhe rreziku më i lartë i varfërisë - Lëvizja e kufizuar - Mosplotësimi i nevojave shëndetësore dhe për ushqim - Mungesa e qasjes në informacione të kuptueshme për të drejtat dhe shërbimet
Gratë kryefamiljare dhe fëmijët e tyre	- Sulmi seksual - Shfrytëzim dhe abuzim seksual - Martesë në fëmijëri dhe/ose martesë e detyruar (përfshirë mungesa e trashëgimisë nga ana e gruas) - Mohimi i të drejtave për strehim dhe pronën	- Moshë, seksi dhe statusi social i kufizuar - Rritja e përgjegjësisë familjare që i mbajnë ato të izoluar në shtëpi - Shkatërrimi i strukturave normale të mbështetjes dhe mbrojtjes së komunitetit - Varësia nga marrëdhëniet shfrytëzuese ose jo të shëndetshme për të siguruar nevojat bazë - Angazhimi në aktivitete të pasigurta të jetesës
Vajzat, të rejtat dhe gratë të cilat mbajnë fëmijët e konceptuar nga përdhunimi, si dhe fëmijët e tyre të lindur nga përdhunimi	- Sulmi seksual - Shfrytëzim dhe abuzim seksual - Dhuna nga partneri intim dhe forma të tjera të dhunës në familje - Mungesa e qasjes në arsim - Përfshirje sociale	- Moshë, seksi dhe statusi social - Stigma sociale dhe izolimi - Përfshirje ose përzënia nga shtëpitë, familjet dhe komunitetet e tyre - Varfëria, kequshqyerja dhe problemet e shëndetit riprodhues - Mungesa e qasjes në kujdesin mjekësor - Nivelet e larta të mosndëshkimit për krimet kundër tyre - Varësia nga marrëdhëniet shfrytëzuese ose jo të shëndetshme për të siguruar nevojat bazë - Angazhimi në aktivitete të pasigurta të jetesës
Personat LGBTI (lezbiket, homoseksualët, biseksualët, transgjinitë dhe personat interseks)	- Përfshirje sociale - Sulmi seksual - Shfrytëzimi dhe abuzimi seksual - Dhuna në familje (p.sh., dhuna ndaj fëmijëve LGBTI nga ana e prindërve të tyre) - Mohimi i shërbimeve - Ngacmim/dhunë seksuale - Përdhunimi (për t'i ndëshkuar për orientimin seksual të tyre)	- Diskriminimi i bazuar në orientimin seksual dhe/ose identitetin gjinor - Nivelet e larta të mosndëshkimit për krimet kundër tyre - Statusi i kufizuar social - Personave transgjinitë nuk u njihet ligjërisht apo publikisht identifikimi i gjinisë së tyre - Përfshirje nga strehimi dhe qasja në shërbimet shëndetësore apo shërbime të tjera - Përfshirje i personave transgjinitë nga strehëzat e ndara, sipas seksit, tualetet dhe ambientet shëndetësore - Izolimi/refuzimi social nga familja ose komuniteti - Angazhimi në aktivitete të pasigurta të jetesës
Vajzat, djemtë dhe jetimët apo jetimet e pashoqëruar/a	- Sulmi seksual - Shfrytëzim dhe abuzim seksual - Martesë në fëmijëri dhe/ose martesë e detyruar - Punë e detyruar	- Moshë, seksi dhe statusi social i kufizuar - Mosplotësimi i nevojave shëndetësore dhe për ushqim - Angazhimi në aktivitete të pasigurta të jetesës - Varësia nga marrëdhëniet shfrytëzuese ose jo të shëndetshme për nevojat themelore

	- Mungesa e qasjes në arsim	- Shtatzënitë e hershme dhe amësia - Stigma sociale, izolimi dhe refuzimi nga komunitetet - Përgjegjësia e parakohshme “prindërore” për motrat e vëllezërit
Gratë, të rejat, burrat dhe të rinjtë e përfshirë në prostitucion të detyruar dhe fëmijët viktimë të shfrytëzimit seksual	- Shtrëngimi, përjashtimi social - Sulmi seksual - Dhuna fizike - Shfrytëzimi dhe abuzimi seksual - Mungesa e qasjes në arsim	- Varësia nga marrëdhëniet shfrytëzuese ose jo të shëndetshme për plotësimin e nevojave bazë - Mungesa e qasjes në informacione dhe shërbime të shëndetit riprodhues - Shtatzënitë e hershme dhe amësia - Izolimi dhe mungesa e mbështetjes sociale/grupeve të bashkëmoshatarëve/eve - Paragjykimet, izolimi dhe refuzimi nga komunitetet - Ngacmimi dhe abuzimi nga zbatueset dhe zbatuesit e ligjit - Mungesa e mbrojtjes sipas ligjit dhe/ose ligjeve që kriminalizojnë punonjëset dhe punonjësit e seksit
Gratë, të rejat, vajzat, burrat, të rinjtë dhe djemtë e ndaluar (në arrest)	- Sulmi seksual si dënim ose torturë - Dhuna fizike - Mungesa e qasjes në arsim - Mungesa e qasjes në shërbimet shëndetësore dhe të mbështetjes psikosociale, duke përfshirë ndihmën e parë psikologjike	- Higjiena e dobët dhe mungesa e kanalizimeve - Mbipopullimi i ambienteve të paraburgimit - Pengesat për raportimin e incidenteve të dhunës (sidomos dhunës seksuale) - Frika për të folur kundër autoriteteve - Traumata e mundshme nga dhuna dhe abuzimet e pësuar para ndalimit
Gratë, të rejat, vajzat, burrat, të rinjtë dhe djemtë që jetojnë me HIV	- Ngacmimi dhe abuzimi seksual - Diskriminimi dhe përjashtimi social - Abuzim verbal - Mungesa e qasjes në arsim - Humbja e mjeteve të jetesës - Pengesa për të kontaktuar me fëmijët e tyre	- Paragjykim, fajësim, izolimi dhe rreziku më i lartë i varfërisë - Humbja e tokës, pasurisë dhe sendeve personale - Reduktimi i kapacitetit të punës - Stresi, depresioni dhe/ose vetëvrasja - Shkatërrimi i familjes - Shëndeti i dobët fizik dhe emocional - Përdorimi i dëmshëm i alkoolit dhe/ose i drogës
Gratë, të rejat, vajzat, burrat, të rinjtë dhe djemtë me aftësi të kufizuara	- Diskriminimi dhe përjashtimi social - Sulmi seksual - Shfrytëzimi dhe abuzimi seksual - Dhuna nga partneri intim dhe forma të tjera të dhunës në familje - Mungesa e qasjes në arsim - Mohimi i qasjes në strehim dhe pronësi	- Lëvizshmëri, dëgjim dhe vizion i kufizuar, që rezultojnë në mbështetje më të madhe të ndihmës dhe kujdesi nga të tjerët - Izolimi dhe mungesa e mbështetjes sociale/rrejtëve apo grupeve të bashkëmoshatarëve/eve - Përjashtimi nga marrja e informacionit dhe marrja e udhëzimeve, për shkak të barrierave fizike, teknologjike dhe të komunikimit - Përjashtimi nga qasja në ambientet e sigurimit të higjienës personale, për shkak të mungesës së infrastrukturës - Barrierat fizike, të komunikimit dhe të qëndrimeve në raportimin e dhunës - Barriera për të marrë pjesë në komunitetet e tyre dhe për të fituar mjetet e jetesës - Mungesa e qasjes në shërbimet e kujdesit mjekësor dhe të rehabilitimit - Nivelet e larta të mosndëshkimit për krimet kundër tyre - Mungesa e qasjes në informacione dhe shërbime të shëndetit seksual e riprodhues
Gratë, të rejat, vajzat, burrat, të rinjtë dhe djemtë viktimë të dhunës	- Diskriminimi dhe përjashtimi social - Dhuna dytësore si rezultat i dhunës parësore (abuzim nga ata kundër të cilëve raportojnë; vrasjet për nder pas sulmeve seksuale; martesat e detyruara me një dhunues etj.) - Cenueshmëria e rritur ndaj përsëritjes së dhunës, duke përfshirë dhunën seksuale, dhunën nga partneri intim, shfrytëzimin dhe abuzimin seksual etj.	- Gjendja fizike e dobët, aftësitë e kufizuara fizike ose ndijore, shqetësime psikologjike dhe sëmundje kronike - Mungesa e qasjes në shërbimet shëndetësore, duke përfshirë pengesat dhe mospërfilljen për raportimin e incidenteve të dhunës - Shkatërrimi i familjes - Izolimi dhe rreziku më i lartë i varfërisë

2. CILËT JANË FAKTORËT KRYESORË TË EKSPOZIMIT NDAJ DHUNËS SEKSUALE, DHUNËS NË FAMILJE DHE DHUNËS ME BAZË GJINORE NË SITUATA TË EMERGJENCIVE CIVILE?

Faktorët e rrezikut në kontekstin e personave:

- mungesa e mundësive për të përmbushur nevojat themelore (ushqim, ujë, higjienë, sende personale, gjumë etj.);
- mungesa dhe/ose humbja e dokumenteve ligjore (në lidhje me identitetin, prindërimin, pronën, etj.);
- mungesa e fondeve;
- numri i vogël apo edhe mungesa e pranisë së burrave (që do të siguronte mbrojtjen, të drejtat e trashëgimisë, pranimin shoqëror nga komuniteti);
- mungesa e detyrimeve ndaj familjes/komunitetit.

Faktorët e rrezikut në lidhje me mjedisin e jashtëm:

- Mungesa e qasjes në informacion;
- Transport i pasigurt duke përfshirë, por pa u kufizuar në:
 - transport me automjete publike të mbipopulluara, si: trena dhe autobusë, pa mbikëqyrje;
 - transport me automjete private pa mbikëqyrje (taksi);
 - transporti i paligjshëm (trafikimi);
 - kalimi i segmenteve të caktuara në këmbë, pa mbikëqyrje;
 - Shpërdorimi i autoritetit (privimi i paligjshëm i lirisë, paaftësia e ndihmës juridike etj.);
 - Siguri e pamjaftueshme në qendrat tranzitore apo qendrat e improvizuara të shërbimeve shëndetësore, duke përfshirë por pa u kufizuar në:
 - vende të mbipopulluara;
 - vende të errëta dhe të izoluar;
 - mungesa e shërbimeve/objekteve për burra, gra, të reja e të rinj, fëmijë dhe persona me aftësi të kufizuara (tualetet, hapësira gjumi, vendet për shpërndarjen e ushqimit);
 - mungesa e mbikëqyrjes së të gjitha ambienteve;
 - sjellje të papërshtatshme nga punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore, përfshirë ngacmimet dhe abuzimin seksual.

V. PËRSE ADRESIMI I DHUNËS NË FAMILJE DHE I DHUNËS ME BAZË GJINORE PËRBËN SHQETËSIM

THEMELOR PËR SHËRBIMET SHËNDETËSORE?

Shërbimet shëndetësore shpesh janë të parat – dhe ndonjëherë, pika e vetme e kontaktit për të mbijetuarat/it subjekt i dhunës me bazë gjinore, të cilat/të cilët kërkojnë ndihmë. Për të lehtësuar kujdesin, të mbijetuarat/it duhet të kenë qasje të sigurt në ambientet shëndetësore (transport të sigurt në/nga ambientet; ndriçim të duhur në ambiente; pikat hyrëse/pritëse/të kontaktit të parë në shërbimet shëndetësore, të cilat duhet të jenë joparagjyquese dhe konfidenciale; shërbime pa kosto; etj.). Është, gjithashtu, e rëndësishme që punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore që punojnë në situata emergjencash, të jenë të kompletuar/a me njohuri për të ofruar shërbime shëndetësore jodiskriminuese dhe cilësore për të mbijetuarat/it. Shumë të mbijetuar/a nuk e tregojnë incidentin e dhunës te një punonjëse apo punonjësi të shërbimeve shëndetësore (ose ndonjë punonjëseje apo punonjësi tjetër shërbimesh), për shkak të frikës ndaj pasojave, paragjykimeve nga shoqëria, refuzimit nga partnerët/familjet, si dhe për arsye të tjera. Nëse punonjësit dhe punonjëset e shërbimeve shëndetësore nuk janë të trajnuar/a mirë, ata/ato mund të mos jenë në gjendje të zbulojnë treguesit për një dhunë të mundshme te një person. Të mbijetuarat/it mund të dekurajohen pa dashje nga të kërkuarit e ndihmës për problemet shëndetësore të lidhura me DHF-në/DHBGJ-në. Kjo mund të ndodhë nëse punonjësja ose punonjësi i shërbimeve shëndetësore nuk parashtron pyetjet e duhura; nëse materialet informuese në ambientet e shërbimeve shëndetësore nuk bëjnë të qarta llojet e shërbimeve që janë në dispozicion, si dhe nëse këto shërbime nuk janë të disponueshme e të aksesueshme nga të gjithë; ose nëse punonjësja apo punonjësi i shërbimeve shëndetësore bën vërejtje apo reagon në ndonjë mënyrë tjetër, që lë të nënkuptojë se identifikimi/zbulimi i rasteve të DHF-së/DHBGJ-së nuk do të shoqërohet me respekt, profesionalizëm dhe konfidencialitet.

Emergjencat e shtojnë stresin në shërbimet shëndetësore që janë shpesh të mbingarkuara. Por, paravësisht kësaj, të neglizhosh ndikimet që sjell DHF-ja/DHBGJ-ja në shëndetin fizik dhe mendor nuk është vetëm një mundësi e humbur: kjo është një shkelje e etikës mjekësore. Punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore mund të

dështojnë në ofrimin e shërbimeve të domosdoshme, madje edhe për shpëtimin e jetës, shërbim ky i lidhur me profilaksitë postekspozuese (PPE) për HIV; kontraceptivin e urgjencës; trajtimin për infeksione seksualisht të transmetueshme (IST); shëndetin mendor dhe mbështetjen psikosociale, si dhe me rekomandimet e duhura ligjore dhe shërbime të tjera që mund të mbështesin të mbijetuarat dhe parandalimin e riviktimizimit të tyre. Për më tepër, kur punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore nuk janë të trajnuar/a mbi udhëzimet thelbësore për të punuar me të mbijetuarat/it (si në raste të tilla kur ato/ata nuk respektojnë konfidencialitetin e të mbijetuarës/it ose nuk kuptojnë se si të adresohen nevojat e veçanta të fëmijëve), të mbijetuarat/it mund të jenë në rrezik të lartë të përjetimit të dhunës shtesë nga partnerët, anëtarët e familjes dhe/ose anëtarët e komunitetit.

Që në fazat më të hershme të një emergjence, shërbimet shëndetësore duhet të jenë të gatshme për të ofruar shërbime me cilësi të mirë, për të ofruar kujdes klinik për sulme seksuale ndaj të mbijetuarës/it, sipas Standardeve Minimale të Paketës së Shërbimit Fillestar (MISP). Përveç kësaj – dhe sa më shpejt të jetë e mundur në emergjencë – punonjësit dhe punonjëset e shërbimeve shëndetësore duhet të jenë të pajisur/a për të ofruar kujdes klinik për forma të tjera të DHF-së/DHBGJ-së (lëndimet dhe komplikime të shtatzënisë si pasojë e dhunës nga partneri intim, efektet shëndetësore të sulmit seksual dhe shtatzënie të hershme lidhur me martesat e fëmijëve etj.). Është thelbësore që të informohen komunitetet rreth përfitimeve dhe vendndodhjeve

se ku duhet kërkuar shërbim shëndetësor, menjëherë sapo të jenë ngritur këto shërbime.

Shërbimet e duhura shëndetësore janë jetësore jo vetëm sepse kujdesen për jetën e grave, të rejave, vajzave dhe grupeve të tjera në rrezik, por edhe sepse janë shërbime kyçe për çdo aktor që kërkon të kapërcejë shkatërrimin nga emergjencat civile. Kur shërbimet shëndetësore janë të sigurt, konfidenciale, të hartuara në mënyrë efektive, të ndjeshme, të arritshme (në aspektin e vendndodhjes dhe qasje fizike) dhe me cilësi të mirë, ato mund të:

- lehtësojnë kujdesin e menjëhershëm për të mbijetuarat/it,

- fillojnë një proces shërimi, që jo vetëm që shkakton përfitime fizike dhe mendore për të mbijetuarat/it, por që sjell përfitime të gjera për familjet, komunitetet dhe shoqëritë.

Veprimet e ndërmarra nga sektori i shëndetësisë për të parandaluar dhe për t'iu përgjigjur DHF-së/DHBGJ-së duhet të bëhen në koordinim me specialiste dhe specialistë të këtyre formave të dhunës dhe aktorë që punojnë në sektorë të tjerë humanitarë. Punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore, gjithashtu, duhet të koordinohen me partnerët që adresojnë çështjet e përkatësisë gjinore, shëndetit mendor, mbështetjes psikosociale, HIV, moshës dhe mjedisit (aty ku ekzistojnë).

Në vijim paraqitet një informacion i përgjithshëm mbi organizatat kryesore me të cilat mund të bashkëpunojnë punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore në situata të emergjencave civile, në Shqipëri.

Emri i organizatës/ofrueses së shërbimit	Lloji i shërbimeve që ofron
Qendra Kombëtare Tranzitore e Emergjencave Tiranë (nën varësi të MSHMS-së)	Strehim të menjëhershëm, akomodim dhe trajtim të rasteve, kryesisht të familjeve rome dhe egjiptiane (por jo vetëm) të prekura nga situatat e emergjencave civile.
Shërbimi Social Shtetëror Tiranë	Akses të gjitha zyrat rajonale dhe vendore të këtij shërbimi, që siguron informacion, mbrojtje dhe ndërhyrje të menjëhershme për trajtimin e rasteve të DHF-së/DHBGJ-së, kryesisht përmes referimit në qendra të tjera më të specializuara shërbimesh, sidomos kur flitet për raste të fëmijëve.
Komisioneri/ja për Mbrojtjen nga Diskriminimi, Tiranë	Praktika për mbrojtjen nga diskriminimi, mbështetje konkrete, adresim i rasteve në instanca më të larta, ofrim informacioni dhe kujdesi ligjor falas etj. Lobim dhe avokim për ndryshim/përmirësim politikash antidiskriminuese, sidomos për rastet e ndeshura të DHF-së/DHBGJ-së.
Avokati/ja e Popullit, Tiranë	Informacion dhe ndihmë konkrete, kryesisht të natyrës ligjore, për rastet e ndeshura, mbështetje institucionale, adresim të

	rasteve për zgjidhje të mëtejshme etj. Lobim dhe avokim për zgjidhje afatgjata, monitorim të shërbimeve të ofruara nga pikëpamja ligjore dhe përputhja me kërkesat e standardet në fuqi etj.
Qendra Kombëtare për Trajtimin e Viktimave të Dhunës në Familje, Tiranë	Strehim të menjëhershëm të viktimave të dhunës në familje, trajtim psikoemocional të tyre, referim në institucione të tjera për shërbime të specializuara, koordinim për ofrim të shërbimeve ligjore, aktivitete rehabilituese dhe riintegruese.
Qendra Kombëtare Pritëse për Viktimat e Trafikimit, Tiranë	Strehim të menjëhershëm të viktimave të trafikimit, trajtim psikoemocional të tyre, referim në institucione të tjera për shërbime të specializuara, koordinim për ofrim të shërbimeve ligjore, aktivitete rehabilituese dhe riintegruese.
Qendra “Lilium”	Qendër kombëtare për trajtimin e rasteve të sulmeve seksuale.
Qendra për Nisma Ligjore Qytetare, Tiranë	Shërbim ligjor falas për rastet e DHF-së/DHBGJ-së (jo vetëm në Tiranë), plotësim i dokumentacionit ligjor të domosdoshëm për ndjekjen e rastit në rrugë ligjore, shoqërim i viktimave dhe mbrojtje e rastit të tyre në gjykatë, lobim dhe avokim për gjykim të drejtë dhe për dëshmipërbllim të viktimës, referim të rastit në shërbime të tjera të specializuara etj.
Qendra “Të ndryshëm dhe të barabartë”, Tiranë	Trajtim me përparësi dhe mbulim i nevojave emergjente për strehim, akomodim dhe trajtim emergjent të rasteve të trafikimit të grave, të rejave dhe vajzave, mbulim i nevojave të strehimit dhe të rikuperimit afatgjatë për viktimat e formave të tjera të DHBGJ-së, referim i menjëhershëm në shërbimin mjekësor, mbështetje psikoemocionale dhe trajtim i stresit posttraumatik dhe i formave të tjera të traumës, aktivitete riintegruese dhe fuqizuese nga pikëpamja ekonomike dhe nxitja e pavarësisë së viktimave etj.
Strehëza për Gratë dhe Vajzat, Tiranë (trajton raste jo vetëm nga Tirana)	Strehim i menjëhershëm i rasteve të DHF-së/DHBGJ-së në rrezik për jetën; trajtim me mbështetje emocionale dhe seanca/terapi për përmirësimin e situatës psikologjike të të mbijetuarës; ndërmjetësim për punësim dhe për formim profesional; referim të rasteve për ndihmë të specializuar ligjore apo edhe për shërbime të tjera të domosdoshme etj.
Rrjeti i qendrave komunitare “Sot për të ardhmen”, Tiranë, Durrës, Pukë, Mat	Mbështetje ligjore dhe psikologjike për viktimat e DHF-së/DHBGJ-së, linjë telefonike të ndihmës falas për menaxhimin e rasteve të raportuara, referim në institucione/organizata të tjera për ndihmë më të specializuar, informacion mbi të drejtat dhe mbështetje psikoemocionale etj. Në Durrës (zona e Kënetës), qendra komunitare ofron një sërë programesh rehabilitimi e riintegrimi, si dhe akses në shërbime bazë të domosdoshme.
Qendra “Të drejtat e njeriut në demokraci” në Tiranë e Tropojë	Mbështetje ligjore dhe psikosociale për rastet e DHF-së/DHBGJ-së, përfaqësim ligjor falas në gjykatë etj.
Linja Kombëtare e Këshillimit ALO 116 117, Tiranë	Shërbim kombëtar falas për referimin e rasteve të DHF-së/DHBGJ-së, ngritur sipas kërkesave dhe standardeve të linjave telefonike të ndihmës, siç citohen në Konventën e Këshillit të Evropës për parandalimin dhe luftimin e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje (Konventa e Stambollit).
Qendra “Gruaja te gruaja”, Shkodër	Këshillim psikosocial dhe mbështetje emocionale për viktimat e DHF-së/DHBGJ-së, përfaqësim ligjor dhe informacion mbi të drejtat, menaxhim i rasteve. Së fundmi ka hapur edhe programin e këshillimit të dhunuesve (Qendra e Këshillimit për Djemtë dhe Burrat), si dhe një strehëz emergjente për trajtimin e rasteve emergjente për një periudhë 3–5 ditore, deri në dhënien e UMM-së/UM-së.
Forumi i Gruas Elbasan	Shërbime psikosociale dhe mbështetje emocionale për rastet, informacion dhe shërbim ligjor, përfaqësim në gjykatë, strehim për rastet emergjente të DHF-së/DHBGJ-së deri në marrjen e një UMM-së/UM-së, referim dhe menaxhim të rastit etj.
Shoqata “Unë, gruaja”, Pogradec	Mbështetje psikoemocionale, informacion dhe shërbim ligjor,

	ndjekje e rasteve dhe ofrimi i ndihmës edhe përmes referimit në institucione/organizata të tjera të specializuara, menaxhim i rastit, ndërgjegjësim dhe informim i komunitetit në përgjithësi dhe i viktimave të DHF-së/DHBGJ-së etj.
Qendra “Vatra”, Vlorë	Shërbime të menjëhershme dhe afatgjata për viktimat/të mbijetuarat e trafikimit, strehim i menjëhershëm, trajtim i traumës, referim në organizata/institucione të tjera për shërbime të specializuara, menaxhim i rastit, ndërmjetësim dhe bashkëpunim me drejtësinë dhe policinë, ndërgjegjësim, aktivitete riintegruese etj.
Qendra e Këshillimit për Djemtë dhe Burrat, Tiranë	Program për trajtimin dhe këshillimin e djemve dhe të burrave që kanë tendencë të ushtrojnë sjellje të dhunshme, si dhe programe specifike që duhet të ndiqen nga dhunuesit, në bazë të vendimeve që lëshon gjykata, me qëllim menaxhimin e sjelljes së tyre dhe zbutjen e zemërimit dhe faktorëve të tjerë që i çojnë drejt ushtrimit të dhunës.
“Tjetër vizion”, Elbasan	Strehim emergjent për rastet e viktimave të trafikimit, shërbime psikosociale dhe ligjore, informacion dhe ndërgjegjësim, referim i rastit në shërbime më të specializuara, monitorim dhe menaxhim i rasteve në vazhdimësi.
Shërbime Sociale për Gruan (<i>Bethany</i>) Tiranë	Familje mbështetëse për vajzat nëna në situata emergjente, këshillim psikoemocional, ofrim i mbështetjes emocionale si dhe shërbime të kujdesit shëndetësor për gratë dhe fëmijët, mbështetje për vajzat nëna etj.
Qendra “Aulona”, Vlorë	Këshillim dhe informacion për IST-në, kujdesin para dhe gjatë shtatzënisë dhe ushqimit me gji, të drejtat dhe detyrimet lidhur me shëndetin seksual riprodhues, kujdes mjekësor për rastet e paraqitura, lobim dhe informim për të drejtat në fushën e shëndetit riprodhues, menaxhim i rasteve dhe adresim në shërbime të mëtejshme të specializuara etj.
CARITAS, Tiranë	Strehim për gratë dhe fëmijët, mbulim i nevojave bazë emergjente etj.
<i>Terre des Hommes</i> , Tiranë	Mbështetje emocionale dhe shërbim ligjor për fëmijët, informacion dhe ndërgjegjësim për të drejtat e tyre.
Shoqata “Gruaja, paqja, siguria” (ish-Shoqata e Grave me Probleme Sociale), Durrës	Mbështetje për zbatimin e agjendës “Gruaja, paqja, siguria” etj.
Shërbimi Ligjor Falas Tiranë (TLAS), me degë në Tiranë, Durrës, Fier, Lushnjë, Elbasan e Berat	Mbështetje për raste të ndryshme që përbëjnë vepra civile apo penale, përfshirë rastet e DHF-së/DHBGJ-së (shërbime të përgjithshme përfshirë dhe shërbime specifike për gratë).
Qendra Shqiptare për Popullsinë dhe Zhvillimin (ACPD), Tiranë	Shërbime të kujdesit shëndetësor, kryesisht në drejtim të informimit dhe të ndërgjegjësimit për të drejtat në fushën e shëndetit riprodhues, lobim për trajtim efektiv të rasteve të DHF-së/DHBGJ-së etj.
Nisma për ndryshim ARSIS, Tiranë	Strehim emergjent për rastet e fëmijëve dhe nënave të tyre në rrezik, për një periudhë deri në 72 orë, referim dhe trajtim për shërbime më të specializuara etj.
Aleanca kundër diskriminimit të LGBTI-së, Tiranë	Shërbime informuese dhe trajtim të rasteve të shkeljes së të drejtave të komunitetit LGBTI, menaxhimi i strehëzës për LGBTI-në, ndërgjegjësim dhe avokim për të drejtat e këtij komuniteti etj.
Shoqata për kulturë dhe edukim për jetën (SHKEJ)	Trajtim të rasteve të fëmijëve në situatë rruge, referim i tyre në shërbime të tjera të domosdoshme.

VI. ZBATUESHMËRIA

Në vijim, paraqiten disa nga veprimet që duhet të ndërmerren për parandalimin dhe për reagimin ndaj DHF-së/DHBGJ-së, në situata të emergjencave civile, duke filluar nga hartimi i politikave, programimi i shërbimeve shëndetësore, si dhe informimi mbi këto shërbime. Këto veprime duhet të përshtaten në bazë të kontekstit të emergjencës civile dhe gjithmonë duhet të marrin parasysh të drejtat themelore, nevojat e shprehura dhe burimet e identifikuara në komunitetin e synuar.

1. INTEGRIMI I PARANDALIMIT DHE REAGIMIT NDAJ DHF-së/DHBGJ-së, NË PROGRAMIMIN E SHËRBIMEVE SHËNDETËSORE

1.1 Përfshirja e grave, të rejave, vajzave adoleshente dhe grupeve të tjera në rrezik në hartimin dhe shpërndarjen e programimit të shërbimeve shëndetësore (me kujdesin e duhur në situata kur kjo paraqet një rrezik të mundshëm ose rrit rrezikun e DHF-së/DHBGJ-së):

- Punësoni gra dhe të reja në stafin klinik dhe joklinik dhe siguroni baraspeshë gjinore në të gjitha aspektet e programimit dhe të parashikimit të shërbimeve shëndetësore për të mbijetuarat/it. Gratë dhe të reja të punësuara në shërbimet shëndetësore duhet të marrin trajnime formale dhe në vendin e punës, për të qenë të përgatitura për këto situata.

- Siguroni pjesëmarrjen aktive dhe udhëheqjen e grave dhe të rejave në komitetet dhe grupet vendore shëndetësore. Jini të vetëdijshëm për tensionet që mund të shkaktohen nga përpjekja për të ndryshuar rolin e grave dhe të të rejave në komunitet dhe, sipas nevojës, angazhohuni në dialog me burrat dhe të rinjtë për të siguruar mbështetjen e tyre.

- Kushtojini vëmendje trajtimit në mënyrën e duhur të faktorëve që rritin rrezikun e cenueshmërisë nga DHF-ja/DHBGJ-ja.

1.2 Rritja e aksesueshmërisë së ambienteve shëndetësore për ofrimin e shërbimeve të integruara të lidhura me DHBGJ-në:

- Krijoni sigurinë maksimale brenda dhe rreth ambienteve shëndetësore. Kjo mund të përfshijë, ndër të tjera, instalim të ndriçimit të përshtatshëm; punësim të grave e të rejave police

për sigurinë në ambiente; sigurim të tualeteve të përshtatshme të mbyllura dhe të ndara sipas seksit, si dhe të mjeteve të higjienës intime; lidhjen me punonjëset dhe punonjësit shëndetësorë të komunitetit për t'u siguruar të mbijetuar/ave shoqërim të sigurt dhe konfidencial brenda ambienteve apo gjatë transferimit në ambiente të tjera shëndetësore.

- Sigurohuni që objektet janë të aksesueshme nga të gjithë personat e moshuar dhe personat me aftësi të kufizuara.

- Siguroni praninë e punonjëseve dhe punonjësve të shëndetësisë që flasin në të njëjtën gjuhë me të mbijetuarat/it, kur është e mundur. Siguroni përkthyes dhe përkthyes, si dhe interpretuese dhe interpretues të gjuhës së shenjave të trajnuar/a mbi parimet bazë për kujdesin ndaj të mbijetuarave. Sidomos në rastet e dhunës seksuale, mos harroni të respektoni të drejtën e të mbijetuarës/it për t'u trajtuar dhe intervistuar nga punonjës/e e/i së njëjtës gjini.

- Siguroni integrimin e shërbimeve për të mbijetuarat/it subjekt i DHF-së/DHBGJ-së dhe shërbimeve të shëndetit riprodhues në mjediset ekzistuese (spitale, qendra shëndetësore) dhe/apo në qendra të pavarura. Merrni në konsideratë paragjykimet dhe frikën që mund të dekurajojë të mbijetuarat/it nga hyrja në objekte ku mund të identifikohen lehtësisht.

- Merrni masa dhe vendosni klinika të lëvizshme në zona të largëta.

1.3. Zbatimi i strategjive që rrisin në maksimum cilësinë e shërbimeve në dispozicion për të mbijetuarat/it në objektet shëndetësore:

- Sigurohuni që punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore të kenë njohuri dhe t'u përmbahen udhëzimeve të standardizuara për kujdesin klinik të të mbijetuar/ave të sulmeve seksuale. Kujdes duhet treguar për të:

- marrë miratimin e pëlqimit të informuar para kryerjes së një ekzaminimi fizik;

- kryer ekzaminime fizike dhe siguruar trajtim (duke përfshirë PPE për ekspozimin ndaj HIV-it, kontraceptivin e urgjencës, parandalimin e IST-së dhe trajtimin sindromik, kujdesin për plagët dhe komplikimet kërcënuese për jetën, si dhe këshillimin për shtatzëninë);

- siguruar ndihmën e parë psikologjike dhe të kujdesit të shëndetit mendor e psikosocial, me në

qendër të mbijetuarën/in (të përshtatur me kontekstin vendor dhe të monitoruar për përfitimet dhe efektet negative);

- dokumentuar lëndimet dhe mbledhur provat minimale për mjekësinë ligjore bazuar në kërkesat ligjore (vetëm nëse i/e mbijetuar/a e lejon dhe jep pëlqimin pasi është informuar për këtë hap);

- mundësuar referime të sigurt dhe konfidenciale në shërbimet e tjera, sipas nevojës (për shembull, ku tregohet kujdes më afatgjatë ose i specializuar);

- regjistruar me kujdes me shkrim të gjitha veprimet dhe referimet (mjekësore, të shëndetit mendor dhe mbështetjes psikosociale), për të lehtësuar ndjekjen në vazhdimësi të rastit. Sigurohuni që dokumentacioni të jetë në dispozicion për ndjekje penale nëse e/i mbijetuar/a vendos të denoncojë dhe nëse fillojnë procedurat e ndjekjes penale.

- Merrni në konsideratë masat e veçanta për të plotësuar nevojat e grupeve të ndryshme në rrezik (fëmijët, LGBTI-të, personat me aftësi të kufizuara etj.).

- Krijoni dhoma të veçanta për konsultim dhe ekzaminim, ku mund të ruhet privatësia dhe siguria e të mbijetuar/ave që kërkojnë kujdes.

- Kompletoni qendrat shëndetësore me pajisjet mjekësore dhe medikamentet e urgjencës për të siguruar ndihmën dhe kujdesin ndaj të mbijetuar/ave të DHF-së/DHBGJ-së;

- furnizoni me sasi të domosdoshme të barnave të urgjencës, atyre mjekuese, si dhe të pajisjeve mjekësore për kujdesin klinik të: sulmit seksual, lëndimeve dhe ndërlikimeve të shtatzënisë, si pasojë e dhunës nga partneri intim, pasojave në shëndetin riprodhues që lidhen me martesën e fëmijëve dhe shtatzënitë e hershme, si dhe problemeve shëndetësore të lidhura me forma të tjera të DHF-së/DHBGJ-së;

- pajisini ambientet e konsultimit për fëmijët me lodra për ta;

- siguroni mbledhjen e të dhënave të standardizuara brenda ambienteve shëndetësore dhe mbani të sigurt dokumentacionin, duke përfshirë kodimin e dosjeve për të ruajtur konfidencialitetin dhe shënimet mjekësore;

- siguroni ndjekjen në vazhdimësi të kujdesit që ofrohet për të mbijetuarat/it. Kjo mund të përfshijë trajtimin e plotë të PPE-së kundër

HIV-it; testimin vullnetar dhe këshillimin në intervale të caktuara; si dhe mbështetjen psikosociale apo të shëndetit mendor, afatgjatë dhe sipas nevojës.

1.4. Rritja e kapacitetit të punonjësve dhe të punonjësve të shërbimeve shëndetësore për të ofruar shërbim cilësor për të mbijetuarat/it, përmes trajnimit, mbështetjes dhe mbikëqyrjes:

- Trajtoni të gjithë personelin e institucioneve shëndetësore (përfshirë administratën, rojet e sigurisë, recepsionistet dhe recepsionistët etj.) dhe punonjëset e punonjësit e shërbimeve shëndetësore në komunitet, në çështjet gjinore, DHF/DHBGJ, të drejtat e grave/të njeriut, përjashtimin social, seksualitetin dhe ndihmën e parë psikologjike, për të siguruar një mjedis pranues për të mbijetuarat/it. Përdorni mbikëqyrjen për të adresuar qëndrimet diskriminuese mes stafit që mund të pengojnë kujdesin etik për të mbijetuarat/it. Sigurohuni që i gjithë stafi i institucioneve shëndetësore e kupton dhe ka nënshkruar një kod të sjelljes për parandalimin e shfrytëzimit dhe abuzimit seksual.

- Trajtoni, veçanërisht, punonjëset dhe punonjësit që kujdesen drejtpërsëdrejti për të mbijetuarat/it (punonjëset dhe punonjësit e kujdesit klinik, shëndetit mendor dhe mbështetjes psikosociale).

- Idealisht, duhet të trajnohet një grup i gjerë punonjësesh dhe punonjësish të shërbimeve shëndetësore për të ofruar shërbime të specializuara për të mbijetuarat/it e DHF-së/DHBGJ-së, për të përballuar qarkullimin e madh të stafit dhe parandaluar frikën e të mbijetuarës/it që ka qasje në shërbime nga një punonjëse apo punonjës i vetëm.

- Trajtoni dhe siguroni supervizimin e vazhdueshëm të punonjësve dhe punonjësve të shërbimeve shëndetësore të specializuara (mjeket, mjekët dhe infermieret, infermierët që kryejnë ekzaminimet e të mbijetuar/ave; psikiatrit, psikiatret, psikologet, psikologët dhe punonjëset sociale e punonjësit socialë) mbi protokollet e veçanta të kujdesit të dhembshur dhe konfidencial.

- Ku është e mundur, përfshini një eksperte apo ekspert të çështjeve të DHF-së/DHBGJ-së në ekipet dhe ambientet shëndetësore për të

ofruar kujdes dhe mbështetje për të mbijetuarat/it.

- Merrni në konsideratë trajnimin e punonjëseve dhe punonjësve të shërbimeve shëndetësore në identifikimin e dhunës seksuale dhe formave të tjera të DHF-së/DHBGJ-së.

- Zbatoni trajnimin e ndërsjellë ndërmjet punonjëseve dhe punonjësve të shërbimeve shëndetësore, si dhe punonjëseve e punonjësve të tjerë, brenda përgjigjes shumësektoriale, duke përfshirë policinë dhe shërbimet ligjore, për të rritur koordinimin dhe bashkëpunimin.

- Ofrojeni mundësi punonjëseve dhe punonjësve të shërbimeve shëndetësore për të diskutuar ndikimin emocional të të punuarit me të mbijetuarat/it, duke adresuar çështjet e “konsumimit profesional”.

2. INTEGRIMI I PARANDALIMIT DHE I REAGIMIT NDAJ DHF-së/DHBGJ-së NË POLITIKAT SHËNDETËSORE

2.1 Zhvillimi dhe/ose standardizimi i protokolleve dhe i politikave për programet shëndetësore të lidhura me DHF-në/DHBGJ-në, që sigurojnë shërbime konfidenciale dhe cilësore për të mbijetuarat/it dhe mënyra të referimit për mbështetje shumësektoriale:

- Hartoni protokolle për kujdesin klinik të të mbijetuarave/ve të sulmeve seksuale, që plotësojnë standardet ndërkombëtare dhe sigurohuni që këto protokolle të shpërndahen dhe të zbatohen gjerësisht.

- Konsultohuni me specialistet dhe specialistët e çështjeve të DHF-së/DHBGJ-së për të zhvilluar sisteme të standardizuara të kujdesit (mënyrat e referimit) dhe procedura që, në mënyrë të sigurt dhe konfidenciale, lidhin të mbijetuarat/it me shërbime shtesë (mbështetje ligjore, psikosociale, shërbimet e drejtësisë etj.). Këto sisteme dhe procedura duhet të jetë të përshtatshme për zbatim në nivel vendor dhe të miratuara nga autoritetet përkatëse në fushën e shëndetësisë.

- Pajisini të gjithë punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore të cilat/të cilët angazhohen me popullatat e prekura, me informacione të shkruara se ku duhet të referohen të mbijetuarat/it për shërbime.

Përditësoni rregullisht informacionin rreth institucioneve të referimit.

2.2. Avokimi për reforma dhe ligje kombëtare, si dhe politika vendore që mundësojnë qasjen në shërbime shëndetësore cilësore dhe shërbime të tjera, të të mbijetuarave subjekt ose në rrezik nga DHF-ja/DHBGJ-ja, si dhe që caktojnë fonde për qëndrueshmërinë:

- Avokoni për të drejtat e të mbijetuarave subjekt i DHF-së/DHBGJ-së për të marrë shërbime shëndetësore të sigurta dhe etike. Mbështesni autoritetet kombëtare dhe vendore, OJF-të dhe organizatat ndërkombëtare, si dhe palët e interesuara në zhvillimin dhe në zbatimin e planeve kombëtare të veprimit (strategjitë shëndetësore) që integrojnë veprimet kundër DHF-së/DHBGJ-së.

- Punoni me Fakultetet e Mjekësisë, Fakultetet e Shkencave Mjekësore Teknike, si dhe me aktorë të tjerë kryesorë për të siguruar që shërbimet shëndetësore për format e ndryshme të DHF-së/DHBGJ-së të integrohen në kurrikulat e këtyre fakulteteve dhe në programet e edukimit të vazhdueshëm.

3. INTEGRIMI I PARANDALIMIT DHE REAGIMIT NDAJ DHF-së/DHBGJ-së NË KOMUNIKIMIN DHE NË NDARJEN E INFORMACIONIT SHËNDETËSOR

3.1 Sigurimi që ndarja e informacionit dhe raportimeve të rasteve të DHF-së/DHBGJ-së brenda sektorit të shëndetësisë ose me partnerët në komunitetin më të madh humanitar, bëhet në mënyrë të sigurt dhe sipas standardeve etike:

- Zhvilloni standarde të ndarjes së informacionit ndërmjet dhe brenda institucioneve, në atë mënyrë që nuk zbulohet identiteti ose që nuk paraqet rrezik sigurie për të mbijetuarat/it, familjet e tyre ose komunitetin më të gjerë.

3.2 Përfshirja e mesazheve kundër DHF-së/DHBGJ-së në takimet me komunitetin dhe aktivitetet ndërgjegjëse:

- Punoni me specialiste dhe specialistë të çështjeve të DHF-së/DHBGJ-së për të hartuar dhe integruar informacionet në lidhje me DHBGJ në nismat e shtrirjes së informimit për shërbimet shëndetësore dhe çështjet të shëndetit

në përgjithësi, në komunitet (seminare, diskutime, takime në komunitet)

- Sigurohuni që kjo rritje e ndërgjegjësimit të përfshijë informacion rreth rreziqeve dhe faktorëve të DHF-së/DHBGJ-së, fajësimit, refuzimit, izolimit të të mbijetuar/ave, disponueshmërisë së shërbimeve për gra dhe burra, rëndësisë së shërbimeve të shpejta dhe të aksesueshme në raste të sulmit seksual, shërbimeve shumësektoriale; mesazheve parandaluese, si dhe të drejtave të të mbijetuar/ave, duke përfshirë konfidencialitetin në shërbim.

- Përdorni formate dhe mjete informuese të përshtatura në gjuhë të shumta (*Braille*, gjuha e shenjave, mesazhe të thjeshtuara si piktura dhe fotografi etj.), për të siguruar qasje të të gjithë banoreve dhe banorëve të komunitetit.

- Angazhoni gra, të reja, vajza, burra, të rinj dhe djem (veçmas kur është e nevojshme) në hartimin e mesazheve, me qëllim që të jenë të përshtatshme sipas moshës, seksit dhe kulturës.

- Trajnoni punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore në çështjet e barazisë gjinore, DHF/DHBGJ, të drejtave të grave, të drejtave të njeriut, përjashtimit social, seksualitetit dhe ndihmës së parë psikologjike (si të angazhohen në ndihmë të të mbijetuarës/it dhe të japin informacion në një mënyrë etike, të sigurt dhe konfidenciale rreth të drejtave të tyre, mundësive për të raportuar rrezikun dhe aksesin në shërbimet e kujdesit).

- Ofrojeni burrave, të rinjve dhe djemve adoleshentë informacione rreth rreziqeve shëndetësore të dhunës seksuale (për vetë ata por edhe për gratë, të reja dhe vajzat), si dhe për rëndësinë e qasjes në kujdes të të mbijetuar/ave.

- Siguroni për anëtarët dhe anëtarët e komunitetit informacion rreth kodeve ekzistuese të sjelljes për personelin shëndetësor, si dhe ku të raportojnë shfrytëzimin seksual dhe abuzimin e kryer nga personeli shëndetësor.

VII. KOORDINIMI ME SEKTORË TË TJERË HUMANITARË

Si hap i parë në koordinim, punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore duhet të kërkojnë dhe marrin informacion se ku ekzistojnë Mekanizmat e Koordinuar të Referimit të rasteve të dhunës në familje, si dhe shërbime të tjera për rastet e DHF-së/DHBGJ-së në vend. Mund të krijohet një listë e specialisteve dhe specialistëve për çështje të DHF-së/DHBGJ-së, për të ndihmuar punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore, për të:

- hartuar dhe kryer vlerësime shëndetësore që shqyrtojnë rreziqet e DHF/DHBGJ në lidhje me shëndetin, si dhe për të planifikuar veprime të përbashkëta me punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore, rreth mënyrave se si mund të zbuten këto rreziqe;

- siguruar trajnime për personelin shëndetësor (përfshirë personelin mjekësor dhe jo mjekësor) në çështjet e DHF/DHBGJ, të drejtat e grave dhe të drejtat e njeriut, si dhe për të siguruar shërbime cilësore dhe konfidenciale për të mbijetuarat/it;

- zhvilluar një mënyrë referimi standarde për të mbijetuarat subjekt i DHF-së/DHBGJ-së që mund ta tregojnë rastin te punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore, si dhe për të siguruar trajnim për referime të sigurta, etike dhe konfidenciale;

- identifikuar udhëzimet dhe protokollet ekzistuese shëndetësore kombëtare për kujdesin klinik të rasteve të DHF-së/DHBGJ-së, si dhe për të avokuar, sipas nevojës, për të siguruar që këto protokolle të jenë në përputhje me standardet ndërkombëtare;

- kryer trajnime dhe rritje të ndërgjegjësimit për komunitetin mbi çështjet e DHF-së/DHBGJ-së dhe mënyrës se si ato lidhen me shëndetin.

Spektori i shëndetësisë duhet të koordinohet edhe me këta sektore të tjerë, për trajtimin me sukses të situatave të emergjencave civile:

Sektorin e koordinimit dhe menaxhimit

Vlerësohet disponueshmëria e shërbimeve shëndetësore dhe referimet për popullatat e prekura; Planifikohet vendndodhja dhe sigurohet akses në objekte shëndetësore bazuar në ruajtjen e sigurisë dhe adresimin e nevojave të të mbijetuar/ave subjekt dhe atyre në rrezik të DHF-së/DHBGJ-së. Nëse është e përshtatshme, zbatohet një plan për klinikat e lëvizshme që vizitojnë qendrat e evakuimit.

Sektorin e mbrojtjes së fëmijëve

Sigurimi i trajnimit për punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore për mbrojtjen e fëmijëve, DHF/DHBGJ, shëndetin mendor dhe mbështetjen psikosociale. Sigurimi i shërbimeve miqësore në objektet shëndetësore, për fëmijët subjekt i DHF-së/DHBGJ-së.

Arsimi

Integrimi i informacionit mbi shëndetin seksual dhe riprodhues, planifikimin familjar, parandalimin e infektimit me HIV dhe DHF-së/DHBGJ-së në kurrikulën arsimore dhe komunikimin masiv, si fushatat në shkollë. Sensibilizimi i mësuesve dhe mësuesve, nxënësve dhe nxënësve, prindërve dhe komunitetit në çështje të shëndetit dhe DHF-së/DHBGJ-së.

Sigurimi i ushqimit

Sigurimi i ndihmës ushqimore, sipas nevojës, për të mbijetuarat/it subjekt i DHF/DHBGJ. Avokimi për kohë fleksibël të shpërndarjes së ushqimeve për të mbijetuarat/it subjekte të DHF/DHBGJ të hospitalizuara

Shtëpia, toka dhe pasuria

Lidhja me aktorët që mundësojnë pronësinë mbi shtëpinë, tokën dhe pasurinë për të zvogëluar ndikimet e padëshiruara dhe negative të përdorimit të tokës apo objekteve publike si qendra të përkohshme të kujdesit shëndetësor

Mjetet e jetesës

Puna me hartuesit e politikave për të siguruar para dhe punë për të mbijetuarat/it dhe ato/ata që janë në rrezik të DHF-së/DHBGJ-së, si dhe për mbështetjen e punonjësve dhe punonjësve të shërbimeve shëndetësore (sigurimi i pagës së barabartë për gratë dhe burrat në të njëjtat pozicione pune)

Mbrojtja

Adresimi i nevojave për mbrojtje të grave, të rejave, vajzave dhe grupeve të tjera në rrezik që udhëtojnë drejt institucioneve shëndetësore. Trajnimi i personelit të mbrojtjes në çështjet që lidhen me DHF-në/DHBGJ-në dhe mbrojtjen e nevojshme

Uji, kanalizimet dhe higjiena publike

Konsultohuni me personelin përgjegjës për ujin, kanalizimet dhe higjienën publike, për të siguruar që ambientet shëndetësore të jenë të pajisura me tualete, dushe, furnizim me ujë të pijshëm etj.

VIII. RRETHANA DHE SJELLJE QË MUND TË TREGOJNË PËR USHTRIMIN E DHF-së/DHBGJ-së

Në vijim janë paraqitur lista të shkurtra të rrethanave klinike ose psikologjike dhe sjelljeve që mund të tërheqin vëmendjen e punonjësve dhe punonjësve të shërbimeve shëndetësore, si shenja të ekzistencës së DHF-së/DHBGJ-së. Nëse shumë prej tyre janë të pranishme mund të gjykohet që e/i mbijetuar/a është subjekt i DHF-së/DHBGJ-së.

RRETHANAT QË MUND TË TREGOJNË PËR USHTRIMIN E DHF-së/DHBGJ-së

- Plagë të shumta, në faza të ndryshme të shërimit, në zona të shumta të trupit që nuk mund të jenë rezultatit i rrëzimit;
- Plagë të pashpjegueshme ose me shpjegime të paqarta/konfuze;
- Plagë simetrike;
- Mavijosje, shenja plagësh të shkaktuara nga armë, gërvishtje, kafshime, djegie në faza të ndryshme të shërimit, sidomos në krahë dhe në fytyrë;
- Plagë të fshehura nën rroba;
- Plagë që nuk janë në përputhje me shpjegimin e shkakut;
- Simptoma gastrointestinale kronike të pashpjegueshme;
- Simptoma riprodhuese të pashpjegueshme, duke përfshirë dhimbjen e legenit, mosfunksionimin seksual;
- Pasoja negative të riprodhimit, duke përfshirë shtatzënitë e shumta të padëshiruara dhe ose ndërprerjet e shtatzënive, kujdesin e vonuar për shtatzëninë, pasoja negative të lindjes (te vajzat dhe gratë);
- Simptoma të pashpjegueshme gjenito-urinare, duke përfshirë infeksione të shpeshta në fshikëzën e urinës ose të veshkave, apo infeksione të tjera;
- Hemorragji vaginale e përsëritur dhe infeksione seksualisht të transmetueshme (te vajzat dhe gratë);
- Dhimbje kronike (e pashpjegueshme);
- Probleme me sistemin nervor qendror – dhimbje koke, probleme konjitive (njohëse), humbje e dëgjimit;
- Konsulta të përsëritura shëndetësore pa ndonjë diagnozë të qartë;

- Partner ose bashkëshort që ndërhyjnë gjatë konsultave;

- Mosparaqitje e shpeshtë në takimet e lëna me mjeken apo mjekun;

- Mosmarrja rregullisht e mjekimit;

- Dalja e parakohshme nga spitali;

- Simptoma depresioni, ankthi, çrregullime të stresit posttraumatik (PTSD), çrregullime të gjumit;

- Përdorim alkooli apo substancash të tjera.

SJELLJE SHOQËRUESE TË DHF-së/DHBGJ-së

- Takime të shpeshta me personelin shëndetësor për simptoma të paqarta;

- Përpyqja për të fshehur plagët ose të minimizuar shkallën e tyre;

- Ngurrimi për të folur para partnerit ose të afërmit që e shoqëron, apo sjellje e nënshtruar ose e frikësuar para partnerit ose të rriturve shoqërues;

- Mosmarrja rregullisht e mjekimit;

- Mosparaqitje e shpeshtë në takimet e lëna me mjeken apo mjekun;

- Personi duket i frikësuar, tepër i shqetësuar ose i dëshpëruar;

- Tentativë për vetëvrasje ose dëmtime të vetes;

- Partneri është agresiv ose dominues, flet në emër të gruas ose refuzon të largohet nga dhoma;

- Vizita tepër të rralla apo edhe mos-shkuarje në klinikë para lindjes (për gratë);

- Dalje e parakohshme nga spitali.

IX. SI TË BASHKËVEPRONI ME TË MBIJETUARËN/IN QË ËSHTË SUBJEKT I DHF-së/DHBGJ-së

Të pyesësh për DHF-në/DHBGJ-në mund të jetë e vështirë për çdo ofrues dhe ofrues shërbimi. Rekomandimet e mëposhtme i ndihmojnë punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore që të rrisin besimin e tyre kur shtrojnë pyetje për DHF-në/DHBGJ-në, si dhe që të shmangin riviktimizimin.

- Merrni nismën që të pyesni rreth dhunës – mos prisni që t'ua tregojë vetë gruaja/personi. Kjo tregon që ju merrni përgjegjësi profesionale ndaj situatës së saj/tij dhe ndihmon në krijimin e besimit.

- Shmangni pyetjen e një gruaje/personi rreth DHF-së/DHBGJ-së në praninë e një anëtarë apo anëtareje të familjes, miqve apo fëmijëve.

- Tregohuni të durueshëm me të mbijetuarat/it subjekte të DHF-së/DHBGJ-së dhe kujtoni se gjatë krizave ato/ata mund të shfaqin ndjenja

kontradiktore. Mos ushtroni presion mbi të mbijetuarën/in që të flasë. Nëse ajo/ai nuk flet, tregojini se çfarë ju bëri të dyshoni se mbi të është ushtruar dhunë.

- Shmangni ndërprerjet e panevojshme dhe bëni pyetje për sqarime vetëm pasi ajo/ai të ketë përfunduar rrëfimin e saj.

- Shmangni dëgjimin pasiv dhe moskomentimin. Kjo mund ta bëjë atë të mendojë se ju nuk e besoni dhe se ajo/ai e ka gabim, ndërsa dhunuesi ka të drejtë. Dëgjoni me kujdes përjetimet e saj/tij dhe sigurojeni që gjithçka ajo/ai ndjen është e justifikueshme.

- Përdorni të njëjtën gjuhë si e/i mbijetuar/a subjekt i DHF-së/DHBGJ-së. Nëse ajo/ai flet një gjuhë tjetër ndryshe nga juaja, kërkon ndihmën e një përkthyesje apo përkthyesi (kjo vlen edhe për gjuhën Rome) dhe në rastin e të mbijetuarës/it me aftësi të kufizuara në të folur, kërkon ndihmën e një specialisteje apo specialisti të gjuhës së shenjave.

- Përshtatni gjuhën ose fjalët sipas nivelit të të kuptuarit që ka e/i mbijetuar/a subjekt i DHF-së/DHBGJ-së. Mos përdorni fjalor tepër profesional dhe shprehje që mund ta ngatërrojnë atë.

- Pyetjet dhe fjalitë formulojini në mënyrë të tillë që të përçojnë mesazhe mbështetëse dhe jo paragjyqese, duke folur me ton dashamirës. Përdorni pyetje të hapura dhe shmangni pyetjet që fillojnë me “përse”, që tentojnë ta hedhin fajin mbi të mbijetuarën/in subjekt i DHF-së/DHBGJ-së.

- Mos e fajësoni gruan për atë çfarë i ka ndodhur. Shmangni pyetje të tilla si “Pse qëndroni me të?”, “A patët ndonjë debat me njëri-tjetrin para se të ushtronte dhunë?”, “Çfarë po bënit jashtë e/i pashoqëruar?”, “Çfarë kishit veshur?” etj. Në vend të tyre, theksoni që DHF-ja/DHBGJ-ja nuk mund të tolerohet.

- Përdorni me masë pohime mbështetëse, të tilla si “Më vjen keq për çka ju ka ndodhur!” ose “Me të vërtetë paskeni hequr shumë!”, të cilat mund ta inkurajojnë gruan/personin të ndajë me ju më shumë informacion.

- Theksoni se dhuna nuk ndodhi për fajin e të mbijetuarës/it dhe vetëm dhunuesi/ja është përgjegjës për ushtrimin e saj.

- Shpjegojuani se ju e ruani konfidencialitetin, por theksoni gjithashtu edhe që ka kufizim të mundshëm të tij, sidomos në rastin kur dhuna përbën vepër penale, ka ndodhur rishtazi, apo kur

ka shumë gjasa të ripërsëritet në situatën në të cilën ndodhet e/i mbijetuar/a. Mos harroni ta sqaroni gjithashtu që njoftimi i policisë bëhet që të mbrohet jeta e saj dhe që t'i jepet mundësia të marrë të gjithë trajtimin e specializuar për të cilin ka nevojë. Po për të njëjtën gjë vlen edhe njoftimi i koordinatori/es vendor/e kundër Dhunës në Familje, në Mekanizmin e Koordinuar të Referimit të rasteve të dhunës në familje në nivel vendor.

- Shikojeni në sy aq sa është normale për kulturën shqiptare dhe përqendrojeni të gjithë vëmendjen tek e/i mbijetuar/a subjekt i DHF-së/DHBGJ-së. Shmangni plotësimin e dokumenteve në të njëjtën kohë që flisni me të.

- Jini të vetëdijshëm për gjuhën e trupit tuaj. Mënyra se ju qëndroni dhe mbani krahët dhe kokën, shprehja juaj e fytyrës dhe toni i zërit, të gjitha këto përcjellin një mesazh të qartë te personi për mënyrën se si ju e perceptoni situatën e tij. Mbani një qëndrim joparagjyqës dhe mbështetës. Shmangni gjuhën e trupit që mund të përcjellë mesazhe acarimi, mosbesimi, mospëlqimi apo zemërimi ndaj të mbijetuarës/it subjekt i DHF-së/DHBGJ-së.

- Mos e paragjykoni sjelljen e të mbijetuarës/it subjekt i DHF-së/DHBGJ-së mbi bazën e kulturës, besimit fetar, përkatësisë etnike, aftësisë së kufizuar, orientimit seksual, apo mbi bazën e çdo karakteristike tjetër individuale.

X. PROCEDURAT

Nëse ka ndonjë provë apo dyshim që një e/i mbijetuar po përjeton një formë të DHF-së/DHBGJ-së, punonjësja apo punonjësi i shërbimeve shëndetësore duhet të bëjë të gjitha përpjekjet për t'i siguruar personit të gjithë mbështetjen që i duhet, paralelisht me plotësimin e detyrimit ligjor për njoftimin e policisë, kur kjo formë dhune përbën vepër penale, si dhe njoftimin e koordinatori/es vendor/e kundër DHF-së në nivel vendor, për rastet e DHF-së. Në të gjitha fazat e ndihmës, pavarësia e të mbijetuarës/it subjekt i DHF-së/DHBGJ-së dhe ruajtja e konfidencialitetit, renditen pas sigurisë (mbrojtjes) së saj/tij.

Identifikimi

Hapi i parë në çdo ndërhyrje për DHF-në/DHBGJ-në është identifikimi i të mbijetuarës/it subjekt i kësaj dhune. Kjo mund të bëhet në mënyra të ndryshme: identifikimi nga punonjësja apo punonjësi i shërbimeve

shëndetësore, raportimi nga një tjetër ofrues shërbimesh apo nga një person tjetër dhe vetëdeklarimi nga e/i mbijetuar/a subjekt i dhunës. Në rast të identifikimit në mjediset shëndetësore, përdoren dy qasje për të mundësuar pohimin e DHF-së/DHBGJ-së: ekzaminimi i përgjithshëm dhe gjetja e rastit.

Ekzaminimi i përgjithshëm kërkon që të pyeten të gjithë individët që vijnë në institucionet shëndetësore për ekspozimin e tyre ndaj DHF-së/DHBGJ-së. Ekzaminimi i përgjithshëm mund të jetë ngarkesë e madhe në ambientet e shërbimeve shëndetësore, veçanërisht, kur mundësitë e referimit të rasteve janë të kufizuara, si dhe kur ka kapacitete apo burime dhe ofrues shërbimesh të tjera të pamjaftueshme, për një përgjigje efektive për trajtimin e rasteve.

Gjetja e rastit i referohet pyetjes së individëve për DHF-në/DHBGJ-në, në rast se paraqesin disa simptoma klinike për t'u ekzaminuar. Qasja e dytë e bazuar në konsiderata klinike selektive dhe të kujdesshme është vërtetuar si më efektive, veçanërisht, kur punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore janë trajnuar posaçërisht për mënyrën se si të veprojnë më mirë në situata të tilla dhe si t'i referojnë rastet.

Prioritet mbetet adresimi i nevojave shëndetësore që mund të kërcënojnë jetën ose integritetin të mbijetuarës/it subjekt i DHF-së/DHBGJ-së në çfarëdo situatë. Referojini menjëherë për shtrim në spital ato/ata të mbijetuar/a që janë në gjendje të rëndë dhe me rrezikshmëri për jetën.

Veprimet e mëposhtme shërbejnë për të lehtësuar zbulimin e DHF-së/DHBGJ-së dhe për të garantuar identifikimin pa rrezik dhe efektiv të të mbijetuar/ave ndaj të cilave/cilëve është ushtruar dhunë.

- Përhëndeteni dhe mirëpriteni të mbijetuarën/in me ngrohtësi.

- Prezantohuni dhe shpjegojini asaj/atij shkurtimisht kompetencat/shërbimet e institucionit.

- Kërkojini me mirësjellje të mbijetuarës/it të prezantohet (nëse nuk ka një gjendje shëndetësore që e kufizon këtë).

- Pyeteni të mbijetuarën/in nëse preferon të ekzaminohet nga një mjek/e së njëjtës gjini (kjo është veçanërisht e domosdoshme në rastet e dhunës seksuale).

- Jepini të mbijetuarës/it mundësinë të bëjë pyetje rreth gjithçkaje që mund ta konsiderojë të rëndësishme.

- Kini parasysh nevojat e grupeve të ndryshme të popullsisë (p.sh. personat me aftësi të kufizuara fizike ose mendore, besimtarët dhe pakicat etnike) dhe bëni përpjekje t'i adresoni ato.

- Krijoni një mjedis konfidencial dhe mikpritës, dëgjoheni në mënyrë aktive të mbijetuarën/in dhe jepini mesazhe mbështetëse.

- Kushtojuni vëmendje kushteve të ambientit ku jeni kur bëni pyetje për DHF-në/DHBGJ-në (nëse, p.sh., ambienti është i ndarë me perde, sidomos në rastet e shërbimit shëndetësor spitalor, një person i tretë mund ta dëgjojë bisedën).

- Para çdo ekzaminimi shëndetësor, informojeni dhe shpjegojani të mbijetuarës/it se çfarë përfshin ai, pse bëhet dhe në ç'mënyrë, për të shmangur transformimin e ekzaminimit në një tjetër përjetim traumatik.

- Merrni me kujdes vendimin nëse është e përshtatshme të pyesni për ekspozimin ndaj DHF-së/DHBGJ-së. Mos harroni se personi shoqëruar mund të jetë vetë dhunuesi/ja dhe pyetjet për ushtrim të DHF-së/DHBGJ-së mund t'i venë të mbijetuarat/it subjekt i kësaj dhune, në një situatë të rrezikshme.

- Nëse dyshoni për ushtrim të DHF-së/DHBGJ-së, kontrolloni historinë mjekësore të të mbijetuarës/it (nëse është e mundur) ose pyeteni nëse gjendje të caktuara shëndetësore përsëriten herë pas here.

- Mos i lini të mbijetuarat/it subjekte të DHF-së/DHBGJ-së vetëm, veçanërisht kur ka dyshime ose rrezik që ato/ata mund të lëndojnë veten.

Vlerësimi

Pas identifikimit të një të mbijetuar/e që është subjekt i DHF-së/DHBGJ-së, punonjësja apo punonjësi i shërbimeve shëndetësore duhet të marrë një vendim për hapat që do të ndjekë (ofrimi i shërbimit të menjëhershëm, mbështetja, grumbullimi i provave të para, dokumentimi i rastit duke përshkruar të gjitha të dhënat që lidhen me DHF-në/DHBGJ-në, njoftimi i policisë nëse është një incident që përbën vepër penale, si dhe referimi tek institucionet/shërbimet e tjera për një trajtim më të specializuar). Këta hapa ndiqen në varësi të burimeve, aftësive dhe kompetencave për të trajtuar efektivisht një rast të DHF-së/DHBGJ-së. Duhet të bëhet vlerësimi i nevojave të të

mbijetuar/ave subjekte të DHF-së/DHBGJ-së si dhe i burimeve në dispozicion, pasi ky vlerësim është bazë për zhvillimin e hapave të mëtejshëm të shërbimit mjekësor dhe ndjekjes në vazhdim në mënyrë të koordinuar e përmes qasjes shumësektoriale.

- Merrni miratimin e të mbijetuarës/it për shërbimet që do t'i ofrohen. Në rast se është fëmijë apo person me aftësi të kufizuara, merrni miratimin e prindërve ose kujdestarëve ligjorë. Përfshijmë këtu përbëjnë rastet kur njoftimi i policisë është detyrim ligjor (pra për rastet që përbëjnë vepra penale). Edhe në këto situata e/i mbijetuar/a, prindërit ose kujdestarët ligjorë vihen në dijeni për hapat që po ndërmerren.

- Informojini të mbijetuarat/it rreth ndërlikimeve të mundshme si pasojë e ndarjes së informacionit mbi rastin e tyre me institucione/shërbime të tjera.

- Jepini të mbijetuarës/it informacion mbi DHF-së/DHBGJ-së dhe pasojat e saj mbi shëndetin.

- Sigurojeni të mbijetuarën/in për faktin që me të po punohet pa paragjykim, por me dhembshuri dhe mirëkuptim, si dhe që do të bëhen të gjitha përpjekjet për ta ndihmuar atë.

- Kërkojini të mbijetuarës/it të tregojë me fjalët e saj/tij se çfarë ka ndodhur, të flasë për dhunuesin/en, llojet e dhunës dhe shpeshësinë e incidenteve etj. Nëse rasti është përcjellë te ju për shërbime shëndetësore nga një institucion tjetër, kërkojini institucionit referues informacionin që ka mbledhur, me qëllim që të mos ripyetet e/i mbijetuar/a për informacionin që mund të jetë i disponueshëm.

- Vlerësoni nevojat dhe burimet për të kuptuar kushtet shoqërore, familjare dhe individuale që ndikojnë në situatën e të mbijetuarës/it.

- Kini në vëmendje përkujdesjen dhe mbështetjen që duhet t'u ofrohet të mbijetuar/ave subjekte të dhunës, në përshtatje me nevojat e tyre.

Ofrimi i shërbimeve/ndërhjyra

Pas identifikimit dhe vlerësimit të rastit të DHF-së/DHBGJ-së, punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore duhet të bëjnë ekzaminimin mjekësor dhe të ofrojnë shërbimin shëndetësor përkatës. Gjatë gjithë procesit të ekzaminimit dhe shërbimit shëndetësor, punonjëset dhe punonjësit përkatës duhet të kenë gjithnjë parasysh që të mbijetuarat/it subjekt i DHF-

së/DHBGJ-së mund të jenë shumë të tronditur/a emocionalisht.

Mbështetja e linjës së parë

- Mos i paragjykoni të mbijetuarat/it subjekt i DHF-së/DHBGJ-së, mbështetini dhe vlerësojeni atë që thonë.

- Ofroni kujdes dhe mbështetje që u përgjigjet shqetësimeve të të mbijetuar/ave subjekte të DHF-së/DHBGJ-së.

- Pyetini për historinë e dhunës, duke i dëgjuar me kujdes, por jo duke ushtruar presion ndaj tyre që të flasin. (Duhet pasur kujdes kur diskutoni tema të ndjeshme/delikate kur janë të pranishëm edhe përkthyeset apo përkthyesit)

- Ndihmojini të mbijetuarat/it subjekte të DHF-së/DHBGJ-së të sigurojnë informacion për burimet, duke përfshirë shërbimet ligjore si dhe shërbimet e tjera të cilat të mbijetuarat/it mund t'i konsiderojnë të dobishme.

- Ndihmojini të mbijetuarat/it subjekte të DHF-së/DHBGJ-së të rritin sigurinë për veten si dhe për fëmijët kur është e nevojshme.

- Bëjeni konsultën privatisht.

- Respektoni konfidencialitetin, duke i informuar të mbijetuarat/it subjekte të DHF-së/DHBGJ-së për kufijtë e konfidencialitetit (kur është i detyrueshëm raportimi).

Historia mjekësore dhe ekzaminimi

- Kërkojuni të mbijetuar/ave subjekte të DHF-së/DHBGJ-së të tregojnë me fjalët e tyre se çfarë ka ndodhur.

- Duhet të merret një përshkrim i hollësishëm i dhunës, kohëzgjatja e saj, nëse janë përdorur armë, si dhe data dhe koha e incidentit/incidenteve.

- Kini parasysh që disa të mbijetuar/a subjekte të DHF-së/DHBGJ-së mund të shmangin qëllimisht veçanërisht detajet e sikletshme të incidentit.

- Kontrolloni për ndonjë simptomë tjetër që mund të jetë shenjë e një forme të DHF-së/DHBGJ-së (dehidratim, kequshqyerje etj.).

- Pas përfundimit të tregimit të historisë nga të mbijetuarat/it, profesionistët dhe profesionistët, si dhe punonjëset e punonjësit e shërbimeve shëndetësore duhet të kryejnë një ekzaminim fizik të plotë (nga koka te këmbët) për dhunën seksuale, duke përfshirë edhe organet gjenitale duke pasur parasysh parimet e mëposhtme:

- Shpjegojuni se çfarë përfshin ekzaminimi mjekësor, pse bëhet dhe si bëhet për të shmangur

kthimin e këtij ekzaminimi në një përjetim tjetër traumatik.

- Jepuni mundësi të mbijetuar/ave të bëjnë pyetje.

- Pyetini të mbijetuarat/it subjekte të DHF-së/DHBGJ-së nëse dëshirojnë një mjek/e (sidomos në rastet e dhunës seksuale).

- Mos i lini të mbijetuarat/it vetëm (kur janë duke pritur për ekzaminimin).

- Kërkojuni të zhveshin rrobat e tyre dhe të veshin një rrobëdëshanët e spitalit në mënyrë që të shihen plagët e fshehura

- Gjatë ekzaminimit të pjesëve të trupit për shenjat fizike të DHF-së/DHBGJ-së, së pari vëreni pjesët e zbuluara dhe më pas, kërkojuni me dashamirësi të mbijetuar/ave të zbulojnë pjesët e tjera të trupit për t'i ekzaminuar. Mos u kërkonit të zbulojnë të gjitha pjesët e trupit në të njëjtën kohë: të qenit të zhveshur/a plotësisht mund të jetë poshtëruese për të mbijetuarat/it.

- Ekzaminoni veçanërisht zonat e mbuluara me rroba dhe flokë.

- Nëse ato/ata kanë përjetuar dhunë seksuale, ekzaminojuni të gjithë trupin jo vetëm organet gjenitale apo zonën e barkut.

- Ekzaminoni si plagët e rënda ashtu edhe ato të lehta.

- Vëreni edhe simptomat emocionale dhe psikologjike.

- Gjatë gjithë ekzaminimit fizik, informojini të mbijetuarat/it se çfarë planifikoni të bëni më pas dhe kërkojuni leje. Gjithmonë bëjuani të ditur se kur dhe ku do të preken në trup. Tregojuani dhe shpjegojuani instrumentet dhe materialet përkatëse.

- Të mbijetuarat/it mund të refuzojnë të gjithë ose një pjesë të ekzaminimit fizik. Lejimi i tyre të kenë një farë kontrolli mbi ekzaminimin që u bëhet është i rëndësishëm për shërimin e tyre.

Kujdesi klinik për plagë dhe probleme mjekësore urgjente

- Trajtojini plagët (lëndimet) më pak të rënda (prerje, mavijosje dhe plagë sipërfaqësore). Çdo plagë duhet të pastrohet dhe trajtohet sipas nevojës.

- Mund të përdoren medikamentet e mëposhtme:

- antibiotikë për të parandaluar infektimin e plagëve;

- vaksina e tetanozit ose vaksina të tjera (sipas protokolleve vendore);

- medikamente për lehtësimin e dhimbjes, ankthit ose pagjumësisë.

- Në raste të dhunës seksuale, punonjësja apo punonjësi i shërbimeve shëndetësore duhet të ofrojë shërbimin ose ta referojë të mbijetuarën/in te specialistë të tjerë të fushës për:

- Ekzaminim lidhur me shtatzëni të mundshme (në rastin e vajzave dhe grave);

- Parandalimin e shtatzënisë të padëshiruar duke ofruar ose dhënë me recetë kontrceptivin e emergjencës brenda 5 ditëve pas marrëdhënies seksuale me dhunë. Kontrceptivi i urgjencës duhet të jepet sa më shpejt që të jetë e mundur pas aktit të dhunshëm, për të maksimizuar efektivitetin. Rekomandohet një dozë e vetme prej 1.5 mg levonorgestrel, pasi është po aq i efektshëm sa dy doza prej 0.75 mg dhënë 12-24 orë veç e veç. Nëse nuk disponohet levonorgestrel, mund të ofrohet regjimi i kombinuar i estrogenit - progesteronit, i shoqëruar me antiemetikë nëse janë të disponueshëm. Nëse kontrceptivi oral nuk është i disponueshëm dhe nëse është e realizueshme, rekomandohet t'u vendoset në uterus një pajiste DIU prej bakri brenda 5 ditësh pas marrëdhënies seksuale me dhunë atyre të mbijetuarave subjekte të DHBGJ-së të cilave u lejohet nga ana mjekësore. Nëse marrëdhënia seksuale me dhunë ka ndodhur para më shumë se 5 ditëve, apo nëse dështon kontrceptioni i urgjencës, të mbijetuarave subjekte të DHBGJ-së duhet t'u ofrohet abort i sigurt, në përputhje me legjislacionin shqiptar (në rastin e vajzave dhe grave).

- Zvogëlimin e rrezikut të infektimit me HIV duke administruar profilaksinë pas-eksponimit të të mbijetuarat/it subjekte të DHF-së/DHBGJ-së që paraqiten brenda 72 orëve pas aktit seksual me dhunë.

- Trajtimin profilaktik për infeksionet seksualisht të transmetueshme (klamidia, gonorrhea, trichomonas, sifilizi). Për zgjedhjen e barnave dhe regjimeve duhet të ndiqni udhëzimet kombëtare.

- Vaksinimi për hepatitin B nëse antitrupat anti HPV rezultojnë negative, duhet ofruar sipas udhëzuesve kombëtarë. Statusi i hepatitit B duhet të vlerësohet përmes një mostre gjaku, para dhënies së dozës së parë të vaksinës. Nëse antitrupat rezultojnë pozitivë, nuk duhet të bëhet vaksinimi.

- Siguroni ose mobilizoni mbështetjen sociale, nëse është e nevojshme, ose me kërkesën e të mbijetuar/ave subjekte të DHF-së/DHBGJ-së.

- Ndihmojini të mbijetuarat/it subjekte të DHF-së/DHBGJ-së të rrisin sigurinë për veten e tyre si dhe për fëmijët, kur është e nevojshme.

- Planifikoni dhe ofroni shërbimin shëndetësor në vazhdim, nëse duhet dhe sipas kërkesës.

Vlerësimi dhe menaxhimi i shëndetit mendor dhe psikologjik

Në rastet e ushtrimit të dhunës në familje apo dhunës me bazë gjinore në situata të emergjencave civile, ndërhyrjet psikologjike të rekomanduara kryhen në varësi të momentit të ndërhyrjes:

- Menjëherë pas incidentit të DHF-së/DHBGJ-së, duhet të ofrohet mbështetje psikologjike për t'iu përgjigjur nevojave psikologjike të menjëhershme të të mbijetuarës/it subjekt i DHF-së/DHBGJ-së. Ndihma e parë psikologjike përfshin elementet e mëposhtme: ofrimin e kujdesit dhe mbështetjes praktike pa ndërhyrje, vlerësimin e nevojave dhe shqetësimeve, ofrimin e ndihmës për të zgjidhur nevojat bazë (ushqimin, ujin, informacionin), dëgjimin e të mbijetuar/ave por jo duke u bërë presion që të flasin, qetësimin dhe mbështetjen e tyre për t'u ndierë mirë, ndihmën për të marrë informacionin e duhur, shërbimet dhe mbështetjen sociale, mbrojtjen nga dëmtime të mëtejshme, si dhe ofrimin e një informacioni të shkruar mbi strategjitë e përballimit të stresit të rëndë.

- Deri në 3 muaj pas traumave: vazhdoni të ofroni kujdes dhe mbështetje praktike pas vlerësimit të nevojave dhe pritshmërive. Aplikoni “pritjen vigjilente” për 1-3 muaj pas ngjarjes, nëse personi nuk është në gjendje depresive, apo nuk ka probleme me përdorimin e alkoolit ose drogës, simptoma psikotike, apo nuk shfaq tentativa vetëvrasëse ose vetë-dëmtuese, ose nëse nuk ka vështirësi në kryerjen e veprimeve nga dita në ditë. Nëse e/i mbijetuar/a paraqet simptoma pas përdhunimit ose ndonjë problem tjetër të shëndetit mendor, referojeni atë te punonjëset apo punonjësit e shërbimeve shëndetësore të specializuara për shërbimet e ndërhyrjes mendore/psikologjike.

- Pas 3 muajve të traumës: vlerësoni shëndetin mendor dhe për problemet që janë të pa stabilizuara, referojeni të mbijetuarën/in te një specialiste apo specialist përkatës (neurologe, neurolog, psikiatër apo psikiatre).

Mbledhja e provave

Provat për DHF-në/DHBGJ-në duhet të grumbullohen vetëm nga punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore, të cilat/cilët duhet të jenë të trajnuar posaçërisht për teknikat e mbledhjes së provave, në zbatim të legjislacionit dhe rregulloreve që përcaktojnë kompetencat e kryerjes së procedurave. Do të ishte mirë që, të dy llojet e provave si ato mjekësore dhe ato mjekoligjore, të mblidhen gjatë një procesi ekzaminimi. Provat mjekësore mblidhen nga personeli mjekësor i qendrave shëndetësore ose i spitaleve, kurse ato mjeko-ligjore nga personeli i mjekësisë ligjore.

- Shpjegojani të mbijetuarës/it se për çfarë qëllimi mund të jenë të rëndësishme/të dobishme provat e mbledhura.

- Pyeteni të mbijetuarën/in nëse dëshiron që të mblidhen provat e ushtrimit të dhunës (nga ana mjekoligjore).

- Nëse kushtet për mbledhjen e provave nuk plotësohen dhe e/i mbijetuar/a shpreh dëshirën që të mblidhen provat, referojeni atë në institucionin më të afërt që mund ta ofrojë këtë shërbim. Jepini të mbijetuarës/it informacion të saktë mbi shërbimin që duhet ta ndihmojë në këtë çështje.

- Shpjegojani të mbijetuarës/it rëndësinë e mbledhjes së provave sa më shpejt të jetë e mundur në veçanti për disa situata të ushtrimit të DHF-së/DHBGJ-së (dhunës seksuale).

- Shpjegojani se çfarë duhet bërë dhe çfarë duhet të shmangët për të ruajtur/për të mos shkatërruar provat (të mos i lajë/të mos i ndërrojë rrobat).

- Risigurojeni të mbijetuarën/in në lidhje me konfidencialitetin e informacionit/provave, duke i shpjeguar edhe rastet e mos ruajtjes së këtij konfidencialiteti kur flitet për detyrimin ligjor për ta raportuar rastin në polici).

- Zvogëloni rrezikun e traumës dhe humbjes së kohës përmes integritetit të procedurave të mjekësisë me ato të mjekësisë ligjore, nëse është e mundur – p.sh., duke e referuar rastin te Qendra “Lilium”, si e vetmja qendër shtetërore e specializuar aktualisht për ekzaminimin dhe trajtimin e rasteve të sulmeve seksuale.

Dokumentimi i DHF-së/DHBGJ-së

Mblidhni dhe regjistroni informacionin për të mbijetuarën/in subjekt i DHF-së/DHBGJ-së, duke përfshirë: të dhënat demografike (emri, mbiemri, mosha, gjinia, adresa, numri i telefonit,

data e paraqitjes), marrjen e miratimit, historinë (historia mjekësore e përgjithshme dhe ajo gjinekologjike), përshkrimin e incidentit, rezultatet e ekzaminimit fizik, analizat dhe rezultatet e tyre, planin e trajtimit, medikamentet e dhëna ose të përshkruara për t'u dhënë me recetë, arsimimin e viktimës, informacionin e dhënë dhe referimin.

- Mblidhni dhe regjistroni detajet e plota të DHF-së/DHBGJ-së duke përfshirë:

- prova që mbështesin kryerjen e shkeljes ligjore të pretenduar;

- historikun e ndonjë incidenti tjetër, duke përfshirë ato me partnerë të mëparshëm;

- marrëdhënien e viktimës me dhunuesin;

- llojin e dhunës së ushtruar;

- dëshmitarët e pranishëm gjatë incidentit, përfshirë fëmijët;

- nëse janë përdorur armë (si dhe çfarë lloji).

- Përshkruani me hollësi çdo dëmtim që vëreni.

Për këtë qëllim, përdorni formularë specifikë të përshtatur dhe harta të trupit për një paraqitje më të saktë;

- Shënoni edhe simptomat emocionale dhe psikologjike;

- Shënoni çfarë thotë vetë e/i mbijetuar/a duke përdorur fjalët e saj;

- Dokumentoni dyshimet tuaja dhe provat mbi të cilat bazohen;

- Informoni të mbijetuarat/it për përdorimin e mundshëm të të dhënave të tyre dhe merrni miratimin paraprak për këtë.

- Ruajini të gjitha të dhënat në një vend të sigurt e konfidencial;

- Planifikoni kohë të mjaftueshme për të hedhur të dhënat në sistemin e mbledhjes së të dhënave.

Referimi

Punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore janë shpesh profesionistët dhe profesionistët e parë në kontakt me të mbijetuarën/in subjekt i DHF-së/DHBGJ-së. Prandaj, punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore mund t'i referojnë të mbijetuarat/it subjekte të DHF-së/DHBGJ-së te profesionistët dhe profesionistët e tjerë të shëndetësisë në të njëjtin institucion shëndetësor, në ndonjë institucion tjetër shëndetësor, ose në shërbime të tjera (policia, shërbimet e specializuara, mbrojtja sociale etj.). Po kështu, punonjëseve dhe punonjësve të shërbimeve shëndetësore mund t'u duhet t'i asistojnë të mbijetuarat/it subjekte të

DHF-së/DHBGJ-së të referuara nga punonjëse dhe punonjës të shërbimeve të tjera. Të mbijetuarat/it subjekte të DHF-së/DHBGJ-së kanë nevojë komplekse, prandaj për një reagim efektiv ndaj DHF/DHBGJ kërkojnë një sërë shërbimesh të disponueshme për një qasje të koordinuar shumë-sektoriale, që mund të sigurohet nga një referim efektiv.

Referimet efektive kërkojnë që punonjëset dhe punonjësit e shërbimeve shëndetësore:

- Të jenë të afta/aftë të njohin dhe lehtësojnë zbulimin e DHF-së/DHBGJ-së së ushtruar, si dhe të ofrojnë mbështetjen e linjës së parë.

- Të jenë të afta/aftë të vlerësojnë situatën individuale dhe nevojat e të mbijetuarës/it subjekt i DHF-së/DHBGJ-së. Nëse rreziku vlerësohet si i lartë, e/i mbijetuar/a ka nevojë për ndërhyrje të menjëhershme, të tilla si ndihmë mjekësore, shtrim në spital ose ndihmë psikologjike të menjëhershme dhe/ose strehim në një strehëz. Nëse rreziku nuk vlerësohet si i lartë, mund të jenë të përshtatshme referimet për mbështetje të tjera sociale, psikologjike ose ligjore.

- Të njohin ligjshmërinë për DHF-në/DHBGJ-në, duke përfshirë përkufizimet përkatëse për veprat penale, masat mbrojtëse në dispozicion dhe të gjitha detyrimet për raportimin nga ana e tyre. Këto njohuri kërkojnë vetëm mbi bazën e detyrimeve profesionale përkatëse.

- Të marrin miratimin e të mbijetuarës/it përpara se të ndajnë informacionin rreth rastit të saj/tij me agjencitë e tjera ose punonjëset e punonjësit e shërbimeve dhe të ndjekin procedurën që mbron konfidencialitetin e të mbijetuarës/it. Ka edhe situata në të cilat duhet të përcillet informacioni edhe nëse e/i mbijetuar/a nuk jep miratim (kur raportimi i rastit në polici është detyrim ligjor, për shkak se dhuna e ushtruar përbën vepër penale).

Hapat e mëposhtëm duhet të ndiqen për të siguruar një referim efektiv:

- Përditësoni listën me institucionet/organizatat që ofrojnë shërbime për të mbijetuarat/it subjekte të DHF-së/DHBGJ-së. Lista duhet të përfshijë emrin e institucionit, personin e kontaktit, adresën, të dhëna të tjera të kontaktit, si dhe listën e shërbimeve që ofrohen.

- Vlerësoni se çfarë referimi mund të jetë i dobishëm për të mbijetuarat/it subjekte të DHF-

së/DHBJGJ-së, sipas vlerësimit të nevojave dhe kërkesave të tyre.

- Informojeni të mbijetuarën/in subjekt i DHF-së/DHBJGJ-së për mundësinë e referimit të shërbimeve të tjera, sipas kërkesës ose nevojës.

- Merrni miratimin e të mbijetuarës/it për të bërë referimin, para çdo hapi tjetër të mëtejshëm.

- Sqaroni të mbijetuarën/in se çfarë informacioni do të ndahet me institucionet e tjera të shërbimeve dhe çfarë informacioni do të mbahet konfidencial (specifikoni nëse ka ndonjë rregullim ligjor/kufizim).

- Jepini të mbijetuarës/it informacion të plotë dhe korrekt për institucionet që ofrojnë shërbime të tjera, sipas skemës së përshkruar më poshtë:

KUSH - cili institucion/organizatë ofron shërbime për të mbijetuarat/it subjekt i DHF-së/DHBJGJ-së, shoqëruar me të dhënat e personit (emrin, numrin e telefonit) që mund të kontaktohet si pikë kontakti për atë shërbim.

ÇFARË - çfarë lloji ndihme mund të presin të marrin nga ky institucion, së bashku me informacion për kostot e këtij shërbimi.

KU - ku ndodhet saktësisht (adresa e saktë) shërbimi i caktuar.

- Bëjeni referimin sipas vendimit (zgjedhjes) të të mbijetuarës/it.

- Shoqërojeni referimin me një raport të shkurtër me shkrim dhe një diskutim në telefon me punonjësen apo punonjësën e shërbimeve të tjera, si një metodë për të shmangur situatën kur e/i mbijetuar/a duhet ta përsërisë historinë dhe t'u përgjigjet të njëjtave pyetje gjatë intervistave të shumëfishta, duke përjetuar përsëri traumë psikologjike të shkaktuar nga incidenti i DHF-së/DHBJGJ-së.

- Nxisni pavarësinë e të mbijetuarës/it duke e ndëgjegjësuar atë që ta bëjë vetë referimin (nëse është e mundur).

- Shoqërojeni të mbijetuarën/in tek institucioni ku po referohet, nëse është e nevojshme dhe e mundur.

- Shpjegojani të mbijetuarës/it se mund të rikthehet për ndihmë të mëtejshme. Parashtroni çështjen e takimit të ardhshëm.

- Shpjegojani të mbijetuarës/it planin e ndjekjes së mëtejshme të gjendjes shëndetësore të saj.

- Jepini detajet e kontaktit për ndjekjen në vazhdim.

- Përfundojeni ndihmën kur të arrihet rezultati më i mirë i mundshëm (e/i mbijetuar/a i referohet institucioneve të tjera të shërbimeve), ose nevojat/kërkesat e të mbijetuar/ave ndryshojnë.

- Lidhni marrëveshje dhe protokolle për procesin e referimit me shërbime/institucione të rëndësishme, përfshirë përcaktimin e përgjegjësive të qarta për secilin shërbim.

- Sigurohuni që procedurat midis shërbimeve/institucioneve për shkëmbimin e informacionit dhe referimet janë të vazhdueshme dhe njihen nga personeli.

SHTOJCË 1

BAZA LIGJORE PËR EMERGJENCAT CIVILE

I. Ligji nr. 8756, datë 26.3.2001, “Për emergjencat civile”, ndryshuar neni 29, pika 1

Në nenet e këtij ligji jepen:

Qëllimi: Planifikimi dhe Përballimi i Emergjencave Civile (PPEC), si detyra të shtetit shqiptar për parandalimin, pakësimin dhe riaftësimin nga çdo dëmtim, apo fatkeqësi e mundshme, që prek popullatën, gjënë e gjallë, pronën etj.

Përkufizime: Ku sqarohet kuptimi i termave.

Parime të përgjithshme: Ku sqarohen detyrat dhe përgjegjësitë e organeve shtetërore dhe strukturave të tjera të ngritura, në bazë të këtij ligji, për parandalimin, përballimin dhe riaftësimin e gjendjes së shkaktuar nga një fatkeqësi e mundshme (ose emergjencë civile).

Strukturat e Planifikimit dhe Përballimit të Emergjencave Civile:

Strukturat në nivel qendror:

- Këshilli i Ministrave (KM);
- Komiteti Ndërmintor i Emergjencave Civile (pranë KM);

- Ministria e Mbrojtjes (MM);

- Drejtoria e Planifikimit dhe Përballimit të Emergjencave Civile (DPPEC) në Drejtorinë e Përgjithshme të Emergjencave Civile atashuar në MM.

- Qendra Kombëtare Operacionale e Emergjencave Civile (QKOEK) në Drejtorinë e Përgjithshme të Emergjencave Civile, atashuar në Ministrinë e Mbrojtjes;

- Komisioni Teknik Këshillimor i specialistëve (pranë DPPEC);

- Ministrinë e linqës;
- Entet e ndryshme publike.

Strukturat në nivel vendor:

- Prefekti, që është përgjegjës për planifikimin dhe përballimin e emergjencave civile (PPEC) në qarkun përkatës, krijon dhe drejton Komisionin e Planifikimit dhe Përballimit të Emergjencave Civile të qarkut.

- Kryetari i Bashkisë, që është përgjegjës për planifikimin dhe përballimin e emergjencave civile në bashkinë dhe njësitë administrative përkatëse, krijon dhe drejton Komisionin e Planifikimit dhe Përballimit të Emergjencave Civile të bashkisë.

Strukturat operative:

- Baza e mbrojtjes civile, forcat e armatosura, policia e shtetit, sistemi i mbrojtjes nga zjarri dhe shpëtimi, shërbimi i urgjencës mjekësore, shërbimi vullnetar.

Subjektet që përfshihen në PPEC: Këtu jepet detyrimi i shtetasve për pjesëmarrjen e tyre në situatat e përballimit të emergjencave civile, rastet e përjashtimit nga ky detyrim, si dhe detyrimet e personave fizikë e juridikë që përdorin, prodhojnë, transportojnë etj., substanca të rrezikshme, për të planifikuar dhe përballuar me shpenzimet e veta rastet e emergjencave civile të mundshme në zonën e tyre të veprimtarisë.

Së fundi: jepen burimet financiare që do të përdoren në rastet e emergjencave civile, si dhe sanksione e dispozita të fundit.

II. VKM-ja nr. 655, datë 18.12.2002, “Për ngritjen dhe funksionimin e strukturës së sistemit kombëtar të planifikimit dhe përballimit të emergjencave civile”

Në këtë vendim përcaktohen detyrimet për disa dikastere kryesore, si Ministria e Mbrojtjes, Ministria e Punëve të Brendshme, Ministria e Shëndetësisë etj., si dhe për pushtetin vendor, si vijon:

- Brenda strukturave të tyre të përfshihet ngritja e sektorit të planifikimit dhe përballimit të emergjencave civile, si dhe vendosjen (emërimin) në këtë sektor të specialistëve për planifikimin dhe përballimin e emergjencave civile.

- Pranë këtyre dikastereve të funksionojë Komisioni i Planifikimit dhe i Përballimit të Emergjencave Civile (KPPEC), detyrat e të cilit përcaktohen në shtojcën bashkëlidhur këtij vendimi.

- Ngritja dhe funksionimi në strukturën e Ministrisë së Mbrojtjes, i Drejtorisë së Përgjithshme të Emergjencave Civile dhe në përbërje të saj, Drejtoria e Planifikimit dhe Përballimit të Emergjencave Civile si dhe Qendra Kombëtare Operacionale e Emergjencave Civile

- Ngritja dhe funksionimi i zyrës (sektorit) të Planifikimit dhe Përballimit të Emergjencave Civile në bazë prefektore (nivel qarku), i zyrës së (sektorit) të Planifikimit dhe Përballimit të Emergjencave Civile në bazë bashkie.

- Ngritja dhe funksionimi i zyrës (sektorit) të ZIMEK-ut (Zyra e Informacionit dhe Menaxhimit të Emergjencave Civile dhe Krizave), në bazë të VKM-së nr. 965, datë 2.12.2015, “Për bashkëpunimin ndërinstitucional të strukturave të drejtimit në rastet e Emergjencave Civile dhe Krizave”.

- Së fundi, në këtë vendim jepen dhe mënyrat e rekrutimit dhe trajnimit të personelit të strukturave të emergjencave civile.

III. VKM-ja nr. 663, datë 18.12.2002, “Për përbërjen, funksionimin dhe përgjegjësitë e Komisionit Teknik Këshillimor të Specialistëve për Emergjencat Civile”

Në këtë vendim përcaktohet detyrimi i Ministrisë së Mbrojtjes, për:

- Ngritjen dhe funksionimin e Komisionit Teknik Këshillimor të Specialistëve për Emergjencat Civile, që do të thirret dhe drejtohet nga drejtori i Drejtorisë së Përgjithshme të Emergjencave Civile.

- Ky komision do të ketë përfaqësues nga Këshilli i Ministrave, dikasteret, institucionet shkencore, Kryqi i Kuq, OJF-të etj. Gjithashtu jepen edhe detyrat e përgjegjësitë e funksionimit të tij.

IV. VKM-ja nr. 664, datë 18.12.2002, “Për kriteret dhe procedurat e shpalljes së gjendjes së Emergjencës Civile”

Në këtë vendim përcaktohen të gjitha kriteret e procedurat se kur duhet të shpallet gjendja e jashtëzakonshme për Emergjencat Civile, si dhe detyrimet e dikastereve për zbatimin e tij.

V. VKM-ja nr. 531, datë 1.8.2003, “Për organizimin, funksionimin, detyrat dhe përgjegjësitë e Shërbimit të Emergjencave Civile”

Në këtë vendim përcaktohet funksionimi i Shërbimit të Emergjencave Civile përmes 3 strukturave bazë operative, që janë:

- a) strukturat monitoruese – njoftuese;
- b) strukturat vepruese – aktive;
- c) strukturat vepruese – mbështetëse.

Në këtë vendim jepen gjithashtu sqarimet përkatëse mbi përbërjen e këtyre strukturave, mënyra e veprimit të tyre, detyrimet dhe përgjegjësitë e disa dikastereve e strukturave vendore për zbatimin e tij.

VI. Urdhri i ministrit të Shëndetësisë nr. 130, datë 15.5.2007. “Mbi ngritjen dhe funksionimin e Komisionit të Planifikimit dhe Përballimit të Emergjencave Civile në Ministrinë e Shëndetësisë”

Ky urdhër ka dalë në zbatim të ligjit nr. 8756, datë 26.3.2001, “Për emergjencat civile”, për krijimin e Komisionit të Planifikimit dhe Përballimit të Emergjencave Civile në Ministrinë e Shëndetësisë, i cili drejtohet nga zëvendësministri i Shëndetësisë dhe ka anëtarë gjithë drejtorët e drejtorive, si dhe disa drejtues të institucioneve kryesore shëndetësore kombëtare.

VII. Urdhri i ministrit të Shëndetësisë nr. 297, datë 30.7.2007, “Mbi ngritjen dhe funksionimin në nivel rrethi të Komisionit të Planifikimit dhe Përballimit të Emergjencave Civile”

Ky urdhër ka dalë po në zbatim të ligjit nr. 8756, datë 26.3.2001, “Për emergjencat civile”, për krijimin e Komisionit të Planifikimit dhe Përballimit të Emergjencave Civile në nivel rrethi, ku përcaktohet detyrimi për të gjitha Drejtoritë e Shëndetit Publik (DSHP-të) e rretheve, për krijimin e këtij komisioni, që do të drejtohet nga drejtori i DSHP-së dhe që ka anëtarë specialistë të higjienës – epidemiologjisë, mjekësisë familjare etj.

VIII. Ligji nr. 10107, datë 30.3.2009, “Për kujdesin shëndetësor në Republikën e Shqipërisë”

Në kreun I: “Dispozita të përgjithshme”, neni 3, pika 12, jepet përkufizimi i “Gjendjes së emergjencës shëndetësore”.

Në kreun VIII: “Kujdesi shëndetësor në gjendjet e emergjencës shëndetësore”, nenet 34, 35 dhe 36 jepen masat për përballimin e emergjencave shëndetësore dhe shërbimet që ofrohen në rastet e emergjencave civile.

IX. Miratim me nr. 2584 prot., datë 14.7.2011, për dokumentin “Platforma e përgjithshme e Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale për Menaxhimin e Riskut dhe Fatkeqësive”

Element të përgjithshëm të platformës

Platforma e PPEC-së mbështetet në disa koncepte dhe parime bazë të cilat duhet të reflektohen në të gjithë përbërësit e saj:

- bazën legjislative;
- politikën e MSHMS-së ndaj PPEC-së;
- programet e menaxhimit të rrezikut;
- planet e emergjencave;
- trajnimin e personelit, si dhe në të gjithë procesin e përgjigjes dhe rikuperimit të efekteve të fatkeqësive të mundshme.

REFERENCA

- Ligji nr. 8756, datë 26.3.2001, “Për emergjencat civile”, i ndryshuar;
- Platforma e Përgjithshme e Ministrisë së Shëndetësisë për Menaxhimin e Riskut dhe të Fatkeqësive me nr. 2584 prot., datë 14.7.2011;
- Plani Kombëtar për Emergjencat Civile, 2004;
- Broshura: “Çfarë duhet të dimë rreth dhunës me bazë gjinore dhe dhunës seksuale në kushte krizash/emergjencash”, përgatitur nga UNFPA, Shkup;
- Udhëzues për Integrimin e ndërhyrjeve kundër dhunës me bazë gjinore në veprimet humanitare”, përgatitur nga IASC, 2015;
- Ofrimi i shërbimeve të kujdesit shëndetësor, si pjesë e reagimit shumësektorial ndaj Dhunës me Bazë Gjinore (DHBGJ) – Procedurat Standarde të Veprimit, përgatitur nga Instituti i Evropës Lindore për Shëndetin Riprodhues (EEIRH, Ruman) dhe botuar nga Zyra Rajonale e UNFPA-së për Evropën Lindore dhe Azinë Qendrore (UNFPA EECARO), 2015.

	Formati 61x86/8
--	-----------------

Shtypshkronja e Qendrës së Botimeve Zyrtare
Tiranë, 2020

Adresa: Rr. "Nikolla Jorga", Tiranë
Tel./fax: +355 4 24 27 004 Tel.: +355 4 24 27 006

Çmimi 784 lekë